

**THE TEXT IS FLY
WITHIN THE BOOK
ONLY**

BJØRNSTJERNE
BJØRNSON

SAMLEDE VÆRKER

HUNDREÅRSUTGAVE

HUNDREÅRSUTGAVE

BJØRNSTJERNE
BJØRNSEN

SAMLEDE VÆRKER

VI BIND

KAPTEJN MANSANA
MAGNHILD
KONGEN

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO MCMXXXII

PRINTED IN NORWAY
CENTRALTRYKKERIE
OSLO

KAPTEJN MANSANA
EN FORTÆLLING FRA ITALIEN

(1875)

I

På en rejse til Roma kjøpte jeg i Bologna dagens blad, idet jeg steg in i jernbanevognen. Blant disse var en tidning fra Firenze, hvori et brev fra Roma snart tildrog sig min udelte opmærksomhed; ti jeg førtes derved en tretten år tilbage, nemlig til et tidligere Romerophold og til mine værtfolk i en liten by i nærheten av hovedstaden, som den gang var pavens. Brevet meddelte at benene av fædrelandsvennen Mansana, som lå begravet på forbryderkirkegården i Roma, nu på hans fødebyes bøn var blet opgravet og skulde om et par dager mottages av denne bys råd og følges av utsendte fra forskjellige foreninger i Roma og nærmeste byer til A. — Mansanas fødeby. Der væntet et monument og fæstlig mottagelse på dem; martyren skulde få sin sene løn.

Men i denne Mansanas hus hadde jeg bodd for tretten år tilbake; hans hustru og hans yngre brors hustru hadde været mine værtinner; brødrene selv var, den ældste i fængsel i Roma, den yngste i landflygtighed i Genua.

Brevet beskrev videre Mansanas, den ældres, levnetsløp; på dets siste del nær kjænte jeg det før, og just derfor blev lysten så meget større til at følge det tog som førstkommende søndag skulde gå ut fra Piazza Barberini i Roma og ænde i A.

Og søndag morgen kl. 7, en grå Oktoberdag, stod jeg der. Samlet var en mangfoldighed av faner, fulgt av de menn, i regelen seks, som hver forening dertil hadde valgt. Jeg fæstet mig ved en fane som bar inskriften: Kampen for fædrelandet, og ved de skikkelser, som her fulgte, i røde skjorter, med skjærf

om livet og en kappe over skuldrene, benklærne stukne i støvleskafterne og brede hatter med en fjær på. Hvilke åsyn! Hvilke viljer! Har man set det vanlige billede av Orsini, ham der skjøt med bomber efter Napoleon den tredje, så har man et italiensk typeåsyn av de menn der rejste sig mot statens og kirkens tyranni, trossende fængsler og rettersteder, sammenknyttet sig i de frygtelige foreninger, moderstammerne til den hær der fridde Italien. Napoleon hadde just været medlem av en slik forening; han hadde som alle kammerater svoret, i hvilken som helst stilling han kom, at nytte denne til Italiens enhed og lykke, eller i motsat fall at ha sit liv forbrutt. Men karbonarikammeraten Orsini var den som minte ham om hans ed, da Napoleon var blet Frankrikes kejser. Orsini gjorde det således, at Napoleon visste hvad der væntet ham, hvis han ikke holdt den.

Mit første intryk, den gang jeg så Orsinis billede, var det at ti tusen slike menn måtte kunne erobre verden. Og her stod jeg foran nogen, utrustet av den samme folkenød til samme vilje. Der var fallt et slags ro over viljerne nu; men noget mørkt over øjnene sa at tilfredshedens var det ikke. Medaljerne på deres bryst viste de hadde været med ved Porta San Pancrazio i 49, da Garibaldi to ganger drev de i tal overlegne Fransk-menn tilbake, i 58 ved Guardasjøen, i 59 på Sicilien og i Neapel. Og hvad medaljerne ikke fortalte, hørte sansynligvis også med til deres livs historie, at de hadde været med ved Mentana. Det er slike, av regjeringen ikke erkjente slagplasser som har brænt sig dypest in i folkesjælene. Det fik den samme Napoleon at føle, da han hadde sikket sig Italiens hjelp mot Tyskland; Mentana forbød konge og regjering at infri deres løfte; det vilde ha kostet en krone.

Motsætningen mellem den dunkle, forfærdelige vilje i det italienske folk og likegladhedens spotblandede eller rent lette sorgløshed er just så stor som motsætningen var mellem slike Orsiniske viljemenn jeg her så, og de likeglade, enten fint hånfulle eller fullstændig bekymringsløse fjæs omkring blant tilskuerne, og blant de represen-

tanter der fulgte faner med inskrifter som *Pressen*, *Den frie Tænkning*, *Det frie Arbejde*, o. s. v., o. s. v. Uvilkårlig tænkte jeg: Det er den ene dels letsinn som har fremtvunget den annen dels vilje. Så stort, så almindeligt hadde letsinnet været, at så sterk, så mørk måtte gjænrejsningens vilje bli. Og gjænnem mit hode løp Italiens historie i dens letsinn og i dens viljeskikkelser. Jeg drog frem og tilbake fra Brutus til Orsini, fra Catilina til Cesare Borgia, fra Lucullus til Leo den tiende, fra Savonarola til Garibaldi, da følget satte sig i gang, alle fanerne slog, utropere skrek med blad og små hæfter, hvori Mansanas historie, og toget bøjde in i Via Felice. Det gik taust; de høje hus gav i morgenen få tilskuere, ænnu færre, da toget bøjde in i Via Venti-Settembre forbi Quirinale, men nogen flere, da det kom ned på Foro Romano og gik ut forbi Coliseo til Porta Giovanni. Utenfor denne væntet likvognen. Municipiet hadde git den, og dets tjenere førte. Den sattes straks i gang. Bak efter likvognen gik to unge menn, den ene civilklædd, den annen i bersagliere-officers uniform. Begge var de høje, magre, muskuløse, med små hoder, korte panner; begge like av skabning og åsyn og dog så uændelig forskjellige; det var den avdødes sønner.

Jeg husket dem som 13—14 års gutter, og det hvortil minnet om dem knyttet sig, var ejendommelig nok; jeg husket deres gamle farmor kaste sten efter dem og gutterne stå på avstand og ærtende le! Jeg husket med én gang så tydelig hennes sterke, harmfulle øje, de senete, men rynkede hænder; jeg husket hennes opstående grå børstehår om det kaffebrune ansigt; og nu, ved at se på gutterne, skulde jeg næsten ha sagt at hennes sten hadde truffet og sat ænnu i!

Hvor deres farmor hadet dem! Hadde de git henne nogen særskilt grunn? Det hadde de; ti had avler had, og krig krig. Men fra først av? Ja, jeg var ikke med den gang; men vanskelig at gjætte sig til er det ikke.

Hun hadde været tidlig enke, den gamle, og sterk og smuk tok hun folks yndest og deltagelse til intægt for sig og sine to sønner, hvorav den ene nu lå her i kisten,

de eneste hun ælsket, og det med en «rasende» kjærlighed; ti den trættet sønnerne. Når de så hennes list i at nytte dette formon hun som vakker enke hadde til at nå goder for gutterne, foragtet de den også. En gang vændt bort fra henne, kastet de sin kjærlighed over ideale ting, Italiens frihed, Italiens enhed, således som unge, fyrige kammerater hadde lært dem; morens «rasende» in-skrænkning på sit eget gjorde dem daglig mere begejstret for at offere alt for det almene. De var ikke alene sterke som hun; de var sterkere.

Der stod svære kampe hvori hun lå under; men ikke fullstændig, før deres forbindelser i hemmelige selskaper skaffet dem omgang, som gik langt ut over byen og det selskap hvortil hennes familie hørte. De førte også hjem hver sin brud fra hus, mere ansete æn morens, med utstyr, større æn hennes hadde været, og med en medgift hun måtte kalle betydelig. Da tidde hun en stund; ti det skaffet dog også sine fordele, det at være fædrelandsven.

Men den tid kom da begge sønnerne måtte flygte, da den ældste blev fanget og kastet i fængsel, da de forfærdeligste offentlige utsigelser begynte, idet uredelige embedsmenn utså sig de værgeløse enker som bytte; den tid kom da deres hus måtte pantsættes, så deres første vigne, dernæst deres annen; ja, den tid kom da den første blev tat av panthaveren! Og den tid kom da de fornemme hustruer, to barndomsveninner, arbeidet som tjenestejænter på marken, i vigen og i huset; da de måtte ta logerende og opvarte, og til alt dette høre spottende ord — ikke alene av de klerikale, som under pavens herredømme også var byens absolute herrer, men av andre; ti deres tal var den gang meget lite, som æret hustruerne for det offer deres menn hadde bragt, og som med disse håbet på frihed, opplysning og retfærd. Nu hadde den gamle vunnet! Men hvorledes? Så, at hun gråt over sin forsmådde kjærlighed, sine forsmådde råd, sin tapte formue og rejste sig og bannet de sønner der hadde forlatt og plyndret henne, — intil et eneste øjekast, aldrig ord, av den ældste svigerdatter tvang henne ned igjæn ved kaminen, hvor hun helst

sat og var ledig, når slike anfall kom over henne. En stund efter gik hun altid ut, og traf hun da sønnesønnerne, i hvem hun desværre alt syntes at se det lyse glimt under den korte panne som hun først hadde ælsket og siden frygtet hos sine egne sønner, da drog hun dem lynende in til sig, advarte dem for fædrenes vejer, skjællte pakket ut, som det ikke var værdt at offere en skilling for, æn sige velfærd, familie, frihed, og så bante hun sønnerne, gutternes fædre; de var de herligste, men også de utaknemligste og dummeste som nogen mor der i byen hadde født! Og den ulykkelige rystet gutterne frem for sig: «Bliv dog fornuftigere, skarns pak, I står jo og ler! Vær ikke som eders dumme mødre der inne, der har forgapt sig i mine gutters galskap — jeg er jo blant bare vanvittige!» — og hun støtte dem fra sig og gråt, rejste sig og gik ænnu lenger avsides. Senere gjorde hværken hun eller gutterne så mange omstændigheder. De lo av henne, når hun fik anfallene, og hun kastet sten efter dem; og tilsist blev det så, at sat hun bare alene, sa gutterne: «Farmor, er du nu gal igjæn?» — og stenene kom.

Men hvorfor turde den gamle intet sige like overfor svigerdatteren? Av samme grunn som den hvorfor hun tapte like overfor sine sønner i fordums dager. Den gamles egen mann hadde været en sykelig en, ute av stand til at drive sine ejendommer; han hadde tat henne for at fullgjøre sig selv. Hun drev visstnok ejendommen op, men ham ned. Han hadde et fint smil, adskillig læsning og megen længsel, og han led nød i hennes selskap. Hans ædlere natur kunde hun ikke bryte ned, men vel hans tilfredshed og helbred. Og så hændte det, at den skjønhed som hun foragtet mens han levde, sejret over henne, da han var død. Og da den viste sig begeistret igjæn i sønnerne, og som en bebrejdende minnelse i svigerdatterens rene blik, tapte hun aldeles.

Jeg siger farmors sten hadde truffet sønnesønnerne og sat ænnu i. Se de to menn gå der! Den yngste, den civilklædde, hadde et smil om de temmelig tynne læber, også et smil i det lille øje; men jeg tror ikke

man burde tirre det. Han var fremhjulpet av farens politiske venner, hadde tidlig lært at bukke og takke, — jeg tror ikke av taknemlighet.

Men se den ældste! Det samme lille hode, den samme korte panne som broren; men begge bredere. Intet smil om munnen, intet i øjet; jeg ønsket ikke en gang at se ham smile. Høj og slank som broren var han ænnu mere knoket, og mens de begge gav intryk av en gymnastisk kraft, som kunde de ha hoppet over likvognen, gav den ældste tillike intryk av at han bokstavelig hadde lyst dertil; ti brorens av overflødig ævne halvt slentrende gang var hos den ældste blet til en utålmodig spenstighed; han gik på fjærer. Han var åbenbart ikke nærværende her; øjnene lå langt ut over alt, — og da jeg senere bød ham mit kort og mine minner fra for-dum, sannet jeg at det var så.

I følget talte jeg med flere fra byen; jeg spurte efter farmor Mansana; man smilte og fortalte ivrig, flere på én gang, at til ifjor levde hun, hun blev 95 år gammel. Jeg mærket at hun var opfattet. Der blev med samme iver fortalt, at før sin død hadde hun oplevet, at huset var blet gjællfrit, den ene vigne tilbakekjøpt, begge gjællfrie, likesom markerne. Alt var gjort av taknemlighet mod fædrelandsmartyren, hvis hæder nu var på alle læber; ti den var blet byens stolthed; hans og brorens liv var i grunnen dens eneste tribut til befrielsesværket.

Så det hadde hun altsammen oplevet!

Og jeg spurte efter de to martyrs hustruer. Jo, den yngste var bukket under, mest av sorg over at hun hadde tapt deres eneste barn, en datter. Men den ældstes, de to unge menns mor, hun levde. Fortællernes åsyn fik alvor, stemmerne stillhed, talen førtes snart av en enkelt med utfyllende tillæg av de andre, alt i en viss langsam høyridelighet. Hun hadde øjensynlig fåt magt over dem, denne rene kvinne med den store sjæl. Jeg hørte hun hadde skaffet sig forbindelse med sin mann, mens han ænnu var i fængsel, hadde underrettet ham om at Garibaldi tilæmnet en opstand i byen og et anfall utenfra, og at de væntet at Mansana skulde

bli fri; han skulde så føre foretagenderne i Roma. Og han blev fri! Han skyllte det sin egen sælsomme viljestyrke og hennes kloke troskap. Han forestilte sig vanvittig, det var på hennes råd; han skrek, til han ingen stemme lenger hadde, derpå til han ikke mere kunde av kraftløshed; ti samtidig tok han ikke en bit eller dråpe nærende til sig. Helt in i døden blev han således ved, så han flyttedes til et sinnssykehospital, hustruen kunde besøke ham — og derfra flygtet de — ikke ut av byen; nej, de store forberedelser krævde hans nærvær, og hun plejde ham først, siden delte hun hans vågsomme foretag. Hvem vilde i hans sted, efter så langt fængselsliv, ikke ha søkt frihedens jordbund, når den bare var to, tre mil borte! Men en av dem for hvem han våget liv og alt sit, forrådte ham; han blev atter fanget, med ham store dele av planen, som blev til intet, d. v. s. til nederlag på grænsen, til tuseners domfældelse, fangenskap eller død i hovedstaden og provinsen. Før befrielsens time slog, var han halshugget og begravet blant sine døde fængelskammerater, tyvene og morderne på hovedstadens store forbryderkirkegård — hvorfra han idag var opstanden!

Nu stod enken, hyllet i et langt, sort slør, og væntet ham, fremst i mængden, på hans fødeby's flagsmykkede kirkegård ved det allerede færdige monument. Samme dag, efter den nye jordfæstelse, skulde dette avdækkes under kanonernes torden, hvortil tændte fæstbluss på bærgene senere i kvællen skulde gi svar.

Det gik over den gulgrå kampagne op mot fjællene. Og vi kom frem, først til den ene fjællby, så til den andre; overalt en uoverskuelig menneskemasse med blottede hoder. Almuen fra nabobygderne hadde ilet til; musik-korene klang i de trange gater, tæpper og flag hang ut av alle vinduer, kranser fallt, blomster strøddes, lommetørklær viftet, og tårer blinket; vi kom frem til hans fødeby, hvor mottagelsen blev ænnu mere gripende, og hvorhen de store masser fra de andre nu for en ikke ringe del var fulgt med; men størst blev trængselen ved og på kirkegården.

Jeg var dog som fremmed begunstiget, og fik plass

ikke langt fra enken. Mange gråt ved at se henne, der hun stod med de stille blik på kisten, blomsterne, skaren. Hun gråt ikke; ti dette altsammen gav henne dog ikke igjæn hvad hun hadde tapt, og mere ære gav det ham ikke hos henne. Hun så på det som på noget hun visste fra år før idag. Hvor var hun ikke skjøn! Jeg tænker ikke derved alene på de ædle linjer som aldrig går under i et ansigt, eller på øjnene som en gang hadde været byens skjønneste, ja var det ænnu for tretten år siden, da jeg så henne, skjønt de alt da hadde grått for meget. Nej, jeg tænker på den virkelige glorieglans av sanhed der omgav hennes skikkelse, bevægelse, åsyn, blik. Den forkynte sig likesom lyset, og den forklarte likesom dette der hvor den fallt. Den som var i usanhed, måtte føle det, straks hun så på ham; hun behøvde ikke at tale.

Jeg glømmer aldrig møtet mellom henne og sønnerne. Begge omfavnet og kysste henne, hun holdt hver av dem længe mellom sine armer, som bad hun over dem. Alle omkring tidde, enkelte tok uvilkårlig hattene av. Den yngste, som hun omfavnet først, drog sig tilbake med lommestørklæet for øjnene. Den ældste blev stående; ti hun så på ham, ja så på ham; alle måtte se på ham, og han rødmet dypt. Der lå en usigelig smerte i hennes blik, en uutgrunnelig spådom. Hvor ofte jeg siden har husket det! Han så, mens han rødmet, sterkt igjæn på henne, og hun så bort, for ikke at ægge trossen i ham; det var aldeles tydeligt at så var. Familiens to retninger stod over for hverandre.

II

På tilbakevejen blev i alt jeg hadde oplevet, ikke morgens gripende åbenbarelse, men bersagliere-officerens trossige åsyn, høje, knokete skikkelse og atletiske gang det foranstående. Og så gik det da til at jeg måtte spørge om ham. Til min overraskelse mærket jeg, at det var denne søns forvovne bedrifter som atter hadde dradd opmærksomheden hen på faren og kallt på den sene

hæder hans minne nu fik. Jeg hadde rørt ved noget ægte italiensk. Faren, moren, talerne, mottagelsen, natur-skjønheden over den siste højtidelighed på kirkegården og blussene i fjællene — om alt dette ikke et ord mere! Like til vi skiltes i Roma, underholdtes vi av historier om bersagliere-officeren.

Allerede som gut hadde han været med Garibaldi, og hadde i den grad vunnet yndest, at han senere av hans og farens venner var blet holdt på en officersskole.

Der blev betrodd ham, som så mange i Italien i de år, en kommando, før han ænnu hadde bestått en utgangseksamen, og han hadde straks således utmærket sig, at han fik fast ansættelse. En enkelt dåd bar hans navn over Italien, ænnu før det kom til slag. Han var med på et spejdertog; under dette bøjde han rent tilfældig og alene op på en skoghøj, bak hvilken han inne i tykningen så en hest, snart en til, gik nærmere, så en rejsevogn, gik lenger og så et selskap, en dame og to tjenerer, lejret i græsset. Han kjænte dem straks. Damen var dagen i forvejen kommet kjørende imot avantgarden, søkende ly for fienden som hun frygtet. Man hadde latt henne passere; og nu var hun vændt tilbake ad en annen vej, og hun og tjenerne hvilte her! Hæstene så ut til at være ille medfaret, de hadde kjørt hele natten, og det så stærkt, at de ikke kunde fare lenger uten først at hvile. Dette oppfattet han så at sige med ett blik.

Det var en søndag morgen; de italienske tropper hvilte, messe var just blet læst, og man spiste, da forposterne så den unge Mansana sprænge frem med en dame på sadelknappen og to løse hæster fæstet til sin sadel; damen var en fiendtlig spion; hennes «to tjenerer», to fiendtlige officerer, lå såret tilbake i skogen. Damen kjæntes straks igjæn, og Mansanas *Evviva!* gjensvartes av tusener. Man brøt op; fienden måtte være ganske i nærheten, og det fantes snart at dette Giuseppe Mansanas åndsnærvær hadde frælst hele avantgarden fra at gå i en fælle.

Jeg skal fortælle flere historier om ham; men for at de skal forståes, må jeg forutskikke at han almindelig holdtes for at være den første gymnastiker og fægter

i arméen; jeg hørte både nu og senere derom kun én mening.

Umiddelbart efter krigen lå han i garnison i Firenze. Der fortaltes den gang på en officerskafé, at en belgisk officer som for et par uker siden hadde sittet der med dem, i virkeligheden var en pavelig officer og hadde nu blant sine kammerater i Roma gjort sig til gode over de italienske officerer, der på få untagelser nær syntes ham nogen uvidende paradedukker, hvis hovedegenskap var barnagtig forfængelighet. Dette vakte sterk harm blant garnisonens officerer i Firenze, og like fra kaféen hvor det blev fortalt, gik den unge Mansana op til obersten og bad om frihed for seks dager. Denne fikk han. Han gik hjem, kjøpte sig civile klær, og gik på stedet den like vej til Roma. Over skogene passerte han grænsen og stod tredje dag i Roma på officerskaféen ved Piazza Colonna, hvor han straks så den belgisk-pavelige officer sitte. Han gik til ham og bad ham stille om at gå utenfor med sig. Her sa han ham hvem han var, bad ham ta en ven med og følge utenfor porten, for at gi det italienske officerskor oprejsning i en duel med ham. Så åpent og helt betrodde han sig til mannens ære, at denne ikke kunde svigte. Han gik straks in efter en ven, og tre timer efter var han et lik. Men den unge Mansana begav sig umiddelbart på tilbakevejen over skogene til Firenze. Ikke ved ham blev det kjent i Firenze, hvor han i mellemtiden hadde været, men fra Roma av, og han fikk længere tids arrest for at ha forlatt byen uten tilladelse og ovenikjøpet været i et annet land; men officererne gjorde et fæstmåltid for ham, da han kom ut, og kongen gav ham et hæderstegn.

Kort efter lå han i garnisonen i Salerno. Smugleriet på kysten hadde tat stærkt overhånd, og tropperne hjalp til med at få det stoppet. Civil klædd går han om for at spejde, og opsnapper på en osteria at et skib med smuglergods lå utenfor synsvidde, men skulde in under kysten til natten. Han går hjem og klær sig om, tar to utvalgte menn med, og de ror alle tre ut over mot kvællen i en liten, let båt. Jeg hørte denne historie fortælle og bli bekræftet på stedet; jeg har hørt den siden

av andre, og jeg har ved en senere lejlighed læst den i aviserne; men det er mig desuagtet like ufatteligt hvorledes han, entrende op med sine to menn, tvang 16 — seksten — mann til at lystre og til at lægge skibet på reden!

Efter Romas intagelse, hvor han atter var med, og hvor han navnlig ved den kort derpå følgende oversømmelse gjorde underværk, sat han en kvell på den samme officerskafé utenfor hvilken han en gang hadde utasket den pavelig-belgiske officer. Da hørte han nogen kammerater som nætop kom fra et selskap, fortælle om en Ungarer der hadde drukket vel meget av den italienske vin, og som i vinbegejstringen således hadde skrytt av Ungarerne, at han på en sagte motsigelse hadde drevet det op til at påstå, der måtte så gjerne komme tre Italienerne mot én Ungarer! Alle officererne lo med dem som fortalte det — alle med untagelse av Giuseppe Mansana. «Hvor bor denne Ungarer?» spurte han. Det fallt ganske likegyldig; han så heller ikke op eller tok cigaretten av munnen. Man hadde just fulgt Ungareren hjem, så det fik han straks at vite. Mansana rejste sig. «Går du?» spurte de. «Naturligvis,» svarte han. «Dog ikke til Ungareren?» spurte en godmodig. Men Giuseppe Mansana hadde ingen godmodighed. «Hvorhen ellers?» svarte han og gik. De andre rejste sig straks for at følge. De søkte på vejen at få ham til at inse at en full mann kunde man ikke kræve til regnskap. «Frygt intet,» svarte Mansana; «jeg skal just behandle ham derefter.» — Ungareren bodde i *primo piano*, som Italienerne siger, d. v. s. i annen etage, i en stor gård i Fratina. Foran vinduerne i første etage er i hvær italiensk by jærnstænger, og i disse tok Giuseppe Mansana fat, svang sig op og stod snart på balkonen utenfor Ungarerens kammer. Han slog ruterne in i balkonvinduet, lukket op og forsvandt. Der blev tændt lys derinne, det så kammeraterne som stod nedenfor. Hvad ellers foregik, kunde de ikke komme efter; de hørte ingen støj, og Mansana har aldrig fortalt det. Men han og Ungareren, den siste i skjorten, kom efter nogen minutters forløp ut på balkonen,

hvorpå Ungareren forklarte på godt Fransk, at han hadde været full den kvæll, og bad om forladelse for det han hadde sagt; en Italiener var naturligvis likeså god som en Ungarer. Mansana kom ned igjæn samme vej han hadde steget op.

Større og mindre historier, fra krig som fra garnisons- og selskapsliv (og deriblant nogen væddeløps-historier, som vidnet om en utholdenhet i sprang jeg aldrig har hørt make til) haglet nedover os; men jeg tænker, at de fortalte gir billedet av en mann, hvis åndsnærvær, mot, ærekjærhet, hvis legemskraft og energi, færdighet og snuhet i høj grad spænnar forventningen om hvad han i fremtiden kan drive det til — men samtidig fyller os med bekymring.

Hvorledes Giuseppe Mansana den påfølgende vinter med forår kom til at beskjeftige tusener, og deriblant fortælleren, det vil fremgå av selve fortællingen.

III

Da Giuseppe Mansana fulgte sin fars ben til deres æresgrav, og derved så ut som kunde han hoppe over likvognen, gik han — det viste sig snart — i sin første, flammende kjærlighet. Han satte sig ænnu samme kvæll på det jernbanetog som førte til Ancona, hans station; der levde hun, og alene synet av henne kunde dæmpe de luer som brænte fortærende.

Han var forælsket i en som hadde hans natur, en som måtte tages, en som selv hadde tat hundreder, uten selv at tages, en om hvem en ælskovsgal Ancona-skald hadde sunget:

Jeg elsker dig, du brune djævel,
dit smil av ild, dit drueblod,
og tror at gløden av det onde
gir skjønhedsglimtet i dit mod;
ja tror at spillet uten ænde
i lunets, øjets, væsnets glans
er satans uro gjænnem viljen,
at latt'rens lokken og er hans.

Jeg tror det, skjønnel! — Men langt heller
jeg elsker dig, og så forgår,
æn sovner i en favn som bærer
mig frem til graven femti år.
Ja heller, heller livets dronning
i uopløs'lig majestæt,
selv om jeg segner foran gåden,
æn følge hvad jeg forut vet.

Hun var en datter av en østerriksk general og av en dame som tilbørte en av Anconas ældste slægter. Det vakte i sin tid harme, da en slik vilde ægte høvdingen for den forhadte, fremmede besætning.

Harmen øktes, om muligt, derved at han var nær på en olding, og hun atten år og meget skjønn. Men generalens umådelige rigdom kunde ha forlokket henne; ti hun sat i virkelig fattigdom midt i sit herlige palads — et i Italien meget almindeligt forhold. Slægtens palads danner nemlig ofte et fideikommis, som den der sitter i det, stundom ikke kan holde vedlike. Omtrent så stod sakerne også her. Der måtte dog også ha været noget annet med æn generalens rigdom; ti da han kort efter datterens fødsel døde, sørget enken i fullstændig tilbaketrukkenhed. Alene kirken og præsten så henne. Vennerne som hun hadde brutt med, den gang hun giftet sig, men som dog nu gjorde sig adskillig umake for atter at nærme sig den stenrike og skjønn enke, flygtet hun for.

Ancona blev imidlertid italiensk, og fra fæsterne, illuminationerne og jubelen flygtet enken ænnu lenger, nemlig til Roma, mens hennes palads i Ancona likesom hennes villa ved havet stod lukket og øde som en stum protest. Men i Roma kastet fyrstinne Leaney det sorte slør, uten hvilket ingen hadde set henne siden mannens død, åpnet salon, hvori alle det pavelige herredømmes ypperste såes, skjænket årlig svære summer i Peterspenger og til andre pavelige øjemed. Det første som det siste økte hadet til henne i Ancona, hvilket gjennem de liberale også overførtes til Roma, — og selv kunde hun på Monte Pincio, når hun i al sin skjønnhet og pragt

kjørte der med sin lille datter, se det i de blik som kjænte åsyn fra Ancona og ukjænte fra Roma kastet. Hun trosset det og infant sig regelmæssig ikke alene på Monte Pincio, men også på ny i Ancona, når sommeren jog bort fra Roma. Hun åpnet atter sit palads og sin villa dersteds, og bodde, især i den siste, for at bruke bad. Hun gik og kjørte gjennem byen til sit hus i Corso eller til kirke, uten at hilse eller hilses; men desuagtet gjorde hun hver dag den samme tur. Da datteren blev større, lot hun henne optræ i de aftenunderholdninger med skuespill og tableauer, som byens præster under biskoppens beskyttelse fik i stand til insamling av Peterspenger i Ancona, og så stor var barnets skjønnhed og morens tiltrækning, at mange gik derhen som ellers aldrig hadde villet. Således lærte datteren trossen av sin mor, og da hun fjorten år gammel mistet henne, førte hun den videre for egen regning og med det tillæg som ungdom og mot uvilkårlig frister til.

Hun blev snart ænnu mere og ænnu sterkere omtalt æn moren nogensinne hadde været, likesom hennes rygte fik større omfang. Ti med en ældre dame som hun tok til sig, et stivt, sirligt værktøj, der så alt, men talte om intet, strejftet hun om i andre land, fra England til Ægypten, dog således at hun altid tilbragte sommeren i Ancona og efteråret i Roma.

Denne siste by blev også en gang italiensk; men i begge vedblev hun at føre, hvad man måtte kalle et utfordrende liv like over for dem der nu hersket, og som på alle måter søkte at vinne den rike, skjønnne kvinne. Ja, man forsikkret at unge adelsmenn hadde sluttet pakt om at erobre henne eller knuse henne. Det være nu sant eller ej, så trodde hun det selv. Hun lokket derfor dem hun mistænkte til sig, og støttet dem derpå ubarmhjertig ifra. Hun gjorde dem gale, først av håb og siden av skuffelse. Hun kjørte i Corso og på Monte Pincio selv sine hæster; triumferende kjørte hun med de undertvungne bundet til vognstangen; — ikke just alle kunde se det, men hun så det, fordi hun følte det så, — og de følte det med!

Hun vilde være blet dræpt eller noget ænnu værre,

var det ikke for mange som beundret henne og tross alt dannet en livvakt av evig tilbedelse omkring henne. Til denne hørte skalden fra før.

I Ancona blev hun især de garnisonerende unge officerers hemmelige håb og åpne had.

Just i den tid Giuseppe Mansana blev flyttet med sine bersagliere i Ancona, hadde hun dersteds funnet på noget nyt. Hun vægret sig standhaftig for at pryde det selskap som om kvællen samler sig i Corso, for under måne-, stjerne- og gasskin at gå, damerne ballklædde bak viften — den de så underfullt kan bruke! — herrerne, sværmende i aller nyeste sommermode, eller uniformerte, op og ned, ned og op, møtende, leende, samlende sig om bord hvor nogen har sat sig for at nyde is eller kaffe, så atter fra disse for at gå til andre eller for selv tilsist at slå sig ned, mens en kvartet stemmer i, eller et vandrende kor med cither, fløjte og gitar spiller op — Theresa Leaney vægret sig standhaftig for at øke pragten, nyssgjærrigheden, fornøjelsen, ædelheden ved disse byens daglige utstillinger: — hun hadde i dets sted valgt at forstyrre dem.

I solnedgangen, når det øvrige kjørende rikfolk vændte hjem, da kjørte hun ut. Med to ualmindelig små hæster, Korsikanere kalte, som hun denne sommer hadde lagt sig til, og selv, som altid, styrte — kjørte hun gjennem byen i trav. Når så Corsoen var blet oplyst, og møtet var begynt, det almindelige møte mellem familie og venner, det stjalne mellem ungmø og bejler, det stille mellem lediggjængerer og hans skygge, det sukkende mellem den i det fjerne forlovede og hans herværende fortrolige, det korte mellem officeren og hans kreditor, det overordentlig høflige mellem embedsmannen og ham hvis post han skal arve efter hans død; just som de unge damer hadde fåt vise sine nye kjoler fra Paris to ganger, d. v. s. på én tur op og én tur ned, og den beundrende handelsbetjent var kommet over inledningen, og officererne hadde dannet sin første kritik-klynge, og adelen nætop hadde nedlatt sig for at motta kur — sprængte den overmodige unge pike med sin stive aldrende veninne ved siden in i klyngen! De

to små barnehæster var i stærkeste trav, og officerer og frøkener, adel og handelsbetjenter, familiegrupper og hviskende par . . . føk fra hværandre for ikke at bli overkjørt. Et system av bjæller over hæstenes sæletøj ropte jo varsku et stykke fra, så politiet hadde intet at si, men desto mere de hun tvefold fornærmet, først ved sit fravær — og så ved sit nærvær.

To kvæller hadde Giuseppe Mansana været i Corso, og begge ganger var han nær blet overkjørt. Han hadde ikke tænkt sig muligheden av hennes dristighed. Han fik da også høre hvem hun var.

Den tredje kvæll, da Theresa Leaney på sædvanligt sted tæt utenfor byen på tilbakevejen lot hæstene vande og hvile, for så at begynne travet mot byen og dens Corso, trådte en høy mann frem og hilste; det var en officer. «Jeg tar mig den frihed at præsentrere mig selv. Jeg er Giuseppe Mansana, officer ved bersaglierne. Jeg har gjort det væddemål at løpe omkap med Deres små hæster herfra og til byen. Har frøkenen noget derimot?» Det var mer æn halvmørkt, så hun under almindelige omstændigheder ikke vilde ha kunnet se ham; men en stærk bevægelse øker stundom vort øjes sekraft. Forbauselsen og dertil en smule frygt — ti der var noget i stemmen og holdningen som uvilkårlig gjorde henne rædd — gav henne mot; vi blir meget ofte modige av frygt. Hun sa derfor, vændt mot det lille hode og korte ansigt som hun skimtet: «Det forekommer mig at en d a n n e t mann vilde ha spurt mig om tilladelse, før han tillot sig at ingå et sådant væddemål; men en italiensk officer —.» Hun vedblev ikke, ti hun blev selv rædd for hvad hun hadde begynt på, og der opstod en uheldsvanger stillhed, hvori hun blev ænnu mere het. Da hørte hun fra en mere hul stemme (Mansanas røst hadde altid noget hult): «Væddemålet har jeg alene ingåt med mig selv. Og, oprigtig talt, agter jeg at forsøke, enten jeg får lov til det eller ej.» — «Hvad for noget?» sa hun og grep i tømmerne, men gav i det samme et skrik, og hennes stive veninne et ænnu højere, idet begge var ved at falle ut; ti med en lang pisk, som ingen av dem hadde mærket, la officeren et frygteligt

drag over begge de små hæsters rygger, så de med et hopp raste avsted. To tjenere som sat bakpå, og som nættop hadde rejst sig, for på et vink av frøkenen at hjelpe henne, fallt begge på jorden. Ingen av dem kom med på den kjøretur som nu begynte, og som var mere begivenhedsrik æn lang.

Til Giuseppe Mansanas idrætter — og måske det var den mest opøvede blant disse — hørte, som før sagt, den kunst at springe. De to små hester var ikke de værste at holde følge med, især i førstningen, da de blev sterkt holdt tilbake, og altså var uvisse om de skulde rigtig trave. Theresa vilde i sin harm våge alt, heller æn at tåle en slik ydmygelse. Hun vilde desuten ha sine tjenere op. Men just som hestene skulde tvinges til at stå, fallt piskerhvirvlen over deres rygger, og de med et hopp atter avsted! Hun sa ikke et ord, men holdt igjæn, og det så utrættelig at hestene atter vilde stå; men også atter fallt piskerhvirvlen, og nok en gang og nok en gang. Og nu opgav både hun og de det. Hennes gamle veninne, som den hele tid hadde skreket og holdt sig fast med begge armer om fyrstinnens liv, falt i et slags dødelse, så hun måtte støttes. Harmen og forfølgelsen overvældet Theresa: en stund så hun hverken hestene eller veien, og til sist visste hun ikke engang om hun holdt tømmerne. Hun hadde virkelig også tapt dem, men fant dem igjæn i sit fang, og prøvde ænnu en gang, holdende om veninnen med den ene arm, men desuagtet med begge hender i tømmerne, at få magt over de små forskræmte dyr. Hun følte snart det umulige deri. Det var mørkt; de høje popler travet med i luften, fot i fot over buskaset mellem dem. Hun visste ikke hvor hun var. Det eneste hun foruten hestene skimtet, var den lange skikkelse ved deres side, der som et spøkelse raget opover disse, alltid i samme linje og avstand. Hvorhen går det? Og som et lyn slog ned i hennes sjæl: «Ikke til byen, han er ingen officer, men en røver; jeg føres avsides . . . snart kommer flere!» — Og ut av den yderste nød, med dennes pludselige inskyttelse, skrek hun: «Stans, for himlens skyll! Hvad vil De? Ser De ikke . . .» Hun kom ikke

længer; ti hun hørte det hvine i luften, smælle mot hæstenes rygger, og værre æn før suste det i vej.

Som det jog, så jog også hennes tanker: «Hvad vil han? Hvem er han? En jeg har fornærmet?» og den skyndsomste række av disse pilte forbi. Hun fant ingen det kunde ligne. Men tanken på hævn fulgte den skræmte samvittighet; det kunde jo være en hun ikke kjænte, men som nu vilde ta hævn for alle. Men var det hævn, så hadde hun det værste i vente. Bjællerne skar gjennem vognrammelen; de korte, skarpe lyd hoppet som angstskrik omkring henne, og hisset av rædselen til det ytterste vilde hun våge et sprang fra vognen. Men ikke før slap hun veninnen, før denne rullet som en livløs ting, og i ænnu større angst samlet hun henne op igjæn og sat med henne over sit fang, længe uten en klar tanke. Da ser hun, idet vejen svinger, lyståken over byen. Hun føler frælsens glæde, men bare et øjeblik, så kort som et blink; ti i neste fattet hun det hele: han var en hævner fra Corso! «Å, ikke længer!» sa hun, ænnu før hun hadde tænkt tanken ut; «å, nej!» Ordene gjæntok sig for hennes øren, bjællyden hoppet skrikende omkring dem, poplerne travet med dem, men det var det hele; toget gik, intet svar. Hun så forut sit jammerlige optog gjennem byen, pisket frem med den besvimed veninne i sine armer og publikum på begge sider, med officererne fremst, håndklappende og hånleende. Ti dette var officerernes hævn, det følte hun nu. Hun dukket sit hode, som var hun der alt. Da kjænte hun og hørte at hæstene sagtnet; de måtte være like ved; men skulde de stanse forinnen? Atter med pludseligt håb så hun op. Han var glidd bakut, det var årsaken; han var like ved hennes side, snart hørte hun hans hastige, overanstrengte åndedrag, hørte tilsist intet annet æn dette, så det tok al hennes angst til sig: æn om han fallt blodstyrtende midt på Corso! Hans blod kom da over henne; ti hennes utfordrende tross hadde opkallt hans. Man vilde kaste sig over henne og rive henne i stykker. «Skån Dem selv!» bad hun. «Jeg gir mig!» bad hun. Men, som vakt av det listige forsøk, gjorde han en siste anstræn-

gelse, var i to tre længre sprang atter ved hæstene, som bare ved fornemmelsen derav økte sit trav, men fik desuagtet to hvinende piskeslag.

Nu så hun tydelig lysene, de første gaslygter ved Cavourmonumentet; snart bøjde toget in i Corso, skuespillet skulde begynne! Hun følte en uovervinnelig trang til gråt, og kunde dog ikke, bøjde derpå sit hode for ikke mere at se. Men da hørte hun hans stemme, dog ikke hvad han sa; vognen var kommet på brostenene, og han kunde vel heller ikke tale. Hun så atter op, men han var der ikke. Store Gud, var han styrtet? Alt hennes blod stanste. Nej, der gik han, bort fra Corso, forbi kafé Garibaldi, langsomt. Just nu kom hun selv i Corso, hæstene travet, mængden veg, hun bøjde hodet ænnu dypere ned over den besvimte veninne, som lå over hennes fang, skrækken og skammen jog piskende bakefter.

Da hun nogen øjeblik efter holdt i paladsets gård, gjennem hvis åpne port hæstene i fullt sprang hadde svingt, så det var et under at vognen ikke hadde væltet eller støtt, da besvimte også hun.

En gammel tjener stod og væntet. Han ropte på flere; de blev begge opbåret. Kort efter kom også de der var avkastet, og fortalte hvad der var hendt, så vidt som de kjænte til det. Den gamle tjener tok dem dygtig i skole for deres kejtethed, så de selv følte skammen, og så meget heller gjorde hvad han bød dem: tidde.

Hæstene hadde løpt ut, just som tjenerne efter en kort stans skulde stige op. Det var det hele.

IV

Da fyrstinne Theresa Leaney kom til sig selv, var det som hennes kræfter var brutt. Hun stod ikke op, hun spiste næsten ikke; ingen måtte være hos henne.

Hennes veninne gik lydløst gjennem den store spejlsal som lå mot forværelset, lydløst tilbake igjæn, når hun hadde forrettet sine ærender. Likeså lydløst in i de gotiske små rum lenger inne i paladset, hvor fyrstinnen holdt til. Tjenerne som hun. Veninnen var opdraget

i et kloster, var kommet ut med sterke fordringer på grunn av sin stand og sine kunskaper, fordringer hun holdt oppe i 10 — ti — år, og i 5 — fem — til, fornærmet over ungdommens uskjønsomhed og havesyke. Tok så som standsdame til en højfornem familie; holdt fremdeles fornærmelsen oppe, men i taushed; — blev så ældre og fant sig, uten dog at slippe fornærmelsen, i et og annet, taus til alt, men la sikkert an på at samle formue. Dette skedde best ved at kunne sine høje herskaper utenad — og ved at nytte denne kunskap til begge parters fordel.

Altså: der tiddes. Efter nogen dagers forløp kom det lille, knappe ord ut fra fyrstinnens gotiske rum: «Inpakkes!» På nogen senere tillæg forstodes at rejsen skulde gå langt bort. Atter om et par dager kom hun selv, gik langsomt og taust omkring, idet hun ordnet nogen småting og skrev et par brev. Forsvandt derpå atter. Et bud ut den næste dag: «Iaften klokken syv.» På slaget seks kom hun selv i sort rejsedragt, fulgt av sin kammerfrøken, også rejseklædd. Veninnen stod færdig ved kufferterne, som den likeledes færdige tjener skulde lukke — efter at fyrstinnen hadde kastet et bifallende blik på deres innhold.

Det første ord veninnen sa til henne like siden kjøreturen, sa hun nu. Som tilfældig stillte hun sig ved fyrstinnens side, og seende ut i gården, yttret hun sagte: «I byen vet man alene at vi har kjørt løpsk; — intet mere.» Et fortørnet blik traf henne; og det gik litt efter litt over til et forundret, og dette igjen til et forfærdet: «Er han da død?» Angsten pustet på hvært ord. — «Nej, jeg så ham for en time siden.» Veninnen møtte ikke fyrstinnens blik, hverken før eller nu; hun så i gården henimot stallene, hvor vognene var dradd ut, og hestene just blev ført frem. Da hun ændelig fant det rådeligt at vandre sig (og det var længe før hun fant dette rådeligt, såsom fyrstinnen tidde, og tjeneren ikke rørte sig; han måtte vel se noget like foran sig som bant ham til pletten); da veninnen ændelig fant det rådeligt at vandre sig, så hun i et nu at virkningen av hennes opplysning hadde været fullstændig. Fyrst-

innens opskræmte fantasi hadde naturligvis i disse feberdager utmalt sig den jublende spot hvorav byen nu måtte være full; hun hadde tænkt den utbredt like til Roma, ja gjennem aviserne til hele verden; hun hadde kjent sin hittil ubøjde, glansfulle tross tilintetgjort i nogen få forfærdelige minutter; det hadde været for henne som var hun blet dradd gjennem skarnet efter sit hår. Og så visste ingen, uten han og de, hvad der var skedd? Han hadde fullstændig tidd? Hvilken mann!

Fyrstinnens store, skjønne øjne lå flammende over rummet, men litt efter litt fik de leende glans, hun løftet hodet og hele figuren, gik nogen slag frem og tilbake, såvidt kuffertene og de øvrige rejsesaker gav rum, derpå, idet hun smilte og svang med parasollen: «Pak ut! — Vi rejser ikke idag!» Og hurtig forlot hun rummet.

En stund efter kom kammerfrøkenen og bad veninnen at klæ sig for en spasertur.

Det var første gang, så ofte og så længe de hadde været i Ancona, at fyrstinnen vilde delta i den elegante verdens aftenpromenade. Veninnen hadde altså hat lejlighed til nogen forundrede ord, som svar på det forundrede blik hvormed kammerfrøkenen gav denne besked; men allerede dette blik var en næsvished, så der yttredes intet. Da Theresa kom færdigklædd, i den store spejlsal med søjler, så hun gjennem den åpne dør in i det svakt oplyste forværelse, og der så hun veninnen stå færdig. Alene fyrstinnens påklædning kunde ha retfærdiggjort det blik hvormed kammerfrøkenen fulgte for at åpne og lukke; men veninnen sluttet sig til, som var de hver dag vante til denne tur, og hver kvell til fyrstinnens elegante påklædning.

I en lilla silkekjole, rikt besat med kniplinger, raslet hun nedover trapperne. Hennes kraftfulle, allerede noget for fyldige figur gav desuagtet inntryk av smidighed, fordi hun tillike var så høy og førte sig med livlighet; mot sædvane bar hun håret opsat i flætninger, og et langt kniplingsslør svævet efter henne, fæstet på den ene side av hodet ved en agraffe, på den annen ved roser. Kjølens ærmer var så åpne at de lange hansker ikke gan-

ske skjulte armene, når hun brukte sin vifte. Hun tok ikke veninnen op, men skred raskt frem; det blev den annens sak altid at være ved siden.

Kvællen var livlig, da det var den første godvejrdsdag efter nogen dagers blæst. Men hvor hun skred frem, stanste al samtale, for at strømmen efter som en opdæmmet og atter løst flod, når hun var forbi. Fyrstinne Theresa Leaney deltar i aftenpromenaden! Fyrstinne Theresa Leaney på Corsoen! Og hvorledes? Strålende av skjønnhed, rigdom, huldsalighed så hun venlig mot alle, hilste til alle damer hun hadde set fra barn, kjøbmenn hun hadde handlet med, adelsmenn og officerer hun hadde talt med. I denne for sine skjønne kvinner mest berømte italienske by bar hun vistnok ikke prisen; men hun hadde allikevel nær og fjern båret tilnavnet «skjønnheden fra Ancona», og staden hadde i flere år stått færdig til at sænke fanerne og istemme hyldningshymnen, bare hun hadde villet. Og nu vilde hun! Der var noget av en insmigrende bøn i de øjne hvormed hun hilste på «sit» folk, noget avbedende i den bøjning som ledsaget. Allerede da hun kom nedover igjæn, mærket hun den ændrede stemning blant sine undersåtter, og turde stanse og tale med en av byens ældste adelsfamilier. Den hadde slått sig ned foran en kafé midt i Corso. Den mottok henne overrasket, men høflig; for resten sørget hun selv. Den gamle herre som var dens hoved, blev mere henrykt, jo lenger hun sat, og gjorde sig en ære og glæde av at forestille al værden for henne. Venlig hilste hun, var vittig, glad, fordelte sig likelig mellem damer og herrer, så der kom en stemning i stand, der steg til lystighed. Klyngen øktes derfor også uophørlig, og da hun rejste sig, fulgte den i stort triumftog og højrøstet samtale. Man kunde sige at Corso den kvæll blev scene for en almindelig forsoningsfæst mellem byens beste selskap og dens smukke barn, og det så ut som var begge parter like lyksalige derved.

Det led på kvællen da hun atter rejste sig, og følget med henne, fra champagne og is; det var for tredje gang. Hun hadde ikke længe ro noget sted. Nu gik det

med lystighed, men langsomt op over gaten igjæn. Tre officerer kom gående, litt støvede og hurtig; de måtte være kommet hjem fra en længere tur. Veninnen var som tilfældig ved fyrstinnens side og hvisket; denne så op og gjænkjænte straks figuren: der kom Mansana!

Ganske naturlig gled veninnen over på den annen side og Theresa ænnu længer til den veninnen hadde forlatt, — så nær officererne at den nærmeste næsten måtte stryke hennes kjole med sin sabel, hvis han ikke hadde valgt at gå til side; men den nærmeste var Mansana. Hun så han kjænte henne; lyset fallt på det sted meget stærkt. Hun så han forbausedes. Men hun så at det korte, kraftfulle åsyn likesom lukket sig, at de små, dype øjne drog som et slør for; — han hadde den hensynsfulle takt ikke at ville kjænne henne. Hun gav ham et blik for det og for hans taushed til da — de store, mørke øjne tindret — et blik som nådde ham. Det tændte med ild, der slog i luer over hans kinner. Han kunde ikke mere samle tankerne til kammeraternes tale, men gik. Han skulde også tidlig på natten ta med iltoget, for neste dag at følge sin fars ben fra forbryder-kirkegården til æresgraven i hans fødeby. Ingen fant det underligt at han gik tidlig hjem.

V

Han gik dagen derpå efter farens bære, just som det hadde set ut: med lyst til at ta et sprang langt over den. Dette ene blik av fyrstinne Theresa Leaney som var blet sendt ham, der hadde fornærmet henne, og i hvem han med stolt tross væntet at ha en dødsfiende, dette ene blik ut av al hennes skjønhet, og midt i hennes triumftog i Corso, hadde støpt og rejst et nyt bilde i hans sjæl. Det var billedet av henne selv som livets egen sejrsmilende gudinne. For dettes rene høyhed sank al baktalelse ned som små sjæles vanmægt, og hans egen færd som en formastelig, smussig råhed. Var det henne han hadde våget at skræmme og forfølge!

Og den utvikling der hadde ført ham frem til slik vanhellighet, d. v. s. hans egen hårde livsførelse, den brøt han nu sønder, led for led, mens han gik efter sin fars bære — begynnende fra faren selv! Ti fra faren var denne farlige trossens arv lagt ned i hans sjæl, hvor den hadde vokset. Den hadde ingit ham en egenkjærlig, rå vilje; han hadde jo i grunnen i alt alene været sit eget mål. Hadde faren hat noget synderlig annet?

Hans ædle og skjønne mor hadde så ofte grått, når hun sat ene med barnene; disse tårer rant, anklagende den mann som hadde forlatt hustru, barn og ejendom for at følge — hvad? — sin tross, sin ærgjærrighet, sin hævn, der så ofte er fædrelandskjærlighedens balstyrige kammerater og så til sist dens herrer. Han kjænte det nu fra sig selv og fra hundre andre, som nu blev mønstret, én efter én!

Musikken bruste, kanonerne dundret, luften lå full av *evviva's* og blomster over farens minne.

Hvilken tomhed i et slikt liv, tænkte sønnen; av sammensværgelse i fængsel, av fængsel i sammensværgelse, mens mor, hustru, barn kommer på fattigstien, ejendommen sælges, og intet vinnes uten det urolige hjertes hast fra lidelse i hævn, fra hævn i lidelse igjæn. Og denne lidelse og hævn var barnearven til mig — og livstomheden med den!

Og farens gamle venner omringet ham for at trykke hans hånd. De lykønsket ham med farens ære, de lykønsket ham selv som den værdige arvtager.

Ja, tomt har mit liv været som hans, blev han ved. En hævnglæde, så længe her var krig, en urolig higen efter bedrift måtte fortsætte den, en forfængelig ærkjærhet, en kry uovervinnelighedsfølelse kom til at bære hele livet, — råt, selvsykt, tomt alt sammen. Og han svor at kammeraterne skulde få noget annet at tale om æn Giuseppe Mansanas siste bedrift, og at han selv skulde stræbe til en høyere stolthed æn den: at møtte sig i den selvfølelse at han aldrig talte om sig selv!

Jubelen blev større, jo nærmere de kom fødebyen, også trængselen efter at få se Giuseppe, den berømte søn. Men just her, på sin ungdoms lekeplasser, var det som

bestemoren atter sat i grøftekanten og kastet sten efter toget; hun sat og kastet efter det der hadde trampet ned hennes liv, med alt det hadde samlet for at bli lykkelig.

Men da han stod under morens alvorsfulle, bekymrede øjne, følte han dette blik næsten som en fornærmelse. Hun visste jo ikke hvad han just tænkte om alt dette, og om sit eget liv som en fortsættelse av farens. Hvorfor se så bekymret på ham, når han nætop hadde sagt farvel til æresykens fristelser? Og han møtte trossig hennes blik; ti det ramte ham ikke!

VI

To dager efter stod han højt oppe ved muren omkring den gamle dôm i Ancona. Han så ikke på de næseløse, røde marmorløver som bærer portalsøjlerne, ej heller på den herlige bugt, som han dog virkelig stod over. Han lot vel øjnene gli henad skibsdækkene og lastebåtene nedenunder, såvel som travlheden i arsenalerne og ved bryggerne. Men tankerne var tilbake i kirken hvor han selv hadde været; ti der hadde han set h e n n e! En stor højtidelighet hadde kallt henne dit. Han hadde set henne knæle, og hvad mere er, hun hadde set ham! Ja, hun var åbenbart blet glad ved at se ham, og hadde git ham det samme usigelige blik som hin kvæll. Han kunde ikke se mere på henne uten at være påtrængende eller vække opmærksomhet, og da blev kirkens røk-kvalme mørke ham uutholdeligt. Her var dog friskt og frit, og tankerne kunde svæve om i skjønheden med noget skjønt. Han hørte mængden bak sig forlate kirken, han så den igjæn nedenunder sig i vejslyngningerne, til fots og til vogns, han vilde ikke se sig om, men ventet til han også kunde se h e n n e her nedenunder sig. Da hørte han fottrin bak, av én, av to; hans hjerte slog, hans øjne dunkledes, han turde ikke for alt i værden vände sig. Man stanste ved hans side, også foran muren. Han følte hvem det var, og kunde nu ikke la være at vände sig uten at synes uhøflig. Også hun stod og så ut over skibene, bugten, havet, men så dog straks at han vændte sig. Hun var rød,

men rødmet ænnu dypere, idet hun smilte og sa: «Unskyll at jeg griper lejligheden. Jeg så Dem, og jeg må sige Dem takk.» Hun holdt inne. Hun vilde sige noget mere, han kjænte det. Det kom ikke straks, det blev en ren evighed, før det kom. Men så hørte han: «Tausbed er undertiden det største høymod som kan vises. — Takk!» Hun bøjde sig, og han våget atter at se op. Hvilken bøjning! Hvilket smil, idet hun vændte sig, fulgt av veninnen! Hvilken gang, hvilken figur! Det lange slør bølget omkring i vinden, spillende mot den røde fløjelsklædning.

Vejen går i slyngninger nedover; nu kjørte hennes vogn, som hadde holdt lenger borte, op mot henne, og vændte under den øverste mur. Men hun hadde ikke nådd den, før også hun hørte trin bak, næsten løpende trin; hun stanste og vændte sig; hun visste hvem det var. Hun smilte mot hans ilfærdighed, måske for at hjelpe ham.

«Jeg fattet det ikke straks,» sa han, idet han hilste; hans brune åsyn var brunrødt. «Men jeg har slet ikke tidd av hensynsfullhed, bare for at ha den stolthed for mig selv. Jeg vil ikke stå med en ære jeg slet ikke fortjener. Og tilgiv mig så min råhed!» Hans dype stemme skalv; altsammen kom hodestupes; Mansana var ingen ordets mann. Da han tok til huen for at hilse og gå, bævet hånden; og derved, og ved det som var gått forut, gjorde han dog intryk på fyrstinnen av stor veltalenhed.

Og således gik det til at fyrstinne Theresa tildroges av denne åpenhed, og fik lyst til at lønne den; ti hvad hadde ikke også hun nu gjort for opdagelser om sig selv! Og således gik det videre til at fyrstinne Theresa ikke steg op i vognen, men gik forbi ved kaptejn Mansanas side, fulgt av veninnen på den andre. Således gik det til at hun kom tilbake, også ved hans side, og at de i over en time gik frem og tilbake under den øverste mur med den herlige utsigt ned — under sig.

Og da hun ændelig sat i vognen, og da hun, idet denne nådde svingen hvor det går in på den lavere, parallelt løpende vej, ænnu en gang bøjde sig og hilste

op, besvarende hans fornyede hilsen, — så blev han gående der en time til. Bugtens skarpe linje, fjællens friske stigning, havets blånende uendelighed, sejlene utover og dampspøjlerne i horisonten . . . den er vakker, den bugt ved Ancona!

Hun hadde jo av deres ufrivillige møte hin forførdelige kvæll lært omtrent det samme som han hadde lært; hennes fortids historie hadde omtrent været som hans, det hadde hun nu sagt ham, idet hun hadde tilstått sin tomme tross, sin kampsyke ærgjærrighed; — det var med undertrykt jubel han hadde mottatt dette, ord for ord, av hennes egen munn!

Hint skjønhedsbillede, højt, højt over hans tilværelse, svævet nu smilende omkring ham, fulgt av fejl og længsler som hans, men i en ring av ynde og herlighed, hvori han følte sig medoptat.

Å, den bugt ved Ancona, hvor kjækt den buer, hvor skarp blåsort er havflaten i brisen, hvor bløte farveovergangene ut over havet, ændende inne i en lyståke!

VII

Hvad var det som gjorde at han ikke straks stod i hennes palads? Et hemmeligt håb om at hun skulde komme én gang til. En så længe innesluttet, i stillhed opølsket forfængelighed som Mansanas kan overraske med det utroligste; den er nemlig på én gang både sky og dristig. Han var virkelig for sky til at søke henne, tross hennes inbydelse. Og han var på samme tid så dristig at tro, at så måtte hun komme dit hvor hun hadde møtt ham sist. Han gik hver dag siden til messe; men ikke hun — og da han tilfældig møtte henne ved havet og til fots, så han at hans uteblivelse hadde gjort henne forlegen eller vred; han kunde ikke forstå hvilken av delene.

For sent opdaget han at han i sit forfængelighedshåb ændog hadde tilsidesat almindelig høflighed; — han ilte til paladset for at gi sit kort.

Et gammelt italiensk palads, som ofte har en grunnmur der er lagt i den store kejsertid, en indre del som

står tilbake fra middelalderen eller overgangstiden, en ydre med façade og porticus fra renæssancen eller den derpå følgende tid, — og hvis ornamentik og inretning går gjennom likeså mange aldre, mens statuerne, billedværkerne, møblerne kan stamme, de første ændog fra korsfarerplyndringerne på de græske øer og i Konstantinopel, de andre fra den byzantinske periode, og kan fortsætte sig til idag! — et sådant italiensk palads, som helst finnes i sjøstæderne, er et stykke kulturhistorie, foruten at være slægtens, og virker stærkt på den intrædende, når han er født i folket, men med skjøn på hvad han ser. Det forlener også henne der står som herskerinne i sin slægts triumfhall, med en bevissthed som gir venligheden noget nødladende, høfligheden noget fornemt; og ikke engang dette behøves, forat hun skal rykke tilbake i en betydelig avstand, når man kommer in til henne der med en slet samvittighed. Omgivelserne kuer da frygtelig; selv et par forutgående møters fortrolighet kan ikke holde oppe, når man med en uopdragenhet på samvittigheden går gjennom portalen, de storartede opganger, de høje rum, den tusenårige historie — frem for at bøje sig. Har ovenikjøpet ens fantasi fåt henne ænnu nærmere, — her skrømmes den samme fantasi just derved lenger bort æn nøddigt.

Således gik det til at det første møte glapp. Bedt om at komme igjæn, gjorde han det med trykket over sig av at det første møte hadde været kejtet; derfor gik det annet slet. Siden møtte han med den krænkede forfængelighet som vakt — og så henne smile.

Hele hans stolte tross vændte da tilbake. Men hvad kunde han gjøre? Her turde han ikke banne, ikke engang tale; han tidde, led, gik, kom igjæn — og oplevde at hun lekte med hans pine! Hadde hun én gang følt sig overvunnet, hun følte nu hvorledes det smakte at seire over sejerherren: hun gik kjænte vejer, derfor med henrivende overlegenhet.

Aldrig har nogen infanget løve således slitt i jærnstængerne som Giuseppe Mansana i det fine næt av ceremoniel og spillende overlegenhet. Han kunde allikevel ikke bli borte. I nætternes raseri og dagenes sinns-

fortærende jagen om innen samme ring opbrukte han sin kraft. Ydmygelsen var kommet til ham.

Han tålte ikke at høre henne omtale av nogen annen, — og selv turde han ikke nævne hennes navn for ikke at røbe sin lidenskap og bli til latter. Han tålte ikke at se henne sammen med nogen annen, — og selv turde han ikke være sammen med henne for ikke at undergå nogen ydmygelse. Ikke én, men hundre ganger kjænte han lyst til at myrde både henne og den hun i øjeblikket foretrak for ham, men måtte tie og gå. Han fik selv den bestemte følelse, at dette måtte føre til vanvid eller død, eller til begge.

Men så fullkommen var han ute av stand til at stride imot, at han, i følelsen også herav, stundom la sig plat ned, for likesom selv at gi et hjelpeløshedens billede av sig selv.

Hvorfor ikke gå under i en dåd, en hævnens lysende, værdig hans fortid? Men slike og andre tanker gled over hans sjæl, som tordenskyer over et fjell; den lå fastbundet i en naturlov.

Da blev han højtidelig inbudt til fyrstinnen. En av Europas berømteste musikere vændte i høsten tilbake fra ænnu sydligere land og tok vejen over Ancona, hvor han hilste på fyrstinnen, som han kjænte fra Wien. Hun samlet Anconas noblesse om ham i en skjøn fæst, den første i hennes palads. Tilstelningen var hennes rigdom og stedet værdig; glæden var almindelig, rev også den syke mester med, så han satte sig til pianoet og spilte. Allerede hans første anslag hadde den magt at gjøre hele selskapet til en stor venneflokk, som det sker, når skjönheden frigjør.

Også Therasas øjne søkte andres for at gi og få; lenger hen kom hun derved til at se på Mansana, som i fullstendig selvforglømmelse stod langt fremme, næsten like ved pianoet. Mesteren spilte et stykke der het «Længsel», og som ut av den dypeste smærte søkte op efter trøst. Han spilte som den der selv har savnet indtil fortvilelse. Aldrig hadde fyrstinnen set et åsyn som Mansanas nu. Det var hårdere æn vanligt, ja motbydelig hårdt; men samtidig så hun tåre på tåre, den

ene tæt i følge av den andre, trille nedover hans kinner. Han så ut som knyttet han med den sterkeste vilje sit væsen sammen, for ikke at gi tapt, og samtidig kom det intryk han stengte for, tåre på tåre. Noget i sig selv så stridigt og ulykkelig hadde hun aldrig set. Ufravændt stirret hun på ham, og betoges i bokstavelig forstand til sist av et slags svimmelhed, som yttret sig også deri, at hun trodde det var han som nætop måtte falle om, og hun rejste sig En brakende bifalls-salve bragte henne til besinnelse, drog også såvidt øjnene bort fra henne, at hun fik tid til at holde sig fast og vente, så hun atter uten fare turde se op og prøve at få puste langt ut.

Musiknumret var ikke forbi, men hun så Mansana liste sig mot en utgangsdør; væntelig hadde bifallet også skræmt ham op, og latt ham opdage at han ikke kunde styre hvad han følte.

Med angsten fra før ænnu stikkende, iler hun til alles forbauselse uten videre gjennem den lyttende mængde ut av nærmeste dør, skynder sig, som kunde hun hindre en ulykke — ikke uten følelse av skyll, ikke uten følelse av ansvar. Han stod ganske riktig i forværelset, hvor han just kastet kappen over skuldrene; huen hadde han allerede på. Der stod ingen tjenere, da også de hadde tat sig den frihed at ville høre musik. Hun gik derfor raskt frem. «Signore!» Han vændte sig, traf hennes varmeste øje, og det i et slags ophisselse, mens hun med begge hænder strøk det løse hår tilbake fra kinner og hals, en bevægelse som altid betydde beslutning, men også gav figuren al dens skjønnhed. «Jeg fik igår med banetoget det nye ungarske spann jeg sist talte med Dem om. Imorgen må vi prøve det. Ikke sant, De vil vise mig den venlighed at styre det — ikke sant?»

Han blev blek under den brune hud; hun hørte hans hurtige åndetak. Men hverken så han op eller talte, bare bukket samtrykkende. Derpå la han hånden over den store, kunstfærdig smedede dørvrider, som gav efter med en klangfull lyd.

«Klokken fire,» føjde hun skyndsomt til. Han bukket nok en gang uten at se op; men i den åpnede dør

vændte han sig helt mot henne med huen i hånd, men rank. Det var hans avsked. Han så henne se spørgende på sig. Hans åsyn måtte vel ha voldt det. Det kunde vel heller ikke skjule det inskydelsens lyn som nu oplyste hans mørke sinn; ti nu hadde han jo fåt vite hvorledes det skulde ænde.

VIII

Klokken fire næste dag førtes han av en tjener gjennem forværelset og spejlsalen in i koncertsalen og videre til et av de indre gotiske rum, hvor fotografierne lå fra fyrstinnens siste rejse. Det mældtes at fyrstinnen straks var færdig.

Hun kom i et slags ungarsk eller polsk dragt; vejret var litt kjøligt nu i november, og især den dag. Hun bar en tætsluttende fløjelsklædning, hvis øvre sobelkantede del nådde til knærne, på hodet en sobelkantet, høj hue, håret løst.

Da hun gav ham sin hvithanskede hånd, omrandet av kniplinger under sobelkanten, var det med fast, fortrolig tillid, hvortil øjne, åsyn, ja den fyldige figur likesom stod og gav vidne. Det skulde være! I alt fall opfattet han det så, at hun vilde vise tillid uten at eje den. Det støttedes av, at straks efter kastet hun let hen, at måske burde turen opsættes; hestene var ænnu skræmt efter rejsen med jernbanen. Med kold spøk avviste han hennes frygt. Hun spejdet i hans åsyn; det var spænt og lidende, men det var lukket, — hvad det for resten hadde så godt for. Hans væsen var fjærnt, men bestemtere end det længe hadde været. Det mældtes at hestene var fremkjørt; veninnen kom samtidig in. Han bød fyrstinnen armen; hun tok den. I trappen så hun atter op i hans åsyn, og trodde at mærke det lyste. Nu blev hun rædd. Ved vognen sa hun derfor én gang til, idet hun tok lejligheden av at hestene måtte holdes, mens de steg in: «Det er bestemt for tidligt at kjøre med dem? Skal vi ikke opsætte det?» Hennes stemme var bedende, hun la også hånden bedende på hans arm og så ham fortrolig in i øjnene. Hans åsyn forvandlede under hennes blik,

øjnene dunkledes. «Jeg kunde nok tænke at De ikke turde gjøre den tur med mig — én gang til!»

Blussende rød sprang fyrstinnen i vognen. Likblek, stiv som en stang, veninnen bakefter; men som til dans Mansana op på bukken. Ingen tjener fulgte efter; det var en let halvvgogn.

Straks hestene blev sluppet, viste faren sig; dyrene stod på bakbenene, den ene vilde ut, den andre in. Farten gjennem porten tok sikkert over et minut. «Gud, at du vil dette!» hvisket veninnen, i dødsangst stirrende på de to dyr som stejlet, rykket, stejlet igjæn, fik rapp og slog bakut, vilde kaste sig til side, fik rapp igjæn og gik bakover, så atter rapp, og ændelig frem. Systemet med at slå måtte i hvært fall ikke være det beste.

Da de kom på gaten, skalv de to fremmede dyr og trampet; de nye gjænstande, de nye lyd, de nye farver, Sydens sterke lysning over alt og alle forfærdet dem. Men Mansanas øvelse og armer holdt dem i sagte gang like til forbi Cavours monument; der begynte han at slippe løs, litt efter litt. Han så bakover og traf fyrstinnens blik; nu var det han som var glad, og hun som led.

Hvad hadde bragt henne på den ulyksalige tanke at få denne tur i stand? I samme stund hun hadde foreslått den, hadde hun angret det. Hun var, like fra hun igår så glimt i hans øje, viss på at han vilde bruke kjøreturen til en avstraffelse, og det med samme ville ubarmhjertighed som sist. Hvorfor sat hun så her? Mens hun agtet på hver bevægelse av ham, av dyrene, spurte hun sig op igjæn og op igjæn — ikke for at få svar, men fordi tankerne måtte.

Fremad gik det, ænnu i sprang, men i det sterkeste som kunde nåes, og det tok aldrig slut. Han så sig ændelig om. Det var en bevægelse av jubel; hans øjne flammet. Men det var alene den blinkhurtige inledning til det som nu fulgte. Han hævet nemlig svøpen, og med en bred, kunstmæssig svingning lot han den falle susende over begge dyr. Bare disse hørte den i luften, la de med et langt byks ut i galop.

Ikke en lyd fra de to som sat i.

Så gjorde han det én gang til, — og dermed var hestene blet vanvittige.

Just her begynte vejen at skjære in i en stærkere og stærkere bakke. Og just da løftet han svøpen for tredje gang, lot den svinge over sit hode som en lasso, og så falle.

Men av denne bevægelse under denne fart og på dette sted slog lynklarhed ned: — ikke avstraffelse søkte han, men døden — døden med henne!

Er der nogen ævne i vor sjæl som kan vidne om dens evige utspring, så er det den: hvilket omfang av tid og begivenhed den kan omspænne i et sekunds sekund. Fra svøpen skrev hin jublende bue, og til den fallt, hadde hun ikke alene gjort opdagelsen, men gjennemlevd deres samliv, opklaret av det nye lys, og i dette fåt visshed om hans tause, stolte kjærlighed, der tok døden med jubel, når han kunde dele den med henne, — og i samme sekunds sekund hadde hun tat sin beslutning samt utført den.

Ti samtidig med svøpens fall hørte han bak sig: «Mansana!» — ikke av frygt eller forbannelse, nej, det var et villt fryderop. Han kastet sig om: Midt i den orkanagtige fart stod hun oprejst med lysende åsyn og en utstrakt arm. Hurtigere æn det kan siges, var han atter vændt mot hestene, svøpen kastet, tømmerne tre ganger snodd om hans armer, og et spænnetak av al hans styrke sat mot vognens brætt. Han vilde leve med henne!

Nu blev der en kamp. Han vilde bøje dødens brude-fart tilbake til at være livets.

I en ophvirvlet støvsky, på skråningens rand raste det frem; de skummende hæster kunde bringes til at holde hoderne høyere, så manen bølget efter dem som sorte vinger; men det var alt. Da fattet han med begge hænder om højre tømme, for at få det ville tog midtvejs, — ladende det så komme an på om nogen eller noget møtte; ti i så fall holdt toget staselig in gjennem dødens porter. Han fik dem midtvejs; men farten var ikke hæmmet, — og der langt fremme syntes han at

skimte møtende, flere og flere, den hele vej var spærret derav. Nærmere — og det viste sig at være en av de ændeløse høstdrifter mot havet.

Da rejsen han sig, kastende tømmerne fremover. Et stort skrik der bak! Han tar sprang, nok et skjærende skrik; men han sitter alt over den høyre hestens rygg med tak i den annens bigsel. Den han sitter på, gjør et hopp midt i løpet, hvorved den rives overende av den andre. Den føres allikevel et stykke med på den yttre skåk, intil denne brister under byrden, slæpes så med, til fæstet mellem begge også brister. Mansanas tak i den annens bigsel reddet ham selv og bragte, sammen med den styrtede hestens tyngde, alt til at stanse. Men den styrtede følger vognen over sig og spänner villt ifra sig; den stående stejler; vognstangen knækkes, stumpen slår Mansana til side; men han holder fast, og er nu foran den stående hest, eller rettere under den, med et grusomt grep i dens næsebor, til den atter står stille som et fanget, skjælvende lam. Han er kommet op; den liggende hest, som har gjort flere farlige forsøk på at reise sig, blir hjulpet. Først nu, overdænget av støv, sønderrevet, blødende, uten hue, ser han op og omkring sig.

Theresa stod oprejst foran den åpnede vogndør. Hun må ha villet kaste sig ut, være fallt tilbake ved et av de hæftige støt, atter ha rejst sig — eller noget lignende; hun visste selv intet derom. Men hvad hun nu fattet, det var at han stod der, frælst, med de rystende hester ved bigslerne.

Ut og imot ham — og han vændt mot henne med åpen favn; hun in i den! Barm mot bryst, læbe mot læbe, de høje skikkelser omslynget av hinannens armer. Det tok ingen ænde. Ikke slap armene, ikke en gang for at fornye sit tak, ikke læberne, ikke øjnene, kun at hennes sank i.

Det første som blev sagt, var et hviskende: «Theresa!» Læberne suget sig atter sammen.

Aldrig har nogen kvinne med større jubel intat herskerinnens stilling æn hun den undergives, da dette favntak ændte. Aldrig har nogen flygtning bedt med

to så vidunderlige, av fryd strålende øjne om forladelse for, at hun vilde værgе sin frihed. Aldrig har en fyrstinne før med så brænnende iver styrtet sig over sin slavinnetjeneste, da hun opdaget hans sår, hans forrevne og støvede tilstand. Med de fine, hvite hænder og det rike lommetørklæ og sine nåler begynte hun at tvætte, forbinde og sammenføje, og med sine øjne læget og helet hun — ikke nætop sårene, men allikevel sårene; ti han følte dem ikke.

For hvær liten avdeling blev det til en ny omfavnelse, ny stum eller talende fryd. Til sist glæmte de så ganske vognen, hestene, veninnen, at de begav sig på vejen inover, som var intet i værden mere til uten det at komme bort med sin nyfundne lykke. Veninnens angstrop og den langsomt kommende drift vakte dem.

IX

Rusen ændte ikke den dag eller de næste. Anconas høyere selskap droges in med, idet fæster med utflugter fejret forlovelsen. Der lå jo noget overraskende eventyrligt over den. Mansanas ry, hennes rigdom, stand og skjønhed; hun, den bestandig ubesejrede, han, den stadig sejrende, og så selve forlovelsesakten, som i folkemunn fik den utroligste utsmykning, — dette alt sammen hævedes ænnu en grad ved fyrstinnens lyksalighed. Den kastet virkelig en magisk glans.

Når man så dem sammen, frembød de en motsætning. De var begge høje, begge hadde de den elastiske gang og stolte holdning; men hennes åsyn var langagtigt, hans kort; hennes hadde store, åpne øjne, hans små, dype. Man måtte beundre hennes fine, lange næse, svulmende munn, ædle hake, skjønt buede kinner, inringede av det sorte hår; men hans korte panne, lille sammen-sluttede munn, trossige hake, kortklippede hår gjorde ham ikke smuk. Likeså forskjellig var hennes utad vændte glæde, spillende åndfullbed og hans ordknappe væsen.

Men hverken hun eller andre vilde ha ham anderledes, selv ikke i disse dager; ti slik var han jo! Han gjorde jo ændog det hvorpå han satte livet in, til en

kort hverdagssak, når han overhøde gad tale om det, men i regelen talte han ikke.

Derfor kunde hverken fyrstinnen eller selskapet mærke at der nu, ja netop nu foregik en stor ændring i ham.

Der er en grænseløs underkastelse, en skinsyk tjeneste-iver, som omgjør den mottagende til en slave eller en ting. Ikke et minuts frihed, ikke en stump egenvilje beholder han. Den minste yttring av en sådan fremkaller nemlig tyve nye planer i forlængning av det forlangte — og et utstyr av stormende handling.

Der er også en måte at gi fortrolighed på, som trænger sig in i enemærker av vor sjæl, hvori ingen før har været — gjætter tanker, fremdrar overvejelser, som gjør den sky, der har været vant til at holde lukket.

Dette og annet var tilfældet med ham. Innen nogen dager var han overmæt; hans usigelige træthed efter ophisselsen, fortvilelsens som glædens, gjorde ham tvefold pirrelig. Der var øjeblik hvori han avskydde både henne og selskapet. Han forfærdedes selv derover, som over den sorteste utaknemlighed, og ærlig som han var, sa han henne det tilsist. Han lot henne ane hvad han hadde lidt, og hvor nær han hadde været ved at gå under, og at det overmål av vill, offentlig forlystelse som han nu var kommet op i, var det motsatte av hvad han trængte til. Han kunde ikke mere.

Hun grepes stærkt av denne opdagelse. Midt i en sky av de villeste selvanklager bestemte hun ro for ham, avreise for sig selv. Hun skulde til Roma og Ungarn, for at ordne sig for giftermålet; han skulde til en liten bærgfæstning sydpå, hvor han kunde bytte for et par måneder med en officer som vilde være her. Stærk som hun var, fik hun det ordnet i hast. Innen to dager var både han og hun rejst. Avskeden var fra hennes side gripende, fra hans virkelig hjærtelig: hennes kjærlighed og iver rørte ham.

Men ikke før var han ene, først på rejsen og siden i garnisonen, før han sank ned i slaphed. Han hadde næsten ingen annen erindring av henne æn en forførdelig støj. Han gad ikke en gang åpne de brev der kom fra henne; han var bange for deres hæftighed. Hun tele-

graferte og skrev nemlig minst én gang hver dag, og da svarpligten blev for trykkende, flygtet han fra sine egne rum, hvor alt dette uopfylte lå og væntet. Utenfor tjenesten drev han derfor om i skogene og bærgene over byen; ti egnen hadde en ualmindelig, vill skjønnhed.

På disse turer kunde han oppløse alt til et slags blændværk. En principessa-berlighed har ikke det tiltrækkende i Italien som annensteds; der er for mange av dem, og tildels i tvilsomme forhold. Theresas fra faren arvede rigdom hadde heller intet tillokkende; ti moren hadde jo vunnet den ved at forråde sit fædreland i dets fornedrelsesperiode. Theresas skjønnhed holdt heller ikke mål; ti den begynte at bli overmoden. Deres vidunderlige møte utslettet ikke lenger den lange ydmygelse hun først hadde latt ham gjennemgå, og hennes ustyrlighet bakefter efterlot lede. I sterke øjeblik vilde dog billederne bli andre, men da møtte hans stolthed op, og sa ham at han i denne forbindelse dog altid måtte bli den underlegne, måske til sist gjænstand for hennes luner; ti hadde han ikke alt været det?

Fra sine morgenturer hvilte han i regelen på en bänk under et gammelt oliventræ noget ovenfor byen. Derfra gik han så ned og spiste frokost. En morgen, idet han rejste sig, så han to, en ældre mann og en ung dame, ta bænken. Det samme skedde den næste morgen og til samme tid. Atter den næste sat han noget lenger, ikke ufrivillig, og kom derved til at få se damen tale med den gamle herre. Den lethed hvormed Italianere inleder samtale og kjænskap, lot ham snart vite at mannen var en pensjonist fra den forrige regjering, damen hans datter på omtrent femten år, nætop kommet av kloster. Hun holdt sig tæt til faren, sa kun et par ord, men disse med den aller søtteste stemme.

Senere møttes de hver dag, og ikke tilfældig. Han væntet så længe ovenfor, til han så dem komme nedenfra, og gik så til bænken. De var begge så venlige og stille. Den gamle talte gjerne hver dag litt frygtsomt om politik; når han var til ænde hermed, talte Mansana nogen ord med datteren. Hun var sin fars gjænopstandne billede. Han hadde været fet; hans åsyn bevarte

ænnu en viss rynket fyller. Hun måtte bli likeså; ti hennes lille, buttede figur lovt det; den hadde imidlertid nu hin knoppefyller som klær så godt i en morgenkjole, og han så henne aldrig i nogen annen. Farens øjne var matte og vandfyllte, men hennes var halvlukte; hun holdt også hodet litt lutende. Det lille menneskes åsyn og figur hadde tildragende magt sådan i det stille. Håret var ængstelig opsat den ene dag som den andre, på aller nyeste måte; det forrådte klosterbarnets lyst til at være med i denne slemme verden. De små buttede hænder, der sat så godt på tætte håndled, holdt også altid på med noget pynt-småtteri, som hodet lutet over, og de halvlukte øjne fulgte. De så op, når han talte til henne, men mest på siden, skjønt ikke bort. En uoplukket barnesjæl tittet halvt sky, halvt glad, men helt nyssgjærrig, ut av dem — på den nye verden og dette dens nye menneske. Jo mere man ser på slike halvlukte øjne, des mere beskjæftiger de, såsom de aldrig utleverer hele sit inhold. Hvad h e n n e s vedkom, så sat der ofte skjælmer i krokene, og hvad de egentlig tænkte om ham — ja, det skulde han ha git meget for at få at vite. Og just for at lokke på henne, fortalte han mere om sig selv æn han nogensinne hadde fortalt en og samme person. Det moret ham at se hennes to smilehuller arbeide derved og rørelsen av den lille munn, der aldrig rigtig kom op, — rød og søt som et urørt bær.

Men det moret ham ænnu mere, når hun med en stemme hvis uskyldige klang gik i hans sinn som fugletriller i en tør sommermorgen, gav sig til, unselig, men nyssgjærrig, at spørge om hans forestående giftermål. Hennes tanker om forlovelse og bryllupsrejser, som ikke likefrem sagdes, men tittet op av spørsmålene, var ham så kostelige, at de atter gjorde tingen kjær for ham selv.

H e n n e skylldes det altså, at Theresa ti til tolv dager efter hans ditkomst virkelig fik et brev fra ham, og derpå flere.

Han var ingen mester i pennen; de blev derfor korte som hans tale; men at de blev ret varme, det skylldes atter den lille. Hver morgen efter frokosten skrev han; hver morgen hadde han nemlig i de uskyldige samtaler

med henne, med øjnene over hennes friske former, hændernes arbejdslek og samspillet mellem munn, øjne og smilehuller, i nydelsen av hennes stemmes klang funnet et muntert velbehag og fåt længsel vakt.

Just motsætningen til den lille satte Theresa så stor-slagen hen, i al hennes indre og ydre pragt, når han bakefter ved pulten samtalte med henne. Han kunde ænnu ikke smile til hennes hæftighed; men hvor stor-ladent tok hun ikke hans taushed. «Jeg har jo slet ikke tænkt over det; du bør naturligvis ikke skrive! Du bør ha ro også for mig; mine brev burde du visst også være fri for, i alt fall deres hæftighed. Men tilgiv mig! Dette er ene din skyll, som det ene er min, hvad du ænnu lider, og hvad jeg aldrig skal tilgi mig selv, men i et liv søke at gjøre godt!»

Ikke én av tusen vilde ha tænkt og skrevet så, det måtte han si sig selv, — og dog samtidig, at hun altid anstrængte ham. For at få det mere jævnt, mere stille, fortalte han henne om Amanda Brandini; så het den lille.

Han gjængav en samtale denne lille hadde hat med ham om bryllup og ægteskap. Den forekom ham selv så intagende, og ret godt gjængit; han måtte læse det om igjæn.

De muntre morgenmøter, hvortil han hele dagen glædet sig, fulgtes aldrig av nogen inbydelse til at søke dem i deres hjem. Denne ærbare tilbakeholdenhet behaget ham. Men møterne drev større og større længsel op til Theresa, — og hvor usigelig overraskedes ikke fyrstinnen, da hun fik telegram om at han vilde møte henne i Ancona om tre dager; han længtes.

Den dag han hadde sendt dette telegram, stod han på en liten plass hvor der lå en kafé, og gik in i denne, da han var tørst. Han sat og så ut på plassen, mens han væntet; han hadde aldrig været der før. Da opdaget han Amanda Brandini på en balkon like imot. Altså der bodde hun.

Men ved siden av henne og som hun lænet til rækværket, og det så nær henne at han måtte kunne drikke hennes ånde, stod en ung, smuk løjtnant. Han var

samme formiddag bleit forestillet for Mansana, som da hadde hørt at han var fra nabo-garnisonen, og at han almindelig kalltes «Åmorinen».

Men nu lå «Åmorinens» øjne i hennes; de smilte begge, mens deres læber bevæget sig, og da ordene ikke kunde høres, så det for Mansana ut som de fortrolig hvisket. Det hørte aldrig op.

Giuseppe Mansana kjænte blodet strømme mot hjertet og en stikkende smærte. Han rejste sig og gik, husket, han ikke hadde betalt hvad han urørt satte efter, vændte om og gjorde det. Da han atter kom ut og atter så op, overraskedes han ved at de to deroppe var kommet i håndkamp, «Åmorinen» trængte på, og hun værget sig, rød som blod. Brytestillingerne fremhævet hennes figur, iveren hennes åsyn. «Åmorinens» skjødsløssikre pågaaenhet dannet en oprørende motsætning. Hvem hadde sluppet en slik hustyv in? Hvor var faren henne?

X

Næste morgen sat han tidligere æn vanligt ved bænken; men også de to kom tidligere æn vanligt. Også de måtte finne behag i møterne og ville forlænge dem nu, da de bare hadde to tilbake. Fra den nødvendige politiske inledning med faren vændte han sig pludselig om mot Amanda: «Hvem var det De brøtes med igår på altanen?» Hun overgjødes av den skjønneste rødme, mens øjenlåkene sank ænnu dypere i. Dog prøvde hun at se på ham.

En ung pike rødmer jo ved alt; men det visste Mansana ikke. Han blev likeså blek, som hun blev rød. Dette forskrækket henne, det så han — og mistydet også dette.

Faren, som hadde sittet med åpen munn, brast ut: «Å, nu fatter jeg det! Luigi, min søstersøn Luigi Borghi! Ja, han er i byen på et par dages besøk — skal overvære byens fæst. . . . Ha, ha, det er en galning!»

Men Giuseppe Mansana gik like fra møtet op til sin ven major Sardi, ham for hvis skyll han hadde valgt

nætop denne garnison, og spurte ham om Luigis rygte. Det var slet.

Derfra gik han til denne, som bodde på et hotel og nætop var opståt. Luigi Borghi hilste ærbødig og unskyllende den overordnede officer. De tok begge plass. — «Jeg rejser imorgen herfra for at gifte mig. Dette siger jeg, forat det næste skal forstås — som det er. Jeg har nemlig under mit korte ophold her fattet megen godhed for en ung, uskyldig pike. Hun heter Brandini.»

«Ah, Amanda!»

«Hun er Deres søskenbarn?»

«Det er hun.»

«Står De ellers i noget forhold til henne? Agter De at ægte henne?»

«Nej; — men —»

«Jeg har ingen annen bevæggrund til at spørge Dem derom æn en gentlemans. De kan la være at svare, hvis De så synes.»

«Visst ikkel! Jeg gjæntar det så gjerne, at jeg ikke agter at gifte mig med Amanda; — hun er meget fattig.»

«Vel. Hvorfor går De så i huset der? Hvorfor vækker De på den måte følelser hos henne, som De ikke agter at gå til møte, og som det er let at føre på villspor?»

«Det siste synes mig at inneholde en beskyldning.»

«Ganske visst. De er kjænt for at være en hensynsløs libertiner.»

«Signore!» Han rejser sig. Straks også den lange kaptejn.

«Jeg, Giuseppe Mansana, siger det, og står til tjeneste.»

Men lille Luigi Borghi hadde ingen lyst til i en så tidlig og morsom alder at bli dræpt av arméens første fægter. Derfor tidde han og slog øjnene ned.

Enten lover De mig aldrig mere at træ in i hennes hus, ikke at søke henne, — eller De må stå mig til ansvar. — Dette vil jeg ha ordnet, før jeg rejser. — Hvorfor betænker De Dem?»

«Fordi jeg som officer nødig kan være kjænt for at bli tvunget —»

«Til en god handling? Takk De Deres Gud, om De det blir! . . . Måske tar jeg saken galt. Ti jeg skulde sikkerlig først ha sagt Dem: Gjør De hvad jeg ber om, så er De min ven og kan regne på mig, i hvilken nød De æn kommer!»

«Jeg vil gjerne være ven med en så berømt officer, og ænnu heller vil jeg kunne regne på Giuseppe Mansanas hjelp.»

«Vel; — så lover De mig det?»

«Jeg lover Dem det!»

«Takk! — Deres hånd!»

«Åv hjærtet.»

«Farvell!»

«Farvell!»

To timer efter går Mansana ned ad den lille bys Toledo. Der, utenfor en butik, står Amanda og Luigi sammen i en meget morsom samtale; ti de ler begge meget. Faren står i butikken og betaler. Ingen ser Mansana, før han står blant dem. Hans gulbleke åsyn er nok til at skræmme Amanda in til hennes far; men den ænnu mer forfærdede løjtnant blir stående og siger, idet han trær et skridt tilbake: «Jeg forsikkrer Dem, signore, der blev kallt på mig! — Og vi — vi lo slet ikke av Dem!»

I det samme gav Amanda inne i butikken et skrik. Det var Giuseppe Mansanas utseende, idet han, uten et ords lyd, uten en bevægelse for resten, gjorde et skridt, et eneste, frem mot den lille fætter. Det var en leopards syv alens sprang i dette skridt; i næste øjeblik måtte Luigi være dødsens.

Men alle i butikken og på gaten vændte sig mot den som skrek, og som selv stod trykket op til sin far. Man så fra henne rundt om. Intet var at opdage. To officerer stod stille ute på gaten og talte sammen. Hvad var det? — De som var utenfor, kom in i butikken, og alle samledes om Amanda. Hvad var det? Men hun, første gang i sit liv utsat for manges blik og spørsmål, blir forfærdet, og faren, som intet svar kan få, blir forfjam-

set. Da skiller Mansana gruppen om henne, byr henne sin arm med taus befaling; hun skynder sig at ta den, og er borte; faren efter.

Da de tre var utenfor hørevidde, sa Mansana: «Det er min pligt at sige Dem at Deres slægtning, løjtnant Borghi, er en usling, som fortjener og skal få sin tugt.»

Hvor blev Amanda atter opskræmt, først over at Luigi var en usling, skjønt hun ikke ret visste hvad det var, og dernæst over at Luigi skulde ha tugt, skjønt hun ikke visste hvorfor. Hun stirret denne gang med fullt åpne øjne op i Mansanas, og så slet ikke klokere ut derved. Munnen var også kommet op, dog ikke for at tale. En stor nyssgjærrighed begynte at bryte frem av forfærdelsen; han opdaget den, — og så vred han nylig hadde været, han måtte dog nu smile til en uskyll, så inderlig dum, og til dens komisk skjønne uttryk. Og så pludselig i godt humør igjæn opfattet han tillike faren komisk. Denne så virkelig også ut som en skolegut man fortæller spøkelseshistorier i halvmørke. For at vise Mansana at han forstod det gyselige, la han en dyp taknemlighed for dagen, som ændte i at han bad ham følge med op.

Det gjorde Mansana, og Amanda, som tænkte at få vite noget mere, holdt sig til ham, trofast og insmiggende. Han begynte med at ane hensigten og moret sig, men ændte med at glæmme den og føle sit hjertes jubel ved hennes stemmes melodiske rislen henover skjælmske ord, og ved at hennes søte munn, omflaggret av smilehullerne, ved at de halvlukte øjne i sin gådelek, ved at hennes harmoniske væsen et øjeblik helt var helliget ham, og at denne friske formfylle åndet i hans nærhed.

Næste morgen skulde deres siste møte finne sted; dog nej, det fik ikke lov til at være det siste; han måtte også komme til dem den næste eftermiddag; ti han rejste jo først om kvællen. Fortryllet gik han derfra.

Den fred som flyttet in ved hennes omgang, viste sig også deri at han samme eftermiddag stod på den ulykkelige Luigis rum og bad ham om unskyllning. Han kunde jo ikke for, at han møtte sin slægtning

på gaten, og at hun talte til ham. «Og om I lo av mig» —

«Men det gjorde vi ikke!» forsikkret den skræmte Amorin.

«Så hadde I måske ret til det. Min iver var litt komisk. Jeg inser det nu. Her er min hånd!» Den blev grepet med hast, nogen usammenhengende ord blev sagt, og Mansana gik — i urokkelig overhøjhed, som han var kommet.

Den lille løjtnant, som hadde sittet med døden til selskap, grepes av en svimlende fryd. Han hoppet i vejret og slog ut i en skrallende latter. Mansana hørte denne latter og stanste i trappen. Luigi gyste over sin uforsigtighed, og da det atter banket, kunde han av skræk ikke sige: Kom in! Men døren åpnedes desuagtet.

«Var det Dem der lo?» spurte Mansana.

«Nej, på min ærel» svor Amorinen og slog fra sig med begge hænder. Mansana stod en stund og så på ham.

Men da han atter var gåt, kom også jubelen atter; han kunde ikke for det. Og da han ikke turde skrike eller hoppe, måtte han meddele den. Det skedde på officerskaféen blant forhenværende skolekamerater. Der blev også en svær moro. Ved glassene haglet det med vittigheder over den ulykkelige kaptejn, som like foran brylluppet med en fyrstinne gjorde skandale av forælskelse i en liten pensjonistdatter. — Dette var major Sardi, Mansanas ven, vidne til.

Næste morgen hadde Mansana sit siste møte på højen. Det begynte længe før vanligt, det ændte meget senere og først foran døren til deres hus. Om eftermiddagen kom han efter løfte igjæn for at ta avsked. Halvt skjælsk og halvt smægtende, talte Amanda om brylluppet, ganske som hun følte det; ti for en italiensk velopdragen pike er det jo ingangen til den jordiske salighed, d. v. s. til den tilstand hvori usikkerhet, tvang og bryderi slutter, og hvor evig frihet, nye kjoler, kjørerurer og operakvæller begynner! Hennes søte pludder sang op hans egne længsler, hennes skjønne lille person-

lighed gjorde denne sang ænnu fyldigere, så han i følelse av sin nære lykke kom til at fortælle hvad part hun hadde i den. Lille Amanda fik tårer ved det; en ung pike får så gjerne tårer når hun omtales godt. Og så måtte hun da sige at hun hadde fått slik tillid til ham. Hun sa det, fordi hun alltid i hans nærhed hadde følt en liten smule frygt; — men det sa hun ikke. Da det altså ikke var så sant som hun nu selv ønsket, la hun et smil til. Dette skulde styrke det. Men smilet strålte der hvor luften ænnu hang full av hennes tårer, og dannet der, jeg mener i Mansanas bryst, en ubegripelig skjøn regnbue. Han tok hennes runde, lille hånd in i begge sine; det var avsked. Han så også noget, men visste selv ikke hvad; hun blev rød. Han så hennes barm, armer og hode over sig i trappen, atter igjæn fra balkonen. Han hørte utover plassen et melodisk «Farvell!» og ænnu et — og bøjde in i sidegaten.

Han hadde ikke set Sardi komme, så ikke at han stilet like på ham, og vaktet forvirret ved et slag på skulderen. Sardi lo: «Er det virkelig sant? — Er du forælsket i den lille deroppe? — — Du ser så ut!»

Mansana blev kobberrød, øjnene stirret, åndedraget gik hurtig: «Hvad er det du siger?» spurte han; «hvorav vet du —?» han stanste. Han kunde jo ikke fortælle hvad han først vilde høre, om nemlig nogen skulde om Luigi skulde ha «Hvad er det du siger?» gjæntok han.

«Min sjæl, blir du ikke forvirret, ja!»

«Hvad er det du siger?» gjæntok Mansana, dypere rød, idet brynene rynkedes, og en hånd lagdes, ikke ganske blidt, på majorens skulder.

Dette støtte Sardi; Mansanas hæftighed kom også så uvæntet over ham at han ikke fik tid til at tænke sig om; men til forsvar for sig selv, og for at ærgre den uretfærdig opbrusende, fortalte han ham hvad folk allerede sa, og at man på officerskaféen hadde hat ham til beste.

Mansanas vrede kjænte ingen grænser. Han fordømte sig på, at dersom Sardi ikke straks angav dem der våget slikt, skulde han selv stå til ansvar. Det var like ved at de to venner skulde ha utfordret hverandre. Men

Sardi fik dog såvidt fatningen igjæn, at han kunde forestille den andre hvilken stygg opsigt det vilde vække, når Mansana sloss med ham eller med hvemsombelst om sit rette forhold til Amanda Brandini — dagen forut for avreisen til bryllup med fyrstinne Leaney. Det beste svar vilde jo være at rejse og holde bryllup. Herpå en ny opbrusning. Han skulde selv skjøtte sine saker og værge sit rygte; ut med navnene! Sardi fant ingen grunn til at gjemme disse, og nævnte et for et — med det tillæg, at vilde han dræpe alle disse smågutter, så gjerne for ham! — Mansana vilde uopholdelig til officerskaféen, som sat de der ænnu. Sardi fik ham dog oplyst om det tåpelige heri; da vilde han i det minste straks søke Borghi. Nu påtok Sardi sig at utfordre Borghi; «men,» sa han, «hvorfor skal han egentlig utfordres?» — «For det han har sagt!» skrek den andre. — «Hvad har han da sagt? At du er forælsket i Amanda Brandini? — Er du ikke det?»

Var Mansana rejst uten at træffe major Sardi, så var han også nogen dager derefter blet gift med fyrstinne Leaney. Nu hændte derimot følgende:

Mansana: «Understår du' dig at sige at jeg elsker Amanda?» — Sardi: «Jeg bare spør. Men elsker du henne ikke, hvad fanden kommer det så dig ved at den jypling siger det, eller at han selv elsker henne... eller forfører henne...?»

«Du er en rå skurk, at du kan uttale sådant!»

«Hvad er da du, der overfuser en ung slægtning, fordi han spøker med henne...?»

«Spøker med henne!» Mansana knyttet næverne, presset læberne sammen.

Sardi skyndte sig at kaste in: «Hvem skal passe på dem, når du er rejst?»

«Jeg rejser ikke!» skrek Mansana.

«Du rejser ikke! — Er du gåt fra forstanden?»

«Jeg rejser ikke!» gjæntok Mansana med opløftede armer og hænder, som avla han ed.

Sardi forfærdedes. «Så elsker du henne jo?» hvisket han.

Mansana sank sammen. Dype støn hørtes, det brøt i hele hans kraftfulle legeme; Sardi blev rædd for han

skulde få slag. Da løftet Mansana sig likesom opover sig selv, hans åsyn lyste, og langsomt, aldeles henført, sa han: «Jeg ælsker hennel!» og derpå, vændt til Sardi: «Jeg rejser ikke!» Og fra nu av var han som en storm. Han vændte sig, så op og frem — og suste i vej.

«Hvor går du hen?» spurte Sardi og ilte efter.

«Til Borghi.»

«Men til ham skal jo jeg gå!»

«Så gå!»

«Men hvor går du hen?»

«Til Borghi!» Og idet han stanste, tilføjde han begejstret: «Jeg ælsker henne. Hvær den som vil ta henne fra mig, skal dø!» Han vilde gå.

«Men ælsker du hun dig?» skrek Sardi, glæmmende at de stod på gaten.

Mansana rakte atter de senete hænder i vejret, og sa hult: «Hun skal elske mig!»

Sardi blev rædd: «Giuseppe, du er vanvittig! Spændingen i din sjæl har været dig for svær. Nu har den bare tat ny kraft og ny gjænstand. Du er ikke dig selv! — Giuseppe — løp ikke fra mig! Ser du ikke folk på gaten legger mærke til dig?»

Da stanste Mansana. «Vet du hvad jeg blev syk av, Cornelio? Av at jeg tok hensyn til «folk på gaten»! Jeg må tte tie, tåle, trampes! — Derav blev jeg syk.» Han tok et skridt nærmere in på Sardi: «Nu vil jeg skrike det ut til al værden: Jeg ælsker hennel!» Han skrek det også virkelig, vændte sig, og gik med stolt gang; Sardi efter og fik ham under armen. Han styrte ham in i en ænnu trangere gate, uten at den andre ænste det. Han bare gik på og begynte at tale med høy stemme og stærk gestus: «Hvad var det for mig,» sa han, «at bli fyrstinne Leaneys mann, styrer av hennes nådes godser og tjener av hennes nådes luner?»

Og hans i det stille sårede egenkjærlighed slap løs. «Først nu siger jeg den fulle sanhed for mig selv: Det hadde været et uværdigt liv for Giuseppe Mansana.»

Sardi tænkte, at når den tause, i alle fall utvortes beskedne Giuseppe Mansana pludselig begynte at skrike og skryte, kunde også alt annet utænkeligt ske, — og med en utholdenhet og opfinsomhet som gjorde ham

al ære, vilde han bevæge ham til at ta sig en kort rejse, om bare på to dager, for nærmere at klare de sammenstrømmende følelser og forhold. Men det var som at tale in i en orkan.

XI

Samme kvæll fik Amanda i stor hemmelighed et brev som gjorde henne nyssgjærrig. Hun tændte lys og læste det. Det var fra Luigi! — det første han hadde sendt henne. Det lød:

«Amanda!

En gal mann forfølger mig og vil dræpe mig. Jeg har for en time siden måttet højtidelig love, ja jeg har underskrevet det, for evig at gjøre avkall på dig, og tør ikke en gang tale med dig! Det var feijghed, jeg vet det. Jeg foragter mig selv, som du må foragte mig.

Men det kom derav, at ikke, før jeg hadde avgitt erklæringen, visste jeg at jeg ælsket dig! Kanske gjorde jeg det heller ikke før. Men nu elsker jeg dig så grænseløst, og aldrig i værden har der været nogen ulykkeligere æn jeg er nu.

Jeg kan ikke tænke mig det, at det skal være slut! Det kan ikke være for bestandig!

Det beror også altsammen på dig, Amanda, hvis du ikke foragter mig altfor dypt. Ti dersom du elsker mig, så når jo den gale mann ingen vej, og så må det jo en gang gå om igjæn.

Jeg sitter som i fangenskap. Jeg kan ikke røre mig. Men det vet jeg, at hjælper du mig ikke ut igjæn, så vil jeg dø.

Amanda! Et ord, et tegn! Det er for farligt at skrive. Jeg vet ikke hvorledes jeg skal få dette til dig. Forsøk ikke du at få noget brev til mig. Han kunde være på spor.

Men imorgen ved fæsten! Vær der, ved musikken, vær der til jeg har funnet dig. Da bare med øjnene! Er de venlige, så vet jeg alt. Å, Amanda, resten skal gi sig av sig selv, er du min! Amanda!

Din til døden ulykkelige fætter

Luigi.»

Straks Amanda hadde læst dette brev, følte hun at hun ælsket Luigi. Heller ikke hun hadde før gjort sig nogen rede for det. Men nu ælsket hun ham grænseløst, det var hun viss på.

Det Mansana hadde sagt om ham, måtte jo være en misforståelse, og løftet Luigi hadde avlagt, selvfølgelig intetsigende. Piker tar det ikke så bokstavelig med sådant, når det synes dem urimeligt. — Desuten var jo Mansana nu rejst.

Altså: den næste dag, fæstdagen, en dejlig høstdag, var hun tidlig på færde; musikken hadde gått gjennem gaterne ved solopgang, og kanonerne hadde dundret. De både in- og utvendig smykkede kirker var fulle, og den lille Amanda var der også ved sin fars side, pyntet i sin aller beste stas. Hun bad for Luigi. Hun øvde sig, da hun var færdig, i at smile. Hun skulde jo bringe Luigi trøst av sit aller venligste blik. Efter processjonen og middagen hastet hun avsted; musikken spilte allerede på torvet. Hun skyndte således på sin gamle far at de var nogen av de første voksne som stod der, men blev derfor også nogen av de mest inneklæmte, innen en time var gått. Hun så på sin fars svedende åsyn, og tænkte på sit eget, hvor stygg hun måtte være i Luigis øjne. Hun måtte ut, det koste hvad det vilde — og dog skulde prisen ikke være en rose eller en sløjfe, ikke engang anstrængelse; ti den gjorde ænnu mere rød. Det gik derfor ikke fort; ak, hetere og hetere blev hun. Hun hørte stortrommen og et par basshorn gjennem dundret av de tuseners tale og latter, hvori hun druknet; hun så tårnet på municipiet og kolben, som hang længer ned æn klokken, det var det siste hun så over menneskebølgerne hvori hun dukket under. Farens ynkværdige åsyn sa henne hvor rød og fæl hun selv måtte være, — og den lille tok på at gråte.

Men Luigi hadde også været en av de første ved musikken, og da hverken byen eller plassen ved municipiet var stor, kunde det ikke godt ungåes at de to som søkte hværandre i den bølgende folkestimmel, også tilsist stod åsyn til åsyn. Han så henne blussende rød smile gjennem tårer. Han tok rødmen for glædens, tårerne for

medlidenhedens og smilet for det det skulde være. Faren holdt i sin angst og nød Luigi for en frælsens engel, og bad: «Hjælp os ut, Luigi!» Og Luigi gav sig uopholdelig i færd dermed. Arbejdet var ikke let, ja både faren og Amanda kom et par ganger i virkelig fare, så Luigi fik følelsen av at være en hælt. Med albuer og rygg værget han dem, og med øjne uavladelig på Amanda, drak han av hennes lange, bange blik. Han talte ikke; han brøt ikke sin ed! Dette gav ham også en stolt bevissthed; han måtte se ædel ut, og han følte det av gjænskinnet i Amandas øjne, at han virkelig så ædel ut.

Men ingen jordisk lykke er langvarig. Giuseppe Mansana hadde for et kvarter siden opdaget ham i folkemængden, og med det instinkt som skinsyken ejer, i avstand fulgt ham, hvilket han, der var så høy, hadde godt for. Den andre hadde i sin rastløse søken idelig arbejdet frem, og hadde således ikke nogen forestilling om faren i nakken, og nu var han her så optat av sin frælseropgave, d. v. s. at få sit ædle billede igjænstrålet av Amandas øjne, at han intet mærket, før Mansanas hyæne-åsyn lå like over hans, og han følte hans brænnende ånde over sit kinn.

Amanda gav et av sine kjænte skrik, faren blev frygtelig dum, og Luigi var forsvundet.

I samme nu hadde Amanda lagt sin arm i Mansanas og ænnu en varm, behansket hånd over hans; to aller dejligste, halvlukte øjne så op i hans, fulle av skjælmeri, frygt og bøn. De var just i det samme ute av trængselen, man kunde atter få ørelyd, og han hørte fra en stemme som kunde ringe engler in i himmelen: «Papa og jeg har været i stor fare. Det var dejligt at vi fik hjælp!» og han følte tryk av hennes hånd.

Mansana hadde dog set de samme øjne hvile i Luigis, og der fløj ham gjænnem hans hode en tanke som han senere i sit liv tusen ganger tok op igjæn, men nu tapte i samme øjeblik, og denne tanke lød: «Jeg er visst oppe i en dum, ubetydelig historie.»

Den lille sladderer ved hans side vedblev: «Stakkars Luigi traf os like i trængselen; papa bad ham hjelpe os, og han gjorde det uten at sige et ord. Vi fik ikke

en gang takket ham.» — Og straks efter: «Det var dog yndigt at De ikke var rejst. Nu må De være med hjem, så vi ret kan snakke sammen! Vi hadde det så morsomt sist.»

Og hennes fulle unge barm gik hastig under silken, hennes runde håndled over hansken, hennes lille fotspiss under kjolen, hennes røde munn, full av sladder og latter, og de to øjne i halvdulgt fortrolighed . . . Mansana gik med.

Han nævnte ikke Luigis navn; det sat som en hvass spiss i hjertet; den tryktes dypere in, jo dejligere hun var. Denne kamp mellem smærte og ælskov gjorde ham aldeles stum. Men desto travlere gik hennes søte munn, mens hun fik ham til sæte, og fik frugter frem, som hun selv skrælte og bød. Hun glædet sig så ved at deres møter på højen ænnu ikke var avbrutt; ja, hun fik avtalt en liten utflugt lenger op, som de allerede neste morgen skulde foreta; hun skulde bringe frokost med. Ænnu hadde han kun fremført nogen enstavelsesord. Han kunde ikke bryte in med sin lidenskap i denne harmløse idyl, og dog var kampen i ham så sterk at han ikke kunde holde den ut, men måtte gå.

Ikke før var han nede av trappen og den siste hilsen sendt efter ham fra balkonen av den utrættelig insmiggende fortryllerske, før hun lukket balkondøren vel til, og kastet sig bulkende på knæ foran sin far. Han blev ikke det minste overrasket. Han hadde samme rædsel som hun: — Mansanas siste blik, idet han gik, hadde, likesom hele hans væsen, fyllt stuen med en skjæbnesvanger luft, at om de i neste øjeblik sprængtes i luften, så vilde heller ikke dette ha overrasket ham. Og da hun gjennem gråt hvisket: «Far, vi må bort!» svarte han bare: «Ja, mit barn, vi må naturligvis bort!»

Det måtte ske hemmelig, og derfor hælst ænnu samme nat.

XII

Giuseppe Mansana hadde været på Borghis rum, og ikke truffet ham, i officerskaféen, og ikke truffet ham, senere omkring blant de fæstlige skarer, men ingensteds funnet ham. Derimot hadde han møtt mange officerer,

også civile, i følge med disse, som forekom ham at tie, når de så ham, og at tale sagte sammen, når han gik forbi.

Hvorledes æn det spill var som han stod i: tape det måtte han ikke. Hans ære forbød det.

Utmattet på sjæl og legeme sat han sent på kvællen på spejderi foran kaféen som vændte mot Brandinis rum. Der var lys på hos Amanda. Hun pakket de få gjænstande de skulde føre med; ti for at gi det utseende av en liten rejse, vilde de la alt det væsentlige stå efter.

Men Mansana tænkte: dette lys er måske et tegn. Og ganske riktig. Da Amanda var træt av spenning og arbejde, gik hun ut på balkonen for at ta noen drag frisk luft; hun såes så tydelig ved lyset bak sig; hun så nedover gaten. Væntet hun noen fra den kant? Jo, der hørtes skridt. De kom nærmere. Det var en mann. Han fulgte huslinjen op mot Amandas balkon; nu gik han forbi en lygt; Mansana så en officershue og et skjægløst ansigt; han så også Amanda bøje sig dypere utover. En ung pike der elsker, tror jo at se den ælskede på ethvert sted, til enhver tid; og især den der elsker i angst. Officeren gik langsommere, da han fik øje på henne; under balkonen stanste han og så op. Amanda skyndte sig in og lukket efter sig; officeren gik videre. Var der blet avtalt et stævnemøte? Mansana la på sprang over plassen; men officeren var allerede om hjørnet, og da Mansana kom efter dit, var officeren ikke lenger i gaten. I hvilket hus hadde han gjæmt sig? Han kunde ikke vække hele gaten for at søke; han måtte opgi det.

Ved denne ubetydelige tildragelse at en ung officer som bodde der i grannskapet, stanste under en balkon hvorpå han så en ung dame stå enlig, ved denne ubetydelige tildragelse fullbyrdedes Mansanas skjæbne.

Han la sig den nat, ikke for at sove, men for i sin hjertekval, op igjæn og op igjæn, at ta sig selv i ed på at den næste morgen skulde hun være hans, eller han vilde ikke leve.

Men den næste morgen var hun ikke på højen. Han væntet en time, uten at noen kom. Da gik han til

deres hus. Der, foran døren til Brandinis lejlighed, stod en gammel kone med deres frokost og en seddel. Da Mansana vilde ta i dørhammeren, sa den gamle kone: «Her er ingen hjemme, som det later. Men læs denne seddel, den hang på hammeren.» Mansana tok den. «Bortrejst. Skal få bud. B.» Han slap seddelen ned og gik. Den gamle kone spurte ned efter ham hvad der stod på seddelen. Men han svarte ikke.

*

Fyrstinne Leaney, som dagen efter kom til Ancona, og ikke traf ham på perronen, følte stor angst, hun visste ikke hvorfor. Hun gik selv op på telegrafstationen, og sendte ham en hjertelig hilsen der uttalte hennes frygt. Hun gik hjem og ventet: hennes frygt steg med hver time. Ændelig kom telegrafbudet tilbake med de for svartelegram betalte penger: Kaptejn Mansana hadde forlatt byen.

Frykten overvældet henne. De selvbebrejdelser hvori hun daglig hadde levd, vokste til bærg; de stængte al utsigt. Hun måtte dit hvor han var, finne ham, tale med ham, pleje ham; hun ante det aller værste. Om kvællen stod hun på jernbaneperronen, fulgt av en eneste tjener.

I morgenlysningen den næste dag gik hun frem og tilbake på møtestasjonen med toget fra vest. Der var ikke mange rejsende, og dem der var, så hun ikke. Desto mere så disse på henne, når hun strøk forbi dem, frem og tilbake, hyllet i en vid skinnkåpe, som hun hadde kastet over skuldrene, så dens armer hang fra, og på hodet en skinnhue, hvorunder det løse hår og sløret hadde viklet sig sammen. De store øjne og det hele åsyn så oprevet og anstrengt ut. På denne sin gang bøjde hun oftere forbi en høy dame, tarvelig klædd, som stod og så ufravendt på godsvognen, hvor flere var beskjeftiget. Atter en gang fyrstinnen går forbi, er en officer kommet til, der taler med damen og på spørsmål inne fra godsvognen svarer: «Mansana.» Fyrstinnen styrtet til: «Mansana?» ropte hun. «Fyrstinne Leaney?» hvisket officeren forundret, idet han hilste.

«Major Sardi!» svarte denne, men la ilsomt til: «Mansana? De nævnte Mansana?» — «Ja, dette er hans mor.»

Idet han forestilte dem, drog moren sløret til side, og det ædle åsyn slog fyrstinnen med en så tillidvækkende magt, at hun kastet sig in til henne, som i en havn for alle nødlidende tanker, og der brast hun i den hæftigste gråt. Moren tok stille mot henne, men stod som hun væntet. Kjærlig klappet hun henne, men sa intet.

Da Theresa blev istand til det, spurte hun sagte: «Hvor er han?»

«Det vet ingen av os,» svarte moren rolig.

«Men vi håber snart at få vite det,» la Sardi til.

Fyrstinnen sprang op, stirret kridhvit på dem begge: «Hvad er da hændt?»

Den betænksomme mor, der hadde stået i så mange stormer, sa stille: «Vi har væntelig samme rejse for. La os ta en kupé for os selv, og så kan vi fortælle og overlægge.» Så skedde.

XIII

Familien Brandini hadde tat til Nina Borghi, Brandinis søster og Luigis mor. Det gik så til, at med det samme nattog hvormed Brandinis flygtet, flygtet også hælten Luigi. De opdaget hværandre på en station ut på morgenen, idet Luigi der skulde stige av. Han var så forfærdet at han vilde forbi dem uten at tale. Men gamle Brandini holdt ham fast og klaget sin nød. Luigi sa bare: «Ta til mor!» og strøk sin vej. Han gik dog in på telegrafstationen, da han kom til sin garnison, og telegraferte i en meget ophisset stemning til sin mor og bebudet brorens komme. Telegrammet lød så ængstende, at den mottagende dame, der bodde alene utenfor Castellamare ved Neapel, blev meget skræmt. Hun blev det ikke mindre, da broren og hans datter kom, og fortalte hvad der truet både dem og hennes søn.

Kaptejn Mansana hadde gjættet at familien Brandini måtte være tat sydover; nattoget gik alene sydover. Han

fulgte. Men da han i to dager forgjæves hadde søkt et utgangspunkt for videre efterforskninger, vændte han om og styrte mot den by hvori Luigi Borghi lå i garnison. Han måtte vite hvor de to var, og denne kunskap skulde han ut med eller ta følgerne! Da han visste han var vel kjænt, gik han til værks med stor varsomhed, så han ikke kom til at gi Luigi noget varsku. Han måtte derfor tilbringe to dager i byen, før han traf ham. Dette skedde på gaten, idet Mansana hadde passet på ham i en liten borgerlig kafé. Til hans forundring blev Luigi ikke så rædd som Mansana hadde ventet. Og til hans ænnu større forundring sa han uten forbehold hvor familien Brandini var. Mansana blev mistænksom; han gjorde opmærksom på hvad det vilde koste at sige annet æn sanhed. Men den lille blinket ikke en gang med øjnene, idet han svor at han talte sant.

Det videre regnskap med løjtnanten måtte opsættes. Ænnu samme dag tok Mansana med jærnbanen sydover.

Hvad vilde han? Urokkelig det samme: hun skulde bli hans! Derfor var Luigi blet skånet. Siden Amandas flugt, så listig foretat, raste det i hans sjæl; slikt skulde ingen våge ustraffet! Han ælsket henne ikke, nej, han hadet henne, og derfor skulde hun bli hans! Hvis ikke —! Denne korte tankerække op igjæn, og op igjæn. Omkring suste billeder av kammeraterne, som stod sammen og lo ham ut. Han var jo næsetat av en liten pike, nætop kommet ut av klosteret, og av en liten løjtnant, nætop kommet ut av skolen!

Hvorledes det var kommet så vidt, at denne kamp med to ubetydelige barn var blet ænden på hans stolte bane, derom kunde han ikke få klarhed.

Fyrstinnens billede, som i den første spænning sjælden viste sig, og da med vrede støttes til side, kom nu, jo mattere og skamfullere han blev, bestandig større. Hun var målet på det liv han var ætlet til; så højt raget det! Og her tænkte han ikke på hennes rang, men på den lyse bane hennes tanker gik, hennes væsens skjønhed, opløftet av alle menneskers beundring.

Amandas billede sank samtidig. Han var ikke viss på om hun ikke var rundrygget. Han kunde ret spekulere derover.

Den som har gjort os latterlig i andres og egne øjne, plejer ikke at vinne ved det. Og da han var kommet så vidt at Amandas figur var blet klumpet, hennes ansigt og tale ubetydelig, hennes stemme syngende, hennes hår tosset opsat, hennes væsen klistret insmigrende, spurte han sig selv om ikke det latterligste av alt var at tvinge en så dan til at bli signora Mansana. Nej, der var noget ænnu latterligere, nemlig at drøpe sig for hennes skyll!

Hvad skulde han så? Tilbake til fyrstinnen? Den vej var stengt — stengt av hans stolthed hundre tusene ganger! — Forbi Amanda og videre ut, f. eks. til den spanske borgerkrig? En eventyrers liv; tomt. Likeså godt drøpe sig her hjemme.

Vænde om og la alt være som før? Fyrstinnen tapt, kammeraternes beundring tapt, troen på sig selv tapt. Den eneste måte han kunde vænde tilbake på, var ved hennes side, det fordømte lille menneske! Med henne på hånden kunde han stå som sejerherre, og om han for den pris skulde betale med et ulykkelig liv, det fik være. Æren var da reddet, og ingen skulde få læse i hans sjæl.

Det gav jo virkelig ære at ha forkastet en rik fyrstinne og tat en fattig pensjonists datter, tat henne i kamp, ændog med henne selv! Men i det samme han drog denne slutning, oprørtes han i sit indre over al den løgn som hin ære for værden gjænte. Han sprang op fra sit sæte i kupéen, men satte sig igjæn; der var flere inne.

Toget gik videre mot hans mål. Hvilket mål! Viss var hans livs undergang, i offer til æren, — og det enten det nåddes eller ej.

Søvnens barmhjertige magt kom imellem. Han drømte om sin mor. Hennes store, ædle øjne lå over ham som en himmel. Han gråt og blev vækket. Der var en gammel mann i kupéen som ikke kunde utholde hans gråt.

Toget stanste i det samme. De var i nærheden av Neapel; han gik ut. Morgenens var herlig. Den klare himmel, randet av højdekjædens fine linjer, minte og mante; han skalv i morgenkulden og gik in igjæn til lokomotivrøken, som nætop slog in, til rammelen og støjen av det brusende tog og til de stikkende tanker.

Længer hen, da det gik langs havet, hvad vilde han ikke ha git for at toget var bøjet av, og langsomt og like var glidd ut deri. Hvilken mild, forløsende død!

Han gjæmte sig i sit hjørne, da de stanste i Neapel; i det store menneskemyll kunde der være den der kjænte ham. Dagen blev herligere og herligere, mens toget gled gjennem kystbyerne langs havet; solen var mild som på en sommermorgen, og dens brytning i havluften satte farveskjær over fjæll, sjø og landskap. Da han steg ut og kjørte mot sin bestemmelse, og ænnu mere da han hadde avfærdiget vognen, og steg op ad de stejle klipper, med havet under sig og den store utsigt over Golfen, ringet av øerne derute, lik uformelige sjø-uhyrer på vakt, av bærgene under Vesuvs herredom, av byerne, hvitskinnende under en sagte røk... da følte han livet — ikke sit eget liv, et jag efter ære, en kamp, han visste ikke selv om hvad, nu, da denne kamp ændte i aldeles intet, — nej, livet, som det var ment under Herrens højthvælvede himmel, i hans avglans over alle ting, også over mål som livet satte.

Han gik mot den siste høyde, hvorpå huset lå. Han så snart huset som lå over klippehodet, ringet av et højt, spisst rækværk. Da banket hans hjærte. Han kunde ikke ta fejl av det; det var tillikemed vejen for nøje blet beskrevet av kusken.

Altså der! Og før han fik klare hvad det var han følte, stod hun på altanen, hun, Amanda, i sin lyse morgenkjole, med sit smil, som hadde hun just sagt eller hørt noget morsomt, idet hun gik ut. Hun så ham straks, gav sit bekjænte skrik og løp in.

Likesom en dødstræt jæger, når han pludselig står foran vildtet, får al sin spænstighed igjæn, således følte han en vill kraft, et utæmmet forsæt, og før han visste det, stod han ved jærngitterets port, ringte ikke på, men

sprang over. Livet av selve bevægelsen, vågnet også alle hans krigerinstinkter; han vændte sig straks og tok nøkkelen til sig, som stod i på den indre side. Så var de der her var inne, hans. Porten til selve huset stod halvlukket; han åpnet den. Han kom in i en stor, lys gang. Farvede glas gav et eget spill over nogen mindre statuer, et mosaik-inlagt stengulv og vaser, fyllte av palmer, vifteplanter og blomster. På et par antike kanapèer lå, på den ene en stråhat med blå bånd — var den hennes? — på den andre en parasol av et særeget vattret stof og med et dyrebart utskåret skaft, der ændte i en stor, blå sten. Han husket den, og en sår fornemmelse fulgte gjænkallelsen, uten at han tænkte på at klare sig det. Ti han ringte på. Han måtte ile.

Men ingen lukket op. Han tok på at skjælve og vilde true det ned, men kunde ikke. Således kunde han ikke stå; han måtte komme in i handling, eller han var fortapt. Han ringte én gang til. Viljen steg med selve gjærningen. Nu skulde det briste eller bære. Døren til rummet åpnet sig, en lysning slog ut i den indre ingang; de riflete glas lot ham ikke se mere, æn at den som kom, og som nu lukket bak sig, var blå og høy. Straks døren var lukket bak henne, blev alt derinne i gangen mørkt. Hvem var det? Huset stod måske fullt av folk? En sann rædsel tok ham ved denne tanke, som han ikke et øjeblik før var kommet på. Hvilke optøjer, hvilken uklarhed, hvilke mellemskytende omstændigheder og ubelejlige personer kunde ikke her falle over ham! Han kom kanskje in i en bikube av opskræmt harm og motstand, — det kunde bli narrens rejse han gjorde! Ne j, ikke én gang til! Og han iførte sig al sin viljemagt, og kjænte efter om hans våben var der. Da åpnedes den store dør helt op, og frem i den høje døråpning —

Ja, frem i den høje døråpning trådte Theresa Leaney i blå klædning, blek.

Og han? Han stod uten fatning, uten rørelse.

Døren var helt åpen; de blev begge på hvær sin side av tærskelen. Så stille som de selv var alt omkring dem, inne som ute. Da rækker hun den høje hånd ut.

Der gik en skjælven gjennem ham, hun brer begge armer ut, han styrter in i hennes oplatte favn med en klang som av et instrument der får et støt. Og han tar henne på sine armer, bærer henne ut til kanapéen, setter sig med henne over sit fang — dukker sit hode i hennes barm, og, pressende henne in til sig, rejser han sig med henne igjæn, og brister i den voldsomste gråt ved hennes bryst. Ikke et ords forklaring.

Han satte henne ændelig ved siden av sig på kanapéen og kastet sig selv på knæ. Han så med den grænseløseste beundring op i hennes åsyn, som smilte. Nu var han underkastet, overvunnen; aldrig var det blet godt for Giuseppe Mansana i værden, var han ikke blet det.

Og da han løftet sit blik, rensset av denne ydmyge følelse, i luende taknemlighed, da traf han ikke hennes; det var vændt mot en annen bak ham; der stod hans mor.

Både han og Theresa rejste sig. Han tok uvilkårlig efter sin mors hænder. Da han fik dem, kysste han dem, sank atter i knæ og førte dem til sit hode. Hvad hadde han alt gjennemlevet, siden han trossende møtte hennes blik ved farens bære!

*

Mansana kom ikke lenger i dette hus æn til ingangen. De to gik tilbake for at ta farvel; han i forvejen nedover. Hvorfor i forvejen? Fordi han vilde sette en nøkkel stille in i porten, og fordi han nede ved havet i al hast og skamfullhed vilde hive en revolver fra sig. Bak efter sank han ned på en sten, overvældet av frygt, av lykke, av taknemlighed, av forfærdelse over sig selv — alt i uopløselig blanding. De to som kom efter, fulgt av tjeneren med tøjjet, så ham sitte nedenfor vejen med hodet i sine hænder. De gik sammen til jærnbanen.

Han behøvde ikke at høre meget, for at forstå hvorledes dette møte var kommet i stand. Sardi hadde tilkallt dem; de hadde søkt Luigi Borghi i den tro at han visste besked om Brandinis, og at Mansana senere eller tidligere vilde finne frem til disse. Derfor hadde Luigi været så tappert oprigtig, fordi han visste at de to allerede var der.

Mansana var blet aldeles taus.

Den vise mor ante uråd og bad om hvile i Neapel, idet hun foregav at hun selv trængte den. De kom på et hotel som lå avsides og stille. Her fik moren ham efter megen motstand i seng. Og da han ændelig sov, var det som vilde han ikke mere vågne. Næsten hele den følgende dag gik over. Da han vågnet, fant han sig ene; han var ør og blev forskrækket, men et par små ting i rummet minte ham om moren og Theresa; — han la sig atter tilbage og sov in som et lykkeligt barn. Denne gang dog ikke så længe; ti sulten vækket ham. Han spiste, men sovnet atter. I flere dager og nætter sov han næsten uavbrutt. Men da han så stod op, var han stille. Han trykket sig mer og mer tilbake i grublende taushed.

Just dette hadde moren ventet.

XIV

Slutningen skal fortællles i et brev fra Theresa Leaney til Mansanas mor. Det var dateret fra hennes gods i Ungarn og ikke længe efter.

Dyrebare mor!

— — — Ændelig får du en sammenhengende fremstilling av alt, fra vi skiltes i Neapel. Fortæller jeg noget som jeg før har meddelt, så unskyll!

Altså: Denne skygghed han hadde, gik efter vielsen over til en ilfærdig, ydmyg tjenesteiver, som gjorde mig bange; ti den var ham så ulik. I det hele var han hverken fortrolig eller trygg på sig selv, før vi hadde været i hans siste garnisonsby. Han forstod godt hvorfor du først vilde ha os dit. Å, hvor var han ikke elskværdig! Sin spissrotsgang mellem kammeraterne begynte han straks, jeg tør sige uforfærdet. Jeg kan ellers fortælle dig om en ung hustru som hjalp ham. Hun hadde aldrig været elegantere og gladere, skjønner du, æn da hun skulde ledsage sin staute ven gjennem ydmygelsen; i hvær bevægelse, i hvær mine, i hvært ord kunde hun

likesom lægge: «Når jeg intet siger, hvem tør så sige noget?» —

Jeg er desværre ænnu så vidt kokette, at jeg hadde svær lyst til at fortælle dig hvorledes jeg var klædd på hvær av disse tre dager. (Jeg hadde latt pike og garderobe komme fra Ancona!) Men jeg tier ydmygeligst.

Og så er jeg aldeles viss på, at således som en viss ung hustru blev ælsket efter disse tre dages spissrot i bærgbyen, er ikke mangel på kvinne blet ælsket; ti der er magt i det sinn hvortil du har git av din egen sjæl, du dejlige menneske!

Ikke må jeg glømme at rose den mann Sardi. For han er en mann! Han hadde fått det så godt til, idet han hadde utgit Mansana for syk — som han jo i grunnen også var! — og dig og mig for læger. Det heldige kom til, at den som har ry blant sine kammerater, har en insat kapital i deres hjerter, som han kan dra længe på, før den slipper op. Man vilde tænke godt om Giuseppe Mansana! Det følte han, den kjære, og det gjorde ham så ydmyg; ti selv var han hårdt trykket av ikke at fortjene det.

I Ancona gik det som en lek; brodden var brutt. Og nu, nu ejer jeg ham — ejer den sterkeste natur, rensset og ædel — ejer den hensynsfulleste herre, den opmærksomste tjener — ejer den mannhaftigste ælsker som nogen italiensk pike har vunnet; — unskyll mine sterke uttryk, jeg vet du liker dem ikke; men de må til.

I Bologna — ja, du ser jeg flyver! — gik vi omkring og kom således forbi municipiet. Der henger på tvende marmortavler navnene på dem som fallt i kamp for byens frihed. Det rykket i Giuseppes arm, og denne omstændighed skylldes, at vi fik en samtale som æn yderligere trygget grunnen under vort samliv.

Du vet, dyrebare mor, hvorledes mine øjne er blet oplatt i den tid jeg sørget over hvad jeg i min avskyelige lunefulle vane hadde forbrutt mot Giuseppe; det hadde nær kostet ham hans liv og os begge vor livslykke. Du vet at de offentlige forhold som avler vor tross, vort had, vor avsendige fanatisme, vor strafverdige utålsom-

hed, dem bryter min sjæl sig imot siden den gang i daglig harm. Usunde, unaturlige offentlige forhold forgifter samfundet, og gjør mere ondt æn den ulykkeligste utvortes krig; ti det kan ikke opregnes hvad de fortærer av åndelig arbeidskraft, hvor mange hjerter de tømmer, hvor mange familieliv de hærjer! Jeg forsikkrer dig, mor, at det land som f. eks. har gjort en uretfærdig erobring, tat hvad der er andres, gjør det hele samfund til medskyldigt, slapper hver enkelts moral, tilspisser lovtrækkerens pen, tyvens brækjærn, chefens hårde ord, ak, det jager hjertet ut av sin ret i familie og samfund!

Der er digtet en dum vise om mig av en forælsket nar; ikke et sant ord er der i den. Men vet du, min dyrebare mor, jeg føler nu, at hadde jeg ikke truffet Giuseppe — den vise var dog en gang blet sanhed; ti så dum og hjærteløs som den er, så dum og hjærteløs var jeg tilsist blet! Og hvorfor? Fordi de ulykkelige offentlige forhold hadde strødd giftstof i min tilværelse.

Og mine tilståelser møtte Giuseppes. Den trossige, forfængelige vilje var jo så aldeles blet hans herre, at den aller tilfældigste hindring kunde komme til at koste ham hans liv, det aller tilfældigste mål dra ham av vejen Men denne trossige, forfængelige vilje . . i hvilken luft blev den avlet?

Vi gav hværandre den fulle fortrolighed, han og jeg, den kvæll i Bologna. Og først da blev mig alt så tryggt, å, så tryggt! —

Her, på mit kjære gods, har han nu tat fat. Her var kaos, og her har han noget at øve sin vilje på! Han vil ta avsked; fredsofficer vil han ikke lenger være. Han trønger sikre og nært liggende mål, og, hvis jeg gjætter riktig, er mål som ligger skjult for værden, ham de kjæreste.

Således i alle fall foreløbig; hvad det senere vil utvikle sig til, vet jeg ikke. Alene det vet jeg, at kommer Italien i fare, stiller han sig i første række — og det i enhver henseende!

Gud velsigne dig, kom nu her op! Du må se ham i hans virksomhed, og du må se ham hos mig. Har nogen-

sinne nogen hat en så hensynsfull mann, en så staut ælsker? — Nej, det er sant, jeg får jo ikke lov at bruke mine stærke uttryk, og dog, jeg gjæntar det, er det de eneste jeg kan bruke!

Jeg ælsker dig, jeg længes efter atter og atter at omfavne og kysse dig, du mor til min lykke!

Dyrebare, hårdt prøvde, av hvis øjne der går lovsang, av hvis læber trøstens og hjælpens ord fallt så vederkvægende! Du, ja du må bøje dit hvite hode over vor lykke, at den kan bli from! Hører du! Du må lære os, så de onde dager ikke kommer for tidlig!

Din søns hustru, din, din
Theresa.

Denne fortælling er i alt væsentligt historisk; nætop det usædvanligste i dens begivenheder er historisk — på somme steder in i den siste detalj. Kaptejn Mansana er tegnet efter naturen; det han siges at ha utført, har han også utført, og den forunderlige skjæbne som er ham tillagt, er historisk hans i alt som er avgjørende for hans psykologiske utvikling.

Hvad der drev mig til at fremstille hans liv, finnes i et par linjer i Theresas brev, som slutter fortællingen.

Man samholde denne hennes forklaring av Mansana med en nætop samtidig utgit fremstilling av Lassalle, som dr. Georg Brandes offentliggjorde i «Det nittende Århundrede», og man vil bli opmærksom på at den innerste bevægelseskraft i Lassalles skjæbne — den Brandes så mesterlig har tegnet — er ganske den samme som også driver Mansana frem. Lassalles rike ånd, overlegne personlighet, store virksomhed er naturligvis av en overordentlig højere interesse; men karakterfænomenet er det samme, — og det moret mig i sin tid at vi samtidig var blet opmærksomme på det.

Bjørnstjerne Bjørnson.

MAGNHILD

(1877)

I

Landskapet har høje, bratte fjæll, hvorover nætop nu går et bortdragende uvejr. Dalen er trang og i bestandige bøjninger. En strid elv bøjer med, langs denne en vej. Højere oppe i bakkehældingen ligger selve gårdene, helst lave, umalte hus, men mange; slået høj og halvmodne akre omkring.

Når de siste dalbøjninger er klaret, sees fjorden. Den ligger nu blank under opad dragende tåke. Fjæll stænger den så aldeles, at den synes en insjø.

På vejen rusler en karjolskyss frem i den vanlige dilt. I karjolen sees en regnkappe og en sydvest, og mellem disse et skjæg, en næse og et par briller. På baksættet er en kuffert surret, og oppe på denne, baklængs, sitter en voksen skyssjænte, ballet in i et tørklæ. Hun sitter med dinglende ben og i grove sko. Armene er puttet in under tørklæet. Med én gang gir hun sig til at rope: «Magnhild! Magnhild!»

Den rejsende vændte sig efter en høj kvinne i en regnkåpe, som just hadde passeret. Han hadde skimtet et langt, fint tegnet åsyn under hættten, som var dradd over hodet; nu så han henne stå med pekefingeren i munnen, stirrende. Da han så for længe på henne, blev hun rød. «Jeg kommer inom, straks jeg har fåt sat in hæsten,» ropte skyssjænten. De kjørte.

«Kjære, hvem var hun —?» spurte den rejsende.

«Hun er konen til sadelmakeren nede på Øren,» blev der svart.

Om en stund var de kommet så langt, at de kunde se fjorden og de første hus på Øren. Skyssjænten stoppet hæsten og steg av. Hun pyntet først litt på den, og så på sig selv. Det regnet ikke lenger, og hun løftet tørklæet, la det sammen og putt det i en liten væske

foran på karjolen. Under hodeklædningen stak hun fingrene in for at ordne håret, der hang i dotter nedover kinnerne.

«Hun så underlig ut, hun —» han pekte bakover. Jænten så på ham og nynet. Så avbrøt hun sig selv: «Husker du den skreden du rejste forbi et par mil herfra, til fjælls!» — «Jeg rejste forbi så mange skred.» — Hun smilte. «Ja; men denne lå på andre siden av en kirke.» — «Det var en gammel skred?» — «Ja; det er længe siden den gik. Men der lå hennes fædrenegård. Den gled ut, da hun var otte eller ni år gammel. Hennes forældre, søsken og alt levende på gården omkom; hun alene reddedes. Skreden tok henne over elven, og hun blev straks funnet, da folk kom til; hun lå i uvit.»

Den rejsende hensank i tanker. «Hun må være bestemt til noget,» sa han ændelig. Jænten så op. Hun væntet længe; men deres blik møttes ikke. Hun satte sig på kufferten, og de kjørte videre.

Dalbunden her nede ved Øren blev noget bredere; gårdene lå på selve sletten; der til høyre kirken med kirkegården omkring, noget nedenfor den selve Øren, et ladested med en mængde hus, især på ett stokværk, hvit- og rødmalte, eller slet ikke malte; langs fjorden lå der brygger. Et dampskip røk just; længere borte ved elvemunningen såes et par gamle brigger som tok last.

Kirken var ny, og var forsøkt opbygd i den gamle norske trækirkestil. Den rejsende måtte forstå sig på det; ti han stanste, så en stund på dens ydre, steg derpå av, og gik in gjennem porten og videre in ad kirkedøren; både port og dør stod åpne. Han var næppe kommet in, før det begynte at ringe; han så gjennem åpningen et brudefølge komme op fra ladestedet. Da han gik ut igjæn, var følget nær ved kirkegårdsporten, og ved denne stod han, mens det drog forbi: — Brudgommen, en ældre mann med et par store næver og stort ansigt, bruden en ung pike, rundladen og tung. Brudepikerne var alle hvitklædd og med hansker på; ingen av dem turde se på den fremmede anderledes æn fra siden av, de fleste lutet, én var skjæv, så godt som ingen riktig godt skapt.

Deres mannlige idealer kom senere i grå, brune og sorte filthatter, i side frakker, pjekkerter eller rundtrøjer. Håret hadde de fleste snodd i en snipp foran ved øret, og forsåvidt de bar skjæg var det over og under haken. Ansigterne var hårde, munnene for det meste rå, tobakken hadde farvet de fleste munnviker; hos nogen dannet den en kule i kinnet.

Den rejsende tænkte uvilkårlig på henne i regnkåpen. Hennes historie var landskapets. Hennes fine, uvakte åsyn hang fullt av længsler, likesom fjællene av regnbyger; alt han så, blev til hennes ramme, både landskapet og folket.

Da han kom nær vejen, gik skyssjænten til veikanten hvor hæsten gnog. Men ænnu, mens hun drog hæsten tilbake ved bigslet, så hun ufravændt på brudefølget. «Er du forlovet?» spurte han smilende. — «Den som skal ha mig, har ikke fåt øjne,» svarte hun med et ord-sprog. — «Så længes du til noget mere æn det du står i,» sa han; «kanske til Amerika?» la han til. Hun blev forundret; det traf sikkerlig. «Er det for snarere at tjene rejsепenger du skysser? Drikkepengene faller rundelig? Hvad?» Hun blev rød. Hun gav ikke et ord til svar, men satte sig op med ryggen mot ham, ænnu før han hadde steget i karjolen.

De var snart ved hotellerne, som lå hvitmalte på hvær side av vejen like ved ingangen til det egentlige ladested. De holdt utenfor et av dem. Op til rækværket stod nogen sjauere, mest unge gutter; de hadde vel set på brudefølget og væntet nu på rejsende som skulde til dampskibet. Den kommende steg av og gik in, mens jænten gav sig til at løse kufferten. Under dette må der være budt henne hjelp; ti da den rejsende kom til vinduet, så han henne skubbe en lang laban i kort trøje fra sig. Væntelig sa han noget råt i det samme, og fik svar av samme slag; ti de andre slog i en skrallende latter. Jænten kom gående med den svære kuffert. Den rejsende åpnet døren for henne, og hun lo, da hun møtte ham. Mens han tallet sammen penger til henne, sa han: «Jeg er enig med dig, Rønnaug, i at du bør komme avsted til Amerika så snart som muligt.» Hun fik to species i

drikkepengen; «jeg legger min skjærv til,» sa han og var alvorlig. Hun så med åpne øjne og åpen munn på ham, tok pengene og takket, fór derpå op i håret med begge hænder; ti det var atter fallt frem. Men derved mistet hun nogen av de penger hun hadde i den ene halvknyttede næve. Hun bøjde sig efter disse, hvorved nogen hægter gik op i hennes livstykke, så tørklætet løste sig, og en snipp fallt ut; ti der var knyttet noget i den, så den var tung. Mens hun stelte med dette, mistet hun atter penger. Hun kom dog ændelig avsted med al sin overflod, og mottoges straks av rå spøk. Men denne gang svarte hun ikke; derimot skottet hun sky in, da hun i rask gang drog forbi med hæsten.

Han skulde se henne én gang til; ti da han senere drog nedover til dampskibet, stod hun med ryggen vændt ut mot gaten, i en dør over hvilken hang et skilt med bokstaverne: «Skarlie, sadelmaker». Han kom nærmere, og så Magnhild stå inne i gangen. Hun hadde ænnu ikke fåt regnkåpen av, skjønt det var længe siden regnet hadde hørt op. Ændog hætten hadde hun over hodet. Magnhild så ham først, og drog sig lenger in, Rønnaug vændte sig, og drog sig også straks in i gangen.

Den kvæll blev Rønnaugs rejsebillet kjøpt, ti summen var full. Magnhild klædde sig ikke av, da Rønnaug sent tok hjem. Hun sat i en stor stol i det lille, lave rum, eller gik op og ned. Og en enkelt gang, med det tunge hode mot ruten, sa hun, halvhøjt: «Så må hun være bestemt til noget.»

II

Hun hadde hørt disse ord før.

Den første gang var på kirkegården hin blåstfulle vinterdag hennes fjorten frænder blev begravet, alle de hun hadde kjær, både forældre, besteforældre og søsken. Hun stod der nu igjen! Blæsten hadde hist og her fejd sneen av; gjærdestaurerne stak skarpe frem, store sten så op, som var de hoder på uhyrer der lå med den øvrige krop i driven. Vinden pep bak dem i den åpne kirkegang, hvorfra skoflerne nætop var tat ut, og ned

fra den gamle trærønne på taket skar klokken med skrik i skrik.

Almuen stod blåfrossen omkring med votter på og tilknappede; præsten i sjøstøvler og skinnklær under samarien; også han bar store votter, som han nu fægtet rundt med. Han pekte med en av dem på henne: «—— Det stakkars barn blev stående på sine føtter, og med kjælken ved sin hånd førtes hun ned og over den islagte elv — det eneste væsen som Herren vilde frælse! Hvortil er hun bestemt —?»

Hun kjørte med ham hjem, sittende i hans fang. Han hadde inledet henne til menighedens omsorg, og tok henne nu «intil videre» selv med, for at foregå med et godt eksempel. Hun sat lunt op til hans pels, med de små frosne hænder inne i hans store votter ved siden av hans fete og myke hænder. Og den hele tid sat hun og tænkte: Hvortil er jeg bestemt, jeg da?

Hun tænkte hun skulde få se det, da hun kom in. Men hun så intet her som hun ikke hadde set før, uten da hun trådte in i de indre rum, hvor især et piano, som nættop spiltes, i høy grad fængslet henne.

Men just derved glænte hun den tanke hun steg in med.

I dette hus var to døttre, noget tunge, med små runde hoder og store lyse flætter. De hadde nylig fåt en lærerinne, en blek en, tykladen, med mere bar hals æn Magnhild hadde set, og med åpne ærmer. Hennes stemme lød som var halsen ikke ren, og Magnhild måtte uvilkårlig et par ganger harke istedenfor henne; men til ingen nytte. Lærerinnen spurte om Magnhilds navn, og om hun kunde læse, og det kunde Magnhild; ti hele hennes slægt hadde været meget læselysten. Og da foreslog lærerinnen, altid med den samme urene bilyd i stemmen, at så burde hun komme på parti med småpikerne, for at drive disse frem. Magnhild var et år ældre æn den ældste.

Fruen sat ved siden av og broderte. Nu så hun op på Magnhild og sa: «Gjærne det,» og derpå lutet hun atter over broderiet. Hun var av middelstørrelse, ikke mager, ikke tyk, hadde et lite hode med lyst hår. Præsten svær, tung, kom ned, efter at ha tat samarien av; han røkke og

sa, idet han gik igjennem værelset: «Jeg ser der kommer et lass med fisk,» og gik videre ut. Den yngste av jænterne tok atter fat på sine skalaer. Magnhild visste ikke om hun atter skulde gå ut i kjøkkenet. Hun sat ænnu på vedkassen ved ovnen, pint av denne uvissbed, da man blev kallt in i næste rum for at spise. Alle la sit arbejde sammen, og den lille ved pianoet lukket dette. Men da Magnhild var ene og hørte knivene rasle, begynte hun at gråte; ti hun hadde ænnu ikke spist den dag. Midt under måltidet kom præsten ut fra spisestuen; ti man var derinne blet enig om at han måske hadde kjøpt for lite fisk. Han åpnet et vindu og ropte på mannen, at han skulde vente, til de hadde spist. Han vændte sig for at gå in igjæn i spisestuen, og så den lille på vedkassen. «Er du sulten?» spurte han. Hun svarte ikke. Han hadde levd længe nok blant bønder til at forstå at hennes taushed betydde ja, og så tok han henne ved hånden med in til bordet, hvor der stille blev gjort plass for henne. Om eftermiddagen rænte hun på kjælke med jænterne og læste derefter sammen med dem, og fik en bibelhistorielekse sammen med dem, spiste derpå mellemmat sammen med dem, og lekte atter til kvællsmaten kom, som hun spiste ved samme bord. Hun sov den natten i en bæk i spisestuen, og arbeidet dagen efter sammen med præstens døttre.

Hun hadde bare de klær hun stod i; men lærerinnen sydde en gammel kjole om til henne; hun fik et stykke gammelt linnet efter en av småpikerne, og gik i fruens støvler. Bænken hun sov i, blev flyttet fra spisestuen, da denne toges til rum for et par skomakere, som nu skulde «sy huset i stand». Den sattes i kjøkkenet, men stod i vejen; derpå in i tjenestejæntens rum, men døren slog altid imot den, og så kom den op på barnekammeret. Således gik det til at hun kom til at spise, arbejde og sove sammen med præstens døttre; og da der aldrig blev sydd egne klær til henne, kom hun til at gå i deres.

Likeså uvæntet kom hun til at spille. Det opdagedes nemlig at hun hadde mere anlæg for musik æn døttrene; så skulde hun lære for at hjælpe disse.

For sin egen regning blev hun lang, og fik en vakker

sangstemme. Lærerinnen øvde den, men fornemmelig i at synge efter noter, i begyndelsen bare fordi lærerinnen overhodet mest holdt sig til det mekaniske, senere til- like fordi det i deres ensomhed deroppe begynte at more dem, at hun kunde drive det til en mærkelig færdighed i at synge fra bladet. Præsten kunde ligge på sofaen (han intok helst denne stilling) og le højt, når Magnhild løp allehånde øvelser op og ned som et ekorn i et træ. Det hadde for Magnhild den følge at hun fik lære mere — ikke av musik, som man måske skulde ha væn- tet, men av kurvflætning.

På den tid nemlig fór det som en feber i folk, at fær- dighed i håndarbejde måtte få utbredelse blant bøn- derne, og utsendinger kom også dit til bygden. Magn- hild valgtes til første elev; hun måtte ha mest «færdig- hed». — Efter kurvflætningen kom den dobbelte spinne- rokk, efter denne vævningen, især den mere kunstmæs- sige, efter denne broderisøm, o. s. v., o. s. v. Hun lærte det altsammen meget hurtig, d. v. s. hun lærte med iver, så længe det gallt at sette sig in i det; den videre utvik- ling moret henne ikke. Men da hun nu skulde lære andre, både voksne og barn, blev det til en vane, at to ganger om uken måtte hun møte på almuskolen, hvor mange da var samlet. Det som én gang var ordnet in som vane, tænkte hun ikke mere på. Huset hun var op- tat i, gav henne dette.

Fruen gik sin reglementerte tur i kjøkken, kjælder og fjøs, siden broderte hun; hele huset var gjennembro- deret. Man skulde tro hun var en tyk edderkop med et lite rundt hode, som hængte sit spinn over stoler, bord, senger, slæder, vogner. Sjælden hørte man hennes stemme; sjælden taltes til henne.

Præsten var meget ældre æn fru. Hans ansigt ut- mærket sig ved at det hadde så lite av næse og hake og så lite av øjne, men ellers meget av altsammen. Han hadde i sin tid tat en uhældig eksamen og ernæret sig ved undervisning, til han på sine eldre dager blev gift med en av sine fordums skoleelever, en ret formuende pike. Da gav han sig til at søke præstekall, «det eneste hvori han nogensinne hadde vist ihærdighed», som han

selv spøkende plejde at sige. Efter ti års søkning fik han også (for ikke længe siden) dette præstekall, og han kunde vanskelig gjøre sig håb om noget annet. Han lå helst på sofaen og læste, mest romaner, men også tidskrifter og aviser.

Lærerinnen sat i den samme stol hvori Magnhild hadde set henne den første dag, gik den samme tur hen til kirken og tilbake igjæn hver dag, og var på slaget ved sin gjærning. Hun var efterhånden blet overmåde fet, hadde fremdeles den bare hals og de åpne ærmer, hadde også fremdeles hin dæmpede, urene røst av en strupe som ænnu aldrig nogen bevægelse hadde oprensket.

Præstedøttrene blev store og tunge, efter sin far, med små runde hoder, efter sin mor. Magnhild og de var venner, d. v. s. de sov i samme rum, arbejdet, lekte og spiste sammen. Der færdedes ikke tanker der i bygden. Kom de utenfra, så var det i alt fall ikke lenger æn til kontoret. Præsten meddelte sig ikke. Han læste i det høyeste for dem en ny eller gammel roman, at sige når den var morsom.

En kvæll sat de samlet om bordet, præsten hadde git efter for deres bønner, og læste just højt av «Pickwickklubben».

Da åpnedes kjøkkendøren langsomt, og in stak et stort, skallet hode med bred stumpnase og smilende miner. Et kort ben i meget vide bukser sattes in, deretter et krumt og derfor ænnu kortere. Hele figuren hældte, idet den vændte sig på dette krumme ben for at lukke døren. Han forestilte dem derved baksiden av samme store hode med en liten rand hår nedentil, en firskåren rygg, en uforholdsmæssig bakdel, kun til halvt en dækket av en pjekkert. Atter gjorde han en hældende vending imot dem, og bød atter sit smilende ansigt med stumpnæsen. Pikebarnene lutet stærkt over sine håndarbejder; en undertrykt knis kom op fra den ene søm, en do. fra den andre. «Er det sadelmakeren?» spurte præsten og rejste sig. «Ja,» svartes der, og han hinket frem og gav en næve, så overordentlig stor og med så brede, runde fingerænder, at præsten uvilkårlig måtte se på den, da han tok den. Næven bødes videre; og da turen kom

til Magnhild, brast hun ut i latter, just som hennes hånd forsvandt i hans. Den ene lattersalve på den andre hørtes og undertryktes. Præsten skyndte sig at sige at de læste «Pickwick-klubben». «Å-hå!» svarte sadelmakeren; «ja, den er nok til at le av.» — «Har De læst den?» spurte præsten. — «Ja, de år jeg var i Amerika, læste jeg de fleste engelske forfattere; jeg har dem såmæn i mit hus allesammen,» svarte han, og gav sig til at fortælle om de billige folkeudgaver man der kunde få tak i. Unge pikers latter er ikke så let at få dæmpet; den holdt på at sprute op igjæn, ænnu da sadelmakeren hadde fåt en pipe, og læsningen var blet fortsat. Nu hadde de jo påskudd. Præsten blev om en stund træt og vilde slutte, og sadelmakeren bød sig til at læse videre, og virkelig gjorde han det. Han læste på en tør, rolig måte og med en så uvant uttale av de forekommende person- og stednavn, at tekstens egen moro blev uimotstælig; selv præsten stemte i den latter som nu ingen længer holdt tilbake. Jænterne gjorde sig ikke rede for hvorfor alle måtte le; ænnu da de var kommet op for at lægge sig, lo de, og under avklædningen gik de efter sadelmakeren, hilste og talte efter ham, nævnte de fremmede ord med hans (engelske) uttale; Magnhild var flinkst i efterhæringen; hun hadde lagt mærke til mest.

Den gang var hun femten, i sit sekstende år.

Den næste dag var de i hvær liten fritid i spisestuen, som nu ej længer var spisestue, men et værksted. Sadelmakeren fortalte om et mangeårigt opphold i Amerika, og fra sine rejser i England og Tyskland; han fortalte uten at avbryte sit arbejde, og altid med inblandet spøk. En bestandig knis av hans tilhørerrinner fulgte fortællingen. De mærket næppe selv hvorledes de efterhånden hørte op med at le av ham og i stedet av viddet i hans tale; ej heller mærket de før senere hvad de altsammen lærte av ham. Han blev i den grad savnet, da han rejste, at talen om ham optok mere æn halvdelen av deres samvær mange dager efter, og døde aldrig ganske ut.

To ting hadde gjort det sterkeste intryk på Magnhild. Det første var de engelske og tyske sange han hadde sunget for dem. Hun hadde ikke skjønt teksten,

uten måske stykkevis; men hvor hadde ikke melodierne fængslet! — Under salmesangen en søndag hadde de først mærket sig at Skarlie hadde en vakker røst. Nu måtte han idelig synge. Disse fremmede melodier, hitflaggende fra et fyldigere liv, friere forhold, større forestillinger, hang igjæn i Magnhilds sinn hele sommeren. De var de første billeder som vakte virkelig længsel. Man kan også sige, at det var første gang hun fattet hvad sang var. Hun grep sig selv i en dag hun atter sang de evindelige skalaer, for derpå at begynne notesyngingen, at hun følte denne melodiløse sang som vinger mot et bur, at den flaggret op og ned mot veggene, vinduerne, dørene i bestandig og forgjæves trang — ja tilsist at den dalte som spindelvæv over møblerne. Hans sange kunde hun sitte alene med ute! Mens hun nynet dem, slog skogfarverne sammen i ett billede; og dette hadde hun aldrig før opdaget. Det tætte, sterke i trærkroner over og under trærkroner, hele fjællvæggen opover, likesom overvældet henne; elvesusen drog.

Det annet som hadde gjort så sterkt intryk på henne, og her spilte med, var hans fortælling om hvorfor han var blet halt. Han hadde i Amerika som ung mann bærget en 12-års gut av et brænnende hus; han var styrtet med gutten under det styrtende hus. Begge var dradd frem, Skarlie med et knust ben, men gutten uskadd. Nu var han en av Amerikas betydelige menn. Han skulde reddes, «han var bestemt til noget».

Denne minnelse —! Tanken på hennes egen bestemmelse hadde hittil ligget i kirkegårdens vinterklædning, i frost, gråt og skjærende klokkeklang; den hadde været noget mørkt. Nu flyttet den over i store byer hinsides havene, mellem skib, brænnende hus, sange, store skjæbner. Fra den tid drømte hun om det hun var bestemt til, som fjærnt og stort.

III

Sent den sommer blev alle tre jænter konfirmeret. For dem alle kom det som noget så givet, at det som mest beskjæftiget dem, var hvad de skulde få for en

klødning til den højtidelige dag. Magnbild, som ænnu aldrig hadde båret en klødning der var skåret og sydd for henne, undredes om hun nu skulde få en sådan. Nej. Småpikerne fik silkekjole, hun omsydd en gammel sort kjole, som var blet for liten til fru.

Den var for kort både i liv og længde; men det mærket hun næppe. Hun fik et lite farvet silketørklæ om halsen av lærerinnen og en sølje; hun lånte fruens hverdagssjal; et par hansker lånte lærerinnen henne.

Hennes indre beredelse var ikke større æn den ydre.

Dagen gled godslig av uten særegen bevægelse. Religiøse stemninger var på præstegården, som vel ellers i bygden, en rolig vanesak. Der blev grått endel i kirken, præsten gav vin og en skål ved bordet, og der taltes litt om hvad der nu skulde bli av Magnbild. Det siste virket såvidt at hun efter kaffen gik ut og satte sig for sig selv. Hun stirret over mot den brede sten- og sandstripe midt i det klædde fjæll, tilsist mot den vældige ur midt i sletten; ti der hadde hennes hjem stå.

Småspøsknene stod for henne, det ene lyse ansigt ved siden av det andre. Hennes mor kom også; det tungsindige øje hvilte over henne; furen om munnen så hun atter. Hennes milde stemme, vakkre salmesang fløt omkring henne. De hadde just i kirken idag sunget en av de salmer hun plejde at synge. Faren sat atter ved bænken med sit sølvarbejde, hvori han var en mester. En bok eller et blad lå ved siden; han stanste med arbejdet nu og da, skottet ned i sin læsning eller bladet om. Hans lange, fine åsyn vændte sig imellem mot stuen og væsnerne deri. De gamle besteforældre sat i stuen ved siden av. Bestemoren ruslet efter en god bit til Magnbild, imens den annen gamle fortalte henne et eventyr. Hunden lå og strakte sig ved gruen, lurvet og grå. Dens hyl var det siste av levende røst hun hadde hørt bak sig, da hun førtes nedover. Den gruelige dag dækket atter det hele barndomsbillede med nat, torden og rystelse. Hun dækket sit åsyn og brast i gråt.

Sadelmakerens viser kom vuggende; savn, uklare billeder. Av de halvforståede viser og av hans fortællinger, hvortil hun ofte satte gale forutsætninger, drog det i

broget mængde forbi, og træt av dagens tanker, bevægelser og længsler — tom, overgit, sovnet hun in.

Om kvællen kom Rønnaug, som de hadde lært at kjenne under forberedelsen til konfirmationen; hun tjente i nærheten, og hadde fri på grunn av dagen. Hun førte med sig en skokk av historier om ælskovshandler i bygden; de lite vidende jenter på prästegården sat med forundrede øjne og hørte. Hun voldte at den yngste fik rift i sin nye silkekjole. Rønnaug rullet sig nedover bakkerne med en så ubegripelig hurtighed, at hun flere ganger måtte gjenta det og fik prästedatteren efter.

Siden kom hun ofte om kvællerne efter arbeidets slut. De fant alle glæde i hennes ustyrlige overgivenhed. Hun var sund og rund som en fole, hadde næppe klær til at skjule sig med, fordi hun rev dem i stykker, og et uændeligt arbejde hadde hun med håret som altid lå henne frem i ansigtet, fordi hun aldrig hadde sat det ordentlig op. Når hun lo, og det gjorde hun alt i ett, kastet hun hodet noget bakover, så de gjennem en række tænder, hvite som et rovdys, så henne langt ned i halsen.

Skarlie kom igjen om høsten. Der var forskjel på den mottagelse han fik nu og forrige gang. De stod alle tre om hans slæde, de bar in hans saker, tross hans leende vægring, de lo, da han stod i forstuen for at ta pelsen av.

En uændelighed av spørsmål haglet ned over ham, første gang de sat hos ham i hans arbeidsrum; det var opsparte uklarheder og tvil fra det han sist hadde fortalt — også adskilligt ellers som de tænkte ham istand til at løse. Om få ting i bygden hadde han den vanlige mening, — men bøjde av i en spøk, når man vilde ha for nøje besked. Var han alene med Magnhild, kunde han yttre sig noget friere; i begynnelsen forsigtig, men efterhånden sterkere.

Hun hadde aldrig lagt kritik på nogen av sine omgivelser; nu lo hun snart med ham over prästens siste præken eller hans dovne liv, også over fruens edderkoppevirksomhed, fordi han skildret det så muntert. Lærerinnens «fete ro», selv veninnernes «gule, runde hoder» kunde hun le av; ti spøken hvormed han tegnet,

var for overraskende ny; — hun mærket ikke at denne spøk litt efter litt løste jorden omkring henne.

Det på landet så vanlige tidsfordriv: at skylle en ung pike for forælskelse, vændte sig imidlertid temmelig uvæntet mot Magnhild; man kallte henne «sadelmakers kones», fordi hun altid sat hos ham. Han fik selv høre det, og kallte henne da også straks selv «sin kone», «sin lange kone», «sin blonde kone», «sin meget unge kone».

Den følgende sommer drog præstedøttrene til byen, for videre at utdanne sig. Lærerinnen blev «foreløbig» tilbake.

Sadelmakeren kom atter om høsten, for at fullføre sit arbejde. Magnhild var følgelig nu oftere alene med ham. Han var muntrere æn nogensinne. En spøk han ofte gjæntok, var den at reise jorden rundt med «sin unge kone». De hadde en skrækkelig mængde rejseuhæld, og meget mærkeligt så de, som han utførlig skildret, og som hadde selvopplevelsens værd. Men på det aller morsomste stak så billederne av de to rejsende frem, — han haltende i forvejen med en rejsevæske, og hun efter i regnkåpe og med paraply, sær over hete, over støv, over tørst, træt og inderlig kjed ham. Så hvilte de ut i hans lille hus på Øren, hvor hun gjorde alt hvad hun lystet, og inrettet sig som en prinsesse.

* * *

Det er ikke til at beskrive, det ansigt præsten fik på, da sadelmakeren en kvæll kom op på kontoret og satte sig foran ham, og efter en troskyldig inledning spurtes om præsten hadde noget imot at Magnhild blev hans kone? Præsten lå på sofaen og røykte; han tapte pipen av munnen, hånden sank med den, det fete ansigt slappedes til en deig hvori øjnene stak tankeløse som to rosiner, — intil han med én gang gav et rykk, det knaket og smallt i en hel del springfjærer under ham; boken som lå ændevæendt over hans knæ, gled ned, sadelmakeren tok den smilende op og bladde i den. Præsten hadde rejst sig. «Hvad siger Magnhild til det?» Sadelmakeren så smilende op: «Jeg hadde naturligvis ikke

spurt, hvis hun ikke kunde tænkes at bli enig med mig om det.» Præsten tok pipen til munnen og dampet avsted. Han blev efterhånden noget roligere, og uten at stanse sin gang sa han: «Egentlig vet jeg ikke hvad der skal bli av den jønten.» Sadelmakeren så atter i vejrret fra den bok han bladde i, og som han nu la væk: «Det er jo mere et slags adoption æn et giftermål. Hun kan nede hos mig utvikle sig til hvad hun selv vil.» Præsten så på ham, pustet og gik — og pustet. «Ja, De er jo en formuende mann?» — «Nu, om ikke formuende, så har jeg nok til at gifte mig på.» Han lo.

Men der var noget i latteren, noget som ikke ganske behaget præsten. Ej heller likte han den likegyldige måte han lot som han tok saken på. Han likte aller minst at bli så overrasket. «Jeg må tale med min hustru om dette,» sa han og stønnet. «Det må jeg,» la han sikkrere til; — «og med Magnhild,» kom det efter.

«Naturligvis,» sa den annen, og rejste sig.

En stund efter sat fruén hvor sadelmakeren hadde sittet. Hun lot begge hænder hvile åpne på sit fang, og stirret efter sin op og ned dampende ægteherre. «Ja, hvad synes du?» gjæntok han og stanste foran henne. Han fik intet svar og gik igjæn. «Han er altfor gammel,» sa hun ændelig. — «Og bestemt meget slu?» la præsten til. Han stanste nær ved henne og hvisket. «Ingen vet egentlig hvor han kommer fra, eller hvorfor han nætop vil være her. Han kunde jo ha stort værksted i en stor by. — Formuende og en flink hund.»

Præsten talte til daglig ikke det fineste sprog.

«Nej, at hun har latt sig besnakke til dette,» hvisket fruén. — «Besnakke! Just ordet: besnakke!» gjæntok præsten og knipset med fingrene, «besnakke!» Han dampet avsted.

«Jeg har så ondt av henne!» sa fruén, og nogen tårer fallt. Dette tok præsten: «Hør, mutter, vi skal tale med henne, vi to!» og skred tungt avsted.

En stund efter stod Magnhild innenfor kontordøren, undrende på hvad de vilde henne. Præsten begynte: «Er det virkelig sant, Magnhild, at du er gåt in på at være konen til denne sadelmakerkroppen?» Præsten

brukte ofte hin fællesbetegnelse: «kroppen» istedenfor at nævne navn. Magnhild blev så rød som hun vel aldrig ænnu hadde været. Dette oppfattet begge som en tilståelse. «Hvorfor kommer du ikke til os med slikt?» sa præsten ærgerlig. «Det er så underligt av dig, Magnhild,» sa fruen og gråt. Magnhild var rent forfærdet.

«Vil du virkelig ha ham?» spurte præsten, og stilte sig avgjørende op foran henne. Nu var jo Magnhild aldrig blet vant til fortrolighet. Spurt således turde hun heller ikke nu likefrem gi sig til at fortælle, at fra først av hadde det været spas; at hun siden vel hadde anet alvor, men at det bestandig på ny var blet opblandet med spas, så hun ikke hadde brydd sig videre med at sige imot. Hvorledes kunde hun, mens præsten stod over henne, begynne på en slik lang fortælling? Og så begynte hun istedenfor at gråte.

Nu — pine henne vilde jo præsten ikke. Gjort var gjort. Han hadde ondt av henne, og så vilde han i sin hjærtensgodhed hjelpe henne med at legge grunner opunder hennes valg. Skarlie var jo en meget formuende mann, sa han, og hun en fattig jænte; hun kunde visst ikke vente bedre parti for så vidt. Gammel var han; men han hadde selv sagt at han betragtet det mere som en adoption æn som et giftermål; han vilde hennes lykke.

Men alt dette kunde Magnhild ikke tåle at høre på, og så sprang hun på døren. Der ute på gangen fallt hun i en gråt som skulde hjærtet briste; hun måtte op på mørkloftet med den for ikke at gjøre styr. Og deroppe fik hennes sorg efterhånden et slags bevissthet. Det var ikke over at sadelmakeren vilde ha henne, at hun sørget; det var over at præsten og fruen ikke vilde ha henne.

Så hadde hun oppfattet det.

Da lærerinnen blev underrettet om saken, var hun rent uenig med fruen, der ikke kunde forstå sig på Magnhild; ti det kunde lærerinnen så udmærket. Han var en åndfull mann, virkelig vittig. Han var rik, lystig, litt stygg, ja; men det var det ikke så nøje med nede på Øren. (Hennes bokstavelige ord.) Og i den tone talte hun også med Magnhild, da det ændelig lykkedes

at få fat i henne. Magnhild var forgrått, og brøt ut igjæn i ny gråt; men hun sa ikke et ord.

Præsten yttret på en temmelig kort måte til sadelmakeren, at da det nu engang var så, blev det best han gjorde fortgang. Sadelmakeren ønsket selv dette; han var også færdig med sit arbejde. Hvor meget han æn prøvde på at få Magnhild i tale, fik han henne ikke engang at se. Han måtte altså rejse foruten.

Magnhild viste sig de følgende dager hverken i stuen eller ved bordet. Ingen søkte henne for at tale med henne; lærerinnen fant det så naturligt at hun like over for noget så alvorligt vilde være alene.

En dag overraskedes de av at posten bragte et brev og en stor pakke til Magnhild. Brevet lød:

«For at føre vor kostelige spas til ænde, kjære Magnhild, er jeg rejst hit ned. Mit hus blev malet i sommer, utvendig og invendig, en spas som nu næsten tar sig ut som alvor — ikke sant?

Senger, møbler, sengklær o. s. v. handler jeg med, så jeg nu kan kjøpe dem av mig selv. Når jeg betænker øjemedet, blir det den morsomste handel jeg nogen tid har gjort.

Kan du huske hvor vi lo den gang jeg målte dig, for ændelig at bevise hvor meget for kort din kjole var i livet, hvor meget for vid over skuldrene, hvor meget for stutt i skjørterne? Tilfældig nedskrev jeg dine mål, og efter disse lar jeg nu sy:

1 sort silkekjole (lyonertaft),

1 brun (kashemir),

1 blå (av let ullent stof).

Som jeg altid har sagt dig, tror jeg blå klær dig best.

Disse saker er ikke uten videre færdige; de kommer derfor først ved lejlighed.

Annet du måske trenger til, har jeg telegrafert efter til Bergen, straks jeg kom ned; der er alt slikt at få færdigt. Du får det væntelig med samme post hvormed du får dette brev.

Som du ser (og fremdeles skal se), følger der adskillig spas med det at bli gift. Jeg har således idag

opsat mit testamente og i dette bestemt dig til min arving.

Med ærbødig hilsen til præsten og præstens ærede familie, tegner jeg mig din underdanige spasmaker,

T. Skarlie.»

Magnhild var tydd helt op på mørkloftet med både brevet og den store pakke. Hun havde styrtet sig i brevet og kom op av læsningen forvirret og rædd, rev pakken op og fant flere sæt av alt som utgjør en kvinnes underklædning. Hun bev det til alle sider, blussende rød, harm, skamfull. Hun satte sig ned og storgråt.

Nu hadde hun mot til at tale! Hun sprang ned til fruén, kastet sig om hennes hals, hvisket: «Om forladelse!» puttet brevet til henne og forsvandt.

Fruén forstod ikke hennes: «Om forladelse!», men vel at hun gråt og var i stor bevægelse, tok brevet og læste. Det var underligt i formen, syntes hun; men innholdet så meget klarere; ti dette var en ældre, fornuftig manns omsorg, og al ære værd. Det tiltalte en gammel husmor, og hun gik til præsten med det. Han fant det samme; han begynte at tro, at med denne underlige mann måtte hun kunne bli lykkelig. Fruén søkte Magnhild overalt for at sige henne, at både præsten og hun fant at dette lovte godt. Man fortalte at Magnhild var på mørkloftet, hvorfor fruén tok på sig (ti det var koldt) og gik dit op. Hun traf lærerinnen, som hun tok med. De så ikke Magnhild, men sakerne som var kastet utover gulv, kasser og kufferter. De samlet dem sammen, tallet dem, mønstret dem og fant dem udmærkede. De forstod at en sådan gave kunde gjøre en ung pike forlegen; men han var jo en ældre mann, som hadde lov til at ta tingen faderlig. Dette sa de henne, da de ændelig fant henne. Og hun — hadde ikke lenger mot til at være fortrolig. Det kom derav at fruén, understøttet av lærerinnen, talte hvad de selv kallte forstandige ord til henne. Hun måtte ikke være stolt, men huske at hun var den fattige pike, som ingen frænder og fremtid hadde.

I dagene derpå hadde hun en lønlig kamp. Men hun var uten fremfærd. Hvor skulde hun også ha fått den ifra? Hvor skulde hun hen, når præstens så øjensynlig var blet træt av henne?

Noget efter kom en kasse som hadde hennes kjoler m. m. Magnhild lot den stå, men lærerinnen, som forstod så godt denne blyhed, drog omsorg for at få den åpnet. Hun og fruene tok ut stykke for stykke, og ikke længe efter stod Magnhild i kjole efter kjole foran det store spejl i stuen. Dørene var stængt, fruene og lærerinnen meget ivrige. Tilsist kom den sorte silkes, og Magnhild var efterhånden ikke længer likegyldig. Hun følte et rødmende bebag i at se i spejlet sin egen figur, omfattet av fint tøj. Hun opdaget sig selv stykke for stykke. Om det var ansigtet, så hadde hun ikke før idag så helt lagt mærke til, at deres som hun nu så ved siden av sig, var sammenflytende, mens hennes — — Hun så med den sans som en smuk klædning, der sat godt, i øjeblikket vakte.

Dette billede av henne selv stod i dager for henne. Hun vogtet sig for at forstyrre det ved at se i noget spejl. Atter samledes de gamle drømme, de der gik over havet til noget fremmed og stort.

Men giftermålet? Det skjøt hun i slike stemninger fra sig som en overgangsbro der drages i land, når den er brukt. Hvorledes hun kunde det? — Ja, hvor mange ganger i de år som fulgte, stanste hun ikke og tænkte efter! Men det blev henne altid like ubegripeligt.

Hun var ikke at formå til at ta på sig en av de nye kjoler, den dag Skarlie skulde komme, ej heller til at gå ut og ta imot ham; tværtom gjæmte hun sig bort. Senere og tilfældig kom hun frem. Konsekvent behandlet hun både giftermål og ham som noget der ikke kom henne ved.

Skarlie var munter; både fruene og præsten søkte nemlig at bøte på Magnhilds mangel på høflighed, og han imøtekom dem på en vinnende måte. Lærerinnen fant ham likefrem ælskværdig.

Magnhild sat den annen kvæll i spisestuen og ordnet nogen saker som hørte til håndgjærningsskolen, og som

nu skulde avleveres. Hun var alene, og Skarlie kom sagte og smilende, lukket døren langsomt bak sig og satte sig ned ved hennes side. Hun følte sadelmakerlugten, men så ikke op. Han talte længe om likegyldige ting, så hennes åndedræt atter begynte at gå rolig; hun våget til sist ændog at se ned på ham; ti han sat fremoverlutet og røykte. Hun så skallehodet, et busket bryn og det ytterste av klumpnæsen; dernæst hans store næver og de for samme så ejendommelige negler; de lå nemlig velformede, dypt nede i kjøttet, der overalt, altså også foran, omgav dem som en rund, tyk ramme. Under deres forreste del var smuss, — noget lærerinnen, der selv hadde smukke hænder, hadde gjort eleverne opmærksomme på som en dødssynd. Hun så på de rødlig, strittende hår, der overalt dækket disse næver. Han hadde tidd en stund; men som om han følte sig beskuet, rettet han sig, og med smil strakte han en av disse næver mot henne: «Jo, jo, Magnhild! —» han la den over begge hennes. Det gav et rykk i henne, og umiddelbart derefter sat hun som lam; hun kunde ingen bevægelse, ingen tanke få frem, uten den at en stor hummer hadde tat tak. Hans hode kom nærmere; øjnene var også en hummers, de stak. Dette hadde hun aldrig set i dem før, hun sprang op. Han sat igjen; hun så sig ikke tilbake, men gav sig i færd med en annen del av håndgjærningsgjænstandene, der hun stod. Hun forlot altså dog ikke rummet; en stund efter gjorde han det.

Lærerinnen pyntet henne den næste dag; også fruen kom tilstede, hun hadde glæde av det, sa hun. Magnhild lot alt gjøre med sig uten at røre sig, uten et ords lyd og uten en tåre.

Likeså i stuen. Hun sat ubevægelig. Der var nu kommet noget til som lignet tross. Nogen tjenere og husmenn sat og stod ved kjøkkendøren, og i denne, som var på gløtt, så hun barnehoder. Klokkeren istemte sangen, straks præsten kom ned.

Hun så ikke på sin brudgom. Præsten rørte ved de ømme strænger; fruen gråt, også lærerinnen; men Magnhilds kulde kjølte både ham og dem. Talen blev kort

og almindelig. Bakefter tør lykønskning og pinlig taushed. Selv sadelmakeren hadde tapt sit smil. Det kom frælsende, at der skulde spises.

Ute i måltidet vilde præsten foreslå en skål og begynte: «Kjære Magnhild! jeg håber du intet har imot os . . .» han kom ikke lenger; ti her brast Magnhild i en så voldsom gråt, at den efterhånden drog fruene, lærerinnen, ja selv præsten in med, og for en stund stanste alt. Præsten kunde langt om længe alene legge til: «Tænk på os!» Men her igjæn samme hjerteskjærende gråt, så der ingen skål blev drukket. Hvad nu dette egentlig var, klaret sig ikke for nogen av dem, uten måske for brudgommen; han var stille.

Ved desserten kom en av pikerne in og hvisket nogen ord til bruden. Det var Rønnaug, som vilde sige henne farvel; hun hadde væntet, like fra de gik til bords, og hun kunde ikke lenger. Magnhild gik ut. Rønnaug stod utenfor bislaget, meget forfrossen; hun hadde ikke villet være ivejen inne, sa hun. Hun så på brudens kjole og fant den over al måte fin; hun drog en vott av sig og strøk på den med bakhånden. «Ja, han er nok rik,» sa hun; «men ikke om de hadde git mig en stakk av sølv, vilde jeg . . .» og hun føjde noget til som ikke her kan gjængives, og hvorfor Magnhild med blussende åsyn tildelte henne en ordentlig ørefik. Tørklæet bøtte den noget av; men den var særdeles vel ment.

Magnhild kom in igjæn og satte sig, dog ikke på sin plass hos brudgommen, men på en stol ved vinduet; hun vilde ikke spise mere, sa hun. Det nyttet ikke, at man bad henne i det minste at være med, til de andre var færdige; hun kunde ikke, sa hun.

Opbruddet fulgte kort efter kaffen. En omstændighed kom imellem, som dæmpet bevægelsen, av hvad art den æn kunde bli. Det var at brudgommen, i hasten seende ut som et loddent dyr, kom in bærende på en skinnkåpe, fôrstøvler, kufte, kyse, skinnhansker, muffe. Alt lot han dale foran Magnhilds føtter, sigende med tørt alvor: «Jeg legger dette for dine føtter!» Der utbrøt en latter, som selv Magnhild måtte stemme i. Alle samlet sig om sakerne som lå spredt på gulvtæppet, og alle

tapte sig i ros. Det var øjensynlig heller ikke henne ubehageligt foran en vinterrejse, hvortil hun hadde fåt løfte på at låne en hel del, at se en slik foræring bli væltet ut.

Litt efter stod hun i sin blå kjole, og så vidt barn eller kvinne var hun, at hun fant det morsomt. Umiddelbart derpå blev det nye rejsetøj, stykke for stykke, tat på under alles deltagelse, der nådde sin højde, da Magnhild blev dradd frem foran spejlet for at kunne se sig selv. Hæsten var ført frem, og Skarlie kom nætop, også rejseklædd, i hundskinnspels, rensdyrsko og do. lægger og flat skinnbue. Han var næsten like bred som lang, og for at vække latter hinket han hen til spejlet og stilte sig med tørt ansigt ved siden av Magnhild. Alle lo, hun selv med — men for straks at bli aldeles taus. Denne taushed lå ænnu over avskeden. Først da præstegården var forlatt, brast hun atter i gråt.

Hun så på den snedekte grushaug over hennes hjem, men matt, som var der også i henne selv dækket med grus og sne.

Vejret var koldt. Dalen blev trangere, vejen gik gjennem tæt skog. En enkelt stjerne såes.

Skarlie hadde slått figurer i sneen med svøpen, pekte nu med den på stjernen og gav sig til at nynne, derpå synge; det var en højskotsk vise. Den fulgte som en tungsint fugl fra den ene under sneen lutende furu til den andre. Magnhild spurte om dens inhold, og dette passet en tur dypt i en skog. Han fortalte mere om Skotland, dets historie, sit ophold der.

En gang på gled blev han ved, og efterhånden fortalte han så muntre historier, at Magnhild måtte undre sig, da de steg av for at hvile — undre sig over at hun hadde kunnet le, og over at de næsten hadde kjørt to mil.

Han hjalp henne av slæden og in i gjæstgiverstuen, men gik selv straks ut igjæn for at fore hæsten.

Derinne sat en fornem ung kvinne foran pejsen og varmet sig; rundt på bænkene lå hennes rejsetøj, tildels av så fint stoff og skinn, at Magnhild blev nysgjerrig og måtte føle på det. Den rejsedragt damen sat i,

gjorde også, hvad stof og snit angik, samme intryk som et dyr i naturhistorien fra en annen verdensdel. Hennes ansigt hadde ungdom og en vemodig blidhed; hun var lys, med smægtende øjne og en let krummet næse. Også håret var opsat på en ukjent måte. På gulvet gik en ung, tynn mann frem og tilbake; hans rejsetøvler stod ved pejsen; selv gik han i små saffians halvstøvler, foret med hvitt skinn. Sirlige og lette var hans bevægelser.

«Er du den unge konen til Skarlie?» spurte værtinnen. Det var en noget gammel kvinne, som satte en stol hen til pejsen for Magnhild. Før Magnhild fik svare, kom Skarlie med noen saker fra slæden. Skallehodet, stikkende halvt op av det uhyre lodne, rensdyrskoene som svære røtter utover gulvet, drog damens mest forundrede blik til sig. — «Er dette konen din?» gjæntok husmoren, idet hun vændte sig mot Skarlie. — «Ja, det er konen min,» sa han muntert, og hinket videre. Den unge mann betragtet Magnhild. Hun følte hun blev ildrød under hans blik. Der var noget henne aldeles nyt i det. Var det hån? Nu så også damen på henne; konen bad Magnhild sette sig ved ilden. Men hun forblev i mørke borte ved bænken.

Klokken var velgaaen 10, da de nådde Øren; men alle lys var der slukt, selv i det hus de holdt utenfor. Vakt av bjelleklangen kom en gammel kone frem til gatedøren, åpnet og så ut, gik derpå tilbake og tændte. Hun møtte Magnhild i gangen, hun lyste op for henne og sa ændelig: «Du lyt vera velkommen!» En stram sadelmakerlugt fyllte gangen; ti værksted og utsalg var til venstre. Den motbydelige lugt hindret Magnhild i at svare. Til høyre gik de in; hun tok ilsomt av sig, hun kjænte kvalme. Ikke var hun vel færdig, før hun uten at kaste et blik omkring sig eller sige noget til konen, som stod og så på henne bak lyset, gik hen og åpnet en dør hun straks ved intrædelsen hadde mærket sig. Hun lyste først in, og gik så selv efter. Hun lukket døren bak sig. Konen hørte at det begynte at ramle der inne, og gik til døren. Der hørte hun at der droges på en av sengene. Straks efter kom Magnhild ut igjen

med lyset. Hennes ansigt rødmætet i lysskinnet. Hun så bestemt ut.

Til konen sa hun at der var intet hun vilde henne.

Sadelmakeren kom først længe efter; ti han sørget for den hest han hadde lånt for rejsen. Lyset stod på bordet i stuen. Der var ingen oppe.

IV

To år var gått siden den kvæll og et godt stykke av det tredje.

Hun var likeså vel inøvd i det nye vaneliv som i det gamle.

Præsten var inne hos henne en tre-fire ganger om året; han sov på rummet over værkstedet, hvor ellers også Skarlie sov, når han var hjemme. Han var om dagen hos kaptejnen eller toldbetjenten eller lensmannen. Det kaltes præstetien, når disse dager kom.

Da spiltes schak om dagen og kort om kvællen. Fruen og frøknerne hadde også set derned et par ganger. I selve ladestedet var der så godt som ingen Magnhild omgikk.

Til Bergen hadde Skarlie og hun foretat en reise. Hvad der på den var hændt eller ikke hændt: — de foretok ingen annen, hverken til Bergen eller noget annet sted.

Skarlie var mere ute æn hjemme; han drev spekulationsforretninger; håndværket var omtrent nedlagt; dog holdt han utvalg. Magnhild selv hadde en stund efter sin ankomst, sansynligvis på Skarlies mellemkomst, fått opfordring av skolekommisjonen til at sette sig i spissen for en håndgjærningsskole. Nu hadde hun en time eller to hvær dag på den store almindelige skole; desuten gav hun særskilt undervisning til voksne piker. Tiden gikk forøvrig med spaserturer og sang og litt søm; hun læste næsten ikke. Det kjedet henne.

Rønnaug var straks efter henne kommet ned til Øren. Hun hadde fæstet sig på nærmeste skyss-skaffersted for hurtig at tjene penger til en amerikabillet. Hun vilde ikke lenger gå her som et utskudd, sa hun.

Magnhild mottok og gjæmte Rønnaugs penger, og forfærdedes over hvor hurtig de vokste; ti hun hadde sine egne tanker derom. Nu var billetten kjøpt; Magnhild skulde være aldeles alene.

Det jog jo mange tanker op, at rejsen over havet til det fremmede og kanskje til det store skulde gå så let for denne ene og ikke for den andre.

Morgenen efter den gjænnemvåkede nat gik hun sin vanlige tur til bryggen for at se dampskibet komme; hun så det vanlige tal handelsrejsende stige i land, det vanlige tal kufferter bæres efter dem; men hun så idag desuten en blek mann med bløtt, langt hår og store øjne gå omkring en kasse, som han ændelig fik op på vognen. «Forsiktig, forsiktig!» gjæntok han atter og atter. Det måtte være et piano.

Da hun hadde været inom på skolen, så hun den samme bleke mann og kassen bak ham stå foran døren til hennes bus. En av hotelværterne var med. Skarlie hadde inredet rummene over stuen og soveværelset for at motta rejsende, når hotellerne var fulle. Denne rejsende var en sykkelig en, som helst vilde bo alene.

Magnhild hadde ikke tænkt at leje ut på længere tid og altså overta et slags omsorg. Hun blev tvilrådig. Mannen kom nu nærmere. Slike øjne hadde hun aldrig set, aldrig heller et så fint og åndigt ansigt. Rent fortryllende hvilte hans øjne på henne. Der var likesom på én gang to uttryk i dette blik, det ene bak det annet. Hun ejde ingen ævne til nøjere at grunne det ut; men hun optoges i den grad at hun puttet pekefingeren i munnen og glæmte at svare.

Nu skiftet hans åsyn; det blev iagttagende. Hun følte det, vaktet, rødmet, svarte og gik. Hva d svarte hun? Var det ja eller nej? Værten gik efter. Det var ja. Hun skulde først op og se om der var i stand; ti hun stolte just ikke særdeles på sin egen orden.

Der blev et svært brott, da pianoet skulde op; det tok også tid med seng- og sofaflytningen m. m. Men det tok dog alt en gang ænde, og der blev stillt. Den bleke mann måtte være træt. Hun hørte snart ikke et skridt, ikke en lyd over sig.

Der er forskjel på den stillhed som er fyllt, og den som er tom.

Heller ikke hun turde røre sig. Hun væntet, hørte. Skulde pianoet lyde? Han var jo en tonedigter, hadde værten sagt. Hun syntes også hun hadde læst det navn i avisen. Hvorledes var det når en sådan spilte? Der måtte vel likesom ske undere? I alle fall måtte noget lyde in i hennes fattige liv, som siden gav klang. Hun trængte til en åbenbarelse av myndig ånd. Hennes blik gled over blomsterne som prydet hennes vinduer, og som solen spilte på; med øjnene over «Karavanen i ørkenen», som hang i glas og ramme ved døren, og som med én gang syntes henne så livlig, så skjønt ordnet i alle grupper og skikkelser — med øre for fuglesnakket i gjænboens have og skjor-leken længere borte på marken, sat hun i fryd og væntet. Tværs gjennem fryden skar spørsmålet: «Er Skarlie nu tilfreds med hvad du har gjort?» Den nye sofa kan skades, den nye seng likeså? . . . Mannen er sykkelig, ingen kan vite . . .» Hun rejste sig, tok pen, blæk og papir frem og skrev til Skarlie for første gang i sit liv. Mer æn en time holdt hun på, før brevet var færdigt. Det lød:

«Jeg har lejd bort rummene over dagligstuen og soveværelset til en syk mann som spiller piano. Prisen er overlatt til dig.

Jeg har latt bære op en av de nye sofaer (den hæste-hårs) samt en av sengene på fjærer. Han vil ha det mykt. Kanske var det ikke riktig.

Magnhild.

Hun hadde strøket ut: «Nu får jeg høre musik.» Overskriften hadde voldt bryderi; hun valgte ingen at bruke. «Din hustru» hadde hun skrevet i underskrift, men strøket det. — Således formet blev brevet avskrevet og sendt; det lettet. Hun satte sig atter stille ben og væntet. Hun hørte han fik middagsmat; hun spiste da også selv litt og sovnet; hun hadde jo næsten ikke sovet den foregående nat.

Hun vågnet; han spilte ænnu ikke; hun sovnet igjæn,

og drømte at der var en bro slått fra fjæll til fjæll. Hun sa sig selv at det var broen ved Køln, hvorav et stort litografi hang på væggen mot soverummet. Men allikevel gik den nu fra det ene høje fjæll tværsover dalen til det andre, byggende sig i kvadrater opover fra bunden. Jo længere hun så på den, des finere, farverikere blev den; ti se, den var vævet av regnbutråder og stod gjænnemskinnnet og strålende helt op til den snorlige linje fra fjællkam til fjællkam. Men over denne spæntes i kors en annen bro, begge tok så på at gynge, og det i langsom todelt takt, og snart efter var dalen et strålehav, hvori alle farver spilte og gynget, men broerne var borte. Heller ingen fjæll var der mere; de hennerrinnende farver fyllte al optænkelig utsigt. Hvor stor var den, hvor langt kunde hun nu se? Hun blev angst i uændeligheden og vågnet... Det spilte over hennes hode. Utenfor huset stod fullt av folk, stille seende op.

Hun rørte sig ikke. Tonerne fløt rikt, en lys ynde var over hans musik. Hun sat lyttende, til hun følte den som at drysse over hode, hender, fang. Dette var velsignelse over hennes lille hus, tåreværdenen derinne var gjænnemskinnnet. Hun skjøt stolen lenger tilbake i kroken. Men, der hun sat, følte hun sig funnen av det algode forsyn, som hadde hennes bestemmelse gjæmt. Det spilte ut av en viden hun ikke ejde, men til en lidenskap som vaktes i det samme. Hun strakte sine armer ut, drog dem in igjæn og brast i gråt.

Længe efter at det var forbi — mængden var gått, og han stille — sat hun der. Livet hadde mening; også hun måtte få gå in til rik skjønhet. Som det nu sang i henne, skulde det engang synge om henne! Ænnu da hun klædde av sig, brukte hun både stue og kammers dertil, og mer æn en halv time; hun la sig for første gang i følelsen av at hun hadde noget at stå op til. Hun hørte hans fottrin ovenpå; de var lettere æn andres. Også hans berøring av møblerne var varsom; hans øjne med velvilje over som en glans og det dype dragende bak var det siste hun så tydelig.

Der fulgte ubeskrivelige dager. Hun gik til sine under-

visningstimer, men ilte så hjem, hvor musikken mottok henne, og huset stod omgitt av lyttende. Hun forlot det næsten ikke mere. Enten var han hjemme, og hun ventet på at han skulde spille, eller han gik en tur, og hun ventet på hans hjemkomst. Hun rødmet, når han hilste in, og drog sig tilbake. Kom han i stuen for at be om noget, fór det bævende gjennem henne, når hans fot hørtes nærme sig; hun stod i forvirring og fattet næppe hvad han bad om, når han stod der. Hun hadde kanskje ikke talt ti ord i ti dager med ham. Men hun kjante allerede hans minste vane, hvær særegenhet ved hans påklædning. Hun så når hans brune, bløte hår lå bak øret, eller når det var kommet frem; når den grå hat stod bakover eller i pannen; når han bar hansker eller ikke; når han hadde et sjal over skuldrene eller ej. Og hun selv? To nye sommerkjoler hadde hun bestilt, og gik alt i den ene. En ny hat hadde hun kjøpt.

Hun trodde at musik var hennes bestemmelse, — men hun følte ingen trang til noget slags begynnelse. Hun hadde nok i hans spill og nærhed.

Hun vokste dag for dag ut i en knoppefylle av tanker; den hadde forberedt sig i hennes drømmeliv, men musik var luften hun trængte for at leve, det følte hun nu. Hun forstod ikke at hans fine væsen, som sygdommen gjorde ænnu mere åndigt, var noget i hennes liv nyt, kjært, tankevekkende; det velbehag han ingjød, og som hun rødmet ved, gav hun alene musikken æren for.

På skolen fik hun omsorg for den enkelte, som hun aldrig før hadde hat; selv matroskonen, som gjorde rent i hennes hus, gav hun sig i tale med. Der brast et hylle i hennes sjæl for hvær dag; hun blev myk som en kvinne i overgangsalderen, den hun aldrig hadde kjænt. Bøker hun hadde hørt læse eller læst i præstegården, stod op igjæn som nye. Skikkelser rejste sig hun da ikke hadde set; de fik blod, farve og gang. Begivenheder av liv som læsning, glidd forbi som en sky, opløste sig pludselig og gav billeder. Hun vågnet som en østerlandsk pike, innestængt i seraillet, vågner en dag ved sang under vinduet og glimtet av en turban.

V

Da Magnhild en morgen glad, smånynnende gik påklædd in i stuen for at åpne vinduet til gaten, stod der en dame i det åpne vindu på den andre side av gaten.

Huset i en omliggende have var temmelig lavt; det ejdes av en fraflyttet embedsmann; løvværk var flåttet op om vinduerne og hang nu tildels nedover dem; damen rettet just ved flåtværket som var i vejen. Hun hadde et hode omgit av lokker, mere sorte æn brune. Øjnene glimret, pannen var kort, men bred, tegningen over øjnene temmelig like, næsen også like, men ret kjødfull og rund, munnen fyldig, halsen stod så skjønt på skuldrene, at selv Magnhild måtte bli opmærksom; de åpne kjoleærmer var nedglidd under arbejdet med flåtværket og viste armene; Magnhild kunde ikke få øjnene tilbake. Da damen opdaget henne, nikket hun over og smilte.

Magnhild forvirredes og drog sig bort.

I det samme kom et barn frem til damen, som bøjde sig ned mot det og kysste det. Også barnet hadde lokker, men lyse; åsynet var ikke morens, og dog morens; det var farven som vill-ledte; ti barnet var lyst. Barnet krøp op på en stol og så ut. Moren tok atter fat på flåtværket, men så efter Magnhild; det var et forunderligt blik. Magnhild tok sin hat på; hun skulde på skolen; men hint blik gjorde at hun gik bakvejen ut, og kom en time senere samme vej tilbake.

Han spilte; hun stod en stund i sin lille have og hørte på; men hun måtte in for at se hvilken virkning dette spill gjorde på den skjønne frue. Hun gik in i kjøkkenet og derfra i stuen, men holdt sig skjult. Nej, der var ingen fremmed dame i vinduet på den andre siden. Magnhild følte sig lettet og gik frem. Hun skulde flytte et par blomster efter solen, hennes daglige arbejde. Hun hadde nær sluppet blomsten ned på gaten; ti der stak den fremmede frue hodet in av det åpne vindu. «Bliv ikke bange!» lo hun med en så overtalende bøn om unskyllning, at det overgik alt av blidhed og bøn som Magnhild nogensinne hadde hørt. «Jeg må få komme

in til Dem, ikke sant?» Og føræn Magnhild tænkte på at svare, var hun alt på vejen. I næste øjeblik stod hun høj, fager foran henne. En ukjænt duft svømmet om henne, mens hun gik derinne, snart talende om litografierne på væggen, snart om dalen, fjællene eller folkets forhold. Røsten, duften, gangen, øjnene, ja klædningsstof og smak, især dens dristige farveblanding, tok sanserne. Fra det øjeblik hun trådte in i stuen, ejde hun den; lugtet hun til en blomst og gav en bemærkning om den, var den blet blomst én gang til; det disse øjne så på, fik just så meget værd som hun gav det.

Det gik ovenpå. Fruen stanste, Magnhild blev rød. Fruen smilte, Magnhild skynte sig: «Det er en logerende . . . som . . .» — «Jeg vet det; han tok mot mig igjæftes på bryggen.» Magnhild gjorde store øjne. Fruen kom nærmere: «Min mann og han er to rigtig gode venner.» Hun vændte sig nynnende, hun så på slaguret i kroken mellem sovekammervæggen og vinduet. «Er klokken her alt så mange?» Hun så på sit eget ur. «Vi skulde gå ut klokken 11 idag. De må gå med, ikke sant? Vis os de smukkeste steder i skogen bak kirken og opover fjællbakkernel!» Magnhild svarte straks ja. —

«Hør, vet De hvad? Jeg springer op til ham og siger at De går med, og så går vi straks, straks!» Hun gav hennes hånd et let tryk, åpnet døren og sprang opad trapperne til ham. Magnhild stod tilbake — aldeles blek.

Det tumlet, suste, fallt. Men ikke med brak; nej, der var straks efter så tomt, stillt. Et par knirkende skridt deroppe; derefter intet.

Hun stod visst længe så. Det tok i døren, og hun fór med begge hender til hjertet. Derpå vilde hun fly; men det lille lyslokkede barnehode stak in, og disse øjne var så bløte og alvorlige: «Er mor her?» sagdes forsiktig. «Hun er ovenpå,» svarte Magnhild, og ved lyden av sin egen stemme og ved selve ordenes innhold følte hun gråten og måtte vænde sig. Barnet hadde dradd hodet tilbake og lukket døren.

Hun fik ikke straks tid til at klare sig hvad som var hændt; ti barnet kom ned igjæn og in til henne: «Mor

kommer; jeg skulde gå in til dig Hvorfor gråter du?» — Men hun gråt ikke. Hun svarte ikke barnet. «Nu kommer mor.» Og Magnhild hørte henne i trappen. Da gik hun in i soverummet. Hun hørte der væksledes ord i stuen imellem barnet og moren, og derpå til sin forfærdelse, at det tok i sovekammerdøren; fruene kom in. I disse øjne var intet skimt av brøde; de la over hele kammerset lykke, varme, åpenhed. Men ved at møte Magnhilds, skiftet de uttrykk, så denne forvirredes og slog sine ned.

Fruene kom helt frem. Hennes ene hånd lagdes om Magnhilds liv; hennes andre over Magnhilds skulder. Magnhild måtte se op igjæn og møtte da et smærteligt smil. Det var samtidig så godt, så fast og derfor så overtalende, at hun lot sig tildrage, og snart blev hun kysset — først sagte, som blev der åndet på henne, mens den ukjænte duft som altid fulgte, omgav dem, og silken knyttret som en hvissen — derpå hæftig; brystet bølget mot henne, og ånden droges dypt som i en livssorg.

Atter stille, og da hviskedes: «Kom nu!» Hun gik foran, førende Magnhild ved hånden. Magnhild var jo et barn i erfaring. Med motstridende følelser stod hun i det smukke, lave hus fruene bebodde, foran åpne kufferter og en over to stuer oplagt garderobe.

Fruene søkte i en av kufferterne, kom op med et hvitt kniplingstørklæ: «Dette passer Dem bedre æn det De har, for det passer slet ikke;» hun knyttet det av og bant det annet på med en sløjfe, og Magnhild følte selv at det passet godt mot den røde kjole. «Hvorledes har De håret? De har jo et langt ansigt — og så denne hårsætning? Nej —» og før Magnhild fik gjøre motstand, var hun trykket ned på en stol. «Nu skal jeg —!» Fruene gav sig til at løse op. Magnhild rejste sig, ildrød og forskrækket, og sa noget, men blev møtt med et fast: «Visst ikke!» Det var som der utgik vilje av fruens ord, armer, fingre; Magnhilds hår blev løst, utslått, ordnet, derpå bundet i en knute i nakken og ellers git frit. «Se nu!» og et spejl blev holdt frem. Alt dette økte den unge kvinnes forvirring i en sådan grad, at hun næsten

ikke visste hvem hun selv så på, da spejlet holdtes op. Den fornemme dame foran henne, duften om henne, og barnet ved hennes knæ, som med alvorlige øjne sa: «Nu er du vakker!» — og ham i vinduet, som også så ned og smilte, — hun rejste sig og vilde fly, men bare for at omfattes av fruen og drages dypere in i rummet. «Vær ikke unselig! Vi skal ha det hyggelig sammen,» og hennes hengivelse hadde atter denne hjærtensgodhed som Magnhild aldrig hadde følt make til. «Spring nu over efter Deres hat, og vi skal gå!»

Magnhild gik. Hun var ikke før ene, — og en beklæmmelse, en sorg snørte hjertet, og fruen stod avskyelig, påtrængende, selv hennes godhed vrængt til mangel på — måtehold, hun kunde ikke finne ord for det som pinte henne.

«Nu? Kommer De ikke?» Det var fruen, som i en opkrattet hat med gyngende fjær strålte in gjennem vinduet. Hun slog lokkerne tilbake og drog hansker på. «Den hat klær Dem ikke så dårlig enda. Kom nu! —» Og Magnhild kom.

Den lille klynget sig straks til henne: «Jeg skal gå med dig!» sa hun. Magnhild hørte det ikke, fordi hun hørte at det gik i trapperne; Tande, komponisten, skulde også være med. «Du skjælver i hånden?» sa den lille. Et hurtigt blik av fruen, hvorved hun følte rødmen stige over hals, kinner, tindinger, — nok et av Tande, som nu stod på gatetrappen, ikke fri for forlegenhet; han hilste. «Skal vi op i skogen?» sa den lille, som holdt henne fast ved hånden. «Ja,» svarte fruen; «er her ikke en gjenvej over markerne bak huset?» — «Jo.» — «Så går vi den.»

De gik in i huset igjæn og ut bakvejen gjennem have over markerne. Skogen lå deroppe til venstre for kirken og dækket flaten og de nederste fjællbakker. Magnhild og barnet gik foran fruen og Tande kom efter. «Hvad heter du?» spurte den lille. «Magnhild.» — «Det var morsomt, for jeg heter Magda; det er næsten det samme.» Straks efter sa hun: «Har du set far i uniform?» Nej, hun hadde ikke det. «Han kommer her snart, han også, så skal jeg be ham ta den på.» Hun

blev ved at fortælle om sin far, som hun syntes at ælske over alt på jorden. Somt hørte Magnhild, somt ikke. De der bak talte så sagte at hun intet ord kunde fornæmme, skjønt de kom like efter. En gang hun hurtig så sig tilbage, mærket hun at fruens uttryk var bekymret, hans alvorligt.

De var i skogen. «Nej, her er jo straks den aller yndigste plet!» utbrøt fru, og nu strålte hun igjæn, som hadde hun aldrig været i noget annet lune æn det mest jublende. «Her slår vi os ned!» og i det samme sat hun med et lite utrop og en latter. Han satte sig langsomt og litt fra, Magnhild og den lille på den andre siden. Den lille sprang straks i vejret igjæn; ti fru, vilde ha blomster, græs, strå, mos; hun begynte at binde buketter, og det måtte ikke være første gang at den lille samlet sammen for henne; ti hun kjænte alle sorter ved navn og kom med glædesutrop, når hun hadde funnet noget som moren ikke hadde set, men som hun visste var kjær.

Tanker henkastedes; nogen, ikke alle, opfangedes av Tande, som strakte sig i græsset og syntes at ville hvile; men fra det øjeblik de kom in på hvad der just var hændt i de dager, at en hustru som hadde forlatt sin mann, senere blev forlatt av sin ælsker, tok han ivrig del, idet han på det sterkeste angrep ælskeren, mens fru Bang unskyllte ham: det var ikke godt at handle ut av en kjærlighet som ikke lenger var til. Men ut av pligt i det minste, mente Tande. Ak, med pligten hadde de jo tat farvel, svarte fru, og satte blomster i Magdas hår. Den videre samtale røbet lejlighedsvis at fru hadde landets beste omgang, at hun var meget berejst og måtte ha midler til at leve, hvor og hvorledes hun vilde. Og dog sat hun ned her i stille omsorg for Magnhild, for Tande, for barnet. Om alle de nævnte hadde hun et kjærligt ord; den minste bemærkning tok hun op i sin tanke og fik noget ut av den, likesom av de græsstrå hun nu stak in i en av sine buketter, og det, så de tok sig ut og ikke forsvandt.

Tandes lange, bleke åsyn med det vidunderlig fine

smil, det bløte hår, der lå om åsynet likesom kjælende, var efterhånden blet oplivet.

Den farverige, varme kvinne hos hvilken han nu sat, var jo et stykke av den værden han levde og digtet i.

Pletten de sat på, var omgitt av bjørk og asp. Furuen hadde ænnu ikke nådd til at undertrykke dem, skjønt skuddene alt stod der. Så lenge fik også blomsterne og græsset leve, — men ikke lenger.

VI

Magnhild vågnet den næste dag — ikke til en glad erindring, således som hvær dag i de næst foregående uker. Der var noget i dette hun skulde stå op til, som hun var redd, foruten at det gav smærte. Og allikevel drog det; — hvad skulde hun oppleve idag?

Hun hadde sovet lenge. Da hun kom in i stuen, så hun fruene ved det åpne vindu, og fik straks en hilsen og et vink. En hat blev holdt op og drejd. Litt efter var Magnhild så dypt inne i fortryllelsen av hennes hjærtensgodhed, skjønnhet, livfullhed, at hun nær hadde glømt sin skoletime.

Et samlet rop møtte henne på skolen, da hun kom med en ny hårsætning og ny hat og et hvitt kniplings-tørklæ over den røde kjole! Magnhild hadde selv været forlegen ved det, og blev det nu ænnu mere. Men det uforfalskede bifall som mangestemmigt fulgte, trøstet henne snart, og hun gik derifra med samme følelse som en embedsmann der er løftet en grad i rangen.

Også den dag var det godt vejr; derfor bestemtes, at om eftermiddagen skulde man gjøre en utflugt. Om formiddagen spilte Tande. Vinduerne var overalt åpne, og fruene sat i sit og gråt. Der gik folk forbi og stirret; men hun ænste det ikke.

Der var også noget lidenskabelig bevæget og undertiden smærteligt i hans spill idag; Magnhild hadde ikke hørt det så før. Måske følte han det også selv som en uvilkaarlig forvillelse; ti han tok sig i det, og jog op et

væld av lyse, glimrende billeder, der fløj like in i solskinnen og insektsurret. Synet utover den av dugg fugtige eftersommerdag var med én gang så rikt på opdagelser; i gatestøvet, som tok på at tørre, glittret det, over engen spilte farverne i grønt, hvor der stod annen gangs vækst; i gult og brunt, hvor der ingen stod. Skogens farvespill i gult, rødt, brunt, grønt vækslet overalt. Den blå tone i det øverste av det mægtige fjell hadde aldrig været mere mættet. Den stod stærk mot det glittrende grålige i de revne fjell om sjøen. Musikken samlet sig; smerten var atter oppe, men som ekko, eller likesom oppløst i dråper, der nu og da drysset ned i den nye stemnings solkraft. Fruen hadde lagt hodet over sin arm. Magnhild så på skuldrenes bevægelse; selv drog hun sig tilbake. Hun likte ikke hennes utstilling.

På eftermiddagsturen måtte Magnhild atter foran med barnet, og de to kom hviskende efter. De samledes idag på et annet sted, et stykke oppe på fjellet; fruén hadde da grått. Tande var taus, men så måske æn mere åndig ut æn vanligt.

Samtalen gik idag ut fra det norske fjordlandskap, at de fjell som overalt stængte, gav et tryk på sinnet. Alle stængsler for folkets åndsliv nævntes: vedtægtens, vanelivets, fremfor alt vanekristendommens, skinhellighedens drog i morsomt følge forbi; kjærligheden blev der git en uændelig ret.... «Se, nu sitter hun med pekefingeren i munnen igjæn!» lo fruén; Magnhild blev yderlig forskræmt, og munterheden steg.

Noget længere hen lot Magnhild Magda sætte blomster og græs i sit hår. Hun smånynnet, som hennes vis var fra notesyngingen på præstegården. Denne gang fik hennes uregelmæssige sang mere fart æn ellers, idet tankerne fyllte den som vinden et sejl. Jo højere hun kom, desto stærkere sang hun, til Magda sa: «Der kommer mor!» Magnhild tidde. Fruen kom ganske rigtig, og litt bak henne Tande: «Men, barn, du synger jo?» De var i dagens løp blet «dus», d. v. s. fruén sa du; Magnhild kunde ikke. — «Det er den høyeste og klareste sopran jeg på længe har hørt,» sa Tande, som nu også kom nærmere, og som blusset av at ha gåt de par skridt for-

tere æn vanligt. Magnhild rejste sig, så blomster og græs drysset, og samtidig tok hun i håret for at ta Magdas pynt av, hvorved denne klaget forskrækkelig. Men Tandes ord, utseende og de øjne han nu fæstet på henne, forvirret henne, og det var snillt av fru Bang at hun likesom søkte at dække henne.

En stund efter var de på vej hjem, — og de gik like på Tandes rum for at prøve Magnhilds røst.

Fruen stod og holdt henne ved hånden. Magnhild traf med påfallende sikkerhed alle noter og tok skalaer, så Tande stanste og så op. Hun måtte da fortælle at hun hadde sunget før.

Hun kjænte efterhånden lykke; ti hun var avholdt, det var ikke til at ta fejl av. Og da man skulde prøve en liten tostemmig sang, og Magnhild kunde synge sopranen fra bladet, og likeså med en annen, en tredje, blev der slik glæde i den lille ring, at Magnhild ildnedes derav og gav en skjønhet som hun visselig ikke før hadde besiddet i noget øjeblik i sit liv.

Fruen hadde en god alt; stemmen var ikke så utdannet, som den var sympatisk; den var heller ikke stærk, men passet derved Magnhilds så meget bedre; ti om dennes mulig var sterkere, så hadde hun aldrig brukt den anderledes æn svakt, og gjorde heller ikke så nu.

Efter hvært som de vant kjænskap til sangene, økte Tande det ledsagende tonespill.

Gaten stod full av folk; slikt hadde de aldrig hørt på det lille sted. Der slap utvilsomt en sværm av nye forestillinger utover disse hoder. Der blev bestemt tænkt og talt finere den kvæll æn vanligt. Barnene ante sikkerlig fremmede land. Et småregn fallt, de høje fjæll på begge sider av dalen og omkring fjorden stod med dækte top- per, men steg for forestillingen så meget større i det halvgjæmte. Skogens farver, den rolige sjøflate, mørknet av regnet, engens friske efterslætt, elvens ville gang, og ellers ikke en forstyrrende lyd. Kom en vogn, så stanste den.

Mængdens stillhed derute fallt med stemning over dem derinne.

Da de ændelig sluttet, sa Tande, at hvær dag måtte

han en times tid få lære Magnhild at bruke stemmen, så hun kunde øve videre på egen hånd, når de var rejst. For øvrigt skulde de vedbli at synge sammen; ti det gav smak. Fru Bang tilføjde, at av den stemme måtte der kunne gjøres noget.

Tandes øjne fulgte henne likesom spejdende, så hun var glad da de skulde gå.

Hun glæmte et notebæfte av sine egne og vændte i døren og gik tilbake efter det. Tande stod ved døren; «takkk for idag!» hvisket han og smilte. Hun snublet derved i tærskelen, og over al måte skamfull hadde hun også nær tat fejl av trappens første trin; hun kom ned meget forvirret. Fruen så på henne; ti hun stod ænda og væntet for at sige «godnat!» Hun stod litt, før hun sa det, og da kjølig, tankespredt. Men hun hadde ikke gåt nogen skridt før hun vændte, så Magnhild stå forundret, sprang straks tilbake og trykket henne stærkt in til sig.

Nylig hadde der været en kvæll om hvilken Magnhild hadde tænkt, at den var den lykkeligste i hennes liv. Men denne —?

Når det gik deroppe, sittret det i hennes legeme. Hun så hans store blik, når han løftet øjnene under spillet. Diamanten på hans venstre hånd skar lysende ringer over pianoet, de blåarede hænder, — det lange hår som rant fremover, — den fine, grå klædning, det tause væsen fløt over i melodierne og harmonierne og hans hviskende «takkk for idag!» — Over hos fruene var der mørkt.

Ikke før ved midnat var Magnhild i seng, og heller ikke da for at sove; han deroppe sov heller ikke, tværtom, han begynte nætop nu at spille. En vemodig, enkel sang spilte han, først som en sopransolo, så som et kvinnekor; harmoniseringen var så skjær. Uten at mærke sig tankeovergangene, sat hun på bakken hin konfirmations-eftermiddag, og så over hennes hjem hadde stå. Alle småsøsknene kom omkring henne. Han spilte det samme på forskjellige måter; men bestandig gav det henne samme billede.

På skolen næste morgen mottoges hun med mange spørsmål om gårskvællen, om hun hadde sunget med,

om hvad de hadde sunget, om de andre to, om de skulde synge oftere.

Spørsmålene fyllte henne med glæde: en stor hemmelighed, hennes hemmelighed sat innerst inne i den. Hun kjænte spænkraft. Hun hadde aldrig ilet hjem som denne dag. Hun skulde jo ænnu samme formiddag synge med ham! —

Og det gjorde hun. Han sendte bud ned med matroskone, at han væntet henne klokken 12. Litt før hørte hun ænnu en gang hint vemodige skjære stykke fra igår.

Han tok mot henne uten at tale. Han bare hilste og gik like til pianoet og vændte hodet, som for at be henne træ nærmere. Hun sang skalaer, han gav vink, i regelen uten at se på henne; hele timen gik over som en rolig forretningssak; hun var taknemlig for det.

Hun gik fra ham over til fru. Fru Bang sat eller rettere lå i sofaen med en opslått bok over fanget, men med Magda foran sig, som hun talte med. Hun var alvorlig, eller rettere sørgmodig; hun så op på Magnhild, men talte videre med barnet, som om ingen var kommet in. Magnhild blev stående, betydelig skuffet. Da skjøt fru. barnet fra sig og så atter op. «Kom nærmere!» sa hun matt, og gjorde en bevægelse med hånden som Magnhild ikke forstod. «Sæt dig på den skammel, mener jeg.» Det skedde. «Du har været hos ham?» Hennes fingrer hadde opløst Magnhilds hår: «Knuten er ikke rigtig slått» — og litt efter, idet hun klappet henne: «Du er et søtt barn.» Hun rejste sig i sætet, så henne i øjnene, bøijende hennes hode i vejret. «Jeg har besluttet at gjøre dig smuk — smukkere æn mig selv. Ser du hvad jeg har kjøpt idag?» Bak Magnhild, på bordet, lå et sommertøj. «Dette er til dig; det vil klæ dig!» — «Men frue!» — «Ikke sig noget, min ven! Jeg er ikke lykkelig, når jeg ikke kan få gjøre sådant noget, — og her har jeg ovenikjøpet min egen grunn.» Hennes store, underlige øjne svømmet bort. «Se så!» sa hun og rejste sig hastig. «Nu skal vi spise middag sammen; men først en liten tur, og i eftermiddag en stor tur og derpå sang og derpå en dejlig siesta; han synes om sådant! —»

Men der blev hverken stor eller liten tur; ti der kom regn. Da tok fruén straks fat på Magnhilds kjole; hun fik den efter sine mål sydd der i nærheten.

De sang sammen, og mer æn forrige dag. Der blev telegraferet efter sangnummere for to stemmer; et par dager derefter var de der. I de følgende dager blev de fleste med nøjagtighed gjennemgåt. Magnhild hadde hvær dag sin regelmæssige time. Tande gik til den med samme forretningsmæssige taushed som første dag. Hun vant mot.

Vidunderlige dager! Sang og atter sang og samvær, mest hos fruén, hvor de som oftest både spiste middag og aftensmat. Den ene dag var hun i det mest strålende lune; den næste dag var hun plaget av hodepine og viklet da et sort-rødt-grønt tørklæ om hodet som en turban, og sat eller lå i et matt drømmeri.

Som de en dag sat sammen, og Magda stod i vinduet, sa den lille: «Der går en mann in til dig, Magnhild; han er halt.» Magnhild rejste sig meget rød.

«Hvad er det?» sa fruén, som lå med hodepine i sofaen og talte hviskende med Tande. «Å, det er —» Magnhild lette efter sin hat; hun fant den og gik. Hun hørte fra det åpne vindu barnet: «. . en halt, stygg mann, som . . »

Skarlie arbejdet det år ute ved havet. Et utenlandsk skib hadde forlist der, Skarlie og et par menn i Bergen hadde kjøpt det; ti det kunde repareres med langt mindre utlæg æn oprindelig skjønnet. De hadde gjort en ualmindelig god handel. Skarlie forestod snekker-, maller- og sadelmaker-arbejdet ved skibets istandsættelse. Nu kom han hjem efter ny proviant til arbejderne.

Hans forundring ved at træ in i sit hus var ikke liten. Alting i orden! Og rummene fyllt av megen duft. Magnhild kom — det var en dame som trådte in! Selv hennes åsyn forvandlet! Det var likesom oplatt, og det løse hår over hennes hals og noget lutende skuldre la en lys glans om hode og figur. Hun blev stående på dørtærskelen med hånden på låsen; han hadde sat sig i den brede stol i kroken, han sat og tørret sveden av det skallete hode. Da hans første forundring var over,

sa han: «Goddag!» Intet svar. Men hun trådte in og lukket efter sig. «Hvor her er pyntet? Er det din logerende —?» Munnen spisset sig, øjnene blev små. Hun så koldt på ham. Men han fortsatte godsligere: «Har han også sydd dig en ny kjole?» Nu lo hun. «Hvorledes har du det?» spurte hun om litt. «Å jo, jeg er snart færdig nu.» Han hadde fått litt av det brede væsen hos den som gjør lønnende forretninger. «Her er varmt,» sa han; solen hadde nætop brutt frem efter lang regn og stekte, som den kan først i september. Han gav benene fra sig, så vidt det krumme tillot det, og la sig bakover, latende begge de svære næver henge over stolearmene, et billede av svømmeluffer på et sjø-uhyre.

«Du ser på mig?» sa han med sit mest komiske fjæs. Hun vændte sig med et spejdende blik mot vinduet.

Stuen var straks full av den sadelmakerlugt som fulgte ham; hun hadde villet åpne, men betænkte sig og gik tilbake.

«Hvor er din logerende?» — «Han er derover.» — «Bor der nogen også der?» — «Ja, en fru Bang med datter.» — «Det er altså dem du omgås?» — «Ja.»

Han rejste sig og tok frakken av og så vest og halsklut. Han stoppet sin snadde, tændte og satte sig atter, denne gang med den ene arm støttet på albuen og røkende. Han så lunefullt smilende på sin ægtehalvdel: «Så du vil bli en dame nu, Magnhild?» Hun svarte ikke. «Ja — jeg får vel begynne at bli kavalier, jeg da!» Hun vændte sig og så leende på ham; brystet, dækket av dunkelrødt hår av tætteste slag, var bart; ti skjorten var oppe; ansigtet var solstekt, og skallen hvit. «Pokker, som du ser på mig! — Jeg er vel ikke nær så pen som din logerende, kan jeg tænke?» — «Skal du ha noget at spise?» spurte hun. — «Jeg spiste på dampskibet.» — «Men drikke?» Hun gik ut efter en flaske øl og satte på bordet tillikemed glas. Han skjænket og drak og så derved over. «Det var et satans fruentimmer! Er det fruen?» Magnhild blev ildrød; ti også hun så fruen stå i vinduet — med stirrende øjne på den halvnakne!

Hun flygtet in i soverummet og derfra ut i haven, og der satte hun sig.

Hun hadde vel sittet der noen minutter, da hun hørte at det gik i sovekammerdøren, derpå i kjøkken-døren, og straks efter åpnedes døren til haven av hennes mann: «Magnhild? — Jo, der er hun!» Lille Magdas lyse lokkehode stak frem og så sig om til alle sider, intil hun opdaget Magnhild, og kom da langsomt mot henne. Skarlie var gåt tilbake.

«Jeg skulde spørge om du ikke vilde komme over og spise?» — «Hils og sig takk; jeg kan ikke det — nu.» Barnet stod forskende og stille, spurte så: «Hvorfor kan du ikke det? Er det for den mannens skyld?» — «Ja.» — «Hvem er han?» — Magnhild hadde i hodet: «Han er min» — men det kom ikke over læben; i dets sted vændte hun sig for at skjule sin bevægelse for barnet. Dette stod længe stille; men ændelig: «Hvorfor gråter du, Magnhild?» Dette sagdes så søtt; det klang med minne om hele den lyse værden som nu atter lukket sig; Magnhild tok den lille stedfortræder in til sig og gråt over hennes hode. Derpå hvasket hun: «Spør mig nu ikke mere, lille Magda; men gå hjem igjæn, her gjennem haveporten, og sig mor at jeg kan ikke lenger komme.» Magda gik, seende sig tilbake et par ganger.

Magnhild fjærnet alle spor av gråt og gik ut for at gjøre inkjøp; ti hennes spiskammer var omtrent tomt.

Da hun kom hjem igjæn og gik gjennem stuen, sat Skarlie ænnu i sin stol, han hadde nok tat sig en lur; nu gjæspet han og begynte at stoppe sin snadde. — «Hun var jo gift, hun derover, sa du?» — «Ja.» — «Er han også gift?» — «Jeg vet ikke.» — «Jeg så dem kysses,» sa han.

Magnhild blev blek, derpå rød. «Det har jeg aldrig set!» — «Nej, nej; de trodde nok ikke jeg heller så det,» sa han og tændte. Magnhild kunde ha slått ham.

Hun gik ut i kjøkkenet; men det kunde imidlertid ikke ungåes at komme in igjæn. Han sa: «Det er intet under de må holde av dig; du er jo ansat der som forklæ.»

Hun kom med en duk for at lægge på bordet. Den kylte hun like mot hans leende åsyn. Men han fik gripe den og lo des mere, virkelig så tårerne stod ham i øjnene; han kunde ikke holde op.

Hun var sprunget tilbage i kjøkkenet og stod foran smørret, osten og mælken, som hun skulde bære in — stod og gråt.

Døren åpnedes; Skarlie kom hinkende. «Jeg har lagt duken på,» sa han, ænnu ikke fri for at le; «for det var vel meningen med den?» — og nu tok han hvad der var sat frem, stykke for stykke, og bar in. Han spurte godmodig efter noget som manglet, fik også svar. Litt efter rejste hun sig selv og satte vand over til te.

En halv times tid senere sat de like over for hinannen ved det tidlige kvællsbord. Nu ikke et ord om dem på den andre siden. Han fortalte om sit arbejde på dampskibet, men stanste pludselig; ti Tande begynte at spille. For musik hadde han sans. Det var et uroligt, næsten vredt spill som begynte; men hvor det klarer! Og det ændte i den lille melodi, ved hvilken Magnhild altid blev hensat til sine forældres hus med alle søsknenes lyse hoder omkring sig. Skarlie frydet sig øjensynlig, og da det sluttet, roste han spillet på det sterkeste. Da fortalte Magnhild at hun sang med Tande; han fant hun hadde stemme. Hun kom ikke lenger; ti spillet begynte igjæn. Da det atter sluttet, sa Skarlie: «Vet du hvad, Magnhild? Lad du den mann gi dig al den undervisning du kan få av ham; ti han er en mester — og med resten har du jo intet at bestille!» Skarlie var i udmærket lune, ænnu da han, træt av rejsen, gik op på salen over sadelmakerværkstedet for at lægge sig.

Han stoppet pipen og tok en engelsk bok samt lys med sig.

Magnhild luftet ham forsvarlig ut, idet hun åpnet alle vinduer efter ham. Hun gik længe frem og tilbake i mørket, før hun la sig.

Næste morgen sneg hun sig bakvejen til skolen og samme vej tilbake.

Der på skolen var ellers stor glæde over en tidende

Skarlie nætop hadde bragt dem, at en hel del håndarbejde som han hadde påtat sig at skaffe kunder for i byerne var avsat med uvant fordel. Han hadde vel også fortalt henne det i morgensens løp; men så optat hadde hun været av sine egne ting, at hun knapt nok hadde mærket det. Næppe var dette æmne til ænde, så undret en av jænterne sig (der var i denne time både barn og voksne tilsammen) over Magnhilds utseende, så forskjelligt fra det hun hadde hat de foregående dager. De spurte da om noget fejlte henne. Hun bar heller ikke den kjole der hadde klædd henne så godt. d. v. s. fruens.

Det var især den pukkelryggede Marie og den lange, storøjede Ellen som var de mest højrøstede både med glæden og forundringen. Magnhild følte sig ikke vel blant dem, og gik tidlig. Straks hun kom hjem, mældte matroskonen henne at Tande væntet. En kort kamp, — og hun tok atter den kjole på som klædde henne best. Hun blev mottat som igår, iforgårs og alle dager; han hilste ved at bøje sig let og satte sig til pianoet og gjorde anslag. For hans tilbakeholdenhet, og det særlig idag, var hun ham så taknemlig at hun . . . trangen til at gjøre ham godt fant intet.

Da hun kom ned ad trappen, så hun Skarlie og fruén stå i samtale henne ved fruens dør. De lo begge. Magnhild listet sig uset in, og iagttok dem videre.

Det spilte over begges åsyn, deri var de like; men dermed hørte også al likhed op; ti så stygg hadde han dog aldrig været som nu foran fruén! Den blanke hat han bar, skjulte ovenikjøpet pannen, så hele åsynet fik noget sammentrykt; ti pannen var næsten alene så stor som det øvrige. Hun følte ham i dette øjeblik ute i de ytterste spisser av sine fingre.

Fruén var idel bevægelighet; det glimtet av henne, der hun kastet hodet, så lokkerne bølget, eller byttet fot, bøjende overkroppen efter, eller støtte en tanke fra sig med hånden, eller tegnet en annen med en livlig bevægelse.

De hastige, sikke blik begge byttet, gav intryk av kamp. Han leende, lurende, hun funkende av kampglæde. Det tok ingen ænde; fant de behag i hværandre?

Eller i at kjæmpe? Eller i æmnet? Var ikke Tande kommet ned, så hadde de næppe ændt den formiddag. Men da hilstes der, Skarlie kom hinkende og ænnu smilende, og de to gik in til fruén, den siste helt og højt leende.

«Et satans fruentimmer!» sa Skarlie opspilet; «visst kan hun gjøre hodet kruset på en mann!» Og mens han krasset sin snadde, la han til: «Var hun ikke så god, vilde hun være aldeles djævleblændt, — hun ser alt!» Magnbild stod og væntet mere. Han så et par ganger på henne, mens han stoppet av sin skinnpose; han så omtrent som den der tænker: «Skal jeg sige det eller ikke?» Hun kjænte blikket og gik. Men måske nætop denne bevægelse lot den tirrende magt sejre. «Hun hadde såmæn set, at der var lys på værkstedssalen inat. Jeg tænkte hun også vilde spørge, om . . .» Magnbild var alt i kjøkkenet.

Om middagen kom en vogn for døren; Skarlie skulde kjøre op på landet for at gjøre inkjøp av slag for sin arbeidsstok ute ved havet.

Efterat han var rejst, kom fruén springende over gaten. Det gik som altid: hun stod ikke smilende i stuen, før alle onde tanker som Magnbild hadde hat om henne, skamfulle krøp sin vej, og hun bøjde sig stille avbedende under den hjærtelighed hvormed fruén nu tok henne in til sig og kysste henne og la hennes hode kjærtegnende ned på sin skulder, — denne gang uten at sige et ord. Men Magnbild kjænte medfølelse utav hvært håndstrøk, likesom av omfavnelsen og kysset før. Da fruén slap henne, gik hver av dem til sin kant; Magnbild brøt nogen visne grener av en blomst i vinduet.

Da kjænte hun fruéns varme ånde over kinn og hals. «Min ven,» hvisker det sagte ved hennes øre, «min søte, rene, lille ven! Du fører et rovdyr med barnehænder.»

Magnbild sittret ved ordene, ved den varme ånde der likesom overgjød dem med trolldom. Fruén så der fallt tårer nedover Magnbilds hånd: «Sørg ikke!» hvisket hun. «I sangen har du en tryllering du kan dreje på, når du ønsker dig bort! — Ikke gråt!» Og hun vændte

henne og bøjde henne in til sig: «I eftermiddag er godt vejr, i eftermiddag skal vi være sammen i skogen og i stuen og synge sammen og le sammen. Åk, vi har ikke mange dager igjen!» Det stak Magnhild i hjertet; høsten var nær, — og så skulde hun atter være ene.

VII

De stod om eftermiddagen ovenpå ved pianoet og sang, da de hørte Skarlie komme hjem og in i stuen nedenunder. Men de vekslet intet ord derom, blev bare ved. De sang tilsist med lysene tændt, men for åpne vinduer.

Da Magnhild kom ned, hadde også Skarlie vinduerne åpne; han sat i hjørnestolen. Han rejste sig, lukket; hun lot gardinerne falle, og under dette tændte han lys. Men ænnu i mørket begynte han at beundre sangen han hadde hørt, men især musikledsagelsen. Han roste også hennes stemme likesom fruens alt, men gjæntagende Magnhilds sopran; «den er ren, — som du er selv, mit barn,» sa han; han hadde i det samme fåt fyrstikken til lyset og stod over det og så næsten vakker ut. Så stille og alvorligt var hans kloke åsyn. Men ikke længe efter begynte andre tanker at spille i det. Der vilde komme et omslag.

«Mens I sang, kom hennes mann, ingeniørkaptejnen.» Magnhild trodde han spaste. Men Skarlie tilføjde: «Han lå over i vinduet og hørte på.» Derpå lo han.

Det skræmte Magnhild op, så hun den kvæll ikke på længe kunde sove. For første gang så hun på fruens forhold fra den side at hennes mann måske var henne motbydelig. Når så de to virkelig ælsket hinannen! — Sæt, det var henne selv! — Hun kjænte sig blussende het; ti Tandes billede stod straks for henne.

Da hun vågnet næste morgen, lyttet hun uvilkårlig; — var uvejret allerede brutt løs? Hun kom hurtig i klærne og gik in, hvor Skarlie just gjorde sig rejsfærdig. En del av det han skulde hat med, var ikke kommet;

han måtte rejse med det han hadde, og om nogen dager komme igjen. Han tok vennlig farvel.

Hun fulgte ham nedover til skolen. Næppe var hun kommet tilbake derfra, før hun så en mann med rødt skjæg og lyst hår komme ut fra fruene; han førte Magda ved hånd. Det måtte være Magdas far; piken hadde hans hårfarve og noget av hans uttrykk, men ingen av hans drag, ej heller hans figur; han var noget tung. De kom over gaten, gikk in og opad trappen, — der kunde dog ingen strid bli, når barnet fulgte med? Magnhild hørte Tande gå og klæ seg, og hun hørte et lydeligt «goddag! Er du her?» sagt av Tandes stemme. Derpå intet mere; døren blev sagtens lukket. Så inne i sin frygt var hun, at hun lyttet efter den minste usædvanlige lyd derovenfra. Men hun hørte dem alene gå, snart en, snart begge, — nu åpnedes døren, hun hørte stemmer, men ikke strid. De kom ned alle tre og gikk ut. Der, på gaten, var allerede fruene, strålende påklædd og med smil av sit fæstlune. Tande hilste henne; hun rakte hjærtelig hånden ut. Alle fire gikk forbi husdøren og in ad havevejen, for at gå den vanlige sti over jorderne til skogen og fjellet. Først gikk de i gruppe og langsomt; siden gikk faren med barnet, som syntes at ville føre an, og efter dem fruene og Tande, meget langsomt, meget fortrolig. Magnhild stod tilbake i den yderligste forbauselse.

Om eftermiddagen kom Magda over med sin far. Han smilte mot Magnhild og gjorde unskyllning; den lille vilde ændelig at han skulde hilse på hennes veninne, sa han.

Han blev bedt om at sette seg, men gjorde det ikke straks. Han så på hennes blomster, talte om dem med en kyndighed hun aldrig før hadde hørt, og bad om at måtte få sende henne noen andre, hvis behandlingsmåte han la ut. «Det er egentlig lille Magda som sender dem,» sa han med et smil, idet han vændte seg mot Magnhild. Denne gang følte hun at han med skyhed iagttok henne.

Han så på bildene på veggene, broen over Køln, fossefallet ved Niagara, det hvite hus i Washington,

karavanen i ørkenen og Judith av Horace Vernet; så også på nogen fotografiportrætter av ukjænte, ofte klosede menn og kvinner, tildels i fremmede kostymer. «Deres mann har nok rejst?» sa han, og øjet gled fra portrætterne tilbake til Judith, mens han stod og drog sig i skjægget.

«Har De længe været gift?» sa han og satte sig. «I snart tre år;» hun blev rød. — «Du skal ta på dig uniformen, så Magnhild kan få se dig i den,» sa den lille; hun hadde stillet sig mellom hans knær og stod og pillet snart ved hans brystknapper, snart ved hans skjæg. Han smilte; et par streker ved øjnene og noget ved munnen blev i smilet mere synlig og vidnet om sorg. I tanker klappet han den lille på håret; hun la hodet in til ham, så godt, så tryggt.

Han vågnet av sine drømmerier med et stort, sky blik hen på Magnhild og begynte at stryke sit skjæg og sa: «Her er meget smukt, her.» — «Når skal Magnhild få de blomster du talte om?» avbrøt den lille. — «Straks jeg kommer til byen igjen,» sa han og kjælte for henne. — «Far bygger fæstning,» forklarte den lille, ikke uten stolthet; «far bygger også hjemme,» la hun til, «far bygger bestandig, og nu har vi tårn på huset, og stuerne er blet så vakkre, — du skulde se!» Og hun gav sig til at beskrive dem for Magnhild, hvad hun dog for resten også hadde gjort før. Han hørte på henne med hint smil som ikke var smil. Og som for at komme fra det, sa han hastig: «Vi var en tur ute i formiddag, et stykke oppe på fjellet (den lille forklarte straks hvor det var) og derfra —» — han vilde visst ha sagt noget; men en annen tanke måtte ha skåret den første over.

Han sank hen. Da begynte Tande at spille derovenpå. Hans åsyn vaktet, et stort, sky blik kom, derpå sænket han hodet og gav sig til at stryke den lille på håret. «Han spiller overmåde vakkert,» sa han og rejste sig.

Næste dag rejste kaptejnen. Han skulde muligens komme igjen for at træffe ingeniørgeneralen, med hvem han skulde foreta en inspektionsreise. De tilbakeværendes liv gled in i sit vanlige løp.

En kvæll hos fruén møtte Magnhild med en påfallende uorden i sin påklædning.

Straks fruén opdaget den, gav hun et vink og dækket selv hennes tilbaketog. Magnhild blev så skamfull at hun ikke vilde gå in igjæn. Og midt under fruéns leende trøstegrunner blev Magnhild rørt over hennes uavladelige godhed, hennes ælskelige omsorg. Det var så uvant at høre Magnhild tale helt ut, at fruén omfavnet henne og hvisket: «Ja, barn, du kan sige jeg er god mot dig; ti du dræper mig!» Magnhild rev sig hurtig løs; hun bad ikke med ord om nogen forklaring, ti dertil var hun altfor overrasket; men øjne, miner, holdning — døren var åpnet, hun fallt fra overraskelse i skamfullhed. Tande vændte sig imidlertid smånynnende hen til Magda, som hadde han intet mærket; han gav sig til at leke med den lille. Senere talte han til Magnhild om hennes sang, som hun ikke mere måtte avbryte. Kunde det ordnes så, at hun fik bo i byen (og det måtte med lethed kunne ordnes så), skulde han både selv hjelpe henne og skaffe henne bedre hjelp æn hans.

Fruén gik av og til, ordnende for kvællsmaten. Piken kom gående med et brætt hvorpå fløte m. m., og hvorledes det gik til, støtte fruén til brættet like foran de to, og fruéns forsøk på at stanse sakernes fall, strandet på at de to ikke hurtig nok var med — altssammen væltet. Begge damernes kjoler blev oversmurt; Tande grep straks sit lommetørklæ og tørret Magnhilds. «De er mindre opmærksom mot mig æn mot henne,» lo fruén, som var meget mere tilsølet æn Magnhild. Han så op: «Jeg kjænner også Dem bedre æn henne,» svarte han og tørret videre.

Hun blev gråblek. «Hans!» ropte hun og brast i gråt. Hun ilte in i neste rum. Magnhild forstod dette likeså litt som det nyss foregående. Ja, der hengik måneder, intil hun en dag, som hun gik alene på landevejen i vintersjasket, og hennes tanker var tusen mil fra fruén og det hele optrin, pludselig stanste: — det fruén hadde lagt i ordene, var sprunget op for henne!

Tande hadde rejst sig; ti Magnhild hadde dradd sig tilbake for ikke mere at motta hans hjelp. At hun skulde gjøre så, og at han het Hans, var det eneste hun ænnu forstod. Tande gik op og ned i stuen. Han var meget blek, så vidt Magnhild kunde se; ti det var begynt at bli mørkt. Skulde hun gå in efter fruën, eller overhode gå? Magda var i kjøkkenet; hun fant ændelig på at gå til henne. Og derute hjalp hun den lille med at lægge syltetøj på fat av nogen krukker. Fra kammerset som støtte til kjøkkenet, hørte hun snart dæmpet samtale og hulken. Da Magda og hun gik in i stuen med sine fat, var Tande der ikke. Der vøntedes så længe med aftensmaten, til Magda sovnet, og Magnhild gik.

Ikke længe efter hørte hun også Tande komme. Næste formiddag sang hun med Tande; han var ganske som vanligt. Fruen traf hun lejlighedsvis om eftermiddagen på gaten; denne gjorde en liten rettelse ved Magnhilds frihåndssøvelser, som hun for litt siden hadde hørt på gjænnem det åpne vindu; hun rettet samtidig på hennes hat: den sat ikke riktig på hodet.

Skarlie kom tilbake. Han fortalte at han på en tur til Bergen hadde rejst sammen med kaptejn Bang.

En ombord, sa han, kjænte fru Bangs forhold til Tande og bragte dette på tale. Magnhild hadde stærk mistanke om at denne ene var ham selv; ti efter hans forrige ophold hadde hun hørt hentydninger til hint forhold både av Tandes opvarterske, matroskonen, og av et par andre.

«Kaptejnen var snill,» fortalte Skarlie; «han holdt sig selv for altfor uværdig til at ælskes av så megen ånd. Han var derfor glad ved at hun nu ændelig hadde funnet en jevnlike.» Magnhild sa: «Du ser fornøyd ut; du synes mig ænnu smussigere æn det, du...» Hun stod færdig til at gå over til fruën og gik uten at værdises at fullføre.

Hun skulde følge Magda til en «forestilling» som en gammel svensk tusenkunstner med hustru og barn nætop skulde gi derborte bak huset på engen.

Da Magnhild kom in, stod også fruën færdig; hun

vilde gå med. Opløsningen herpå kom straks, d. v. s. Tande kom for at følge. Han berettet at generalen var kommet.

Så drog de da avsted, Magda og Magnhild, fruene og Tande. En mængde mennesker hadde samlet sig, de fleste dog utenfor inhegningen, hvor der nemlig betaltes «efter behag». Innenfor inhegningen var der en «reserveret plass», d. v. s. bænker, og til disse stilet da fruene med følge.

Den gamle «kunstner» var alt på plassen, hvor han ved hustruens hjelp ordnet sine ting. Han hadde en komisk likhed med Skarlie, var skallet, stumpnæset, stærkt bygget, og hans åsyn var ikke frit for lune. Og næppe hadde Magnhild opdaget dette, før hun hørte Magda hviske til moren: «Du, han ligner Magnhilds mann.» Fruen smilte. I det samme kom den gamle hen imot dem. Ti blant de «reserverte» plasser hadde han ænnu en «reserveret», nemlig en bänk med ryggstø. Han var meget hæs, og sproget, såvidt det hørtes, en såsnurrig blanding av Svensk og Norsk, at de nærmeste lo, og den klownhøflighed han da straks la til, fik også de fjærnerestående til at le. Men straks der blev ledd, trak Tande sig et par skridt tilbake. Fruen gik frem, og Magda og Magnhild fulgte.

Den gamle «kunstner» hadde en meget yngre hustru, et sorthåret, huløjet, magert væsen, hvorover der lå noget forulykket. Nu hoppet der ut av teltet en gut med krushår, livfulle øjne og et drag av fint over åsyn og skikkelse, som han ikke hadde fra moren, ænnu mindre fra den gamle clown. Han var klædd som nar, men var alt annet. Han stod stille hos moren og spurte henne om noget; det var på Fransk. Fruen, som var ubehagelig stemt over Tandes forfængelige skyhed, talte til barnet i hans morsmål. Gutten kom frem, men bare for i avstand at se fornemt på henne. Dette moret henne, og hun tok sin pung og gav ham en større mynt. «Merci, madame!» sa han og bukket.

«Kyss på hånden!» kommanderte den gamle. Gutten gjorde det med sky hurtighed. Han sprang tilbake i teltet, hvorfra man hørte et par hunder gjø.

En bevægelse opstod i mængden bak de sittende. Det var en kone med et tre-fire års barn på armen, som vilde frem. Hun kunde ikke stå og holde barnet i evindelighed, sa hun; hun vilde sitte. Hun var så god, hun, som nogen annen.

Men der syntes ingen plass ledig uten på første bänk. Altså gik hun til første bänk under mængdens munterhed; ti hun var kjænt. Det var jo Maskin-Marta. For to år siden var hun kommet dit med et barn og en større og en mindre symaskine, hvorved hun næret sig; ti hun var flink. Hun hadde forlatt sin mann og var rejst med en handlende, som blant annet «gjorde i symaskiner». Han hadde sveget henne. Hun hadde siden lagt sig til den ulykkelige feil at drikke sig full en gang imellem, og da var hun et grovt, hårdt menneske. Hennes åsyn var nu oprevet, likesom hennes hår. Men hun syntes ænnu at ha adskillig kraft at rase bort. Hun satte sig like ved siden av fruén, som flyttet sig en smule; ti der stinket bayersk øl av henne.

Den gamle «kunstner» hadde set hin ufrivillige bevægelse som fruén gjorde. Straks var han ved händen og befalte Marta, hæst og barskt, at ta en annen plass.

Hun blev måske selv skræmt ved al den silke hun var kommet i samfund med; ti hun rejste sig virkelig og gik. Magnhild så efter henne og opdaget Skarlie. Like ved ham stanste konen. Snart kom hun frem igjæn. Hun sa: «Jeg sætter mig nu her allikevel, jeg!» Hun satte sig, og lot barnet bænkes ved siden.

Den gamle forlot sine præparater. Han var blet vred. «Dit förbannade —» han husket vel på det fine selskap han stod foran; ti han fortsatte: «Det kostar penningar at sitta här!» — «Her er en mark!» sa konen. Hun holdt den frem.

«Mycket bra!» sa han hæst; «men sät dig på en annan bänk! Vil herskapet flytta tättare ihop!» bad han dem som sat på de nærmeste bænker. Enten dette blev gjort eller ej, Marta rørte sig ikke: «Nej, så fanden, om jeg gör!» sa hun. «Lad henne sitte!» hvisket fruén. «För ingen del!» svarte den galante gamle; «här sitter

de høga herrskaperna!» og han tok fat i barnet. Men da rejste Marta sig som besat: «Dit svenske troll! Vil du la ungen min være i fred!» Nu stormlo mængden, og dette opmuntret henne, og hun fortsatte: «Højt herskap? Å skidt! Hun er en — hun, så godt som jeg!» Navnet skal være uskrevet, men hun så på fru. En hærsalve av latter, og derpå, som på et kommandoslag gravstilt.

Fruen hadde rejst sig, stolt og skjøn. Hun så sig om efter sin kavalier. Hun vilde gå. Tande stod heller ikke langt ifra mellem et par rejsende som hadde bedt om at få forestille sig for den kjænte komponist.

Fruens flammende øjne traf hans. Han så tilbake på henne ufravændt. Alle så på ham. Men ingen kom dypere i hans blik æn i en slepen stålkule.

Men hvor uutgrunnelig blikket var, ett sa det tydelig nok: «Frue, jeg kjenner Dem ikke!» Og hans fint buede panne, den i like linje løpende næse, munnens lukkethed, den inadbuede kinn, ja, de blinkende diamantknapper i hans linnet, hele klædningens fornemhed sa: «Rør mig ikke!» Øjet drog slør over slør.

Alt var skedd i et nu. Fruen vændte sig mot Magnhild, som for at ta til vidne. Og dog ikke! Ti ingen i verden uten han og hun kunde vite hvilke offere han nu lot rykende fortære sig, hvor stor kjærlighed han nu støtte bort.

Atter vændte hun sig mot ham, så kort at det fór forbi som et blink. Hvilken harm, hvilket skrik, hvilken sværm av minner, hvilken stolthed, hvilken foragt slyngtet hun ikke ut! Magnhild fik den dalende rest ænnu, da hun vændte sig for at — ja, hvad skulde hun nu? Åsynet viste pludselig den jammerfulleste forlatthed og derpå den rørende bøn som et barns. Tårerne trillet. Magnhild, aldeles oppgåt i hennes stemninger, gav hånden helt ut mot hennes. Hun grep den og knuget den, så Magnhild måtte kjæmpe for ikke at skrike. Den krænkede, forskutte kvinne tvang ved et utvortes tryk al sin kraft sammen, og da løftet den henne. Ti i samme øjeblik smilte hun. Se der! Kommende over den del av marken over hvilken selskapets stramme line var

spænt, og som skulde holdes fri, skred tvenne officerer frem, set av alle; men hvem nægter en generalshue adgang? Og en sådan bar den vældige som her med lange skridt og bredt svingende armer, som var han selv både hærfører og hær, toget op med adjutanten på venstre fløj. Allerede fra det fjærne hilste han på det ærbødigste sin kaptejns skjønne frue. Hun ilte den frælsende i møte. Ved generalens arm førtes hun tilbake til sin plass, mens han selv tok sæte ved hennes side. Adjutanten fallt på Magnhilds lod, efterat fruen hadde forestillet. Generalen så ofte på Magnhild, og adjutanten var høfligheden selv. Dette var omtrent det eneste hun fornåm. Hun skalv.

Fruen glimret av ånd, munterhed, skjønnhed. Bare at hun nu og da grep Magnhilds hånd, den hun trykte med samme ubønhørlige kraft. Hun styrket sig i et øjebliks sanhed. Den legemlige smærte Magnhild derved følte, svarte til den åndelige. Hun hørte adjutanten ved sin side og Magdas beundringsrop. Hun så også selv nogen kuler glimte i luften, og hun så en stor bli vejrd av en tilskuer og derpå av den gamle kjæmpe kastet som en ball og tat igjæn på arm, skulder og bryst; — men hun hørte i det samme fruen sige til generalen, at næste morgen fulgte hun ham; hun hadde bare ventet på ham, siden hennes mann ikke kunde komme.

Magnhild visste det jo, at nu var alt forbi; — men allerede næste morgen! Et utrop, især av gutter, skar gjennem hennes smærte. Den gamle hadde med begge hænder kastet den svære kule op i skifte med en ganske liten, og kunde således bli ved. For Magnhild blev den lille kule henne selv; — og den store —? Det var ikke for at finne billede, hun førte det heller ikke ut; men alt blev til billede. Således blev den stadige blinken i luften av kulerne til det iskolde blik hun nylig hadde skjælvet ved.

«Den gamle mann er overmåde stærk,» sa adjutanten. «Jeg så en gang en mann i Venedig, han stod og bar en annen mann på sine skuldre, og denne bøjde sig og tok mot nok en, som stilte sig opreist på ham igjæn, og

tænk, de tok mot en fjærde, som stilte sig oprejst på den tredje. Den underste gik med dem alle, mens den øverste spilte med kuler —»

«— Om jeg døde i dette øjeblik,» sa fruén på den annen side, «og sjælen glænte alt her og fik et nyt sætt av vidunderlige opgaver, uændelige syner, så jeg henrykkedes i opdagelser på opdagelser — hvad kunde komme herligere?» — «Så langt tænker jeg ikke,» svarte generalens faste stemme; «jeg vil gi mit hode på, at det at leve og dø i sin pligt er den største lykke som et vel organisert menneske kan føle. Resten er likegyldigt.» Magnhild fik et sviende håndtryk.

«Klappa, mine herrskaper, klappa!» sa klownen hæst og godmodig. Man lo litt, men rørte sig ikke.

«Hvorfor kommer ikke snart hundene frem?» spurte Magda, hun hørte dem utålmodig gjø der inne i teltet.

Fjællene stod krust av skyer øverst oppe; et jag i luften bebudet skifte; fjorden sortnet alt av bris på bris. Det var noget uændelig højt over landskapet, noget skrækinjagende.

Det begynte at bli koldt. Folket føltes dystert og tungt der bak. Nu kom klownens hustru frem; hun skulde gå på linen. Den magre fordums skjønhet hadde utringet kjole og korte ærmer. Fruen rystet, idet hun så på henne, klaget over kolde føtter og rejste sig. Dermed generalen, dermed adjutanten og følgelig også Magnhild; alene Magda blev sittende med bønlike blik, hun ventet på hundene. Et eneste øjekast av moren var nok; hun rejste sig og sa intet.

Man gik ut samme vej som officererne var kommet; ingen så sig tilbake. Fruen lo med sin klareste latter, den rullet vellyd utover hele forsamlingen. Alle så efter henne. Generalen gik hurtig, så hennes lette, friske gang ret tok sig ut. Generalens højde gav hennes et eget behag; hans hårde holdning og figur fremhævet hennes bøjelige. Farvemotsætningen i hennes dragt, fjæren over hennes hat, et intryk av hennes latter gav en enkelt mann i hopen stemning som av bortdragende musik.

Da officererne ved fruens dør tok farvel, sa denne

intet til Magnhild; hun så ikke engang på henne, idet hun gik in. Magnhild kjænte sin dype medfølelse tilbagevist. Hun gik bedrøvet over til sit eget hus.

Tande kom sent. Hun hørte ham gå op og ned, op og ned, hurtigere æn han plejde. De lette skridt deroppe fik det samme: «Rør mig ikke!» frem, tilsist i takt; — diamantknappernes blinken, klædningens fornemhed, åsynets dype lukkethed forfulgte henne. Fruens hengivelsestrang skrek under disse skridt. Hvad måtte hun ikke nu lide? At hun midt i smærtens torden og lyn skulde huske på mig, tænkte Magnhild, vilde være unaturligt. I første skræk hadde hun ilet in under henne som under et tak, men naturligvis i næste glæmt alt.

Der kom nogen i gangen. Var det bud fra fruen? Nej, det var Skarlie. De trin i tredjedels takt kjænte hun. Han så kort, spejdende på henne, da han kom in. «Det er nok tid for mig at rejse,» sa han. Han var venligheden selv og begynte at samle sit tøj. «Har du væntet på skyssen?» spurte hun. — «Nej, men på det kjøtt jeg hadde bestilt og sist måtte rejse fra; det kom for litt siden.» — Hun sa ikke mere, og han var færdig. «Du får leve vel så længe!» han hadde tat sine ting og så på henne.

«Skarlie,» sa hun; «var det dig som gav Maskin-Marta marken?» Han blinket et par ganger: «Kjære, hvad ondt var det deri?» — Magnhild blegnet: «Jeg har ofte foragtet dig,» sa hun, «men aldrig som i dette øjeblik.» — Hun vændte sig og gik in i sit sovekammer, skytende skodden for. Hun hørte ham gå. Derpå la hun sig på sengen.

Nogen takter på pianoet blev slått deroppe; men ikke flere fulgte; væntelig var han selv blet skræmt ved lyden.

Henne hadde disse takter uvilkaarlig stanset. Hun måtte nu følge skridtene, som atter begynte.

Et nyt skjær av hemmelighedsfullt, uberegneligt var fallt over Tande. Hun var blet rædd ham.

Hun hadde også før følt en skjælven i hans nærhed; nu følte hun den bare ved at tænke på ham.

Skridtene stanste, og hun gled fra det uutgrunnelige over på Skarlie; ti her var hun klar. Hvor hun hadet

ham! Og når hun tænkte på, at om fjorten dager kom han igjæn og tedde sig som var aldeles intet forefalt, knyttet hun sine hænder i raseri og åpnet dem igjæn; ti som hundre ganger før, så vilde det atter gå: hun vilde glømme det, fordi han dog også var snill og lot henne leve og være som hun vilde.

En dypt følt sorg over hennes udygtighed dækket hennes forestilling som en nat. Hun brast i gråt. Hun var ikke i stand til at klare sig et eneste forhold, ikke andres, ikke sit eget, ikke i stand til at ta frælsende beslutning. Hvilken skulde den også være?

Skridtene begynte igjæn, ænnu hurtigere, ænnu lettere. Og atter infant sig hin uforklarlige, ikke ubehagelige bæven for Tande.

Det var ændelig blet mørkt; hun stod op og gik in. Hos fruën var lys; gardinerne var nede. Magnhild måtte også tænde lys. Ikke før hadde hun gjort det, så hørte hun skridt i gangen, og det banket på. Hun lyttet; det banket igjæn. Hun gik selv til døren. Det var bud fra fruën, at hun måtte komme over. Hun slukket og fulgte.

Her var alt forvandlet. Åpne, pakkede kasser, kufferter, æsker, væsker, Magda sovende over sin egen lille kurv, en lejekone beskjæftiget, likesom jomfruën, med yderligere ordning. Jomfruën rejste sig op, idet hun sa: «Fruën er for et øjeblik siden gåt in for at legge sig. Jeg skal varsku.» Magnhild banket på og gik in.

Fruën lå bak hvite sengombæng i en kniplingringet natdragt. Hun hadde det tyrkiske tørklæ om hodet; det hørte uopløselig til hennes hodepine. Lampen stod litt tilbake med en skjærm over av rødt, bløtt papir, der bevæget sig. Hun lå støttet på den ene albue, dypt i puterne; den fri, venstre hånd gav hun matt ut; et træt, smærtefylt blik fulgte. Hvor var hun skjøn. Magnhild var atter hennes, og det så sterkt at hun kastet sig over henne og gråt. Som var den syke herved blet elektrisk rørt, rejste hun sig i sæte, og med begge armer knuget hun henne in til sin varme, fulle skikkelse. Hun vilde med det aller sterkeste tak dra forståelsen og medfølelsen in til sig. «Takk!» hvisket hun over Magnhild. Hennes fortvilelse kjæntes sittrende gjennem alle le-

gemsdelers, som rørtes. Taket slap, Magnhild rejste sig, fruén lot sig falle og bød Magnhild at ta en stol og sætte sig like ved. «Her er lydt,» hvisket hun, visende mot døren. Magnhild kom med stolen. «Nej, her på sengen,» sa fruén så og flyttet sig. Stolen blev atter bortsat. Hun tok Magnhilds hånd og holdt den mellem begge sine. Hun så henne ind i øjnene, som ænnu hang fulle av tårer. Hvor godt, sant, hvor forstående hun så. Magnhild bøjde sig og kysste henne. Læberne var matte.

«Jeg har kallt på dig, Magnhild,» sa hun sagte. «Jeg har nogen ting at sige dig. — Bliv ikke rædd» — et håndtryk fulgte; «det er ikke min historie, . . . det er også helt kort; ti jeg trenger til at være ene.» Tårerne trillet ved de siste ord nedover kinnerne. Hun kjænte det og smilte.

«Du er blet gift . . . jeg forstår ikke hvorledes . . . og jeg vil ikke vite det!» — Det bævet gjænnem henne, og hun stanste. Hun vændte en stund hodet bort. Så blev hun ved: «Prøv ikke på —» men hun kom ikke lenger, hun drog begge hænder til sig, dækket sig, rullet sig helt om og gråt i puterne; Magnhild så bevægelsen gjænnem rygg og armer. Selv rejste hun sig.

«Det var dumt av mig,» hørte hun omsider; fruén hadde vændt sig, og gned øjnene og pannen med en essens som fyllte kammerset med vellugt. «Jeg har intet råd at gi; — desuten hvad nytter det til? — Sæt dig igjæn!» Magnhild satte sig; fruén la flakonen fra sig, og tok hennes hånd med begge sine. Hun klappet og strøk den, et langt forskende blik fulgte. «Vet du, at du er skyll i hvad som hændte idag?» — Magnhild blev blussende som foran en stor ild; hun vilde rejse sig, men fruén holdt fast. «Stille, mit barn! Jeg har følt hans tanker, når vi var sammen. Du er ren og fin, — og jeg — !» hun lukket øjnene og blev liggende stille som en død. Ikke et åndedrag hørtes, — før hun omsider drog et langt, langt, og så op med et blik, så fullt av lidelse —!

Magnhild hørte sit eget hjærte; hun turde ikke røre sig, dæmpet sit åndetak. Hun kjænte at hun svedte. —

«Ja, ja, Magnhild; — vogt dig nu, du!» Magnhild rejste sig. Fruen vændte hodet efter henne: «Ikke stolt!» sa hun. «Har du et sted du nu kan ta hen?» Magnhild hørte ikke hvad hun sa. Fruen tok det like rolig op igjæn: «Har du et sted du nu kan ta hen? — Svar mig!»

Magnhild kunde næppe samle tankerne, men svarte ja — bare av tilvant lydighed mot fru. Hun tænkte ikke på at ta nogensteds hen, uten på at gå derfra, nu, straks. Men før hun kunde, sa fru. som den hele tid betragtet henne: «Jeg skal sige dig én ting som du ikke vet. Du elsker ham.»

Magnhild rettet sig lynsnart, med øjnene fast i hennes. Der blev en kort kamp, hvori fru. øjne likesom åndet på hennes. Hun forvirredes, rødmet og bøjde hodet mot sine hænder. Fruen rejste sig i sæte og tok ved hennes arm. Hun stod ænnu imot; brystet steg og sank, — hun vaklet, som søkte hun stød, og hældet ændelig dit hvor hun kjænte trykket av fru. hånd.

Hun la sig ved hennes bryst og gråt hæftig.

VIII

Allerede på sengen næste morgen bragte matroskonen Tande et brev. Der var en sirlig, gammeldags, noget gulnet glanskonvolut om brevet, og utskriften var av en uøvet damehånd med fine bokstaver, og på hvær som gik nedenfor linjen, en liten overflødig sving, for rædd til at bli rund, men dog med forsøk på det. «Hvem kan det være?» Han åpnet. Under stod «Magnhild». Han kjænte sig litt varmere og læste:

«Hr. H. Tande!

Jeg takker Dem meget for Deres godhed mot mig og for den undervisning De så overbærende har git mig. Min mann har sagt at De har ingen leje at betale.

Jeg må ta bort uten at få sige Dem dette. Ænnu en gang min beste takk.

Magnhild.»

Han læste det vel fem ganger. Så studerte han hvært ord, hvært bokstav. Det brev hadde hat ti utkast og kasserte avskrifter, det følte han. «Magnhild» var færdi-

gere skrevet æn det øvrige; det måtte være oftere øvet fra før.

Men med slike mindre opfinnelser dulmet han ikke den store anklage som så på ham av dette brev! Han lå længe stille efterat ha latt brevet falle. —

Han begynte om en stund at tromme på lakenet med højre hånd, det var diskanten i en melodi; hadde den nådd pianoet, og Magnhild hadde hørt den, hadde hun også kjænt den igjæn.

Pludselig sprang han ut av sengen og in i næste rum. Stående bak gardinet så han forsiktig over. Ganske riktig: der var alle vinduer åpne, to kvinner vasket; huset var tomt. Han gik op og ned og blistret.

Han gik, til han frøs. Da begynte han at klæ sig på. Det tok vanligvis en times tid, under hvilken han nu og da var ved pianoet. Idag tok det to, og han var dog ikke ved pianoet.

Han gik en meget lang tur den formiddag, dog ikke til de steder de sammen hadde gått. Allerede på den tur begynte det oplevede at ordne sig således at han selv fik mindre skyll. Dagen efter hadde han så godt som ingen. Den tredje slog det op igjæn mot kvællen. Men næste morgen stod han med smil over den hele historie.

Den første dag hadde han to ganger begynt på et brev til Magnhild, men begge ganger revet det itu. På den fjærde dagen fant han istedenfor et musikmotiv. Det kunde bli et rikt, broget instrumenteret stykke, fullt av pragtfull uro. Nogen takter av den enkle, fine melodi, som hadde git Magnhild billeder fra hennes barndom, kunde dynke det. De kunde jo brytes?

Men da det aldrig vilde ordne sig, fattet han, at ikke her og ikke nu kunde det la sig gjøre. Han gik der ænnu en ukes tid; så pakket han in. Pianoet lot han stå og nøkkelen i. Han strøk til Tyskland.

IX

Ut på det femte året derefter, en søndagskvæll om våren, gik endel jænter op efter ladestedets eneste større gate; de gik arm i arm, flere og flere samlet sig; ti jænterne gik med trestemmig sang.

Utenfor sadelmakerhuset (som for resten intet skilt og ingen butik længer hadde) gik de langsommere, som skulde sangen der til gagns høres. Kanskje væntet de også på at få se et åsyn i de lave vinduer; men de så intet, og toget snart videre.

Da de siste var drat forbi, rejste en kvinne sig av den store stol i kroken. Hun var ikke mer  n halvt påklædd, gik med sl pet fler og uredt h r. Da hun visste at ingen bodde like overfor, og hun ingen så i gaten, våget hun sig hen til vinduet, falt der i tanker med hodet l net mot armen og denne til vindusskillet. Hun lyttet til harmonierne som nu og da nådde ned.

Dette kor var en erindring om at Magnhild engang hadde ælsket sang og tænkt sin bestemmelse i den. Det var henne selv som nu stod her, og som tross søndagen, eller kanskje just fordi det var søndag, ikke hadde funnet det umaken værdt at kl  sig; klokken var seks om eftermiddagen.

Hun vaktet av vognrammel fra den anden kant. Dampskibet var altså kommet. Så tilvant var hun den eneste avbrytelse i ladestedets  de, at hun glæmte hun ikke var påklædd; hun måtte se hvem som kom. Det var to damer, den ene med et barn i armen og en solskj rm, den annen med flaggrende sl r, livlige øjne i et noget rundladent åsyn; hun bar skotsk rejsedragt; — idet vognen ilte forbi, nikket hun in til Magnhild, det reisebrune åsyn strålte; nu vændte hun sig og vinket med sin beh nskede hånd.

Hvem i al v rden kunde dette være? Magnhild var av overraskelse, der hos henne alltid blev til unseelse, veget langt in på gulvet. Hvem kunde dette være?

Der var noget kj nt som vilde frem, men ikke kunde, — da den samme dame i løp kom nedover igj n. Hennes raske dragt gav fart; nu hoppet hun op på trappen og stod i den opslagne d r; de så begge på h erandre.

«Kjenne du meg inkje?» sa den elegante dame i bygdens bredeste dialekt.

«Rønnaug!»

«Javisst!» og de omfavnet h erandre.

«My dear! I am here b rre for di skuld. I wil seje

deg, at all those years I have tænkt meget på denne stund. My dear Magnhild!»

Hun talte tre sprog! Engelsk, bygdens dialekt og litt av landets almindelige.

«I have spoken norsk bærre a couple av months only og kan inkje tale godt.»

Hennes åsyn var utfoldet; øjnene flammet ænnu varmere æn før, munnen hadde formet sig, fyldig som den var, til at gjængi lune, godhed, vilje i rikt skifte. Hennes figur var blet ænnu yppigere; men hennes raske bevægelser og elegante rejsedragt lot det glæmmes. Hennes brede hænder, som bar dette mærke av hennes arbeidstid, tok så varmt begge Magnhilds mellem sine, og straks efter sat de sammen, mens Rønnaug i en fart fortalte disse fire-fem års sælsomme historie. Hun hadde ikke villet skrive; ti man hadde så allikevel ikke trodd henne. Og hvorfor hun ikke hadde skrevet straks efter overfarten, som løftet hadde været, var simpelt hen fordi hun allerede på overfarten kom fra tredje til første plass, og det som hadde voldt dette, vilde av alle være blet mistydet.

Hun hadde, da de rejste ut fra Liverpool, sittet fremme på rælingen av det store skib. En mann trådte da hen til henne og sa på dårligt Norsk, at han kjænte henne; ti som hun der sat, hadde hun sittet bak på hans karjol for en måneds tid siden. Rønnaug husket også ham, og de talte sammen den dag og flere. Så kom han med en dame. Dagen derpå kom han med samme dame, og spurte Rønnaug om hun vilde følge dem over på første plass. Der begynte damen og hun så en engelsk samtale ved hjælp av mannen. Det blev meget moro, flere kom til, og det ændte med at Rønnaug skulde være der på første plass; hun visste i grunnen ikke hos hvem. Hun tok bad, og fik nye klær fra top til tå, hvormed flere damer hjalp til, og så var hun siden som en gjæst iblant dem. Alle var gode med henne. Hun fulgte damen bort fra skibet; det var en tante av den mann som først hadde talt til henne, og snart lærte hun, at det var på hans kost hun hadde rejst og nu siden nød undervisning og det rikeste underhold. Det var også på hans kost at

de siden sammen gjorde lange rejser. I to år hadde hun nu været hans hustru; et barn på vel et år hadde hun med her. Og det barn måtte Magnhild se — ikke «imorgen», heller ikke «siden», men nu, straks! Magnhild var ikke klædd; vel, så måtte hun skyndsomt bli det, Rønnaug skulde hjelpe til, — og tross Magnhilds vægring stod de begge i hennes soverum.

Så snart Magnhild vel var i gang med påklædningen, gik Rønnaug omkring i stuerne; hun gav under dette Magnhild et eneste spørsmål, og det var hvorfor Magnhild ikke var påklædd så sent på dagen, men fik et langtrukket «Å —» til svar. Rønnaug begynte at smånynne, mens hun gik i den yttre stue. Litt efter kom der ord med; de var engelske, og ett hørte Magnhild tydelig, det var «disappointed». Magnhild kunde Engelsk; de tre siste vintrer hadde Skarlie læst sproget med henne; hun kunde allerede forelæse for ham av det amerikanske ukeskrift som det siden hans ophold dersteds var blet ham et livsbehov at holde. Hun visste altså at «disappointed» betydde «skuffet». — Der foregår undertiden en ændring i vor stemning derved at solen, som fyllte hele rummet, pludselig er borte, og luften grå, kald, inne som ute. Likeså uvilkårlig fik Magnhild en ubeskrivelig frygt, og ganske riktig: næste gang Rønnaug gik nynnende forbi den åpne dør (hun så på vægbillederne), kastet hun et kort sideblik in på Magnhild; det var ikke egentlig uvenligt; men det kjæntes dog av Magnhild som fik hun et skudd. Hvad i al verden var hendt, eller rettere: hvad var opdaget? Det var henne ikke muligt at fatte det. Hun spejdet, da hun var færdig og kom in, rundt hele stuen. Men hun spejdet forgjæves efter en ting, der kunde ha angit hvad hun selv vilde ha skjult eller fortælle noget der kunde vække mishag. Hvad var det? Rønnaugs åsyn var nu et annet — nej, hvad var det?

De gik; begge var blet tause. Selv på gaten, hvor så meget kjænt måtte minne, kunde hun, som nylig hadde talt i tre sprog, tie i dem alle. De møtte en mann i en karjol, som talte lidenskapelig med en yngre mann han hadde stanset; begge hilste Magnhild, den ældre like-

gyldig, den yngre med triumf i det finnete fjæs og de gnistrende øjne; — først da vækkedes Rønnaug. Til tross for, at snart fem år var gåt siden hun skyssed den ukjænte mann som hadde talt om Magnhilds bestemmelse, og som hadde set henne selv i forhold hun skammet sig ved, — hun kjænte ham straks. Hun grep hurtig Magnhilds hånd: «Do you know him? What is his name? Does he live here?» hun glæmte i sin iver at forsøke sit morsmål. Magnhild svarte alene på det siste spørsmål: «Ja, siden i vinter.» — «What hejter'n.» — «Grong.» — «Have you tåla ve'n?» — «Mere med hans søn; det var ham som stod der.» Rønnaug så efter Grong, som just nu kjørte raskt — man kunde sige vredt — forbi dem.

De kom til det annet hotel på høyre hånd; en pike spurtes om ikke her en dame var tat in med et barn. De blev vist ovenpå. Der stod den dame som hadde ledsaget Rønnaug. Denne spurte henne på Engelsk hvor barnet var, samtidig med at hun forestilte Miss Roland for Mrs. Skarlie, hvorpå alle tre gik in i næste værelse til det sovende barn. «Nej, har vi fåt en vuggel!» ropte Rønnaug på Engelsk, og kastet sig på knæ ved vuggen. Magnhild blev stående foran, ikke ganske nær. Det var et vakkert barn, så vidt hun kunde se. Rønnaug bøjde sig over barnet, ikke så hun op, ikke talte hun. Men Magnhild så at der trillet store tårer over det fine tæppe der lå på vuggen. Der blev pinlig stillt.

Rønnaug rejste sig, og med et sideblik på Magnhild gik hun fort forbi henne in i forreste rum, hvorhen Magnhild ændelig også måtte gå efter. Da stod Rønnaug ved vinduet. En vogn stanste i det samme utenfor, Magnhild så at den blev dradd av tre menn; det var en ny, vakker rejsevogn, den vakkreste hun hadde set. «Hvem ejer den?» «Det er min,» svarte Rønnaug.

Betsy Roland kom in og spurte om noget; Rønnaug fulgte henne ut. Da hun straks efter kom igjæn, gik hun like hen til Magnhild, der ænnu sat og så på vognen. Rønnaug la den ene arm over hennes hals. «Will you go with me in this carriage through the country, Magnhild?» Allerede ved berørelsen var Magnhild blet

rædd, hun kjænte Rønnaugs øjne, følte hennes ånde, armen lå over henne som en jærnstang, skjønt den visst ikke trykte. «Vil du rejse mæ meg op gjønno lande in this — i denne vogn, Magnhild?» hørte hun én gang til, og røsten bævet. «Ja,» hvisket Magnhild.

Rønnaug slap henne, gik til det annet vindu og så ikke mere in. «Er den vogn fra Amerika?» — «London.» — «Hvad gav du for den?» — «Charles bought it.» — «Er din mann med dig?» — «Yes — ja» — og hun tilføide: — «Not here; Constantinople, — delivery of guns. — September we are to meet — Liverpool.» Og da så hun op på Magnhild med et stort blik. Hvad mente hun med det?

Magnhild vilde gå. Rønnaug fulgte henne ned ad trappen. De gik begge bort til vognen, om hvilken der stod flere folk, som nu drog sig noget tilbake. Rønnaug viste frem endel bekvemmeligheder ved den, og idet hun hadde hodet inne i den, spurte hun: «Dine rum up stairs are they to be let?» — «Nej, det er bryderi med slikt.» Rønnaug sa raskt godnat, og hoppet op ad trapperne.

Magnhild hadde ikke gjort mange skridt, før hun følte at hun bestemt burde ha budt Rønnaug at bo ovenpå. Skulde hun vænde om? Å nej.

Dette blev en av Magnhilds våkne nætter. Rønnaug hadde skræmt henne. Og denne rejse? Den vilde hun aldrig i værden foretal

X

Den første hun så, da hun klokken over ti kom frem av sit soverum, var atter Rønnaug, som da kom nede fra ladestedet, og nætop nu in til henne — nej, ikke til henne, men til præsten, den unge kapellan, som bodde hos Magnhild i det forhenværende sadelmakerværksted. Rønnaug hos præsten? Ænnu klokken 11 var hun der. Og da hun kom ut, fulgt av præsten, en ung, blyg mann, stak hun bare hodet in til Magnhild, hilste og forsvandt igjen, fulgt av præsten....

Magnhild fik ænnu mere at undre sig over; ti senere

på dagen så hun Rønnaug i følge med Grong. Det krænket henne, uten at hun rigtig gjorde sig rede hvorfor. Dagen derpå søkte Rønnaug henne, men rent i forbipående; der blev talt noget om forskjellige folk i lade-stedet som det hadde moret Rønnaug at finne igjæn, ikke et ord om rejsen. Der gik flere dager, og den nævntes ikke; kanske hadde hun opgit den!

Men så hørte Magnhild om denne rejse av andre: først av matroskonen, som gjorde rent hos henne, så av den hun kjøpte fisk av, tilsist av alle. Hvad skulde hun gripe til? Ti hun vilde under ingen omstændighed følge.

Rønnaug fortalte henne at hun læste Norsk med Grong, også med præsten, for ikke at plage én ad gangen for meget; hun skrev også stiler, sa hun og lo. På samme korte måte rørte hun ved personer, forhold, nævnte dem med en karakteristik — og straks til noget annet. Magnhild blev ikke bedt op til hotellet. Rønnaug trillet ofte sit barn i en liten vogn hun hadde kjøpt; hun stanste da og viste barnet for alle mennesker hun møtte; men hun kom ikke in til Magnhild med det.

Rønnaug gjorde den overordentligste opsigst i lade-stedet. Det var ikke ualmindeligt i en havn at møte mærkelige omskiftelser i livsvilkår. Men at dømme efter de gaver Rønnaug gav, efter hele hennes optræden, måtte hun være meget rik, og desuagtet var hun den grejeste, omgjængeligste av alle. Magnhild hørte idelig hennes ros; alene præsten yttret lejlighedsvis, at hun bestemt hadde det utålmod som karakteriserer lykkebarnet.

Men hvad hørte så Rønnaug om Magnhild? Ti det kunde vel sættes ut over al tvil at hun spurte sig for annensteds, når hun ikke spurte Magnhild selv. Det gjorde hun også, men meget forsiktig. Det var egentlig bare to hun spurte bent frem: den ene var præsten, den andre var Grong.

Præsten sa, at i al den tid han hadde været der, og det var nu snart i et år, hadde han aldrig hørt eller set annet æn godt. Skarlie var en uklarere person; efter enstemmigt vidnesbyrd hadde han bosat sig her alene

for tilbunds at studere forholdene og så utnytte dem — «uten konkurranse og uten kontrol». Han var «ironiker og kyniker»; men præsten kunde ikke nægte at det undertiden var morsomt at tale med ham. Præsten hadde aldrig hørt annet æn at Skarlie var hensynsfull mot sin hustru — eller rettere sin plejedatter; ti i noget annet forhold stod de næppe. Og den unge, bly præst syntes selv meget forskrækket over at måtte sige dette.

Grong derimot kallte Magnhild en doven, egenkjærlig, fordringsfull tøs. Hun gad ikke engang binde sine strømper op; det hadde han selv set. Det hånarbejde hun hadde sat i gang der, var længst overlatt til en pukkelrygget pike som het Marie, og en lang som het Lovise. Magnhild lærte dem en og annen gang noget nyt, og ikke engang dette skylldes henne selv, men hennes mann, som fik fat i det på rejser, og drev henne i vej med det her hjemme. Skarlie var overhode en dygtig, driftig fyr, som hadde blåst liv i hele denne dovne, uvidende bygd, kanskje også snytt folk; men lærepenger fik man betale.

Magnhilds bestemmelse? Bah! Han hadde længst opgit alt dette med bestemmelser. Han hadde for tre år siden i Nordlandene set en gammel mann som i sin barndom var blet den eneste reddede av en liten bygd; sneskreden hadde tat de andre. Mannen var en stor tosk; han var blet 66 år uten at gjøre en døjt annet æn at ro, og han døde ifjor på fattigvæsenet. Hvad var så det for en bestemmelse? Det er de aller færreste som har en bestemmelse.

Grong var i denne tid i slet lune: han hadde trodd sin begavede søn bestemt til noget; det var alene for hans skyld at han levde, — og så bestillte gutten ingen annen ting æn at forælske sig. Men Rønnaug, som ikke kjænte noget til Grongs egen skjæbne, blev såre forskrækket over hans hårde dom. Hun kunde heller ikke få drøfte den med ham; ti han erklærte rent ut at Magnhild kjedet ham.

Så søkte hun da atter Magnhild selv, men fant henne så forholdsløs at det var umuligt at komme henne nær.

Vilde hun holde sit forsæt fast, var altså intet annet at gjøre æn at liste sig på henne.

I den likegyldigste tone av værden mældte hun så Magnhild en dag at i overmorgen agtet hun at rejse; Magnhild behøvde ikke at ta noget videre tøj med: ti stanste de nogensteds, så kunde de la det kjøpe der. Så gjorde hun selv.

Dette var omtrent klokken 9 om formiddagen, og like til klokken 12 strævde Magnhild med et telegram til sin mann, som nættop hadde mældt henne at han var kommet til Bergen. Telegrammet blev slutteligen dette:

«Rønnaug, gift med den rike Amerikaner Charles Randon, New York, er her; vil ha mig med på en lang tur.
Magnhild.»

Hun følte det som forræderi, da hun like på slaget 12 leverte dette telegram in. Forræderi? Mot hvem? Hun skyllte jo ingen regnskap. — Imidlertid gik hun bort den eftermiddag, for ikke at finnes. Der lå et telegram, da hun om kvællen kom tilbake:

«Imorgen med dampskibet hjemme. Skarlie.»

Rønnaug søkte Magnhild klokken 8 næste morgen: hun vilde overraske henne med en fullfærdig rejsedragt, som lå i hotellet. Men der var stengt hos Magnhild. Hun gik rundt og så in ad sovekammervinduet, hvor et gardin var oppe. Magnhild var ute! Hun, som sjælden stod op før klokken 9!

Vel; derhen igjæn klokken 9. Stengt. Kl. 9½. Stengt. Klokken 10 likeledes; siden derhen hvært kvarter, men altid stengt. Da fik hun mistanke. Og klokken 11 gav hun to gutter god betaling, forat de skulde stå vakt og mælde henne når Magnhild kom hjem.

Selv var hun i hotellet og væntet. Klokken blev 1, 2, 3 — intet bud. — Hun inspicerte sine vakter; alt i orden. Klokken blev 4, den blev 5. Atter inspektion. Den blev 6; da kom en gut styrtende, og Rønnaug med hatten i hånd ned ad trappen imot ham.

Hun fant Magnhild i kjøkkenet. Magnhild hadde

så travelt at Rønnaug ikke kunde få henne i tale. Hun gik uten ophold mellem kjøkken, gårdsrum, stuer. Hun var også i kjælderen, var der meget længe. Rønnaug væntet; men da Magnhild aldrig kom til ro, søkte hun henne i spiskammerset. Hun spurte henne om hun kunde følge med et øjeblik til hotellet. Magnhild hadde ikke tid. Hun la nætop smør på en asjet. «For hvem steller du?» — «Å —.» Hun skalv på hånden som holdt skeen; det så Rønnaug. «Kommer Skarlie med dampskibet — nu?» Magnhild kunde ikke sige nej; ti det vilde jo snart ha vist sig at være usant, og derfor sa hun ja . . . «Så har du sendt bud efter ham?» Magnhild la skeen fra sig og gik in. Rønnaug efter.

Det kom nu for en dag hvor meget godt, kraftigt Norsk Rønnaug hadde lært i denne tid, om det æn ikke var rent eller feilfrit. Hun spurte først om dette betydde at Skarlie skulde hindre hennes rejse. Og da Magnhild istedenfor at svare tydde in i soverummet, gik Rønnaug efter; hun sa, at i dag slap hun henne ikke.

Dette «idag» fortalte Magnhild at Rønnaug længe hadde hat lyst på henne. Dersom vinduet som Magnhild nu stod ved, hadde været noget større, var hun bestemt steget ut av det.

Men før Rønnaug for alvor fik begynne, hændte noget. Fra gaten hørtes støj og latter og derigjennem en rasende mannsrøst. «Og du vil nægte mig at gå til alters, din skinhellige satan?» Med én gang taushed og derpå brakende latter. Væntelig blev mannen i det samme grepet og ført væk; hujende, leende stemmer, gutters og kjærringers, fallt in og lød fjærnere og fjærnere.

Ingen av de to i kammerset hadde forlatt sin plass. De hadde begge set ut gjænnem døren mot vinduerne i stuen; men de hadde også begge vændt sig in igjæn, Magnhild mot haven. Men Rønnaug var ved denne avbrydelse minnet om Maskin-Marta, som i hennes tid hadde været ladestedets skræk og jubel. Ikke før var derfor larmen stanset, så sa hun: «Husker du Maskin-Marta? Husker du jeg sa dig noget om din mann og henne? — Jeg har nu spurt mig for, og jeg vet mere.

Men det er uværdigt av dig at leve under tak med en mann som Skarlie.»

Magnhild vændte sig, blek, stolt. «Det kommer mig ikke ved.» — «Det kommer dig ikke ved? Du sitter i hans hus, æter hans mat, bærer hans klær og hans navn — det kommer dig ikke ved?»

Men Magnhild strøk forbi henne in i stuen, uten at værdige henne et svar. Hun stilte sig ved et av vinduerne til gaten.

«Ja, føler du ikke skammen ved det, Magnhild, så er du dypere sunket æn jeg tænkte.»

Magnhild hadde nætop lænet hodet mot vindusstolpen. Nu lettet hun det så vidt at hun kunde se på Rønnaug og smile; så la hun det ned igjæn. Men det smil jog rødmen op i Rønnaugs kinner; ti hun følte deres fælles ungdom sammenlignet i det.

«Jeg forstår ikke hvad du tænker . . .» hennes røst dirret . . . «og så ond trodde jeg ikke du var . . . skjønt jeg rigtignok straks i første møte så at jeg hadde tat fejl, da jeg længtes efter dig.»

Men dette syntes henne selv for stærkt, og hun stanste. Det var jo desuten ikke hennes agt at bryte med Magnhild; tværtom! — Og så forargedes hun over Magnhild, at hun kunde få henne til at glæmme sig i den grad! Hadde hun ikke gjort det like fra begynnelsen? Hvor varmt var hun ikke kommet, og hvor koldt var hun ikke mottat! Og ut av denne tankerække begynte hun at tale højt:

«Jeg visste intet skjønnere på jorden æn at få vise dig mit barn! Jeg hadde jo ingen annen at vise det til. Men du vilde ikke engang se det — for du vilde ikke for så lite klæ dig om!» Hun hadde begynt lemfældig; men før hun sluttet, skalv røsten, og hun fallt i gråt.

Pludselig fór Magnhild op av sin stilling og gik — først mot kjøkkendøren, men der var just Rønnaug — så mot sovekammerdøren, men husket at det nyttet henne ikke at ty dit, vændte så om, møtte Rønnaug, visste ikke hvorhen — og tok flugten tilbake til sin gamle plass.

Men dette så i grunnen ikke Rønnaug; ti nu var hun

selv i stærk bevægelse. «Du har intet hjærte, Magnhild, det er forfærdeligt at sige det! Så længe har du latt dig slæpe i skarnet, til du har tapt al følelse — ja, det har du! Da jeg tvang dig til at se mit barn, gad du ikke engang kysse det! Du bøjde dig ikke engang ned til det, du sa ikke et ord, nej, ikke et eneste ord, du så ikke hvor vakkert det var!» — Gråten stanste henne på ny.

«Men det forstår sig,» fortsatte hun, «du har jo selv ikke hat noget barn. Og det kom jeg til at huske — for ellers var jeg rejst igjæn — s t r a k s! — Så skuffet som jeg blev, — nu, det har jeg også skrevet til Charles!» — Med annet og stærkere tonefall avbrøt hun sig selv: «Jeg vet ikke hvad du tænker på. Eller også må alting være dødt i dig! Når du kan få din fulle frihed — og så vælger Skarlie! Skrive efter Skarlie!» — Hun gik hurtig op og ned, sa så: «Nej, nej, så dette er Magnhild, som var så fin og ren at hun reddet mig!» Hun stanste og så på Magnhild. «Men det skal jeg heller aldrig glæmme, og du skal følge mig, Magnhild!» Og med pludselig bevægelse: «Har du da ikke et ord til mig? Kan du ikke skjønne at jeg holder av dig? Har du rent glæmt, Magnhild, hvor jeg bestandig har holdt av dig? ... Bryr du dig slet ikke om at jeg er kommet her efter dig like fra Amerika?»

Hun la ikke mærke til at hun sa ut sit hele ærend; hun stod og væntet på at se Magnhild vågne og vande sig. Hun stod ikke nær nok til at se at nu fallt der tårer i vinduskarmen. Hun så bare at Magnhild ikke rørte sig, ikke med den sagenteste bevægelse; dette oprørte henne, og hastig i sine bestemmelser, når hjærtet var fullt, gik hun. Magnhild så henne ile gråtende op ad gaten uten at se in.

Og Rønnaug stanste ikke i sin gråt, ikke engang da hun lå over sit barn og kysste det. Hun tok det atter og atter op til sig, som vilde hun være viss på sit livs erhvervelse.

Hun hadde væntet at Magnhild kom efter. Klokken blev 8, der kom ingen Magnhild; den blev 9, ænnu ingen; hun kastet et sjal over hodet og listet forbi sa-

delmakerhuset. Mannen måtte været kommet for længe siden. Der var ganske stille, og ingen ved vinduerne. Hun gik hjem igjæn og overvejede, idet hun la sig, hvad hun nu skulde gjøre, om hun virkelig skulde rejse uten Magnhild — det var bare et øjeblik hun tænkte så — nej, hun vilde bli og tilkalle hjælp! Hun vilde våge et slag, og det med selve Mr. Skarlie, understøttet av præsten og Grong og andre hæderlige folk. Hun tænkte måske noget amerikansk om saken; men bestemt var hun.

Hun lå og drømte at Mr. Skarlie og hun sloss. Han hadde med sine store, hårete hænder fåt henne fat i hodet, skulderen, hånden; hans ækle ansigt med de nakne gummer så leende in i hennes øjne. Hun kunde ikke ta fra sig... atter i hodet... da ropte Magnhild på henne, gjæntagende, højt — hun vågnet. Magnhild stod foran hennes seng. «Rønnaug! —» «Ja, ja!» — «Det er mig — Magnhild!» — Rønnaug satte sig op i sengen, halvdrukken av søvn: — «Jo, jeg ser.. du.. det er dig? — Nej virkelig dig, Magnhild! Vil du følge?» — «Ja!» Og Magnhild kastet sig over henne og brast i gråt — hvilken gråt! Som et barns der efter en lang skræk finner sin mor. — «Herregud, hvad er hændt?» — «Jeg kan ikke sige det!» og atter den lange inderlige gråt. Og så gjorde hun sig stille løs, og gik hen for sig selv. — «Men nu følger du mig?» — «Ja,» hørtes hun hviske, og derpå atter gråt. Og Rønnaug strakte sine armer ut; men da ingen kom i dem, hoppet hun selv ut, og tok glæden praktisk ved at klæ sig på i en rivende fart. Der var glæde, ja triumf i hennes sjæl.

Mens hun sat på sengekanten og klædde sig, så hun høyere på Magnhild; sommernatten var aldeles lys, og Magnhild hadde hejst et gardin, åpnet et vindu og stod der. Klokken måtte være som 3. Magnhild var i under-skjørt med en kåpe over; en pakke lå på en stol; det var kanskje hennes kjole. Hvad kunde være hændt? — Rønnaug gik in på salen for at klæ sig videre, og da Magnhild kom efter, lå hennes nye rejsedragt der og blev vist frem. Hun sa ikke takk, hun så næppe på den, men satte sig ved siden og gråt på ny. Rønnaug måtte

klæ henne på. Herunder hvisket hun: «Har han villet bruke vold?» — «Det har han aldrig,» sa Magnhild; «nej, det er andre ting,» og gråten tok henne så sterkt at Rønnaug intet videre sa, men gjorde både henne og sig selv færdig på kort tid. Hun skyndte sig in igjæn for at vække sin amerikanske veninne, derpå ned for at vække i hotellet; hun vilde rejse om en time. Hun fant Magnhild i den stilling hvori hun hadde forlatt henne. «Nej, tag dig nu sammen! Innen en time skal vi være herifra!» Magnhild sat dog: det var som hennes kraft var uttømt med den kamp og den beslutning hun nylig kom fra. Rønnaug lot henne være; selv hadde hun nok at gjøre. Alt blev færdigpakket, og tilsist barnet, omgit av sine rejsetæpper, uten at vågne. Innen en time var ganske rigtig både de og deres saker stuvent i hennes prægtige rejsevogn. Alt sov omkring dem. Åvsted gik det i den lyse morgen forbi kirken. Solen såes ikke; men himlen rødmet over fjællene i øst, landskapet lå i mørke skygger, fjællenes øverste skråninger i et sort-blått av dypeste dybde; elven, uten strejf av lys over sin kamp, skar frem som et tog av vrede, ville besøkende fra fjællene, der kom nedover nættop i dette opvågnelsens øjeblik, strykende frem uten stans, uten skånsel, med skoggrende røster over sine ville forsæt og det hæld der fulgte dem.

De naturintryk og de følelser Magnhild ellers kunde ha hat ved færden — som rejse fra mange års lidelser, eller som den første mil på en ny livsbane, i sin barnsvennines pragtfulle vogn — — det dovnet alt av i en trætt, tom døs. Hennes liv til daglig hadde jo været mangearig hvile i vaner, så en kvælls bevægelse hadde aldeles tømt hennes kræfter. Hun længtes til intet som til en seng. Og Rønnaug, som vilde ha motsætnings under helt gjennemført, hun vilde ikke alene komme i sin egen vogn med to hæster for (når stigningen begynte, vilde hun ha fire); men hun vilde også sove i en av gjæstesengene på det skyss-skifte hvor hun hadde tjent som jænte. Så gjorde de også, og tre timers søvn blev her tat. Konen i huset kjænte Rønnaug; men da Rønnaug ikke likte henne, blev intet prat av.

Efter at ha sovet, spiste de og betalte, og så måtte Rønnaug egenhændig skrive i skyssboken. Det var altfor morsomt. Da læste hun, sist skrevet i den, følgende: To personer, 1 hest, næste skifte — og tilføjd i margen:

«Fugler møtte os to, kvitt-kvitt!
Hos os I tænker at bo, kvitt-kvitt?»

«Vi tænker aldrig det gran, tra-ra;
vi elsker over forstand, tra-ra!»

«Hvad er dette for løjer?» Begge de andre til; for Betsy Roland blev det oversat.

Nu mintes de alle at de, just som de kjørte in, havde set en vogn med en herre og dame i kjøre ut og opover, fort forbi. Herren hadde vændt sig bort, som vilde han ikke sees; damen hadde været tilsløret.

De talte om dette æmne, da de sat i vognen og kjørte videre, mens alle folk på gården hadde samlet sig. De rejsende fant ut at verset måtte skrive sig fra to lykkelige nygifte, — og Magnhild kom, ved den sort tankeforbindelser man ikke rår for, til at huske hine to unge, ham i saffiansstøvle og henne med det særeget opsatte hår, som hin kvæll på hennes bryllupsrejse mottok dem på næste skifte. Derved kom hun til at minnes brylluppet, derved til at tænke på hvad hun i alle disse år hadde gjennemgått, og hvor planløst hennes liv lå, planløst, enten hun så bakover eller frem.

Det var imidlertid blet en vidunderlig dag; solen hadde nu nådd over de her så høje fjæll. Dalen lå således til at den helt blev overskinnet, skjønt den var trang. Elven gik her i smalere, men stenrikere leje, gik skumhvit, hvor kampen stod, græsgrøn, hvor denne ophørte, blå, hvor lien skygget, og grå her, hvor den dannet ævje over en leragtig bund. Græsset dernede stod med stive børster, lenger oppe med gule æggeblommer, de største de hadde set.

Fjællene øverst oppe glittret; den mørke furuskog på barm og i fang stod med slik mæt frodighed, at den som rigtig så, uvilkårlig blev opfrisket. Her, nærmest vejen,

stod løvskog; ti her var furuen borthugd, men brøt ellers erobrende frem igjæn fra sit mægtige hovedland der bak. Vejen var støvfri. I skogbrynet stod fjællblommer med det siste dugg-glimt for idag. De rejsende lot holde og plukke, sat siden og forlystet barnet med blomsterne, og bant kranser og prydet det med. Litt længer oppe, da elven sank dypere under dem, så dens dur ikke tok al lyd in under sig, var der jublende fuglekor. Trosten vippet, enkelt- og flokkevis, fra det ene træ over i det annet, dens kraftige snattren vederkvæget; en opskræmt tiur turet med sterke vingeslag bort mellem grenene. En hund som fulgte hæstene, skræmte ryper op, de skrek, flakset, gjænte sig i lynget, skrek og skræmtes atter op, men søkte ad omvejer tilbake. De måtte ha reder her: her stod også så fullt av bjørk rundt om den lille lyngplet.

«Å, hvor jeg har længtes til denne rejse! Og Charles, som gav mig den!» — Tårerne stod Rønnaug i øjnene; men hun avbrøt sig selv efter at ha kysset sit barn: «Ingen tårer! Hvorfor?»

Og hun sang:

«Shed no tear! O shed no tear!
The flower will bloom another year.
Weep no more! Weep no more!
Young buds sleep in the root's white core.

Det er vor sommerrejse, Magnhild! The summertravels in Norway! Nu fremad!»

Men Magnhild bøjde sig ned, og tok ansigtet mellem sine hænder.

«Du skal få det godt, Magnhild. Charles er så god! Han vil gjøre alt for dig.»

Men nætop nu kunde hun høre Magnhild hulke, og så holdt hun inne.

Den soldag de rejste frem igjænnem, den friske krydrede fjæll-luft de inåndet, den jubel der slog ut av skogen, barneminnerne i dette, blev Rønnaug for sterke. Hun glæmte Magnhild og sang igjæn. Så tok hun barnet og talte overgivent med det og med Miss Roland.

Hun overraskedes ved at Magnhild spurte: «Ælsker du din mann, Rønnaug?» — «Om jeg ælsker ham? Nu —! Da Mr. Charles Randon sa til mig: Jeg vil sørge for Deres utvikling, Rønnaug; jeg håber De gjør mig glæde, — vel, så gjorde jeg ham glæde. Da Mr. Charles sa til mig: Min kjære Rønnaug, jeg er adskillig ældre end De; kunde De allikevel være min hustru, så er jeg viss på at jeg blev lykkelig; — vel — så blev han lykkelig. Og når Mr. Charles siger: Min kjære Rønnaug, lad mig se du våker over lille Harry, så jeg finner eder alle i Liverpool i September, og din norske veninne med — så finner han os i Liverpool i September og lille Harry frisk — og min norske veninne med!» og hun kysste barnet og fik det til at le.

De skiftet hæster på gjæstgivergården; de to blev sittende i vognen. Rønnaug stod av, dels for at se gamle tomter igjæn, dels fordi hun vilde skrive i skyssboken. Det hørte til, sa hun. Straks efter kom hun leende med skyssboken. Under samme adresse, nemlig: «To personer til næste skifte» — betegnende for disse «to personer», i deres forhold til virkeligheden, at de ikke engang så efter hvad næste skifte het! — stod følgende:

«Kjærlighed er hele knoppen,
hele blomsten, hele frugten.
Ænda, når av vintertugten
kvisten bryter, ropes: stop'en!
Stans så heller selve livet;
mellemsvej er ikke givet.»

Rønnaug oversatte det for Betsy Roland, og på Norsk og Engelsk tok de alle tre ut sine forskjellige gisninger. Deri stemte de, at her måtte være to ælskende på rejse, og det under særegne forhold; men hvilke: om de var nygifte eller bare ælskende, om de var på en flugt, eller bare drev morskap efter vel overstått kamp, eller ja, der var flere muligheter! — Rønnaug vilde skrive verset av, og Magnhild bød blad av sin lommebok. Idet hun tok denne op, fallt et brev frem; hun blev selv forundret. Men så husket hun at hun hadde fått det med

posten en times tid efter hennes manns komme igåraftes. Optat av kampen med ham, hadde hun lagt det i boken så længe. Hun fik aldrig brev, så hun kunde ikke skjønne fra hvem dette kunde være. De to, som kom fra Amerika, opdaget ikke at brevet bar fremmede frimærker; det gjorde Magnhild straks. Hun åpnet; det var et fint skrevet brev på fint papir, et langt brev. Der stod München over, og derunder — læste hun også ret? — Hans Tande! Hun slog brevet sammen, uten selv at vite av det, mens en hæftig rødme skyllet over hennes åsyn og hals. Begge de andre lot som de intet hadde set; Rønnaug gav sig i færd med at skrive av verset.

De kjørte hurtig videre, og under dette lot de Magnhild være. Men dennes forlegenhet tiltok i så høy grad, at det pinte henne selv at sitte i vogn med de andre. Hun bad ydmygelig om at måtte få stige ut og gå et stykke. Rønnaug smilte, og bad kusken holde; — her var en slette hvor hestene kunde hvile så længe. Da de rejsende var steget ut, tok hun Magnhild og førte henne et par skridt mot skogholtet bak dem: «Så — gå nu derin og læs dit brev!»

Da Magnhild stod i skogen, stanste hun. Hennes bevægelse tvang henne dertil. Hun spejdet, som frygtet hun selv her folks nærværelse. Solen spilte hist og her på de fallne gule nåler, de fallne råtne stammer, på den dypgrønne mose over stenene og på lynget i åpningerne. Der var aldeles stillt; borte fra den sollyse skogkant nådde et enkelt fuglekvidder og barnets lallen og Rønnaugs latter. Det klang så klart imellem stammerne.

Magnhild våget atter at ta brevet frem; hun viklet det ut. Det hadde fåt falske folder. Hun la det åpent foran sig og så i det, som en ældre kvinne ser utover et kistegjæmt klæde fra brudefærden. En enkelt gjennem grenene fallende stråle lekte på det, urolig, snart rund, snart avlang. Hun så i dens lysende ring et ord, to ord tydeligere æn de andre: «store håb — og veg» stod der; — «store håb — og veg;» hun læste det og skalv. Ak, ak, ak! Op igjæn og op igjæn læste hun det, og blev så rik på forventning, på frygt, på minner av salighed og kamp hun kunde ikke sitte, hun rejste sig, men

for atter at sætte sig og prøve. En lang, lys latter fra Rønnaug kom skytende in som en stav hun grep til støtte. Hun fik mot, av hennes mot, og så hist og her i brevet, ikke for at læse, men for at gjætte, om hun turde. Men hun var selv for oprevet til at kunne lægge brutte sætninger sammen til mening, og førtes uten at vite det in i den sammenhengende læsning. Hun fattet ikke alt hun læste. Men det var dog et samkvem; det var som et håndtryks berøring. Det summet noget om henne av musik, hans musik; hun var i hans omgang igjæn, den duft, det blik, den unselige taushed, hvori hun hos ham hadde levd jordens højeste fryd. Diamanten skar lysringer over pianoet, hans fine hånd lekte «blomster i enge». Fullstændig hos ham gav hun sig i henførelse til at læse annen gang, fattet mere, stanste, jublet uten ord, læste, mens tårene trillet. Hun stanste uten at vite det, bare fordi hun ikke så, begynte på igjæn uten at mærke det, avbrøt, gråt ut, læste, ændte for at begynne på ny. Tre, fire, fem ganger op igjæn. Hun kunde ikke mere! —

Hvad var imidlertid ikke gjennemgåt av tanker og følelser hun tusene ganger hadde hat, og av tanker og følelser hun aldrig hadde anet.

Det første hele intryk hun samlet, i den halvklamme skogsskygge, der hun sat gjæmt, var som en bunt av bævende stråler. Det var den anelse hun fik — den var ikke uttalt, og dog åndet den op av hvær linje (tusene ganger søtere således!) den anelse, ja visshed, at han, ja han hadde hat kjærlighed for henne! — og dernæst den fulle kunskap han samtidig hadde hat, om hennes kjærlighed — længe, længe før hun hadde fattet den selv! — og som han dog ikke hadde rørt ved, nej ikke med et blik. — Hvor overbærende han hadde været! Og hvad hadde han dog ikke altsammen set hos henne! Var det sant, kunde det være sant?

Å, det var det samme! Men at få føle alt dette tilbunds som han hadde følt, det var i hennes sorg likesom solen bak den våte luft — efterhånden glidende in i dunstlagene med tusene aldrig anede lysvirkninger oppe og nede. Hvilken opånden igjæn efter års tomhed, savn, rugen!

Først senere trængte de enkelte tanker frem, men i grunnen ikke før Rønnaug kom til. Det var også så tunglæst, dette brev; det klang hist og her som oversættelse fra et fremmed sprog. — Men nu brevet.

— — —

«Jeg kommer tilbake fra Syden. Jeg trodde mig sterk nok. Ak! — bladene har vel sagt Dem at jeg er syk; men bladene vet ikke hvad jeg nu vet.

Det første jeg gjør i den nye visshed, er: at skrive Dem til, kjære Magnhild.

De vil naturligvis bli smærtelig forundret ved at se min underskrift. Jeg vakte store håb — og veg da de skulde fullbyrdes.

Tusene ganger har jeg siden tænkt mig hvor det har budt imot for Dem at gå til pianoet og prøve på at gjenta en sang vi tre sammen hadde studeret, eller en øvelse vi to hadde gjennemgått. Det skulde et under til om De kunde komme Dem til.

Tusene ganger har jeg også overtænkt om jeg skulde skrive Dem til, og si Dem hvad jeg nu ændelig siger Dem, at min dybeste sorg i livet har dette været.

De utfridde mig av et engang rikt, men siden uværdigt forhold, og dette blev mig til oprejsning. Uskylsspiren i min sjæl hadde atter fått luft. Hele omfanget av denne utfrielse kjante jeg ikke, så længe vi var sammen.

Og til takk for hvad De har gjort mot mig, har jeg brutt Deres liv ned, så vidt jeg kunde. Men jeg har også længtes til at si Dem hvad jeg nu tror, nemlig: vor bestemmelse på jorden er ikke alene den vi selv kjenner, ikke alene den vi tror er vort livs hovedsak. Da De uten selv at vite det gav mig en renere, høyere retning, fyllte De også en bestemmelse, kjære Magnhild. Den var kanskje liten; men kanskje var den også bare en hundredel av en større, som De har øvd mot mange flere uten selv at ane det.

Magnhild, nu kan jeg si det, uten at mistydes, og tillike uten at skade; ti De er blet halvfemte år ældre, og jeg går bort; — ja, nu tror jeg det vil hjelpe Dem at få høre det. Altså: uskyllen i Deres sjæl var i Deres særegne skjæbne blet til en sædelighet der hos Dem,

fremfor hos nogen jeg har møtt, forkyste sig som en magt. Den var så meget skjønnere som den ikke var sig sine ytringer bevisst. Den åndet av hvær rørelse i al Deres bange kejtethed. Den nådde mig ikke alene i Deres rødmme, Magnhild; nej, også i Deres stemmeklang, i det umiddelbare forhold De intok til hvær De talte med eller så på eller bare hilste. Det menneske ved Deres side som ikke var rent, gjorde De avskyeligt; De lærte selv den frafallne hvilken skjønnhed sædelighed ejer.

De har den fulle ret til at glæde Dem over dette som jeg her siger. Ja, gid det måtte mere æn glæde Dem! Det er ikke godt at ruge over en tapt bestemmelse, Magnhild, og av brev fra Grong kan jeg forstå at dette gjør De nu. Den som ikke når det første eller største han vil nå, tør ikke straks synke hen i skjødesløs uvirksomhed; ti derved hæmmer han den tusenbladede bestemmelse livstræet har. Kanske selve skuffelsen skulde være med?

* * *

(Fem dager senere.)

Magnhild, jeg siger ikke dette for at unskylle mig. Hvær gang jeg tænker på Deres sang, vet jeg hvad jeg har stanset. Den hadde en renhed, urørt av lidenskap; derfor strøk den rensende over min sjæl. Duften av gode minner var i den, minner om min barndom, min mor, min gode lærer, mine første forestillinger om musik, mine første længsler i kjærlighed eller skjønnestrang. Også de første skjære farver over livet gled frem igjæn, de som ænda ikke var sterke, men heller ikke smussblandede.

Jeg tænker mig denne sang kunstmæssig bøjd, åndig gjennemstrålet — hvilken forkynnelse! Og dette har jeg stanset.

Jeg kjøpte, mens vi var sammen, nogen søljer som Deres far hadde gjort. Jeg synte dem for ingen. I mine daværende omgivelser vilde det ha vakt mistanke og derved ufred. Men i disse søljer følte jeg slægtsopgaven, Magnhild, — slægtsarbeidet som Deres anlæg skulde fortsætte. I Deres fars arbejder er der uskyldig fantasi,

tålmod, i det ufullkomne likesom suk fra ænnu betydeligere, uløste kræfter.

Er alt dette nu stanset, derved at De er stanset, som er den siste av slægten, og uten barn? Nej, jeg unskylder mig ikke.

* * *

(Jeg har atter flere dager været stanset. Nu må jeg prøve at fullføre.)

Lad ikke det jeg har gjort ondt mot Dem, og derved desværre mot flere både i samtid og eftertid, bli brukt av Dem som en unskyllning til aldeles intet videre at gjøre! De kan jo, hvis De vil, forløse hvad der er ævne i Dem, om ikke på den ene måten, så på den andre. Og gjør nu det, også fordi jeg ber Dem om det! De kan gjøre min brøde mindre tung for min tanke nu i de siste livets timer.

Ja, idet jeg skriver dette, letner det. Den godhed De tross alt visstnok har for mig (jeg føler det!), gir mig bud.

De vil, så vidt De kan, redde mit livs virksomhed også der hvor den ikke fullførte hvad den begynte; De vil opbygge og utbedre. Magnhild!

De føler dog denne bønn tillike som en trøst?

* * *

(Jeg kom ikke lenger. Men idag er jeg bedre.)

Hvis dette hjelper til at åpne Dem værden igjæn, så De trær in og tar fat; ja, hvis alt det som De enten helt forsømte eller halvt gjorde, kan få rang av led i en oppgave og altså bli kjært, — da gjør De godt mot mig; husk det! Lev vel!

Åk ja, lev vel! — Jeg har andre brev at skrive og kan ikke meget. Lev vel!

Hans Tande.

* * *

(Otte dager senere.)

Jeg setter over i brevet til Dem følgende fra et annet brev til en annen:

«Det er ikke sant at kjærligheden for alle er gjennemgangen til livet. Kanskje er den det ikke for halvdelen selv av dem som når frem til et virkeligt liv.

Der er mange som øder sin tilværelse i savn av kjærlighet, eller for at følge sin kjærlighet. Nogen av dem kunde måske ikke annet (menneskene er så forskjellige, forholdene ofte så unskyllende); men de jeg har set gjøre det, kunde ubetinget ha hersket over sig selv og derved vunnet en ny kraft. De lot imidlertid alt forsøk herpå fare, dertil opmuntret av en litteratur og en kunst hvis kortsynthet kom av at den var smittet i viljen.»

XI

Magnhild og Rønnaug kom arm i arm ut av skogen, hvor Rønnaug ændelig hadde måttet hente henne, og hvor så meget var blet fortalt, gjennemgått, vejd. De trådte helt ut på sletten. I hvilken blå duft stod ikke fjællene, og i denne ramme furuskogen der borte, lynget her fremme, og så sletten med Miss Roland og barnet; de sat på blå og røde tæpper ved vognen. Fra denne forgrunn gik morens øje fantasirikere ut igjæn og tok ænnu sterkere inntryk av linjerne, lysningen, farverne.

«The summer-travels in Norway; the summer-travels in Norway!» sa hun hen for sig.

Man kunde ane det ut av hvært ord, at de var de med størst fantasi gjæntagne av hele hennes engelske ordforråd.

De gik langsomt videre omkring. For Rønnaug var Magnhild blet ny, hennes bevissthet mangfoldiggjort, hennes åsyn gjennemstrålet og derved et annet. Magnhild hadde jo snart i fem år hemmelig ruget over sin tapte bestemmelse og sin tapte kjærlighet, de to søsken som levde og døde sammen. Hun hadde nu åpnet sin sjæl for en annen; — dermed var skedd noget!

De lot spenne for, og drog videre. Men middagshvilen i naturen forstyrredes ikke av dem, næppe engang av vognrammelen; ti de drog langsomt frem i lierne.

På neste skifte læste de i skyssboken følgende:

Os møtte ravneskrik på denne vej.
Vi skjønner begge at det ondt bebuder.
Vi offret ikke til de vrede guder,
og selv de blide nærer store tvil.
Hvad gjør det os? Én gud for os er gyldig.
Ham har vi med os! Og for ham uskyldig
vi ler av varslerne, og har ej il.

Disse småvers blev selv til et fuglekor over de rejssende.

Men ikke-samtonig glæde forstemmer — og her blev desuten verset til forvarsel; ti de hadde jo bare holdt frem et lite stykke fra gjæstgivergården, så møtte dem kirkespiret på højen hvor Magnhilds forældre og søsken lå, og stenvejen til venstre i fjellet hvor hennes barn-domshjem hadde ligget.

Den golde stenvej hadde steget op i Magnhilds minne, så ofte som det syntes henne at hennes spildte lange livs leje lå som en sådan. Her møtte det atter således. Den trøst hun nylig hadde fåt, kunde længe ikke tale. Ti der fulgte henne jo så meget uløst og usikkert. Hun nærmet sig nu utgangspunktet for alt-sammen; fra højen kunde præstegården sees.

Det var avtalt at de skulde ta in her. Vognen gled nedover mot den venlige gård gjennem en bjørk-allé. Rønnaug fortalte Miss Roland om præstefamilien, og gjorde det morsomt. Da skræmtes de alle op ved at vognen vilde vælte. Like ved svingen op mot trappen hadde kusken kjørt op på en stor sten, som lå og bød sin laveste side frem nætop på denne kant. Både Rønnaug og Miss Roland gav et let skrik, — og da alt var overstått uten videre fare, lo de. Til deres glæde lo Magnhild med. Så lite tilfældet var, det hjalp til at flytte henne. Nu var hun med én gang på præstegården! Denne sten — hvor mange hundre vogner hadde ikke kjørt op på den; men kom den nogensinne væk? Der stod gamle Andreas, gamle Søren, gamle Knut! Der så også gamle Ane ut! En hund gjødde fra stuen; Magnhild spurte: «Har de fåt hund?» Rønnaug svarte: «Så skal jeg vædde den er kommet av sig selv!»

Gamle Ane tok tøjet, Rønnaug barnet, de blev alle fra gangen vist in i dagligstuen; men der var ingen uten hunden, en stor lurvet en, som for det første gode ord opgav sin vrede, og gik makelig snusende og loggrende fra den ene til den andre, derpå tilbake til ovnen — la sig, fet, forsørget.

Det knaket og braket ovenpå; det var præsten som rejste sig av sofaen. Denne springfjærsmusik kjænte Magnhild så godt. Hunden kjænte den også; han rejste sig, han vilde ut for at følge sin herre. Men denne, som hørtes i den sukkende trøttrappe, gik ikke ut, men kom in, så hunden bare hilste på ham, loggret, og gik atter tilbake til ovnen, hvor han væltet sig stønnende efter så stor bevægelse.

Præsten var den samme i alle mulige måter. Han hadde hørt om Rønnaug og var glad ved at se henne; hans fete hænder holdt hennes så venlig og længe, og ænnu lenger Magnhilds. Han hilste på Miss Roland, og barnet hadde han moro av; det var blet livligt ved de nye ting i stuen, især ved hunden.

Og da han hadde tændt pipen og fåt de andre og sig selv til sæte på de broderte stoler og sofaer, var det første han måtte fortælle (ti det var nætop for en månedstid siden så heldig tilændebragt) at «småpikerne» var blet forsørget. De hadde nemlig fåt hvær sin livrente. Det var virkelig på udmærket sikke vilkår. Gud hadde i sin ubegripelige nåde været så god imot dem. Mere bekymret hadde de været for «frøknene» (den for-dums lærerinne kalltes så). De hadde jo tænkt også at gjøre noget for henne, skjønt det næppe var blet tilstrækkeligt; dertil strakte deres midler næppe, og selv kunde hun intet mere ha fortjent sig; ti hun var blet så besværlig. Men Gud hadde i sin uransakelige nåde også tænkt på henne. Hun behøvde ingen livrente mere. Hun hadde været i besøk hos en slægtning ikke så mange mil herfra; der hadde Gud kallt henne til sig; hun hadde ikke tålt rejsen. Efterretningen var kommet til dem for et par dager siden, og præsten var i stor uvissshed om han kunde rejse til begravelsen; det berodde på et brudepar, om det kunde opsætte vielsen et par dager. «Således

går det, kjære Magnhild, omskiftende i livet. Den ene til graven, den andre til brudeskammelen. Ak ja! — Det var da en vakker kjole du der har, mit barn. Skarlie er sandelig en god mann mot dig. Man tør ikke sige annet.»

Ændelig kom fruene og de to døttre. Det litt våte hår, de rene manschetter, de nystrøkne kjoler viste at de hadde gjort toilette. De talte ikke, det besørget præsten; de nejde bare, idet de tok i hånd, fant sit broderi og satte sig på hver sin broderte stol. Den ene av døttrene rejste sig dog snart og hvisket til moren; man kunde av retningen som først hennes, så morens blik tok, slutte sig til, at det var et spørsmål om flordraget over spejl, billeder og et par gipsfigurer skulde tages av. Da piken atter satte sig, var det sansynligvis besluttet at det ikke skulde tages av. «Og frøknen, som er død?» sa Magnhild. Alle tre sænket på én gang broderierne og løftet hoderne. «Hun døde av slag,» sa fruene. De satt litt; derpå broderte de videre.

Præsten rejste sig for at få hunden ut. Den gik overmåde skamfull, hvilket præsten roste den for. Derefter fulgte flere av dens dyder i langsom fortælling. Den var kommet til dem for tre år siden; Vorherre alene visste hvorfra; men også han alene visste hvorfor: ti allerede i næste sommer hadde den frælst frøknens liv, da Ole Bjørgans gale okse var kommet imot henne på hennes vanlige spasertur til kirken.

Den tredje store begivenhed: at gamle Andreas hugg sig i foten, kom dernæst i like langsom fortælling. Præsten gav just hvad gamle Andreas sa, da præsten hadde båret ham in på sengen, så blev fortællingen avbrutt ved at det skrapet ydmygeligen på døren; det var naturligvis hunden. Den svære præst rejste sig straks for at lukke ham in, gav ham gode, advarende ord, der blev mottat med loggrende tilbakeholdenhed.

Hunden så sig rundt. Og da fruens øjne åbenbart så mildest på den, gik den straks dit, og slikket den hånd hun gav ned.

I det samme rejste Magnhild sig, gik like hen til fruene, strøk hennes hår; hun følte at alle så på henne,

men mest fruen, i forlegen forundring — og Magnhild hadde ikke ævne til videre at klare hvad hun her hadde påtat sig, skyndte sig derfor ut. Der blev stille i stuen efter dette.

Hvad var det? Hvad var hændt? Det var hændt, at Magnhild hadde om formiddagen fåt et brev, som vi kjenner; men derefter så hun på præstegårdslivet med nye øjne.

Det kjedsommelige oplot sig; hun så bak det in i en hjærlighed og en uskyll hun altid hadde overset, og hun begynte at ane noget.

I præstens fortællinger, fra den første til den siste, ikke et ord der gav minnelse om at han eller nogen av dem hadde gjort noget godt. Man måtte selv opdage det. Men det hadde hunden gjort, før Magnhild hadde gjort det.

Den takket; hadde hun nogensinne gjort det? Og det strømte så stærkt in på henne, at hun måtte derhen, hun også. Først i færd med det, følte hun i alles forundring hvor uvant de var til takk eller takkens tegn fra henne, og dette skræmte henne, så hun gik.

Hun gik vejen bortover mot kirken, måske fordi denne nætop var omtalt. Selv optoges hun helt av sit nye syn. Hun hadde til dette øjeblik nøjagtig set alle deres naragtigheder, det var sant. De hadde ærgret, moret eller kjedet henne. Men hun hadde ikke før nu set, at det som nylig var blet rost hos henne selv, hadde hun fåt i dette hus; det hadde her bredt sig beskyttende over hennes sjæl, som broderierne over møblerne i deres stuer. Hadde Skarlie kunnet nytte alle husets svakheder til at liste sig in på henne, hun hadde dog også i dette hus fåt den styrke hvormed hun hadde holdt imot ham til idag.

Hvis hun her levde forholdsløst, så var skyllen ikke bare husets rolige vanegang, men mest hennes egen, som allerede her hadde stængt sig in i sine drømme. Det skulde hele den overbærenhed til som også var huset egen, for allikevel at ta henne så vidt med som hun var kommet. I et annet hus vilde hun være sat på porten, — tung, uskjøn, utaknemlig som hun hadde været!

Ja, utaknemlig! Hvem hadde hun nogensinne takket?

Jo, én, — ham som hadde gjort henne mest ondt — men også mest godt; ti ham ælsket hun. Dette kunde ikke regnes.

Men hvem ellers? Ingen her! Ikke Skarlie, skjønt han hadde været vedholdende god mot henne i meget, også han. Ikke fru Bang, og hvor hadde hun dog ikke været god! Ikke Rønnaug, nej, ikke Rønnaug heller!

Hun forfærdedes. Hun talte jo første gang i sit liv rigtig med sig selv; og dog hadde hun næsten intet annet gjort.

Nu fattet hun det, skjønt det engang før, men så forbigående, hadde skræmt henne, — nu først fattet hun det, hvad det måtte ha været for Rønnaug i mange år at langes til Magnhild, for at fortælle henne sit rike livsskifte, for at vise henne sit barn, for at fri henne selv ut og gjøre henne lykkeligere, — og så møte en som ikke engang gad følge henne bort til hotellet, hundre skridt derifra — fordi hun ikke hadde gidde klæ sig på!

Hun sat atter på højen foran forældrenes ødelagte hjem; hun dækket sit åsyn i skam.

Fra de tanker som her fødtes, gik hun ikke før mot kvællen, træt på sjæl og legeme.

Da hun sent om kvællen sa godnat til Rønnaug, la hun sin arm om henne, og lænet sit hode op til henne. Men hun fant ingen ord; ti man finner ikke dem første gang.

XII

Rønnaug drømte næste morgen om sang; hun hørte den ænnu, da hun vågnet, og litt efter samlet hun sig så vidt, at hun spurte sig selv om det virkelig kunde være Magnhild som sang! Denne tanke fik henne lysvåken og ut av sengen.

Hun var ikke før kommet i sin morgenkjole, så åpnet hun et vindu. Fra dagligstuen, d. v. s. nedenfor i den annen ende av huset, lød sang til et svakt pianospill. Sangen var ren, høy; det måtte være henne!

Hun skyndte sig for at bli færdig og komme ned. Ute på gangen tok hun sine støvler, som stod der, for

at dra dem på derute, da hun frygtet for at vække Miss Roland og barnet. Der kom nogen opad trapperne; hun satte raskt støvlerne ned, og stilte sig foran; ti det hode som stak op, var Grongs. Han her?

Han hilste med et skarpt, kort blik på henne og gik uten et ord in på et værelse ved siden av.

Rønnaug sat og hørte på sangen, mens hun gjorde sig færdig. Den fløt så liketil og stille; der var visstnok glæde i den, men dæmpet, man kunde kalle den skjær.

Hun holdt sig rolig, til Magnhild sluttet, og stod ænnu litt. Så gik hun ned. Døren var halvåpen, derfor hadde hun hørt så godt. Magnhild hadde vændt sig med pianostolen og sat og talte med sine to veninner fra barneårene; de sat en på hvær side av henne. Det var for dem hun hadde sunget, lot det til.

De rejste sig alle, da Rønnaug trådte in. Magnhild lot henne se på klokken. Sandelig, den var ti! Magnhild hadde længe været oppe. — Og sunget?

Pikerne fjærnet sig for at bringe kaffe, ægg o. s. v. in i spisestuen. Straks Magnhild så de var ene, skyndte hun sig med at spørge Rønnaug om hun visste at Grong var her. Rønnaug fortalte hun hadde nættop møtt ham. «Jo,» hvisket Magnhild, «han er på rejse efter sin søn. Tænk, han er flygtet med sin forlovede! Han er 20 år, og hun er vel 16!»

«Altså versene?» — «Var naturligvis av ham. Grong raser. Han hadde jo villet opdrage ham til digter!» De lo begge. Gutten var virkelig overmåde begavet, fortalte Magnhild videre, og faren hadde for hans skyll læst alt muligt, og hadde rejst med ham i Tyskland, Frankrike, Italien, England. Nu skulde han få et intryk av fædrelandets natur og folkeliv, og så — vips! — borte er han!

Grong hørtes i trapperne, så mere blev ikke fortalt. Men de fik et hvasst blik, da han kom in. Han gik frem og tilbake, gjæmt i sit skjæg som i en skog, og dulgt bak brillerne som et billede i en brønd.

Man satte sig til det sene frokostbord, hvor fruen forlegen-venlig mottok én for én. Præsten var nede i skolehuset i et møtte.

Efter bordet, hvor Grong ikke opløst sin munn til annet en mat og drikke, gikk han gjennom dagligstuen og gangen like ut på trappen. Rønnaug gikk tappert etter; ti hun vilde tale med ham. Han merket det og vilde komme bort, blev inbhættet, og måtte med henne gå bortover veien. Men da han hørte hvad det gallt, skrek han op: «Jeg er pinedød så kjed den lange kone og hennes kjedsommelige bestemmelse, at av mig får De ikke et ord! Jeg venter desuten på min skyss.» Han vilde vandre; men Rønnaug holdt ham leende og førte ham tilbake på æmnet. Men før hun fikk fortælle hvad han måtte vite, avbrøt han:

«Hun har tørt hen ingensomhelst bestemmelse; det er hemmeligheten! — Hennes sang? Tande har skrevet så ofte til mig om den sang. Nu har jeg hørt på den her imorges — og vet De hvad? korrekthet, teknik, ren tone, ja visst; men ingen fantasi, intet gjennombrudd, intet innhold, — hvor pokker skulde hun også ha fått det ifra?

Hadde hun hat fantasi, så hadde hun hat energi, og med hennes sangmiddel, hennes tekniske sans været sangerinne — enten der var en Tande til eller ej, enten hun hadde været gift med Skarlie eller Farlie.»

Tross den hårde og plumpe form kunde der være så vidt sant i hvad han sa, at det var værdt at få Magnhilds historie lagt helt til rette for ham. Grong kunde ikke motstå drag av et sjæleliv. Han blev lutter øre, glæmte både sin vrede og sin skyss.

Han hørte om den Magnhild som næppe gad klæ sig på, og som lot Skarlie gjøre og si hva han lystet, men som, i det øjeblik Skarlie nævner Tandes og hennes navn sammen — d. v. s. bryter in hvor hun sitter gjæmt — straks flygter fra ham like til Amerika! Det var kanskje ikke energi i det?

Han fikk høre om den Magnhild som, stanset i det største, intet mere vilde. Forholdet til Tande blev lagt åpent: Grong kjænte det jo tildels fra Tande selv. Rønnaug trodde det riktigt også at fortælle ham Tandes brev; hun husket det; ti det hadde gjort et sterkt inntryk.

Hvilket inntryk gjorde det nu ikke også på Grong!

Hvad måtte det ikke ha kostet denne mann i sin tid at opgi hvad han først hadde trodd sig bestemt til? Og nu igjæn at opgi sønnen? Hvor kunde hun og Magnhild ha ledd av sådant — som de hadde gjort det den samme morgen!

«Trøst i at tænke sig at vor bestemmelse er større og mangfoldigere æn vi selv ser? Ja, for den som viljeløst og blindt underordner sig den ukjænte styrelse! Jeg kan det ikke!» Han løftet sin knyttede hånd, men lot den stille synke. «Er det en forbrydelse at styre mot bestemte mål, sætte sin vilje, sit ansvar på det? Se det insekt der! Det går bent frem; det vil noget visst. Nu trær jeg det ihjel. Se så!»

Om litt blev han ved: «De skulde ha set min hustru! Hun ilte avsted med flaggrende slør; øjne, tanker funket. Hvorhen? Just som hun ved min hjælp begynte at klare sine ævner, sluknet hun. Stjærneskudd!

Jeg hadde en ven. Hvilken begavelse, og hvilken længsel! Hvor var han ikke skjøn! Nogen og tyve år gammel fallt han på en dansk skanse, næppe omtalt, næppe erindret. Stjærneskudd!

Men hvilken omhyggelighed for tilværelser som ikke vil eller kan noget! Hin fisker i Nordlandene blev reddet, han alene, da en hel bygd gik under. Og han fik leve i over 60 år, dum som den torsk han drog op av havet.

For andres skyll? Til de medlevendes opdragelse? Til frugtbarhed for efterslægten? Jaja, trøst jer med det! Forat jeg skal kunne det, må jeg selv se det, selv føle det. Muldvarpens liv i mørke og tilfældighed kan jeg ikke leve, selv med attest på at engang skal det lyse op, nemlig hinsides. Jeg beundrer dem som kan det!»

«D. v. s. foragter dem!» inkastet Rønnaug. Han så på henne, men svarte ikke.

Rønnaug vilde gjerne vite hvad man nu skulde råde Magnhild til. Han svarte raskt: «Til at arbeide!» — «Uten mål? Bare arbeide?» — Han stanste. «Jeg skal sige Dem ett, gode frue. Magnhilds ulykke har været den at hun sit liv igjænnem har fåt alt hun skulde ha, hvært måltid, hvær kjole. Hadde hun været i strængt

arbejde, eller opdraget barn, så hadde hun ikke hængt efter drømme.» — «Åltså arbejde uten mål?» gjæntok Rønnaug. — «Der er så mange slags mål,» sa han grættent, og siden tidde han. Det var åbenbart at han hadde løpt ringen rundt, og stod atter i vrede over det der var hændt ham selv.

De hadde vændt om, og var i den venlige bjørk-allé ved gården. Derfra hørte de sang, gik nærmere, stanste og hørte nøje på. Ti vinduerne var åpne, og hvær tone kom klar og likelig. «Jo, der er uskyll i den røst,» sa han, «det er sant. Men uskyll er en passiv egenskap.» De gik videre.

«Åltså dog ikke bare teknik?» spurte Rønnaug.

Herpå svarte han ikke. Han var kommet i en annen tankerække. Idet de stod foran huset, stanste han: «Hun som jeg er vel bærere av halvfærdigt slægtsarbejde. Dog — hennes slægt dør jo ut med henne.. og min? — Nej, man kan bli gal av dette! Hvor er min skyss?» —

Han strøk forbi hovedbygningen bak mot gårdsplassen; Rønnaug langsommere efter. Skyssen var ikke kommet. Han brummet en del, og slentret op mot vognskjulet som stod åpent, og hvor han så Rønnaugs vogn. Hun kom til, og han talte med henne om vognen. Den var dog for let til rejsevogn, mente han. Det ene forhjul måtte allerede være blet beskadiget; ti det var avtat. Åltså berodde det på smeden hvor længe damerne skulde bli her. Men han rejste straks; ti der — ændelig! — kom skyssen.

Han tok let farvel, som skulde han bare om næste bjørne; han gik in efter sit tøj. Rønnaug vilde dog vente til han kom ut igjæn.

Hun hadde godhed for ham. Det var kanskje ikke så galt med sønnen som faren nu så det. Der var slik uro i Grong. Kom det ikke av at han hadde så mange slags «begavelser», men ingen bestemt begavelse; hun hadde just engang hørt ham bruke dette uttrykk halvt i spøk om en annen. Men samlet i én hovedævne måtte det være, det følte hun. Så var det dog med Magnhild; men kanskje var den for liten? Det tekniske? Ja, var

dette hennes hovedæвне, så kunde den vel søke sit utslag i sangen!

Klart blev det henne ikke. Og det var så trøstesløst; ti her skulde jo gives råd, tages beslutning. Hun bad til Gud for veninnen, og for ham, den mørke mann, som nu kom ut, fulgt av fruen, den eneste han syntes at ha sagt farvel.

«Hils så min gamle lærer,» sa han ned fra karjolen, idet han grep fruens hånd. «Sig ham sig ham ingen ting!» han slog til hæsten så pludselig at skyssgutten nær ikke var kommet med.

Fruen sa noget om at han visst ikke var lykkelig. Hun blev stående og så efter ham. Da kom en kone den samme vej op mot dem. Hun hilste smilende på fruen, idet hun gik forbi mot kjøkkenet. «Du fik solgt det?» — «Ja.» — «Jeg kan se det på dig.» Og vændt til Rønnaug sa hun: «Den kone, kan De tro, gjorde Magnhild lykkelig imorges.» — «Hvorledes det?» — «Jo, hun skulde til kræmmeren med sit håndarbejde; han er opkjøper for en kjøbmänn i byen. I det samme kom Magnhild ned i kjøkkenet. Da konen fik se henne, hilste hun — hun har så godt for at snakke! — og gav sig til at gråte og fortælle, fortælle og gråte, hvor fattig hun hadde været, men hvor godt hun nu hadde det, både barnene og hun. Magnhild har nemlig i flere år hat en håndgjærningsskole heroppe, og denne kone var en av de flinkeste. De kan tro, dette med håndarbejdet har grepet om sig; der finnes knapt nogen fattig her i bygden lenger.»

«Men Magnhild — blev hun glad?» — «Hun blev så glad; ti snart derefter hørte vi henne synge. Og sist hun var her — for en fire-fem år siden — kunde vi ikke engang få henne til pianoet.»

Rønnaug hilste på Miss Roland og sit barn, som nætop kom. Noget senere vilde hun fra gangen gå in i stuen; da sang det atter derinne. De to præstedøttre sang tostemmig med spæde røster, den ene noget uklarere æn den andre. Det lød slæpende:

«Alt står i Guds faderhånd.»

Døren stod åpen. Den ene av pikerne sat ved pianoet, den andre stod ved siden; Magnhild sat foran dem, lænet til pianoet.

Der skinte fred ut av den lille salme, fordi de hadde fred, de der sang den. De små gule hoder over kjolekraverne gjorde ikke en bevægelse, pianoet næsten hvisket. Men solskinnets over de broderte møbler og broderte overdrag gav samspill fra det fjærne.

Da de var færdige, fortalte den ene at en rejsende dame hadde lært dem salmen, og den andre at frøkenen hadde sat hennes stemme til. Magnhild gav uten at tale eller ændre stilling den ene hånd ut, som den nærmest stående tok.

Der hørtes røster utenfor; det var præsten som kom, fulgt av flere menn. De stilet like på trappen, så Rønnaug gik in. Snart hørtes det stampe i trappen; de derinne rejste sig. Magnhild gik hen til Rønnaug. Da holdt først hunden, så præsten sit mægtige intog, og efter ham seg langsomt in, mann efter mann, tunge, arbeidsslitte folk, en 6-7 gårdbrukere i den lille fjællbygd. Magnhild trykte sig op til Rønnaug, der også veg litt, så de blev stående foran det store flordækte spejl. Præsten hilste godmorgen, først på fru Randon, så på Magnhild; han spurte efter deres befinnende. Derefter kom bonde efter bonde, tok i hånd, gik rundt og tok alle i hånd som var i stuen. «Kall mor in!» sa præsten til en av pikerne og rømmet sig. Fruen kom; atter bonde efter bonde hen til fru, tok i hånd og tilbake igjen. Præsten tørret sit åsyn, stillte sig foran den forskrækkede Magnhild, bukket og sa:

«Kjære Magnhild, bliv ikke bange! Vor lille bygds repræsentanter er idag tilfældig samlet i skolehuset. Og der kom jeg til at fortælle at du var her på gjænnemrejse, og da var der en som sa: Henne skyller vi at her kræves så liten fattigskat. Og da sa flere det samme. Og så sa jeg at dette burde vi sige henne selv; deri var man enig. Du har visst aldrig fåt takk, mit kjære barn, hverken her eller nede på Øren, skjönt der nede er virkningen av dit arbejde ænnu større og har derfra utbredt sig til bygderne på begge sider fjorden.

Kjære barn, Guds veje er uransakelige. Så lange vi ser dem i vor egen lille skjæbne, er vi lykkelige; men når vi ikke ser dem, er vi såre ulykkelige.» (Her brast Magnhild i gråt.)

«Da du med kjælken i din lille hånd førtes frælst ned ad skreden, var det for at du skulde bli til velsignelse for mange.

Forsmå ikke takken fra denne fattige bygd; den er en bøn for dig til den almægtige. Du vet selv hvad han har sagt: Så meget som I have gjort for en av disse mine minste brødre, have I gjort for mig. Måtte du føle det!»

Præsten vændte sig, og i samme højtidelige taletone sa han til sin hustru: «Lader disse menn bli trakteret!»

Han skridtet omkring iblant dem med spøkende tale; men det drønet i huset av den. Jo mere bevæget Magnhild var blet, des lykkelige var han blet.

Magnhild hadde trang til at tale til præsten; ti var hun ikke kommet i hans hus, var intet av dette blet gjort, hvorfor hun nu selv så ufortjent fik takk. Men hans voldsomhed holdt henne tilbake.

Mænnene blev trakteret; de tok atter alle husets folk i hånd, og de fjærnet sig, ført av præsten, hvis stemme lød op til dem næsten like fra skolehuset.

XIII

Ut på eftermiddagen kom posten fra Øren, og med den et brev til Magnhild. Hun blev rædd og gav det til Rønnaug, som snart gav henne det tilbake med den besked at dette kunde hun nok læse. «Her skal du få se hvad din rejse har utrettet,» la hun til. Brevet var fra den lange Lovise:

«Kjære Magnhild!

Jeg skulde idag op til dig efter det mønster som du lovte at greje for os. Men så traf jeg Skarlie alene hjemme, og han var ikke rigtig — ja, hvad skal jeg kalde det, for jeg har aldrig set et så ulykkelig menneske. Han sa du var rejst.

Jeg hørte siden at det var med fru Randon du var rejst, og så tænkte jeg at nu må du være på præstegården deroppe, og ditop skriver jeg. For du må ikke rejse fra os, Magnhild! Eller også rejse, men komme igjæn til os!

Vi har nok skjønt, allesammen, at du ikke var lykkelig; men du har ikke villet tale; så har heller ikke vi. Men kan du ikke være hos os?

Hvor skal det gå os med det nye arbejde som vi nætop nu er kommet in på? Vi grejer os ikke alene. Og så sangen! Kjære Magnhild, mig og Marie takker så mange; det er jo nu vi som står for det. Men vi vet alle hvem vi skylder at vi har vort gode utkomme, har det hyggelig sammen, og kan støtte, den ene den andre. Nu du er rejst, kommer det så frygtelig på os, at vi visst aldrig har gjort dig nogen rigtig glæde, så du kjenner os ikke.

Vi skulde kunne gjøre meget for dig igjæn, kan du tro, hvis vi bare fik lov. Rejs ikke fra os! Eller kom tilbake til os, når du har rejst!

Din inderlig, inderlig taknemlige

Lovise.»

Brevet hadde en overmåde sirlig efterskrift av Marie:

«Jeg blev så bedrøvet, da Lovise fortalte mig det. Hun har mere fremfærd æn jeg pukkelryggete stakkar. Hun har alt skrevet og sagt hvad vi alle, ja alle tænker ved det.

Men jeg har den største grunn til at skrive! Hvad var der blet av mig i værden, om du ikke var kommet på skolen, og hadde fåt mig flink i det som just ligger for mig? Uten dig hadde jeg været andre til byrde, eller jeg hadde arbejdet uten glæde. Nu er det som jeg er med på noget som bestandig skal vokse. Ja, nu er jeg glad!

Så har jeg sagt det! Hvor ofte vilde jeg det ikke; men en turde ikke rigtig, for så blev du sky!

Vi kunde i grunnen ha hat det så godt sammen. Men kunde det ikke bli så ænnu?

Din

Marie.

Efterskrift:

Du vil kanskje tro jeg mener at du har overset os. Nej, det har du ikke. Du har været for tålmodig med os til det.

Men det lod som alting var dig det samme, og menneskene med; det mener jeg.

Kan du ikke, som Lovise siger, komme til os? Vi skal slå os sammen om dig som en bisværm om sin dronning. Kjære Magnhild!»

* * *

Der er intet bedre udtryk for det som nu hændte Magnhild, æn at nye livskilder vældet op. Denne hjælp av det hun aldrig havde tænkt anderledes på æn at det var tidsfordriv og vanegang, gjorde sin gjærning. Hun vilde dog prøve at fortjene denne hengivenhed; hun visste nu hvad hun skulde.

Hun gik og talte med Rønnaug ute på gården. Det begynte at bli kvæll; hønsene var gåt in, og satte sig just kagglende op; hjæmmekjørne var hæntet fra mar-ken og drog forbi. Højduft slog dem nu og da i møte; ti der kjørtes i lade.

Rønnaug kjænte sig så sikker, at hun turde sige Magnhild hvad samme post hadde bragt, nemlig blad som hadde telegrammer fra München, at Tande var død. Det bevæget ikke Magnhild anderledes æn at de stanste en stund og længe gik tause; ti han hadde jo altid været tænkt som noget fjærnt; han føltes heller nu nærmere. Og det han nylig hadde sendt henne til vejledning, blev dypere sant.

Det næste hun tok op at tale om, var heller ikke Tande, men Skarlie. Det blev dog måske rigtigst at sende bud på ham, så de kunde få oppgjør, før hun rejste. Rønnaug var ikke utilbøjelig til at gå in herpå; kun vilde hun at ikke Magnhild, men hun skulde besørge oppjøret. Der var ikke mere at sige æn hvad Magnhild nu hadde bestemt sig for.

Samtalen gik av og til, likesom de selv. Alt husets folk var ute på højning; der var også Miss Roland med barnet. De vilde også selv dit hen. Da kom der en

gut ind på gården, blistrende, med begge hænder i lommen. Ved at se de to damer stanste han både gangen og blistringen. Han intok stilling på højre fot; den venstre satte han frem på hælen, idet han bevæget benet, så fotbladet stod og viftet.

Snart kom han nærmere. «Er det du som heter Magnhild?» spurte han i bygdens klingende dialekt. Han så på den rette, som også svarte ja. «Jeg skulde be dig komme ned i plassen vor, Synstevollen; for der sitter en krop og venter på dig.» —

«Hvad heter han?» spurte Rønnaug. — «Det skulde jeg ikke sige,» sa gutten; han satte atter venstre fot frem, viftet med fotbladet og glante opefter låven. Så slog Rønnaug over i dialekten, idet hun spurte om «kroppen» ikke kunde være låghalt. «Jagu tør det hælde,» svarte gutten og lo.

Da sprang Rønnaug hen til gamle Andreas, som nætop kom fra låven med tom vogn for atter at kjøre ut; vognrammelen voldte at han ikke hørte henne rope; hun måtte inhænte ham. «Er det du som har tat det ene forhjulet av min vogn?» spurte hun. — «Forhjulet av vognen?» spurte gamle Andreas; «er det tat av? — Stå stille, din tull!» ropte han, rykkende så hårdt i tømmerne, at den ene hest nu vilde bakover istedenfor før frem; ti det var en ung hest.

Men under dette var Rønnaug blet klar i sin sak, og hadde forlatt ham. På langsomt Engelsk fortalte hun Magnhild hvad hun trodde at ha opdaget: Gutten, som ænnu stod der, skulde ikke høre det. Andreas kjørte videre.

Magnhild lo: «Ja, han er kommet. Dette er ham!» og vændt til gutten sa hun at hun straks skulde følge.

Rønnaug prøvde at få Magnhild til at bli og at tillate henne at gå. Nej, Magnhild vilde gå selv. Hun var allerede på vejen, da Rønnaug ropte efter henne, at hun kom efter om en stund for at se hvorledes det gik. Den annen vændte sig smilende: «Det kan du gjærne!» —

En tid derefter gik Rønnaug bortover mot Synstevollen. Hun visste nok at Skarlie intet kunde by som

fristet Magnhild; men han kunde være ubehagelig, kanske rå. Forhjulet gav varsku! —

Det var vel ingen for hvem Skarlie var så motbydelig som for Rønnaug. Hun kjænte ham! Ingen uten Rønnaug kunde ane hvad han alt hadde prøvd med Magnhild, feig som han var, for at smitte hennes fantasi, for at få hennes hæderlige følelse brutt. Magnhilds hyppige rødme hadde sin historie.

Hvad var det som bant ham så til henne? Fra først av naturligvis håb som slog feil. Men siden? Præsten hadde igår kvæll, da talen var om de katolske klostre, yttret at Skarlie — som var en berejst og tænkssom mann — Skarlie hadde sagt at i klostrene bad munkene nat og dag, for at bøte på at det øvrige folk tit forsømte bønner. Derfor betalte folket så gjerne til klostrene; det var kontant avbetaling på syndegjæll.

Ved dette hadde Rønnaug sittet og tænkt: Mon ikke Skarlie her hadde skriftet sit eget forhold til Magnhild? Han hadde henne på avbetaling!

Og så unte han henne ikke til andre.

Hadde han bare været hård og utålmodig, så hadde Magnhild øjeblikkelig forlatt ham. Det var just ulykken at han var feig, og at han aldrig kunde helt opgi henne. Han var avbøjende, straks han hadde været forsøkende, rigtig så venlig og interessant, straks han hadde været ondskapsfull. Og det var dette som hadde holdt det gående.

Under disse og lignende oppgjør hadde hun tat vejen over markerne, for ikke at sees fra plassen. Her var græsset ikke slått; hun trådte det ubarmhjærtig ned, men stanste foran en blomsterplet hvis farve- og bladvæksel hun måtte overskue. Da hørte hun stemmer. Foran henne var flere kjærr; igjennem dem skimtet hun de to hun søkte.

Der sat Skarlie og Magnhild i græsset, han i skjorteærmerne og uten hat.

Halvt redd for Magnhild og uten den ringeste agtelse for ham gik hun straks på lur. Hun skjultes ved at hun satte sig mellem to kjærr; de to såes godt, da plassen bak dem var åpen.

«Så slutter jeg op nede på Øren, jeg og. Jeg rejser efter.» — «Det må du gjerne. Men slut nu engang med alle trusler. For siste gang: Jeg rejser! Jeg gjør det for at se og lære. Så kommer jeg tilbake og lærer andre.» — «Kommer du så til mig?» — «Det vet jeg ikke.» — «Å, du vet det godt!» — «Ja, jeg vet det kanskje også. For har du ændret dig, kommer jeg nok til dig; men jeg tror ikke du formår at ændre dig; derfor kan jeg gjerne straks si at jeg ikke gjør det.» — «Du vet ikke alt jeg vil gjøre for dig!» — «Nu igjæn testamentet! Lad os komme bort fra alt sådant.»

Hun sat og drejde en blomst som hun så på. Han hadde lagt den kortere fot in under sig; ansigtet var sammentrasket, øjnene stak. «Du har aldrig skjönt på mig!» — «Nej, det er sant. Jeg har meget at takke dig for som jeg har tat uten takk. Vil Gud, skal jeg engang gjøre det.» — «Kunde det ikke bli godt? Hvad vil du? Rejse? Vi skal rejse; vi har råd til det.» — «Som sagt, lad os slutte med alt sådant.» — Han sukket, han tok sin snadde op og la pekefingeren over den. Den var fullstoppet; han tok stikæsken frem. — «Når du kan røke, står det nok til redning,» sa hun. — «Å, jeg røker ikke; det er bare gammel vane;» han sukket sårt. «Nej, Magnhild, det er ikke så, at det står godt til med mig, hvis du rejser. For dette er det samme som at stenge mit hus og forjage mig. Folkesnakket vil bli for svært.» Han så nu virkelig ulykkelig ut; Magnhild tok efter flere blomster; men hvis han ventet svar, så var det forgjæves. — «Det er ikke godt for den som har en sterk natur,» sa han; — «djævelen vinner på en i mange stykker. — Jeg tænkte du skulde ha hjulpet mig. Jeg vil bare si som så: Hvis vi hadde fåt et hyggeligt hus og barn —.» — Hun rejste sig hurtig op, så blomsterne gled av hennes fang. «Jeg siger: slut med alt sådant! En som vil noget godt, begynner ikke som du. Og tross begynnelsen . . . du kunde kanskje endda ha Men hvorledes bar du dig ad? Jeg siger: slut med alt sådant!» Hun gik et par skridt og kom igjæn: «Nej, jeg fejlte ikke, den gang jeg gav mig til dig, for du lovte jo at jeg skulde få leve og gjøre akku-

rat som jeg vilde. Og jeg var et så uerfarent barn, at jeg slet ikke forstod, at da overlistet du mig. Men jeg fejlte, da jeg hørte hvorledes det egentlig var, og så ikke straks forlot dig. Og ikke siden heller, men lot det gå! Men dette hænger sammen med så mange ting..... og derom skal vi nu ikke tale. For nu gjæller det bare at vi hvær på vor kant gjør det godt igjæn. Opgiv mig, og prøv at gjøre din skyldighed mot andre.»

«Hvad mener du med det?» Hans øjne plirte, og ansigtet spisset sig. — «Jeg mener hvad jeg har hørt, at du har overlistet andre her for fordelens skyll. Prøv at gjøre det godt igjæn, — hvis du virkelig længes så til forbedring.» «Dette er ikke sant. Det kommer dig desuten ikke ved.» — «Nej, nej, så blir det vel med forbedringen derefter.. i dette stykke som i andre!..... Ja, så får du leve vel! Det blir som jeg har sagt.» Han så op og trak ansigtet sammen i et grin, så øjnene næsten kom bort under de stærke bryn. «Du kan ikke komme herifra, hvis jeg ikke vil!» — «Å.» — «Desuten har du tænkt over hvad du gjør? Har du ret til det for Gud?» — «Du vet hvad jeg mener om den ting.» — «Pytt! dette med de usædelige ægteskaper, det er rent ut vås. Det står ikke et ord om det i Bibelen. Jeg har set efter.» — Hun strøk just håret fra sin panne: «Så står det her da,» sa hun og vændte sig for at gå. Da begynte Skarlie at rejse sig. Han var meget opbragt.

Så skyndte sig også Rønnaug op; for nu kunde hun bli set.

Pludselig stod de foran hværandre alle tre.

Rønnaug gik med blid, søt mine like hen til Skarlie, tok ham hjærtelig i hånd, og sa på Engelsk at hun ret hadde glædet sig til at se ham; han hadde været så overvættets god mot henne tit. Og så begynte hun at spøke; det var insmigrende og kjækt på én gang: han måtte le og svarte noget, også på Engelsk, så sa hun en vittighed som han kunde besvare; snart lo de rigtig friskt. Intrykket av den smukke, stærkt utviklede kvinne flyttet ham, før han visste det, likesom til et annet sted, og spænte et nyt sætt tanker over hans sjæl. Spøken

blev altid livligere. Det gik på Engelsk, som det moret ham at få tale; det moret ham også at få vise slagfærdighed; for den hadde han. Hun holdt ham i et slags højere fortryllelse, og gjorde ikke noget ublandet godt intryk på Magnhild. Ti denne blev rædd ved at se de kræfter hun rådde over. Hun syntes vinne sig om ham med sine blik, sin tale, sin utfordrende figur; men det gnistret av hennes øjne under latteren: hun måtte kunne gi ham en ørefik! Der er samholdsmagt mellem kvinner, når de skal værge eller hævne hverandre.

Hun fik ham under den strømmende samtale til at hinke med sig rundt kjærret. Og da de stod på den annen side av dette, vændte hun sig mot det kjærr som bakfra hadde dækket henne, den gang hun lyttet. Der bøjde hun et par grener til side, og spurte ham leende om han ikke var kavalier nok til at hjelpe dem og trille hjem det hjul som lå gjæmt der. Han kunde dog umulig la damerne gjøre det alene!

Han blandet uten videre sin latter i hennes, men rørte sig ikke til nogen hjelp. Han var i skjorteærmerne, sa han; han måtte hente sin frakke, hvis han skulde følge med til gården.

Å! — Efter frakken kunde skikkes bud, og i skjorteærmer trillet man best, mente Rønnaug, — hun gav sig til at rejse hjulet alene, syngende: «Å-hoj!» Straks hun fik det frem, fallt det på siden; «ti der måtte være to om det!» Hun bøjde sig ned efter det, og i denne stilling så hun op på ham med skjælmske øjne; de drog uimotståelig hans ned til hennes åsyn og yppige figur. Han tok øjeblikkelig fat. Hjulet blev rejst. De trillet det frem, støtende fra hver sin side, hun hoppende, han hinkende. Muntre ord og megen latter ledsaget færden. Magnhild kom langsomt. Hun fik et blik over Skarlies skallete hode; det lynte av lystighed og sejer. Men da det droges tilbake, burde det ha efterlatt to striper, brunbrænte over hans rygg og nakke.

Vejen var ikke ganske kort; han stønnet. Snart følte hun hans sveddråper over sine hænder. Desto hurtigere trillet hun. Hans sætninger blev til ord, disse til stavel-

ser; han forsøkte at le for at dække forkommenheden. Ændelig kunde han hverken rulle sig selv eller hjulet, men lot sig falle i græsset, rød som en klase rognebær, øjnene stive i hodet og vidåpen munn. Han gispet efter luft og forstand.

Rønnaug ropte på gamle Andreas, der nætop kom forbi på vejen med et højllass, at han skulde komme dit og ta hjulet. Så stak hun sin arm in under Magnhilds, hilste og takket — alltid på Engelsk — så mange tusen ganger for den fortræffelige hjelp; nu kunde de reise imorgen tidlig. — Farvel!

Oppe på vejen så de tilbake. På Andreas's stilling kunde de skjønne, at han spurte Skarlie hvorledes hjulet var kommet dit. Skarlie gjorde en vred bevægelse med hånden, som vilde han feje både hjulet og Andreas langt bort, eller kanskje ønsket han dem samtidig ensteds hen hvor det i Norge ikke er ualmindeligt at ville hensette sine mindre gode venner. De så ham vende sig mot vejen; Rønnaug viftet straks med sit lommetørklæ, og ropte et levvel. Det gav gjænlød i kvællen.

Men de hadde bare gått noen skridt til, så stanste hun for at gi resten av sin harme luft. Det skedde i en strøm av ord, næsten hviskende; Magnhild hørte ganske få av ordene; men de hun hørte, var fra tjenestepiketiden langs landevejen; de forholdt sig til det vanlige ordforråd som flodhæster til fluer.

Magnhild drog sig tilbake. Rønnaug stirret på henne rent villt, fattet sig: «You are right!» — men der kom et nyt utbrudd av harme, av forfærdelse; ti hun var jo nu minnet om den tid da hun kavet fra sig, så godt hun kunde, nede blant folkeavgrunnens slimete dyr, i det mørke der rår, og hvor slike som han der nede på bakken sat på randen og fisket. . . . Hun tok ned i sin lomme efter Charles Randons siste brev, som hun alltid bar løst hos sig, til hun fik det neste, og hun trykte det til sine læber og brast i gråt, og vedblev dermed så hun måtte sette sig.

Det var første gang i deres liv at Magnhild hadde set henne gråte. Selv på dækket, da hun drog til Amerika, hadde hun ikke grått: nei, tværtom!

XIV

De blev i præstegården i flere dager. Ti da det var fortalt at Magnhild skulde med til Amerika, blev de gode mennesker så forskrækket at man måtte la dem få tid til at gjøre sig mere fortrolige med det. Magnhild ønsket også at få være sammen med dem.

En dag gik alle damerne henover vejen; Rønnaug og Miss Roland hadde lille Harry mellom sig, så det gik ikke fort. Just for hans skyll gik alle godt av vejen for en stor reisevogn som kom efter. Ti det er ofte så, at man av omhu gjør bevægelsen med.

«Magnhild!» roptes der fra vognen, innen de spaserende ret hadde fått vændt sig mot den.

Magnhild så op; en dame i sort smilte over til henne. Magnhild sprang straks mot henne; kusken stanste. Det var fru Bang.

Fruen tok henne in til sig og kysste henne. En fet militær ved hennes side hilste.

Fruen var mager; hun sat i en sørgedragt efter moderneste snit. Sorte perler, strødd over dragten, glimtet ved hver bevægelse; fra den opkrammede hat med bølgende fjær fløt et sort slør ned og var slynget om halsen; hun så frem av en nat med funkende øjne; ti de fik just i denne infatning en fængslende glans. Vemodig hengivelse syntes likesom at befale over åsynet, at dra i alle dets nerver, at bøje munnens smil, at smægte i dets øjne. «Ja, jeg er forandret,» sa hun matt.

Magnhild så fra fruene til den fete militær. Fruens øjne fulgte: «Kjenner du ikke Bang igjen? Eller så du ham ikke?»

Han sat i et tifoldigt overdrag av fedme, som i svære puter; han intok to tredjedele av vognen, fruene sat trykket; ti hans ene skulder og arm dækket hennes. Han så godmodig ut og ret tilfreds. Men når man så fra hans kjøtt-tunge åsyn og krop tilbake på fruene, så hun gjennemåndet ut — like ut i den hånd hun nu drog hanskene av.

Beständig følgende Magnhilds øjne strøk hun en lakk som var krøpet frem tilbake fra Magnhilds panne, og

lot hånden gli langsomt, lint over hennes kinn. — «De bærer sorg?»

«Det burde hele landet gjøre, mit barn.» Litt efter og sagtere: «Han er død.»

«Du får huske på at det har hast, hvis vi skal nå dampskibet.»

Hun så ikke op ved ægteherrens ord: hun hadde travelt med den lokk hun nyss hadde fåt til side. Bang gav kusken tegn, vognen begynte at gå.

«Jeg skal til Amerika,» hvisket Magnhild, idet hun lot sig gli ned fra vogntrinnet.

Fruen så efter henne, syntes dernæst at fatte i hele sit omfang hvad det inneholdt, at Skarlies hustru skulde bort, langt bort — hvilke forutsætninger det måtte ha og hvilke følger. Ti hennes åsyn fik noget av den gamle glød, hennes legeme kraft: hun var i et nu oppe, vændte sig helt og viftet. Med hvilken ynde!

Mannen lot ikke vognen atter holde. Han inskrænket sig til at ta op efter henne med den ene hånd. Bevægelsen måtte være ledsaget av en formaning om at sætte sig, ti det gjorde hun straks.

Fjæren såes vifte like ved hans skulder. Mere såes ikke; hun måtte ha latt sig gli.

KONGEN

(1877)

OM ANDSFRIHED

(Fortale til tredje utgave)

Jeg tør visst holde det for et vidnesbyrd om væksten i vort folk at dette stykke nu kan opføres og samtidig kræves i tredje oplag; — de foregående var ikke små. Da stykket kom ut for snart ti år siden, truedes jeg i landets dengang inflydelsesrikeste blad med tugthus. Jeg møttes i almindelighed over alle tre land med en råhed, offentlig og privat, som næppe har hat noget sidestykke i vor litteratur.

Men la mig skynde mig med at sige at med «vækst» mener jeg ikke vækst mot republikken, i alle fall ikke i Norge, og det omænskjønt vi utvilsomt har flere republikanere nu æn vi hadde for ti år siden; utviklingen medfører jo at deres tal vokser i alle civiliserte land. Men det misnøje som dengang gjerte i Norge, er gåt over i alvorligt forsøk på at bruke hvad vi har. Stanses ikke dette av svig, så tænker jeg vi er betydelig lenger fra republikken idag æn vi var for ti år siden.

Men den fred kongedømmet nu har vunnet, er ikke at forstå som taushed over dets arvede fejl, eller ændog som undertrykkelse av de røster der kræver at det skal gå frem med alt det øvrige i folket; at det skal omdanne sig efter vore nye behov og vor voksende æresfølelse.

Herom er der nu større enighet æn dengang. En kunstig taushed, en kunstig ærbødighed kræves bare, så længe repræsentanterne for et mindretal er ved magten. Dette er i sig selv så kunstigt at det må holdes gående med kunstige midler. Flertallet har derimot lært i undertrykkelsen og kampen hvad det frie ordskifte er værdt.

Det er i åndsfrihed at vort folk har vokset.

Ikke som vi kunde ønske det; det har desværre nætop nylig vist sig. Men dog så langt at for os, som var med for tyve år siden, er det en stor glæde.

*

Åndsfrihed. Hvorfor gjøres der ikke atter og atter opmærksom på at for de store folk, som har så mange vederlag, er det frie ordskifte et livsvilkår blant flere andre; men for os, de små folk, er det aldeles uunværligt?

Ved at tælle i stort og tælles med i stort vinnes synsmåter og foretagsomhed, som ikke politiforbud mere kan perse in til et minimum; men i små forhold kan det så udmærket godt gå for sig at det hele folk sover in. Et stærkt oplysningsværk under opsyn av frit ordskifte er for os det første og sidste.

Har vi det, kan også opmærksomheden samles almindeligere, holdes bedre fast, lede til mere i et lite folk æn i et stort; det enkelte kan tas langt samvittighedsfullere, fordi de små folk deler ikke de stores skjæbne at spredes i mangfoldigheden, bortledes av vældige foretag, fjærne begivenheder — og tildels av de støtvide rystelser, som nætop kommer av at et og annet i den nærmeste nærhed samtidig forsømmes.

Dette vort overtak er nærmest av moralsk art og er, såvidt jeg skjønner, det eneste et lite folk kan vinne. Men så er det til gjængjæll stort nok.

Vi har været det foruten; vi har været en tarvelig, spredt efterligning, et lite underbruk, passet på av embedsmænn, et misnøyd utvandrerfolk, en feigg flok vandedyrkere. I fordums dager kunde et slikt folk bestå for sig selv; i vore dager vil det ikke længer være muligt.

Tænk om vi nu var ifærd med at ta alvorlig op hvad som nærmest lå for de små folk? — At den moralske kritik nætop hos os snarest og dypest omsættes til folkevilje; at fra os utgik mange av overgangstidens reformer,

eller her blev de frugtbarest gjennemført, fordi store stykker av «massen» hos os hurtigst går over til indvidet? Er det ikke næstopp dette vi nu stunder til?

Tænk om de vilkår som længe har gjort os uændelig små, forvandlet sig og gav vækst? Det lille blev tillike det let overskuelige; det forsømte også det som hadde hvilt, hadde kraft og var naturligt; det avsondret med alle sine savn dog det som holdt intrykkene dype; det trange, det enkle tross sin snæverhed allikevel det som skjærpet viljen på det ene? Tænk om vi, som har den fulle fred, og har tid til det, gjænvant i vort indre de provinser vi hadde tapt i det ydre, de kolonier vi ikke har erobret, de folk vi ikke har undertrykt? Tænk om vi, som heller ikke bærer sår på samvittigheten av det — smittesår under hæderens tegn og trofær — virkelig brukte vor stærke moral, vor fred til mere æn til at dubbe over en søndagspræken og ellers i næstekjærlighet gjøre hværandre utlæg — politisk, socialt, religiøst? I samme mon vi får opgaver, vil det ske!

Tænk om vi fattet vort kall, født av vore særegne vilkår, og vant æresfølelse på det? Stolthed over, at vort lille folk hadde noget hvori vi gik foran?

Tænk det! Og husk at hertil er åndsfriheten, d. v. s. det hele bruk av folkets forstand og opplysning, det uomgjængelige vilkår.

*

Da jeg skrev dette stykke, var mit hovedformål: at utvide grænserne for det frie ordskifte. Det samme jeg senere har prøvd i det religiøse; det samme nu sist i det sædelige.

Når motstanderne ret vil samle min karakteristik i få ord, siger de gjerne: «han angriper tronen og alteret» (i parentes: det er ikke jeg som sætter tronen øverst). Jeg tænker at jeg har tjent åndsfriheten; og i dens interesse tør jeg idag be om lov til et svar.

1) Om angrepene på kristendommen. Det kan være nokså sunt i statskirkens land engang imellem at minnes hvad kristendom er. Den er ikke

en institution; ænnu mindre en bok; allerminst en samarie eller et hus. Den er et liv i Gud efter Jesu forskrift og eksempel.

Muligt at der er mennesker som tænker de angriper kristendommen, når de undersøger et dogmes historiske oprindelse eller endog dets moral; — jeg tænker ikke så. Av ærlig undersøkelse må den bare kunne vokse. Kristendommen vil med eller uten sit hele dogmeapparat (og der har jo altid været kristne for hvem det ene derav var vigtigt, det annet ikke) i det væsentlige bestå i årtusener efter os; der vil altid finnes åndelige mennesker som ved den blir ædle, nogen endog store. Alle ædle ærer jeg. Jeg har venner blant de kristne som jeg ælsker; aldrig et øjeblik har jeg tænkt at angripe deres kristendom. Jeg har intet høyere ønske æn at se dem prøve ved den at forvandle et og annet i vort samfund til ramme alvor.

Men for hvær kristen, d. v. s. for hvær som på kristendommen er blet et ægte menneske, er der hundre som ikke blir det. Mange av dem kunde måske ha forutsetninger for at bli likeså ægte; men på den blev de det ikke. Hvorledes går det så disse hundre? I beste fall finner nogen av dem frem til annet; andre lar syv være like, atter andre er selvbedragne og stræver og stræver; eller de fusker, eller de rent ut lyver. Herfra og til likegyldighed, selvbedrag, fusk og løgn i mere er ikke langt. Vi kan tryggt sige, at de kristne er de dyreste folk vi har. De måtte kunne bli det, uten at for hvær kristen skal hundre med som det får gå som det kan. Imidlertid er det disse som betaler. Ofte ufrivillig! Og det forhold finner de kristne sig i. Statskirken har vænnet dem til det.

Når en av os prøver at drive nogen av de likegyldige, de selvbedragne, ja om det er av fuskerne og hyklerne, over til selvtænkning og valg, så skriker hyrderne i kor: «han angriper kristendommen!» Hele dette søl av karaktermiskmask i talemåter skulde være kristendom?

Selv når en lærd mann drister sig til at undersøke om f. eks. Tischendorf har sagt det siste ord om det Nye Testaments tilblivelse (og det er altfor sik-

kert at det har han ikke) — også da angripes kristendommen! Vil kristendommen støtte sig til noget som skal henstå tvilsomt?

Disse skrik over angrep på kristendommen er likeså tåpelige som de er fejge. —

Når den kristne krænkes i bekvæmelsen eller bruken av sin tro, da angripes kristendommen. Av alt slikt er jeg til det yderste en fiende.

2) Om angrepet på kongedømmet. Kongedømmet er derimot en institution; selvfølgelig er forholdet her et annet. Kongedømmet har jeg angrepet og vil jeg angripe. Men —, og dette «men» ber jeg lagt mærke til.

Noget før julirevolutionen, da dennes første tegn viste sig, talte Chateaubriand med kongen, som spurte hvad dette dog var for noget? «Det er kongedømmet som er færdigt,» svarte royalisten; ti han var tillike seer.

Sikkerlig har der i Frankrike været både kongedømme og kejserdømme siden den dag. Om der intet mere kommer herefter — i andre land både er de og vil de bestå menneskealdre efter os. Men «færdige» er de ikke desto mindre; opsigelsen blev forkynt i den franske revolution. Den gjæller ikke alt og alle samtidig; den sætter terminer, forskjellige for de forskjellige, og længst for erobningsrikene. Men mot republikken går det nu; ethvært civiliseret folk er ved første, annen eller ændog tredje termin. Der skal visst ikke stort hverken historisk eller psykologisk skjøn til for at forstå det. Så langt er det kommet at selve Bismarck i selv-selvste Preussen kaller sine motstandere «republikanere»; skyller dem for at motarbejde ham «i republikansk ånd». Da forklarer resten sig selv.

Hos de fremmelige folk har denne utvikling nådd en stræng lovmæssighed; hvad der gjøres for at stanse, fremskynder; hvad der gjøres for at forcere, sinker.

Ut av dette syn arbejder jeg. Kunde kongedømmet se sin egen stilling, så prøvde det selv at fri sig for hvad som er overlevd, og som derfor virker usant og tvinger andre til usanhet. Det sparte da både sin inne-

haver og samfundet for ændeløse plagerier og for megen synd. Men denne selvreformation gjøres kongedømmet vanskelig av folk både på dets egen side og på vor; ænvidere av innehaveren. I stykket er nævnt hvorfor han sjelden duger til reformator.

Dette er indholdet av *Kongen*. Kanske man nu vil finne både min plan og dens utførelse mere loyal, mere samvittighedsfull, æn man var istand til for ti år siden. Kanske de «samfundsstøtter» som generalen taler om, ikke lenger synes så karikaturmæssige, efterat *Ibsen*s er kommet — både i stykket av samme navn og i *En folkefiende*; eller efter *Kiellands* i *Arbejdsfolk* og i *Fortuna*, ja, i næsten alle hans bøger. Ænvidere turde «den grå» i skyerne ikke lenger synes så uforståelig og unaturlig, efterat *Gengangere* har været læst og set.

Kanske vil nogen ændog nu tro at jeg har læmpet det; andre, at jeg har gjort det mere nærværende. Nej; jeg har latt det stå som det stod. Hist og her har jeg rettet litt stil; det er alt. Så har jeg av tekniske grunner gjort gateopløpet bredere. Æn videre har jeg sat in det fjærde mellemspill, som var unfanget sammen med stykket, eller rettere litt før; men som jeg først skrev et par år senere.

*

Er et åndsværk født av norske forhold og står for den sædelige domstol — la det få full virkning; uten det får det heller ikke full motvirkning. Hvis den tro som skapte stykket, ikke er samfundets stærkeste — nu vel, så kommer et motstykke som er stærkere. Derpå vinner alle. Ved at gå av vejen for det, eller ved at prøve på at dræpe det — i et stort samfund kan det måske ikke gjøre synderlig fra eller til; muligheden for at noget annet kommer i stedet, er så rik; men i et lite samfund kan det let være det samme som at skade sit ene øje.

*

Om det nu nætop var det lille samfund som lettest kunde gjøre kongedømmet tidsmæssigt? Renske det for arv som krænker folkefølelsen; for krav som er blet til ulykke?

Det er så. Det lille samfunds jævne kår, mindre økonomiske ævne, skarpere kontrol, strængere følelse for sanhed, har pålagt dem denne opgave. Og hundre andre i likhed med den!

Løser vi dem, da har vi en fremtid som vil bli misunt os av de største; løser vi dem ikke, taper vi vor ret til selvstændigt liv; ja, efterhånden også lysten til det. Så står det.

De som ænnu ikke kan se det, eller likefrem nægter det — de kan dog næppe ta fejl av, at vi har både mål og moral som fortjener agtelse.

Da siger det sig selv at de tilstår os kampens like kår, hvis de vil fortjene agtelse.

Paris i Oktober 1885.

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN.

FORSPILLET

Musikken begynner, før tæppet går op. En stor gotisk hall i fæstlys. Der er maskeball. En ballet opføres. Ænnu før denne sluttet, møtes to kvinnemasker i forgrunnen til højre.

Første kvinnemaske. Vet du at kongen skal være her?

Annen kvinnemaske. Ja — og siden tror jeg at se ham overalt.

Første kvinnemaske. Det skulde ikke være han der?

Annen. Kongen er højere.

Første. Men den? Se, den der?

Annen. Den har talt til mig. En tør stemme.

Første. Skal vi prøve at finne ham?

Annen. Ja, kom! (*En flok kvinnemasker, alle like kostymeret, har efterhånden samlet sig til venstre.*)

Den første. Er vi nu alle samlet?

Den annen. Matilde mangler.

Matilde (*kostymeret som de forrige*). Her er jeg! Vet I at kongen skal være her?

Alle. Er det muligt!

Matilde. Jeg kjenner ikke hans maske. Men jeg har det fra en av direktørerne.

Flere. Den søte konge! (*Kater Murr og hans misser kommer til.*)

Kater Murr. Hører du, kjæle miss.

Miss. Miau-u!

Matilde. Skulde vi ikke prøve på at opdag ham?

Alle. Jo, jo!

Den annen. Og når vi har opdaget ham —?

Matilde. — danse om ham!

Alle. Ja!

Kater Murr. Nu må du passe på din dyd, miss!
Miss. Miau-u!

Kater. Miau-u! (Bort.)

Matilde. Husk at her samles vi om et kvarter!

Alle. Ja. (De sprer sig.)

(Balletten ophører under almindeligt bifall. Der samtaler og blir meget livligt. Derpå trompetstøt, og bak-tæppet går op for et stort tableau, forestillende et gammelt hollandsk skyttergilde efter et berømt maleri. Musikken spiller den hollandske nationalsang. Det mottas med bifall. Derpå almindelig dans, som varer til forspillet ønder.) (En ældre damemaske ført av et æsel.)

Den ældre. Dette tilgir jeg Dem ikke, kammerherre!

Æslet. De skrømmer mig helt ut av min rolle, baronesse!

Den ældre. Om jeg enda kunde forstå hvorledes det gik til!

Æslet. De kan dog ikke, beste baronesse, føre alle instituttets lærerinner og voksne elever ved tråder...?

Baronessen. Nej, men jeg har mine grunner for just at ville våke over henne... (Bestendig seende sig om.) Og i denne store menneskeflom...

Æslet. Vi styrter os in i den! (Skryter, idet de går.) (En herre og dame i kostyme fra Ludvig den femtende.)

Damen... når kongen stråler av ånd og skjønnhed, således som vor, da kan han gjøre alt.

Herren. Alt, prinsesse?

Damen. Hvad ånden gjør i skjønnhed, er tillatt.

En kavalier (i kostyme fra samme tid, kommer).
Jeg kan ikke opdage ham, Deres kgl. højhed.

Damen. Men han er her. Han er her. Og for en dames skyll. Jeg er viss i min sak.

Herren. Men jeg talte med en av styrelsen. Og han visste intet.

Damen. De hilste fra mig?

Herren. Ja.

Damen. Så må det ha været en som ikke var inviet.

Herren. Men, Deres kgl. højhed —?

Damen. Ikke så mange «kgl. højheder», om jeg må be — Men skaf mig en beskrivelse av hans maske! (*Kavaleren bukker og går.*) Og vi fortsætter selv vor jagt —

Herren. — på den store jæger —

Damen. — som selv er på jagt! (*Avsted. Stanser.*) Hvem er det? (*En kvinnemaske, klædd som landspike, fulgt av en domino, som hvisker over hennes skuldre. Landspiken sees at spejde til alle sider.*)

Dominoen. . . . og der, i det fortryllede slot, langt inne i den højestammede park —

Landspiken. Forlat mig!

Dominoen. . . . der hilses vi av et sladdrende vand-spring, en nymfe som holder glædens bæger højt over sit hode —

Landspiken (*rædd*). Hvor kan hun dog være blet av?

En kvinnemaske (*fra før har fulgt dem og er nu vændt tilbake med flere. Hun peker på dominoen og siger samtidig med landspikens siste replik*).

Der er kongen.

En annen (*hurtig*). Men hvem er hun?

Dominoen. . . . På begge sider kjøpende buegan-ger med dører til dunkle gemakker. . . . og der —

Landspiken (*vænder sig*). Jeg foragter Dem! (*Dansen, musikken stanser nættop. Stor bestyrtelse. Damerne samler sig om dem.*)

Baronessen (*hører hennes røst og styrter frem*). Clara!

Dominoen (*har tat landspikens hånd og rykket henne helt frem*). Vet De hvem De foragter?

Landspiken (*i høyeste oprør*). Ja, jeg vet hvem De er — og derfor av hele min sjæl: jeg foragter Dem! (*Musikken faller in, malende den bestyrtelse som ut-brer sig.*)

Flere (*frem*).

Baronessen (*helt frem*). Clara! (*Landspiken kaster sig gråtende til hennes bryst.*)

(*Tæppet faller.*)

FØRSTE MELLEMSPILL

Musikken går ved tæppets fall over til at forberede et åndesyn, og tæppet går atter op for en av hvite skyer dækket egn, hvor solen efterhånden sejrer, og tre genier sees til venstre på en skyombølget højde, stigende op av lufthavet.

De tre genier.

Mens de danser hist og larme,
disse ord av ædel harme
kaller sammen, hvor de toner,
gjænnem rummet, millioner:
slægt av ånd og slægt av dåd.

Jubel, jubel, sejrfanfarer,
åndeskarer
skjærer luften, og den glitrer
som i sol snehvite kyster.

Men de ondes samfund sitter
ved den fryd som rummet ryster.

Uskyls-røsterne fra værdens
første forår, intil her dens
livsløp flyder,
sammenlyder.

Al den kyskhed som har lidt,
al den brøde som har stridt,
jubler ved den vundne sejer,
ved den nye sjæl de ejer,
evig vokser deres rige,
evig må den annens vige.

Hun som stred, kan kun fornemme
som en mægtig indre stemme —
aner ikke hvilken magt
nu har sig til hennes lagt.

Ett kun kræves:
at der bæves.

Kun i fryd og kun i vande
ånden kan på ånden ånde.

Usynligt kor (*rundt om*).

Ånden kan på ånden ånde.

De tre genier. Åndeslægtens samfund strømmer
omkring livet som en sky.

Den er over tankens gry,
 ænnu før bevisst den drømmer.
Usynligt kor (*rundt om*).
 Åndeslægtens samfund strømmes.
De tre genier. Nu mot ham!
 Tydeligen vi fornam
 at en gnist av hennes angst
 der tok fangst.
Den vi puster til, så tusen
 funker, yrer,
 knitrer, fyrer
 op til brand med røsters brusen!
Usynligt kor. Op til brand med røsters brusen!
De tre genier. Du vil slukke. Stærke sanser
 også længe flammen stanser.
 Tro ej du vil sejre kunne!
 ti med millioner munne
 skal vi øke ildens kræfter.
Spot og skam skal puste efter!
 Først når det til grunnen bider,
 slider, svider,
 så du intil vanvid lider,
 blir du lydhør og fornemmer,
 også du, de dype stemmer.
 Vi er eumenide-koret.
 Vi har lidt, og vi har svoret.
Usynligt kor. Vi er eumenide-koret.
De tre genier. Vi har lidt, og vi har svoret.
Usynligt kor. Vi er eumenide-koret.

FØRSTE HANDLING

Et jærnbanemøte finner sted i en stor hall med nakne vægger; nogen emblemer og noget værktøj viser at den ligger i en fabrikk. Til venstre, ikke helt fremme, og skutt et stykke ut på gulvet, står en talerstol. Midt imot den sitter honoratiores; mængden står og sitter om hværandre. De store vinduer til højre er åpne, og i disse sees fullt av folk, likesom hallen er aldeles full, mest av bønder og arbeidere.

Fabrikejer Gran (*talende til venstre foran talerstolen*). . . . Den store jærnvejs-linje kunde altså ikke bøje inom til os, og da alle vore forsøk strandet, kom vi overens om at bygge en sidebane for egen regning. Jeg fik den ære at bli formann i styrelsen.

Aldrig har en styrelse hat større fullmakt æn vor. Det kom vel derav at her var full enstemmighed om vejlinjen; naturen selv hadde utstukket den. Først da inkjøpet av vognene skulde begynne, opstod uenighed — ikke inom styrelsen, men blant del-ejerne.

Da de fleste av disse er bønder og arbeidere, hadde vi besluttet at inkjøpe en eneste sort vogner, noget bekvemmere æn de nuværende tredje klasses.

Det er dette som er vor forbrydelse! Hvad man alt-sammen har lagt deri, skal vi måske få høre her idag.

Vi behøvde ikke at rådspørge nogen. Vor fullmakt er uindskrænket. Desuagtet har vi besluttet at inkalle del-ejerne og undergi os deres dom. Jeg må på styrelsens vegne takke for det talrike møte. Ung og gammel, kvinner og menn, måske en tredjedel av alle som har del i jærnvejen, ser jeg fremmøtt.

Den ærede forsamling har nu at vælge ordstyrer. (*Sætter sig.*)

Fogden (*efter en stillhed*). Jeg foreslår at disse

egnes øverste øvrighed, som jeg med glæde ser at hædre forsamlingen med sit nærvær, også vil ha den godhed at inta forsættet. (*Stillhed.*)

Gran. Det er altså foreslået at hr. amtmannen intar forsættet. Bifaller forsamlingen dette? (*Stillhed.*)

Fogden. Ja! (*Latter.*)

Gran. Til ordstyrer måtte jo helst vælges en som kan tænkes at stå over partierne.

Alstad (*rejser sig halvt, med brillerne i hånd*). Da måtte vi vel skikke bud efter en som bor meget langt borte; — ti her finnes visst ikke længer nogen sådan. (*Sætter sig. Latter.*)

Præsten. Al øvrighed er av Gud. Ved at lyde øvrigheden lyder vi Gud. Men det er dette at lyde vor tid har så vondt for.

Gran. Det er just øvrigheden vi nu skulde vælge. Ænnu har vi ingen.

Præsten. Nej, sådan er det. Enhvær forsamling nutildags tror sig selv at være øvrighed. Men lader os vise den virkelige øvrighed ærbødighed — den ærbødighed vi viser vor far. (*Sætter sig.*)

Gran. Amtmannen er, såvidt jeg kan forstå, nu foreslået av to del-ejere?

Præsten. Ja.

Gran. Har nogen en annen at foreslå? (*Stillhed.*)

Alstad. Må jeg da be hr. amtmannen om at inta forsættet?

Amtmannen (*rejser sig*). Det er mig just ikke behageligt at bli valgt på den måte; jeg intar også alene forsættet, forat saken kan ha en ænde. (*Stiger op på talerstolen, gjør slag med klubben.*) Hermed erklæres møtet sat.

Gran (*rejser sig*). Hr. ordstyrer!

Ordstyreren. Hr. Gran har ordet.

Gran. Styrelsen foreslår altså dette: «En sort rejsende vogner, noget bekvemmere æn den nuværende tredje classes, blir at inkjøpe». (*Rækker ordstyreren det skriftlige forslag og sætter sig.*)

Ordstyreren (*mottar forslaget*). Dette forslag er altså undergit forsamlingens avgjørelse. (*Læser det.*)

Hvem begjærer ordet? (*Stillhed.*) Ja, nogen må begjære det; — ellers sætter jeg forslaget under avstemning. (*Stillhed; hist og her latter.*)

Præsten. Hr. ordstyrer!

Ordstyreren. Hr. pastoren har ordet.

Præsten. Jeg ser i denne forsamling mange unge mennesker, ændog kvinder. Jeg tillater mig at spørge: skal de unge mennesker, ændog kvinder, delta i forhandlingerne?

Ordstyreren. Enhvær myndig del-ejer har ret dertil.

Præsten. Men Paulus siger uttrykkelig at kvinderne ikke skal tale i forsamlingerne.

Ordstyreren. Nå — så kan de tie. (*Man ler.*)

Præsten. Ændog bare at ha stemmeret i et jærnsvejs-møde ligner ikke den ydmyghed og tilbageholdenhed som av natur og skrift er anvist kvinnen. Jeg mener vi her er inne på en gal vej. Apostelen siger . . .

Ordstyreren. Vi får la dem selv avgjøre sådant. — Begjærer nogen ordet . . . ?

Præsten (*avbrytende*). Hr. ordstyrer, om jeg ikke får anføre apostelen, så la mig i alle fall få sige, at et ungt menneske som stemmer mot sin far, en kvinne som stemmer mot sin mann —

Ordstyreren. Jeg gad vite hvem som skulde forby det? Begjærer nogen —?

Præsten (*avbrytende*). Det gjør skriften, hr. ordstyrer, den som er over os alle, selv over —

Gran (*rejser sig, avbrytende*). — Hr. ordstyrer!

Ordstyreren. Hr. Gran har ordet!

Gran. Jeg vil bare spørge om —

Præsten. Men det er jeg som har ordet!

Ordstyreren. Hr. Gran har ordet.

Præsten. Derimot må jeg protestere!

Alstad (*rejser sig halvt, med brillerne i hånd*). Hr. pastoren må lyde sin øvrighed. (*Sætter sig; latter.*)

Præsten. Ikke når den er uretfærdig! Jeg adspørger forsamlingen!

Ordstyreren. Vell! — De som mener at hr. pastoren har ordet, vil behage at rejse sig; de som —

(Stanser; ti ingen rejser sig, og de som står, dukker sig. Latter.)

Ordstyreren. Enstemmig besluttet: hr. pastoren har ikke ordet. *(Præsten sætter sig.)* Hr. Gran har ordet!

Gran *(rejser sig)*. Jeg frafaller! *(Ny latter.)*

Fogden *(rejser sig)*. Hr. ordstyrer!

Ordstyreren. Hr. fogden har ordet.

Fogden. Jeg er en av de mange som har funnet jærnvæjsstyrelsens forslag mærkværdigt — mildest talt. — Skal virkelig mine damer — jeg taler ikke om mig selv; jeg må som politi være i så mangt et slags selskap — men skal damer, vel opdragne damer, kjøre sammen med hvemsomhelst, med forbrydere som bringes til hovedstadens fængsler, med omvankende «geseller»? Skal hans højvelbårenhed hr. amtmannen, kommandør av hs. majestæts ordener, kjøre side om side med en full grøftegraver? Hvis hs. majestæt vil besøke disse natur-skjønne bygder, så berømte, siden hovedstadens *beau-monde* her har sommervillaer, og siden de store fabrikker her er anlagt — skal hs. majestæt også komme hit i en bondevogn, kanskje endog i selskap med gammeloststinkende mellemlhandlere? Med folk som undervejs — ja, jeg vet ikke om jeg anstændigvis tør gå videre; her er jo damer tilstede. *(Latter.)* Besparelse, roper man. Et yndlingsord nutildags! Tør jeg spørge hvad besparelse det er i at få sine klær tilsvinet? *(Latter.)* Slites en første klasses vogn snarere op æn en tredje klasses? Hvad den koster mere, tas jo in ved højere pris. Jeg finner ingen rimelig grunn til dette forslag, fra hvilken økonomisk side det æn sees. Jeg må in på det politiske for at forstå det — og dit vilde jeg nødig. — Jeg slutter med at de som har gjort forslaget, de må selv ha en fordel av det; jærnvejen har rigtignok ingen. *(Sætter sig.)*

Ordstyreren. Det siste lignet noget en sigtelse —?

Fogden *(rejser sig)*. Jeg hentydet til noget som er i alles tanker. *(Sætter sig.)*

Ordstyreren. Det er ikke passende at bruke sigtelser, selv om de forutsættes at være i alles tanker. — Hr. Alstad har ordet. *(Man har under fogdens tale set ham begjære det.)*

Alstad. Den menneskelige natur er skrøpelig. Jeg fatter derfor så godt hvorledes et slikt forslag kan komme frem. — Men opriktig: — ti vi bør jo alle være oprigtige! — hvad som vinnes på slike forslag, tapes i de bedres agtelse. (*Uro.*) — Her er kommet så meget nyt i bygden med fabrikkene og de fremmede arbeidere — og med sommerbesøkene. Her har aldrig før været det slags opvigleri og det slags likhed. Skal det nu gis utseende av at her er bare én klasse her i bygden, og det bare den tredje, så vil det krænke flere bønder æn mig. Vi forlanger visst ikke at sitte på fanget av vore arbeidere; men vi ønsker heller ikke at ha dem på fanget. (*Sætter sig.*)

Gran. Vi er vante til at høre fogdens loyalitet! men at han også her skulde få kongen in, har virkelig overrasket mig. Om vognen som en så høy herre skulde komme hit i? Nu — er vore vogner ikke gode nok, kan man la hans salonvogn svinge in fra hovedjernvejen. Alle de blant os andre almindelige dødelige som er rædde for simpelt selskap, kan jo sette sig sammen i vogner for sig selv. Vognene er skilt. De er bare av samme sort. For bøndernes påtrængenhet tror jeg man sjelden skal være utsat. Bønderne er heller mistænksomt tilbakeholdne — mere æn ønskeligt. — På alle mindre jernvejer (kanske på mange større med) er det de «simple vogner», annen og tredje klasses vogner, som bærer omkostningerne ved de elegante, — tredje klasses, som bærer første klasses. Men at nogen skal kjøre makelig på deres kost som kjører umakelig, vil vi ikke vite av. (*Bifall.*) — En gammel bygde- og bondemann skyller os for at ændre skikkene her. Nu — den stormannsskik at gjøre skillet mellom arbeidsgiver og arbejder større æn det allerede er — hvis den er gammel, så må den så meget skyndsommere avskaffes; ti den er ikke god; den er ændog farlig. (*Uro.*) Og hvad politikken angår —

Ordstyreren. Skulde vi ikke la den være utenfor —?

Gran (*ler og bukker*). Det var just hvad jeg vilde si, hr. ordstyrer, at den burde vi la være utenfor.

(*Sætter sig. Flere ler.*) (*Bifall. Især ungdommen, efterhånden også bønderne, begynner at tale sammen, mere og mere høyljdt.*)

Ordstyreren. Jeg skulde henstille til forsamlingen at holde sig rolig, så længe forhandlingerne varer. — Hr. fogden har ordet!

Fogden. Ja, jeg er loyall!

Ordstyreren. De der utenfor må være rolige.

Alstad (*som er nærmere vinduet*). I må være rolige! (*Det blir stille.*)

Fogden. Ja, jeg er loyall! Jeg sætter min ære som bygdemann i at vise hs. majestæt, at vi, straks vi lægger jærnvej, tænkte allerførst på det store øjeblik da hs. majestæt måske vilde vise os den nåde at besøke os. — La ham bruke sin egen vogn, svarer man! Nej, hr. ordstyrer, således svarer man ikke, når talen er om hs. majestæt! Og hs. m.s følge — skal det i bondevognene? Jeg siger det er at misagte hs. m., når man misagter hans vogn — jeg mener hans følge. Jeg siger mere; jeg siger at hs. m.s embedsmenn på stedet, de repræsenterer hs. m., og det er fremdeles at misagte hs. m. ikke at agte dem. Jeg vet at dette skurrer i manges ører; ti en embedsmann nutildags skal jo ikke agtes højere æn enhver annen. Flertallet regjerer, og det tænker bare på sig selv og sine smigrere. Men selv her i bygden er det et mindretal som bærer dens anliggendes byrder og repræsenterer dens ære, og man kan aldrig trønge os ned i den likhedssøle hvori alle og alt nu skal ned! (*Uro.*) Folkegunst, hr. ordstyrer —

Ordstyreren. Den ærede taler synes mig at være kommet in på politikken . . .

Fogden. Det er muligt, hr. ordstyrer; men hvilken bra mann kan holde sanheden tilbake? Sammenlign nu tilstanden i disse bygder med den da alt her var så hyggeligt, da kongen, hans embedsmenn var agtet, da den regjerte som kunde regjere, og da vi hadde sangermøter, skyttermøter og andre fæstlige møter — og — ja — sammenlign, siger jeg, hine tilstande med alt det vi nu har, d. v. s. alt det som de sætter ordet «folk» foran, nemlig . . .

Ordstyreren. Det er om jernvejs-vognene vi taler...

Fogden. Ganske rigtigt! Men hvori har slike forslag sin rot, hr. ordstyrer? Er det ikke utrunnet av hin nedrivende virksomhed, hin utjævnende, som vil ha kongen bort, autoriteten ned —

Præsten. Og kirken, kjære!

Fogden. — og kirken, meget sant! Ja, det er fordi de vil ha kirken og...

Ordstyreren. Det er om jernvejs-vognene vi taler.

Fogden. Vel; men en gammel embedsmann, før agtet i bygden, som ser samfundets støtter vakle, som føler en inderlig smærte...

Ordstyreren. Det er om jernvejs-vognene vi taler! For siste gang!

Fogden (*meget bevæget*). Jeg har intet mere at sige. (*Sætter sig.*)

Ordstyreren. Hr. Alstad har ordet.

Alstad (*rejser sig*). Jeg vil rigtig få lov til at takke min gamle ven fogden. Han har talt ut av mit fulle hjerte. — Jeg skjønner så godt de andre. For jeg har også været ung engang og har talt om frihed og likhed og selvstyre og jury — og hvad det heter alt-sammen. — Men det var da jeg var ung, det — for at være med at gjøre opposition, som det kalles...

Flink (*inne i mængden*). Det var net!

Ordstyreren. Ingen avbrytelser! (*Fogden rejser sig for at se hvem det var.*)

Alstad. Ja, vi er alle skrøpelige! Men livet retter sig selv. Man slipper efterhånden talemåterne, og tar virkeligheden —

Flink. — og ordenerne! (*Latter.*)

Ordstyreren. Den der avbryter talerne, lar jeg fjærne. (*Fogden rejser sig atter for at se hvem det var.*)

Alstad. Den foreliggende sak er liten. Men det er konsekvenserne jeg frygter. Hvad kan ikke her komme efter av samme slag? Og vore bygder skal ikke gå foran med slikt likheds-rytteri; dertil er de for hæderlig kjænt fra gammelt. En ting til vil jeg sige. Vi tænkte altid før at det var en ære og en lykke at ha landets rikeste

mann iblant os. Men når just han er den som går foran med den sort «folkelige» forslag — så blir det, mig i det minste, i den grad uforklarligt at ja, jeg skal ikke komme med det ordstyreren kaller «sigtelser»; men jeg setter mig ned og tier. For det har jeg vel lov til. (*Setter sig.*)

Ordstyreren. Hr. Gran har ordet.

Flink. Leve hr. Gran! (*Så godt som hele forsamlingen rejser sig og roper hurra. Ordstyreren skriker og slår forgjæves med klubben.*)

Ordstyreren (*da alt er roligt*). Jeg må be forsamlingen respektere sin styrer. I gjæntat fall forlater jeg min plass. — Hr. Gran har ordet!

Gran. Her er aldeles ikke tale om et nyt system. Det har bestått længe nok. I Amerika —

Præsten, Alstad og flere. — Ja, Amerika!

Fogden (*rejser sig*). Hr. ordstyrer, skal vi virkelig in på politikken?

Ordstyreren. Jeg kan ikke indse at det at nævne «Amerika» er politik.

Fogden. Hvad er politik, når ikke Amerika er det?

Ordstyreren. Det er politik som f. eks. fogden førte frem. Hr. Gran har ordet.

Gran. Jeg ser at hr. pastoren ønsker ordet. Og jeg overlater det gjerne.

Ordstyreren. Hr. pastoren har ordet!

Præsten. Jeg ser her i forsamlingen mange av dem jeg plejer at tale til fra et helligere sted. Mine kjære sognebørn, for eders skyll er jeg kommet. I hører det jo selv; det hele spørsmål er politik. Men, kjære medforløste, med politik må I intet ha at bestille. Har ikke Herren selv sagt det: Mit rike er ikke av denne værden. Den frihed, den likhed her tales om, det er ikke den indre frihed, den likhed for —

Ordstyreren. Jeg skulde henstille til den ærede taler at vente med dette, til han atter bestiger prækestolen. (*Litt latter.*)

Præsten. Man venter ikke med det ene fornødne; — derfor —

Ordstyreren. Jeg forbyr Dem at fortsætte.

Præsten. Der står skrevet: du skal adlyde Gud mere æn menneskene! Kjære sognebørn, la os alle forlate dette sted! Hvem følger sin præst? (*Gjør et par skridt. Ingen rejser sig. Latter.*)

Præsten. Åk, ak! (*Sætter sig.*)

Ordstyreren. Hvis ingen flere begjærer ordet —
Vinæger. Hr. ordstyrer!

Ordstyreren. Hr. Vinæger har ordet!

Vinæger. Denne forhandling henflytter mig til Kina, til de kinesiske mandariner, som ikke tillater en simplere mann at røre ved sig. — Men den lar mig stundom også forbli i Europa hos et større styggelse ænda, større æn selve Stortyrken, nemlig hos den demokratiske misunnelse, som ikke unner andre hvad den selv ikke har. — For at forlike begge parter skulde jeg tillate mig at fremsætte følgende forslag: Man bygge (som ofte annensteds) vognene i to etager. Så kan de tilfredsstilles som vil sitte for sig selv, nemlig ovenpå; men også de andre; ti de kan jo da sitte i samme vogn. (*Stor latter.*)

Ordstyreren. Begjærer ingen flere ordet — (*ser til Gran, som rister på hodet*) — så optas saken til avstemning. Den er optat. Styrelsens forslag foreligger; det lyder —

Fogden. Om forladelse; mit forslag om en vogn til hs. majestæt —?

Ordstyreren. Jeg har ikke oppfattet det som om hr. fogden har fremsat forslag.

Fogden. Jo!

Ordstyreren. Så skal jeg sette det under votering, efterat styrelsens er avgjort.

Fogden. Et forslag om kongen står over alle andre.

Ordstyreren. Også kongen står under logikken. — Styrelsens forslag lyder: «En sort rejsende-vogner, noget bekvemmere æn den nuværende tredje klasses, blir at inkjøpe.» — De som bifaller dette forslag, behage at gå til venstre — hit! De der ikke bifaller det, at gå til høyre. (*Så godt som alle til venstre. Utenfor ropes «hurra!» De innenfor stemmer efterhånden også i.*)

Ordstyreren (*slår med klubben*). Stille i for-

samlingen! (*Hurraerne stanser; men livlig samtale begynder.*)

Fogden (*skriker*). Det er ikke alle som har forstået avstemningen.

Ordstyreren (*slår med klubben*). Jeg siger: stille! (*Der blir stille.*) Hvad siger hr. fogden?

Fogden. At man må ha misforstået avstemningen; ti jeg ser min datter, Natalie, som også er del-ejer, stå på den annen side. Hun har naturligvis hørt fejl.

Natalie. Nej, far, det har jeg ikke. (*Stor latter. Bifall.*)

Præsten. Ak, mine villfarende sognebørn, jeg skal be for eder!

Ordstyreren. Rolige! — Hr. fogdens forslag —

Alstad. Jeg skulde henstille til fogden at ta det tilbake. Vi vet hvilken skjæbne det vil få i en forsamling som denne.

Ordstyreren. Så længe jeg er dens ordstyrer, tillater jeg ingen hånende ytringer mot forsamlingen. Står hr. fogden ved sit forslag? (*Hvisker ned til ham.*) Si nej!

Fogden. Nej.

Ordstyreren. Da ingen flere begjærer ordet — erklærer jeg dette møte for hævet. (*Man rører sig og samtaler livlig.*)

Alstad (*til sin søn Vilhelm*). Så du finner på at stemme med disse . . . Amerikanerne, du, mot din gamle far, hvad?

Vilhelm. Hør, far, jeg syntes virkelig

Alstad. Ja, vænt du til vi kommer hjem!

Vilhelm. Jaså, nå! Ja, da rejser jeg ikke hjem, da. Så blir jeg her og drikker mig full, da.

Alstad. Nå, nå, nå, nå!

Vilhelm. Ja, det gjør jeg! Nu blir jeg her og drikker mig full!

Alstad. Men, Vilhelm, hør nu! (*Har fått ham under armen.*)

En fremmed herre (*har imidlertid fått amtmanden og Gran under hver sin arm til disses store for-*

undring og står nu med dem helt i forgrunnen. Han vedblir at se dem i ansigtet, intil)

Amtmannen (*roper*). Kongen!

Den fremmede herre. Hyss!

Gran. Ja, sandelig —!

Den fremmede (*til Gran*). Du er jo vært her.
— La os få et rum — og noget champagne. Jeg tørster som en jæger!

(Tæppet faller for sceneændring.)

Sceneændring. Rum hos hr. Gran i gotisk stil med utstyr av jagt-tilhør, kostbare tæpper og skinn.

FØRSTE MØTE

Kongen, amtmann Koll, værten (Gran), Anna.

Gran. Her kan vi være ene. (*Anna, en fjorten-femten års jænte, kommer med en champagnekurv og sætter under det følgende frem glas, forfriskninger, cigarrer, piper; er altid ved hånden til den minste tjeneste, livlig, opmærksom; sitter i mellomstunder på en skammel i bakgrunnen. Man ser henne tale til Gran med tegn og motta befalinger og svar på samme måte. Er ofte selvforglømmende helt fremme, når samtalen blir livlig, til Gran minner henne.*)

Kongen. Se, se! — Jeg kjenner dig igjæn. Gotisk rum i gammel stil og med jagt-utstyr. Ungkarshygge. Ja, dertil har du da hat anlæg fra smågut av. Vi kallte ham aldrig annet æn ungkaren ombord. Ikke forælsket i alle tre år, mens vi andre blev forælsket i hver havn vi løp in i.

Koll. Deri er han blet sig selv lik.

Gran. Vær så artig! (*Byr champagne.*)

Kongen. Takk; prægtigt! (*Til Koll.*) Vel møtt, min gamle lærer! (*Til Gran.*) Og du! (*De drikker.*) Det gjorde godt Nu? Det må jeg sige! På hele dette møte talte man jo ikke om annet æn republikken, skjønt den ikke blev nævnt med et ord? —

Koll (*ler*). Ikke urigtigt!

Kongen. Og du, som var altfor frisinnet til at kunne vedbli at være min lærer, du er her ikke frisinnet nok? Du blev jo næsten skutt for glugg?

Koll. Ja! Uten fortrytelse: der har man følgerne av en mindretalsregjering.

Kongen. Dog også av at man har slike folk iblant sig som min ærede ven, rikmannen her?

Gran. Det er altid en fejltagelse at skylle enkeltmann for en folkestemning.

Kongen. Det tror jeg med. — Nu — så er vi just ved det hvorfor jeg er kommet hit — i dypt inkognito, som I ser. Ja, jeg håber ingen har kjænt mig?

Gran, Koll. Ingen! Ingen!

ANNET MØTE

De forrige. Flink.

Flink. Nå, er I her? — (*Frem, gnidende sine hænder i fryd, farende rundt.*) Hvad siger I så til det møte, børn? Hvad?

Kongen. Hvem er det?

Gran. Vi skal få ham bort. — Hør, du —!

Flink (*like på ham, ser kongen, stanser*). Om forladelse, jeg tænkte vi var

Gran (*søkende at forestille*). Hr. . . . ? hr. . . . ? (*Ser spørgende på kongen.*)

Kongen. Speranza.

Flink. En Italiener?

Kongen. Bare til navn.

Gran (*forestillende*). Hr. Flink.

Kongen. Dog vel ikke A. B. Flink?

Gran. Jo.

Kongen (*livlig*). Vor fotgjænger-filosof? (*Tar hans hånd.*) Jeg har læst et par av Deres bøker . . .

Flink (*ler*). Virkelig?

Kongen. De er atter på utfærd?

Flink. Ganske rigtigt.

Kongen. Og tilfots?

Flink. Altid tilfots.

Kongen (*livlig*). Hør, der er visst intet menneske

i landet der kjenner folkestemningen som De? La os slå os ned! — De drikker champagne?

Flink. Ja — når intet bedre bydes!

Kongen (*hilsende Flink*). Skål! (*De drikker alle og sætter sig.*)

Kongen (*halvt liggende på en gotisk bænk*). Hvor har De nu været?

Flink. Sist på jagt med min ven her.

Kongen. Han er også Deres ven? Og min! Fra ungdomstiden, min beste! (*Han rækker en hånd ut. Gran rejser sig og griper om kongens med begge sine.*)

Koll (*til den forundrede Flink*). Hr. Speranza har likesom Gran en gang været sjøkadet.

Flink. Å! De har været på skib sammen?

Kongen. Ændog på en værdensomsejling sammen —

Flink. — den gang den brystsvake prins var med? — Kongen?

Kongen. Han som siden blev konge — ganske rigtigt.

Flink. Vi sitter da i et meget kongeligt selskap. Her hans skibskammerat, der hans lærer i retsvidenskap —

Koll. Du glømmer dig selv! Du er jo kongens lærers lærer —

Kongen. — i filosofi? Virkelig!

Flink (*ler; livlig*). Ja, den sorg kan man ha av sine elever.

Kongen. Men den er vel ikke så stor som den han selv siden har fåt av sin?

Koll. Kongen var en meget duelig elev.

Flink (*munter*). Derom skal pinedød ikke hans regjering vidne! (*Kongen ler.*)

Koll. Intet ondt om kongen, om jeg må be!

Flink (*ironisk*). Gud bevare os! (*Drikkende snus.*) Hans anlæg, hans store anlæg, hans geniale anlæg — jo, jeg kan det! (*Byr.*)

Gran. Men det var om folkestemningen, Flink! Er den omtrent som nu — her idag?

Flink. Det vil jeg ikke sige. Disse bygder er fremmelige.

Kongen. Er stemningen mere republikansk æn kongelig?

Flink. Som man tar det. Kongen har just gjort en del rejser i landet; han er *commis voyageur* for sit hus — som alle konger og kronprinser. Han blev jo hyldet overalt. — Men spør man bonden: holder du av den kongelige stasen? — svarer han enstemmig: den er forbannet dyr! He, he, he!

Gran. Bonden er realist.

Flink. En grov realist! — He, he, he! — Selvstyret er billigere. Det kan han på sine fingre, den skjælm!

Kongen. Altså: bevisst republikaner er han dog ikke?

Flink. Ikke i det store og hele. — Ænnu ikke! — Men det går frem. — Derfor sørger vor reaktionære regjering. — Og Amerikabrevene.

Kongen. Amerikabrevene?

Koll. Brev fra slægtninger i Amerika.

Gran. Der er nu næppe en familie i landet som ikke har slægtninger i Amerika.

Kongen. Og disse skriver hjem — om selvstyre, om republikanske sædvaner...?

Flink. — og inretninger. Sådan er det!

Kongen. Har De læst slike brev?

Flink. Mangfoldige!

Kongen. Din champagne er god! (*Drikker.*)

Gran. Så la os drikke! (*Alle drikker.*)

Flink. Jeg tåler ellers ikke stort av den vare.

Kongen. Men om kongen inledet en folkelig regjering? Tok det som en borger i alle stykker?

Koll. I alle stykker? Hvad menes dermed?

Kongen. Førte borgerligt hus — var borgerligt gift — fandtes i sit kontor til bestemt tid som enhver annen embedsmann?

Gran. Altså intet hof?

Kongen. Intet. (*Koll og Gran veksler blik.*)

Flink (*med en skulderbevægelse*). Ganske visst det eneste som står tilbake at prøve.

Kongen (*som ikke så hans bevægelse, livlig*). Ikke

sant? De er enige med mig deri? Det fornøjer mig at jeg har fåt tale med Dem, hr. Flink.

Flink. I like måte hr. . . . hr. . . . (*Sagte til Koll.*) Er han republikaner?

Kongen. Om jeg er? — Jeg har kjænt for mange krondyr til ikke at være det. Ha, ha, ha! (*Nipper til glasset.*) Pokkers god champagne?

Flink (*som også drikker*). Men ser De, hr. . . . hr. republikaner, he, he, he! . . . (*Med smil og hvisken.*) Det De der foreslog . . . får kongen simpelt hen ikke lov til, he, he, he! —

Kongen. Hvad for noget?

Gran (*som har besørget et par værtpligter, har gjort tegn til Koll, der straks har rejst sig*). Er du sikker på at dette går godt?

Koll. Kongen har i hvært fall godt av at høre et og annet.

Flink (*har rejst sig for at gå til pipebordet på den annen side*). Det får han simpelt hen ikke lov til, stakkaren ! Hvad er kongedømmet? Jeg spør! — En assurancekasse, ret og slet! En del præster, embedsmænn, adel, godsejere, grosserere, militære har aktier i den. Og de gir minsjæl ikke direktøren tilladelse til at begå dumbeder! He, he, he!

Kongen (*rejser sig*). Ha, ha, ha!

Flink (*skrikende*). Er det ikke sant, kanskje?

Kongen. Bevar's! Meget sant! Ha, ha, ha!

Flink (*som har rensket, stoppet under det foregående og forsøkt at tænde, går med ett nær hen til kongen*). Og mot hvad assurerer de — de karle? (*Alvorlig, stille.*) Mot det store folk — mot hans folk!

Kongen (*ser på ham, driver av*).

Gran. Hør, Flink, skulde vi ikke hellere gå ned i haven? Forårskvællen er så vakker?

Flink. Mot en politisk passiar forslår ikke den vakkreste forårskvæll mer æn varmt vand mot ædel kjølig vin. Nej, la os bli hvor vi er! Men hvad fejler pipen? (*Piken har villet hjelpe ham, men han har ikke forstået det.*)

Gran. Gi pipen til henne, du!

Koll. Dersom kongen lærte stillingen at kjenne — det har alltid været mit ord — så skred han in.

Flink. Kongen? Han bryr sig ikke en døjt om det altsammen! Han har annet at bestille! He, he, he!

Kongen. Ha, ha, ha!

Koll. Kongen er for ualmindelig begavet til i længden at kunne være utenfor.

Flink. Der har så mangen ualmindelig begavelse gåt fanden i vold —!

Kongen. Tralala! Tralalalalala! Tralala! — Det er morsomt at være kommet sammen med dere igjæn! (*Drikker.*)

Flink (*sagte til Gran*). Er han full?

Kongen (*som sætter sig*). La mig få en cigar! — Og la os ta tingen litt mere diskusjonsmæssig. (*Koll og Gran sætter sig.*)

Gran. Til syvende og sist kan den ikke diskuteres. Den må prøves. Den dag kongen siger: jeg vil leve naturlig med mit folk; jeg melder mig ut av den gamle kongelige forening, som ingen sanhed lenger er — den dag vil resten gi sig av sig selv.

Flink (*som atter er ved pipebordet, da pipen fremdeles er i ulage*). Ja, den dag!

Gran. Husk du er hos en ven av kongen!

Kongen. Ingen hus-despotisme, du republikaner! Fri diskusjon!

Flink. Jeg skal visst ikke fornærme kongen. Han har aldrig gjort mig noget vondt. Men du tillater mig dog at tvile om, at kongen er det lys I ændelig vil gjøre ham til?

Kongen. Ja, det er sikkert!

Flink (*livlig*). De er enig med mig deri?

Kongen. Fullkommen! — Men bortset fra ham — sæt her var en konge som gjorde sig uavhengig, og som selvfølgelig stilte sig over partierne —?

Flink (*som atter er ved pipebordet og nu påny krasser ut, avbryter*). Fromme ønsker, børn! Alle partiers konge? (*Blåser ut.*) Gives ikke! (*Blåser.*) Gives ikke! Gives ikke! — Det er på den løgn at det

konstitutionelle kongedømme hviler. Kongen skal stå over partierne? Jo, pytt! —

Gran. Det var også at forlange det overmenneskelige av ham.

Flink. Naturligvis!

Kongen. Men en præsident gjør det da ænnu mindre?

Flink (*vænder sig*). Han utgir sig heller ikke for at gjøre det! He, he, he. Det er forskjellen! — (*Kommer frem, siger sagte, langsomt.*) Det er løgnen som er forskjellen —!

Koll. Å, der er, skam, nok av løgn i republikken med!

Flink. Ja visst; men den er ikke institution! He, he, he!

Kongen. Den tanke der kommer fra professor Ernsts skrifter.

Flink (*livlig*). Har De læst dem?

Kongen. Jeg har i de siste par måneder næppe læst noget annet. (*Koll og Gran veksler blik.*)

Flink. Ja — så behøver jeg ikke at si mere!

Koll. Men vi kommer med alt dette ikke av stedet. Vor ven (*peker på kongen*) synes at ville vite, om et virkeligt, alvorligt forsøk med hvad jeg vilde kalle det folkelige kongedømme, ikke skulde kunne regne på forståelse, bistand —

Kongen (*avbrytende, livlig*). — Således er det...!

Koll. — blant vort oplyste folk, som er kjed løgnene, og som vil et utstrakt, men tryggt selvstyre.

Kongen. Således er det!

Flink (*som just vil sette sig, springer op, idet han legger pipen og setter armen i siden*). Men hvad er dette for en tanke som spøker i dere allesammen? Er I da ikke republikanere?

Koll. Jeg er det ikke.

Gran. Jeg er det; — men finner desuagtet at en overgang må vinnes med læmpe —

Flink. Det vil si med forræderi?

Gran. Forræderi? —

Flink. Mot sanheden, mot vor overbevisning!

Koll. La os spare de store ord! Kongedømmet har stærke røtter i forholdene.

Flink (*leende*). Assurancekassen!

Koll. Nå ja — la det kalles så! Det er! — dette er hovedsaken. Og som det der er, gjør vi det så sant, så gavnligt som vi kan.

Kongen. Skål, Koll! (*De drikker.*)

Flink (*som har fjærnet sig*). Derpå inlater ingen virkelig republikaner sig.

Gran. Dog, dog!

Flink (*stusser*).

Kongen (*ser det*). La mig! (*Springer op.*) Sæt vi hadde en konge som sa: Enten hjelper I mig med at gjennemføre et folkeligt kongedom, frit for levningerne av det absolutistiske, frit for løgngen — eller jeg tar avsked.....

Flink. Bah!

Kongen. Jeg siger alene: sæt.....! Nu vet De selv at hans fætter, tronarvingen, er en bigot —

Koll (*som tillikemed Gran har rejst sig og ved kongens ord atter har vækslet øjekast med ham, kaster nu skyndsomt in*) — nok sagt!

Kongen (*ler*). Nok sagt! — og hans mor, som styrer ham.....

Flink. — er ænnu værre! —

Kongen. Hvad valgte De så? — Enten at hjelpe kongen med at gjennemføre det folkelige kongedom — eller.....

Flink (*avbrytende*). Ti tusene ganger hellere den bigotte prins med hans egne og hans mors dumheder! Jo galere, jo bedre!

Gran. Nej, nej, nej, nej!

Kongen (*til de to*). Der har vi mannen! (*Forlater dem.*)

Koll (*til Flink*). Dette er republikanernes vanlige principrytteri.

Gran. Landet, fædrelandet står over —

Flink. — sanheden? Hellere en kort pine æn en lang løgn, min far! — Den sanhed gjæller også for fædrelandet.

Koll. Disse teoretikere — og disse talemåter —!

Gran. Også jeg er republikaner; jeg tænker så god som du. — Men jeg tok ikke i betænkning —

Flink. — at være forræder?

Gran. Hvad bruker du for ord?

Flink. Ord? Alene ord? — Nej, min ven, gjorde du det — det som du ikke fik lov til at tale ut — jeg kom her en dag for at kræve regnskap! — Og vilde du ikke slåss med mig — jeg skjøtt dig ned som en hund!

Gran (*mildt*). Det gjorde du ikke!

Flink (*rasende*). Det gjorde jeg ikke? . . . Jeg skulde ha ingit dig min sjæls dypeste kjærlighed, forat du skulde bli forræder mot den . . . Jeg skulde se mit livs største erhvævelse . . . se ham svige vor sak . . . og ved sin umådelige anseelse dra flere tusener efter; — ovenpå alle skuffelser — i mit livs kvæll den ne — (*Mærker han blir bevæget, avbryter. Taushed.*) Hør, du skal ikke spøke med sådant. (*Går. Piken hadde stillet sig beskyttende op mot Gran.*)

Koll. Så tænker jeg vi forlægger både scenen og samtalen —

Kongen (*forbigående*). — Ja, få ham væk!

Flink (*i bakgrunnen som til hemmelige tilhørere*). Disciplin i rækkernel!

Koll. Be piken, du, som kan det, at der skyndes på med kvællsmaten.

Gran (*likesom opvågnende*). Ja.

Koll (*til kongen*). Hvad siger De om at vi tar en tur i haven så længe?

Kongen. La os det!

Flink (*frem til Gran*). Dette venskap med kongen — som jeg ikke la videre vægt på, det skulde ikke allikevel — (*Stanser.*)

Gran. — ha fordærvet mig, mener du?

Flink. Nætop!

Kongen (*leende*). — politisk?

Flink. Politikken har også med moralen at bestille, min herre.

Kongen. Men hvorfor forivre Dem så, min herre? — Den nuværende konge er jo en —

Koll (*skyndsomt avbrytende*). — nok sagt!

Kongen (*ler*). De siger jo selv at han bryr sig pokker om det altsammen. Han har annet at bestille! Og så blir det jo et spørsmål i den blå luft?

Flink (*godmodig*). De har i grunnen ret.

Kongen. Ja, har jeg ikke ret? — I var jo alle enige om at under ham vokser republikken, så det er en lyst.

Flink. De har ret! Han kunde ikke gjøre det bedre om han var republikaner, det forsikkrer jeg Dem.

Kongen. Kanskje er han republikaner?

Flink (*livlig*). Kanskje er han republikaner! Udmærket! Derfor tar han parti mot sig selv —

Kongen. — er *commis voyageur* for sit eget hus's undergang —

Flink (*stigende*). — for sit eget hus's undergang. Udmærket! Støtter sin reaktionære regjering med kongelige diktamina, tillidsskrivelser og bordtaler...

Kongen. Selvmordersk!

Flink. Selvmordersk stort! — Ja, De ler, De?

Koll. Hyss, der kunde nogen høre os!

Flink. Hør os hvem pokker som vill! (*Kongen storler.*) Men stans hans latter, du kongelige embedsmann! Den er skrækkelig, den er majestætsforbrydelse —

Koll. Nej, hør!

Flink. Den latter burde arresteres! — Dersom kongen —

Gran. Det er kongen. (*Kongen blir ved at le. Flink ser på ham, på dem — på dem, på ham.*)

Kongen. Jeg kan ikke mere! (*En stol bringes.*)

Flink (*går*).

TREDJE MØTE

Koll. Dette var overmåde ille.

Kongen. Ja, jeg vet det, tilgi mig. Men jeg kunde ikke annet. Ha, ha, ha, ha, ha!

Koll. Han er med sine underligheder i alle stykker for bra til at gjøre nar av.

Kongen. Ja, skjænd, jeg fortjener det; men — ha, ha, ha, ha!

Gran. Hyss, der er han igjæn.

Kongen (*springer op*).

FJÆRDE MØTE

Flink. Kongen bør være overbevist om at jeg ikke hadde uttalt mig således i Deres nærvær, hvis jeg hadde fåt ærlig besked.

Kongen. Jeg vet det. Fejlen er alene min.

Flink. Fejlen er andres; mine såkallte venners.

Kongen (*ivrig*). På ingen måte! Min, alene min! Jeg har fåt mine skjænd for det! Og jeg ber mine venner i Deres nærvær om forladelse! Jeg har sat dem i et falsk lys. Jeg ber dernæst Dem om tilgivelse. Moroen tok overhånd. (*Ler igjæn.*)

Flink. Ja, det var overmåde morsomt!

Kongen (*fremdeles*). Det var det virkelig! Og hvad har De til syvende og sist at klage over? De fik jo sagt Deres mening.

Flink. Det fik jeg!

Kongen. Nu ja! — Og de hensyn som kunde tas, hindret jeg Dem i at ta. La det så være nok.

Flink. Nej, nok er det ikke!

Kongen (*utålmodig*). Så? — Hvad forlanger De av mig?

Flink (*rask*). Intet!

Kongen. Om forladelse! — Jeg mente ikke at fornærme Dem!

Flink. Det har De gjort i sådan grad at De naturligvis ikke er istand til at fatte det! (*Går.*)

FEMTE MØTE

Kongen. Dette var en dum historie! (*Ler. Bemærker Gran, som står bortvæendt ved pulten, og går straks hen til ham.*) Du er vred på mig?

Gran (*ser langsomt op*). Ja.

Kongen. Hvorfor stanste du mig ikke?

Gran. Det kom jo i et øjeblik. — Men at De havde hjærte til det? — i mit hus, mot min fars og min gamle ven —?

Kongen. Harald! (*Lægger armen om hans hals.*) Har jeg nogensinne bedt dig om noget jeg ikke har fåt?

Gran. Nej.

Kongen. Så ber jeg dig nu gi mig den tilståelse, at hadde jeg tænkt det vilde krænke dig, jeg hadde ikke gjort det — nej, ikke for nogen pris! — Tror du ænnu så godt om mig?

Gran. Ja.

Kongen. Takk! — Så har jeg at tilstå dig at de siste måneder har jeg henlevd i en frygtelig spæning; derfor kastes jeg altfor let over fra den ene yderlighed i den andre. — Og nu, venner (*idet han forlater Gran*) tilgi mig! Eller skjænd mere på mig en annen gang. Ti nu må jeg få tale med dere om det for hvis skyll jeg er kommet. I er de eneste jeg kan gå till! — Derfor, vær gode imot mig! — Skal vi sætte os igjæn?

Koll. Som De befaler.

Kongen (*på vejen til bordet, stanser mellem dem*). Jeg vet I begge har ett og samme spørsmål: hvorfor kommer jeg først nu? Svar: fordi jeg først nu er blet klar på min egen stilling. Der fallt for nogen måneder siden et stærkt ord ned i mit liv... Det har bokstavelig brænt ut en hop støv og tøv av det. — Hør, skal den pike gå? (*Hun skjænkte just i.*)

Gran. Hun kan ikke høre.

Kongen. Stakkar! (*Sætter sig.*) Da jeg kom hjem fra togtet — min nevø, kongen, var død, min far var blet konge, og jeg kronprins! — da fulgte jeg min far i kirke. Der skulde være gudstjeneste med taksigelse for min lykkelige hjemkomst.

Gran. Jeg var med den gang.

Kongen. Det hele var nyt, højtideligt. Jeg var rørt. Da hvasket min far: «Længer frem, min gut! Folket må se sin vordende konge b e.» — Dermed var det forbi! — Jeg var ikke født til konge; jeg var ænnu

frisk på sjælen, og med den største motbydelighed skjøt jeg løgnen fra mig. — Tænk dere: at komme fra en treårs sjørejse, og så begynde at leve livet på den måde — foran et spejl! — Jeg skal ikke opholde mig ved det. Men da min far døde, og jeg blev konge, var jeg i den grad blet like glad ved løgnen jeg stod i, at jeg ingen sanhed længer så. — Det siges i grunnloven hvilken religion jeg skal ha — og jeg har naturligvis ingen. Således med altsammen!

Stykke for stykke! Kunde det være anderledes? Den eneste lærer jeg hadde holdt av — dig, Koll — hadde man avskediget; ti det opdagedes du var for frisinnet.

Koll (*smiler*). Ja, ja —!

Kongen. Den eneste virkelige ven fra min gode tid — dig, Harald — hadde man bortvist. Du var republikaner. — Det var i fortvilelsen over dette tap at jeg første gang blev virkelig forælsket — i din søster, Harald. Atter forvisning! — Hvad så? Jo, det som er opsangen i enhver sund ungdom, trangen til kjærlighed, den fortonte i mig til en liderlig vise. (*Drikker.*)

Gran. Jeg forstod det nok.

Kongen. Men læg dette sammen: — nu ja, så har I mit livintil for nylig! Ti der er håndt noget, kjære venner! Nu skal I hjelpe mig! For at sige det kort og godt: enten vil jeg være dette lands første embedsmann på en stillfærdig, borgerlig, sann måte, eller, ved den levende Gud, jeg vil ikke længer være konge! (*Rejser sig. De andre med.*)

Koll. Nå! Så er det ændelig kommet!

Kongen. Tror I ikke jeg vet at han, republikaneren, uttalte de tænkende mænns dom over mig? (*Der ties.*) Men hvorledes skulde jeg kunne gripe in, så længe jeg trodde alt var skuespill og løgn, alt og alle? — Nu vet jeg hvori løgnen ligger! Den er institutionsmæssig insat blant os . . . han hadde jo ret! Og løgn opkaller løgn. — I kan ikke forestille jer så komisk det forekommer mig selv — til andre tider så syndigt, sørgeligt —, at hæderlige folk står og later som om jeg er et væsen av en højere art! — Jeg? — (*Går.*)

Stanser.) Det er staten, institutionen, som kræver denne løgn — av dem og av mig! For at være trygge, lykkelige! (*Går. Stanser.*) Like fra min første kronprins-tid har man fratat mig alt det som kunde bygge sanhed op i mig — venskap, kjærlighed, religion, kall — (ti mit kall er et ganske annet) — i statens navn har man gjort det! Så fratar man mig som myndig konge også ansvaret — ansvaret for mine egne handlinger — systemet kræver det! I steden for en personlighed, hvilken pjalt må jeg ikke bli? — Og magten? Den er hos representation og regjering. Derover klager jeg ikke; men jeg klager over at man skal late som den er hos mig, at alt skal gå i mit navn, at for mig skal bønfalles, hurraes, brøles, bukkes, skrapes, som var hele landets magt, ansvar og personlighed samlet i mig. — I mig, som man for det heles skyll har fratat alt! Er det ikke en ynkelig og latterlig løgn? Men for at gjøre den troværdig utstyrer man den ovenikjøpet med begrepet «hel-lighed», «kongen er hellig», «vor allernådigste herre», «Deres majestæt». Det ænder i gudsbespottelse!

Gran. Ganske visst.

Kongen. Nej, kan dette ikke slutte, så slutter jeg. Men slutte må det kunne! Ti det er dog ikke nød-vendigt for et folk på dets evige tog mot sanhed at marschere med en løgn i spissen!

Koll. Nej, det er ikke nødvendigt!

Kongen (ivrig). Og det vil du hjelpe mig at vise.

Koll. Jeg er ikke utilbøjelig! — Nu, her blir liv i landet!

Kongen. Og du, min ven — er du bange for at bli skutt av en gal republikaner, hvis du hjelper mig?

Gran. Døden er jeg i det hele ikke særdeles rædd. — Men piken siger at aftensbordet står færdigt.

Kongen. Ja, la os spise!

Koll. Og så bli ved!

(*Tæppet faller. Musik.*)

ANNET MELLEMSPILL

Såsnart tæppet faller for første handling, inleder musikken den scene der viser sig, idet tæppet går op igjæn: et islandskap, dynnende sig. Oppe til venstre sitter højt en gammel grå mann i en fotsid kjortel.

Den grå. Søn, min søn! —

Her vokser strængeste straf jeg har havt.

Søn, min søn!

Når ikke frem! Du har ikke kraft!

Søn, min søn!

Slet ikke kraft! den røvede jeg —

og slægten før mig.

Å, hvilken pine!

se en av mine

slæpe sig langsomt tildøde på sår,
jeg, jeg slog slægten i livstidens år.

Arme! Du vet ikke selv hvad du er!
Drømmer så stolt under kjærligheds skjær.

Jeg mattet viljen, jeg slappet kraften,
jeg tok fra blomsten farven og saften.
Bare én frostnat — og bladene glisner,
synker og visner.

Først løftet hid

over den korte, skuffende strid,

aner han grunnen

så er jeg bortstøtt, idet jeg er funnen.

Usynligt kør (*langt borte*). Sitter han der?

Den grå. Hu, der er atter den fristende hær!

Koret (*rundt om*). Hvorfor alene?

Hvorfor i tåken på jordlivets scene?

Kast alt ifra dig, og storm frem med os!

Ingen dig fanger

i ansvar og anger,

tør du kun selv byde tankerne tross!

Den grå. Mig drager slægten.

Koret. Hugg dig dog løs! På dig selv ligger vægten.

Ene den stærke mot lyset sig svinger. —

Hør hvor det klinger!

(*Fjerne, store harmonier.*)

Det er de frigjortes jublende skarer;

opdagende, farer
gjennem det evig uænd'lige toget.
Rejs dig og følg!

Den grå. Ja! Nej, jeg tør ikke!
Koret. Noget

må du dog ville! Rejs dig, følg os!
Den grå. Rivende, rasende som i en foss
tumler I sinnene!

Koret. Ha, ha, ha, tross
byder vi love som hader vor lykke,
salighedspakterne,
salmesangs-fagterne;

dårernes samfund, verdensforagterne,
jammerlig lever de, de imot os.

Rejs dig og slåss
mot disse selvskapte kvaler, som ribber
blodig dit bryst! Jag de trøstløse gribber
dit hvor de kom fra — de giftsyke huler,
hvorfra han skuler
fiendsk mot frihed, mot styrke, mot lyset.

Få dem dog kyset!
Selv har du kallt dem; byd selv, og de fly!
Rejs dig, bliv ny!

Hvad der er bak dig, er bak dig — og foran
. . . . se ham, den herlige! Se ham! Der står han,
Lucifer-lyseren! Værden ham helser!

Den grå (*på knæ*). Hjælp mig, min Frælser!
Koret (*langt borte*). Ha, ha, ha, usling! vælger
sin lænke!

(*Ænnu fjærnere.*)

Ha, ha, ha, dåre! Tør ikke tænke!

— — — — —
Den grå. Noget fornåm jeg, noget som våren.

— — — — —
Her var så koldt. — Nu smæltede tåren,
rant over kinnen,
bortført av vinden,
som over is-egnen lunende drog;
toner i følge,
bølge på bølge,

duftet og hvisket og varmende slog.

Hvad var vel det ?

Når skal jeg komme så vidt jeg kan se?

Tre ganger tre

har det nu hændt mig. Det holdt mig fast,
den gang de kom. —

Minnet derom

gjorde jeg bad — og fortryllelsen brast.

— — — — —
Å, hvilken last
tynger nu atter mit sinn, så det bøjes!

Rummene pløjes
atter av tanker som fæster i mine.

Å, hvilken pine,
ikke at samle sit væsen i varmen
av en beslutning! Vige for larmen
av disse åndernes susende ris,
kulne i is,
tvilenes, tåkens . . . Tyrannerne er det!
Hvad vil de vældige?

Tyrannernes kor. Stans dog din søn!

Hvisk ham i løn
tvil i hans sinn,
du, som har slægtskapets vejer dit in.
Væk hans begjær
efter en hær —
da har du bragt

tankerne over på ære og magt.

Den grå. Selv har jeg hat dem . . . !

Tyrannernes kor. Vi til foragt

alt som er svakt!
Hærd ham i hæld,
så han ser lovene kun i sig selv —
lystner og ler
ut efter mer —
knader i dej

massernes masse til mætte for sig!

Den grå. Selv har jeg tænkt det!

Tyrannernes kor. Tro ej det skrål,
alle har mål,

mål for sig selv.
 Dråpen blev dråpe, intet blev elv.
 Sten over sten,
 fæstet som én,
 blir til et slot,
 står, når årtusen har smulret alt småt.
 Den grå. Ja, jeg har set det.
 Tyrannernes kor. Ingen blir stor,
 uten han tror
 andre er til
 for at stå brikker en dag i hans spill.
 Ingen fik glans
 over sin krans,
 hvis ikke fan's
 mindre som mængte sin egen i hans.
 Den grå. Sant: sådan er det.
 Tyrannernes kor. Intet blev tænkt
 bare av én.
 Tusen har skjænkt
 tankernes frugt til en enkelt som len.
 Han som er kallt,
 tager det alt.
 Hæld, fik du lov
 én gang at læske hans høje behov!
 Den grå. Lovene var det —!
 Tyrannernes kor. Folk, kom, og giv
 tanker og liv,
 forat I kan
 alle tilsammen frembringe én mann!
 Hvilket et mål!
 Lid for det, tål! —
 Hvilken en løn!
 Føde og fostre så herlig en søn!
 Den grå. Fortidens konger!
 Tyrannernes kor. Lyn er hans stav,
 bærge og hav
 vældig han går,
 tankernes tinder mot stjærnerne slår.
 Gud er han lig — —!
 Tidlig tok svig

denne vor lod!

Gud vorde lik: — se, her er det nådd!

Den grå. Vældige tanke! (*Højt over dem ruller et tordenvejr frem.*)

Den grå. Imperator-skaren!

(*Højt og fjærnt sees hendragende de store tog fra forskellige tidsaldre. Man hører:*)

Værdens guder

nu bebuder

mønstring over alle slaver!

De som tjente

frygtens spir —

som forlente

tronen sir —

slaver, slaver, slaver, slaver!

Værdens guder

nu bebuder

mønstring over alle slaver.

Millioners

millioner,

hele zoners

rumfang toner:

slaver, slaver, slaver, slaver!

(*Henrullende torden.*)

Tyrannernes kor (*nær ved*). Tapt har han, han!

Folk eller land

ej, han ej,

han, som vil have dem alle for sig!

Tilværelsens hær —

her er den, her!

Er det ej stort? —

Hvisk til din søn hvad du vet! — Vi må bort!

Den grå. Stort er det, ja! Den utæmmede kraft

strømmer i rummene. — Men jeg har havt

ånder som spådde det stanser tilsist.

Kvinneøster (*tæt ved*). — Er ikke visst!

Den grå. Hvad skal man tro? Det jeg lærte var ret —

Kvinneøster. — det var jo slet?

Den grå. Valget jeg tænkte mig, sluttede der —

Kvinneøster. — vokser just her!

Den grå. Her vokser alt; — det som godt er,
og galt.

Kvinneøsterne. Her vokser alt!

Den grå. Klarhed jeg ventet. Men mer, mens det
li'r —

Kvinneøsterne. — broget det blir?

Den grå. Almagts ledning, retfærdigheds dom —?

Kvinneøsterne. Truslen var tom!

Den grå. Hjærtets sanfærdigste forhold — min
søn! —

Kvinneøsterne. — her fik det løn?

Den grå. Her blev det straf, blev det lidelse, tvang!

Kvinneøsterne. Slip ham engang!

Den grå. Han er mit eneste, siste — min søn!

Kvinneøsterne. Hørtes din bøn?

Den grå. Hjælp mig at redde ham! Hjælp ham
fra fall!

Kvinneøsterne. Stå der og kall!

Den grå (*fortvilet*). Hvad er det for noget som,
medens jeg ber —

Kvinneøsterne. — spotter og ler?

Den grå (*av al magt*). Er her en styrer, så hør
nu mit ord!

Kvinneøsterne. Tro hvor han bor?

Den grå. Straf bare mig! Men ta straffen fra ham!

Kvinneøsterne. Offerflinkt lam!

Den grå. Svar mig! Jeg skikket ti tusene bud!

Kvinneøsterne. Og tror på en Gud?

Den grå. Nej, nej, jeg tror ej; hvad nytter det til —?

Kvinneøsterne. Bedrageligt spill!

Den grå. Kaller sig kjærlighed — bruker så min —

Kvinneøsterne. — til din ruin.

Den grå. Ælsket jeg ikke — gik sønnen forbi —,

Kvinneøsterne. — da var du fri!

Den grå. Rådet mig frister! (*Ved disse ord stiger
tåken, og der høres:*)

Et kor. Isbæltet brister,
is-regnen damper,

ildhæsten stamper
 længselsfull efter at føle din hånd.
*(Tåkerne tætnes, sæde skikkelser og tegn skimtes
 inne i dem.)*

Den grå *(samtidig med koret, idet han mere og
 mere forsvinder i tåken)*.

— — — — —
 Bare jeg floksede
 litt med min vilje —
 Se hvad der voksede! —

— — — — —
 K o r e t. Gangeren skraper.
 Først når den siste
 fordom kan briste,
 da kan han hæve dig, da er du ånd.
 Den grå *(samtidig)*. Søn! — Søn! — Hvor er du?
 Tåken dig tager; — din far, han er her, du!

K o r e t. Slip dog den enkelte! —
 Kjærligheds højeste,
 det er et nøjeste

likeligt forhold til alle og alt.
 Den grå. Hjælp! Hjælp! Min skaber!
 Tåken! — Å, skynd dig, eller jeg taber!
*(Tonernes uendelige kamp avløses, idet tæppet faller,
 av hine som ledsaget de milde vinde.)*

ANNEN HANDLING

Park, med høje, gamle træer. I forgrunden til højre et lysthus, i dette en bænk.

FØRSTE MØTE

Kongen. Fabrikejer Bang (en overmåde fet mann). Begge sitter.

Bang. Jeg hadde det virkelig så godt i alle måter. Jeg forsikkrer D. maj., det var mig en fornøjelse at leve.

Kongen (*sitter og tegner med en liten spaserstok*). Jeg tror det gjærne.

Bang. Og så kommer dette tryk for hjærtet, dette svære åndedræt. — Jeg rænner rundt her i parken på fastende hjærte, til jeg er aldeles overgit.

Kongen. Men kan De da ikke kjøre?

Bang. Kjøre? — Når jeg skal gå, D. maj.

Kongen. Det er sant. Jeg tænkte på noget annet.

Bang. Jeg skal vædde jeg vet hvad D. maj. tænkte på — uten ubeskedenhed for resten.

Kongen. Hvad da?

Bang. De tænkte på socialisterne.

Kongen. På —?

Bang. — socialisterner!

Kongen (*munter*). Hvorfor nætop på dem?

Bang. Ser De jeg traf det? Ha, ha, ha! (*Hoster.*) Unskyll, D. maj., jeg får altid hoste, når jeg ler. Morgenaviserne er jo fulle av deres optøjer.

Kongen. Jeg har ingen aviser læst.

Bang. Da forsikkrer jeg D. maj. det er forskrækeligt. Nu hadde vi det så godt i alle måter. Hvad i al værden vil de?

Kongen. Formodentlig også ha det godt i alle måter.

Bang. Har de det ikke godt, de bæster? Unskyll, jeg blir hæftig i D. majs nærværelse.

Kongen. Værsgo!

Bang. Mange takk! — Disse strejker...? Er det meningen vi alle skal bli fattige? Rike kan vi ikke alle bli. — Men min trøst er et stærkt kongedømme. D. maj. er nøkkelen for min kasse!

Kongen. Hvad — hvad er jeg?

Bang. Nøkkelen for min kasse! Jeg tillater mig at kalle Dem så, D. maj.

Kongen (*tegner bestandig med stokken*). Meget forbunden!

Bang. Vorherre bevare os, om de liberale kom til roret. For de svækker kongedømmet.

En tiggergut. Å, kjære, vene, vakkre, en skilling! Jeg har ikke smakt en bit ænnu idag!

Bang. Der ymtes litt om det? — Men det kan da vel ikke være sant?

Gutten (*ramser op igjæn*). Å, kjære, vene, vakkre o. s. v.

Bang. Du har ikke rettighed at tigge.

Kongen. Du har rettighed at sulte, gut! Her! (*Gir ham en gullpenge.*)

Gutten (*går baklængs ut, stirrende, med skillingen i næven*).

Bang. Han takker ikke engang! Væntelig søn av en socialist. — Jeg vilde aldrig som D. maj. ha åpnet denne park for alle og enhver.

Kongen. Arbejderen sparer derved et kvarters gang in til sit arbejde i byen.

Generalen (*utenfor*). Av en herre på bænken, siger du? Marsch, derhen!

Bang (*rejser sig*). God morgen, D. maj.

Kongen. God morgen! (*Ser på sit ur.*)

ANNET MØTE

Kongen. Generalen (*førende med en stok tiggergutten foran sig*).

Generalen. Av ham der, siger du?

Kongen (*ser op*). Hvad er det?

Generalen. D. maj.? Velkommen tilbake!

Kongen. Takk.

Generalen. Unskyll, D. maj.; men jeg så denne krabat med en gullmynt og stoppet ham. Han siger han har fåt den av D. maj. —?

Kongen. Det er sant.

Generalen. Nå — det ændrer saken! (*Til gutten.*) Det er kongen. — Har du takket ham? (*Gutten står.*)

Kongen. Går også De morgenturer på fastende hjerte?

Generalen. Maven, D. maj., maven! Den vil ikke lenger!

Gutten. Ha, ha, ha! Ho, ho, ho! (*Hopper ut.*)

Generalen. Jeg er forbauset over at D. maj. har åpnet denne park for alle og enhver.

Kongen. Det sparer arbejderne et kvarters gang in til deres arbejde. — Nu, general? De er jo blet troende på det siste?

Generalen. Ha, ha, ha, ha! Har D. maj. virkelig læst min dagsbefaling?

Kongen. Ja.

Generalen (*fortrolig*). Nej, ser D. maj., det kunde ikke gå lenger som det gik. (*Hviskende.*) Liderligheden i lejren! Officererne vil jeg ikke engang tale om; men når selve soldaten helt åpenlyst —!

Kongen. Å-hå! —

Generalen. Min bror biskopen og jeg fik en dag sat sammen en dagsbefaling om nødvendigheden av tro — av tro, som grunnlag for disiplin.

Kongen. Biskopen var såmæn den første jeg møtte her idag. — Er også hans mave forstyrret?

Generalen. Hans er dog den værste av alle! Ha, ha, ha, ha! (*Får vink av kongen om at sette sig.*) Jeg takker! — Ellers har jeg i den senere tid virkelig tænkt på at der i disse vanskelige tider burde være et sterkere samarbejde mellem hæren og kirken —

Kongen. — i fordøjelsen?

Generalen. Å-ha, ha, ha! Men alvorlig, D. maj.! Dette arbejde er snart tronens eneste redning.

Kongen. Så—å?

Generalen (*skyndsomt*). D. v. s. tronen står naturligvis alene. Gud bevar os! — Men jeg mener at hæren og kirken må gi kongedømmet den nødvendige glans, autoritet —

Kongen. Har det måske ikke lenger nogen i sig selv?

Generalen (*springer op*). Gud bevar mig for at sige sådant! Jeg vil dø for et sterkt kongedømme!

Kongen. Det blir De, så skam, nødt til! (*Ler, rejsende sig.*) Hvem kommer der?

Generalen (*med seglas*). Det er —? det er prinsessen og grevinne l'Estoque.

Kongen. Lider også prinsessen av slet fordøjelse?

Generalen (*fortrolig*). Hvad prinsessen lider av, vet sikkerlig D. maj. best.

Kongen (*forlater ham*).

Generalen. Der gjorde jeg det godt! Kommer av at jeg altid vil gjøre det for godt.....! Han iler henne i møte? Skulde der allikevel? — Det må jeg tale med Falbe om! (*Går.*) Åu, han så jeg betragtet dem! (*Bort.*)

TREDJE MØTE

Kongen med prinsessen under armen, frem mot bænken. Grevinnen og en kongelig tjener bak sees at gå langsomt videre over scenen.

Prinsessen. Dette var i sanhed overraskende! Når kom D. maj.?

Kongen. Igårftes. — De ser altfor smuk ut, prinsesse! Ændog rødme — så tidlig på morgenen?

Prinsessen. De tror naturligvis det er sminke! — Nej, det er den rene glæde over at møte D. maj.

Kongen. Smigrerske! — Og jeg blev blek ved synet av Dem.

Prinsessen. Samvittigheden —?

Kongen. — sa desværre ingenting. Men jeg har møtt så mange som led av slet fordøjelse, at da jeg også så D. kgl. høyhed komme ilende —

Prinsessen. Berolige Dem! Jeg går tværtom morgentur for ikke at bli for fet. Senere på dagen rider jeg — av samme grunn. Jeg lever ikke for annet nu.

Kongen. Et helligt kall!

Prinsessen. Forsåvidt det er kongeligt?

Kongen. De utleder Deres hellighed fra mig?
Slemme prinsesse —!

Prinsessen. Både min hellighed og mine gode dager. Alene slægtskapet med D. maj. kan få folket til at være mit gode fideikommis.

Kongen (*deltagende*). Det generer Dem dog ikke?

Prinsessen. Langt ifra! Det gode folk underholder værre utsugere æn mig! — Apropos, om utsugere! Er det sant D. maj. har sat alle Deres kammerherrer med tilhæng på pensjon?

Kongen. Ja.

Prinsessen. Ha, ha, ha! Men hvorfor netop med forpligtelse til at leve i Schweiz?

Kongen. Fordi der intet hof er i Schweiz.

Prinsessen. — så de ikke påny kan falle i fristelse! Jeg har ledd meget av den historie. — Men den har dog sin alvorlige side. Ti et hof kan D. maj. ikke unvære.

Kongen. Hvorfor ikke?

Prinsessen. Når De nu engang skal «ta til ægte», som præsten så smukt siger —?

Kongen. — så er det for at ha et husliv —

Prinsessen. — som enhver annen borger?

Kongen. Aldeles!

Prinsessen. De skal ikke engang holde tjenere?

Kongen. Så mange som behøves; — men heller ikke flere.

Prinsessen. Da må jeg skyndsomt stede mig hos D. maj. som tjenestepike. Ti skal mit budget komme i forhold, så blir visst heller intet annet tilovers for mig.

Kongen. Dertil har De et for helligt kall, prinsesse.

Prinsessen. Se så! — D. maj. er skald, og en sådan er det tillatt at sværme for idealer. — Men et folk er også poetisk; det vil gjerne se sig glansfullt repræsenteret, gjerne betale derfor — dette er dets poesi.

Kongen. Er De sikker på det?

Prinsessen. Fullkommen sikker! Det er det en ære!

Kongen. Så setter jeg min ære imot! Og min ære forbyr mig — til ære for mit folk og dets poesi —

længer at betjene mine slot, min garde og mit hof; —
voilà tout!

Prinsessen. Beste konge, en særegen stilling gir særegne pligter!

Kongen. Da kjenner jeg høyere pligter! — Men prinsesse, skal vi to, i ramme alvor —?

Prinsessen. Ja, der er noget i dette som ikke må lees væk. Traditionen, erfaringen fæster det som en sandhed at kongen, majestæten, skal i avsondret værdighed, bak en borg av rigdommens, rangens, den arvelige adels menn, være lovens siste avgjørelse, være det i glans og skjønnhed. Trær han ut av trylleringen, tapes lovens autoritet.

Kongen. Har D. kgl. høyhed spist frokost?

Prinsessen. Nej. (*Brister i latter.*)

Kongen. Hvis De hadde spist frokost, skulde jeg med fornøjelse ha git Dem et kursus i historie; — men på fastende hjerte vilde det være grusomt.

Prinsessen (*rejsende sig*). Hør — De var sådan en morsom konge og er på et års tid blet så kjedelig.

Kongen (*som rejste sig samtidig*). Allersomdejlige prinsesse! Skulde jeg virkelig i Deres øjne stige eller falle, eftersom jeg tok min gardesnabel på eller min hofhale av?

Prinsessen. I mine —?

Kongen. Eller i nogens? — De kjenner historien om kejserens nye klær —?

Prinsessen. Ja.

Kongen. Vi bedrager ingen længer med dem.

Prinsessen. Men vil alle forstå dette?

Kongen. De forstår det jo?

Prinsessen. Altså mængden og jeg, jeg og mængden — meget smigrende!

Kongen. Gud bevare mig for at slå D. kgl. høyhed sammen med den store hop; men —

Prinsessen. Det har allerede vist sig at D. maj. ikke beholder samme værdi i alles øjne som i mine — hvad De så faller på!

Kongen. Har jeg en særskilt plass i D. kgl. høyheds hjerte, så vær viss på at De —

Prinsessen. . . . Jeg skal avbryte Dem for at spare Dem for en usanhed! Ti for at få en særskilt plass i D. majs hjerte må man ikke som jeg beundre Dem; nej, tværtom rope højt: «jeg foragter Dem!» — *Au revoir!*

Kongen. Slemme, skrækkelige, farefulle —

Prinsessen. — alvidende, allestedsnærværende prinsesse! (*Går efter en dyp bøjning.*)

Kongen. Tross alt: mit hjerte følger Dem —

Prinsessen. — på døren! Ja, jeg vet det. — Grevinne! (*Hun forsvinder.*)

FJÆRDE MØTE

Kongen. Falbe (en gammel herre, civilklædd).

Kongen. Det var som pokker —?

Falbe (*bak kongen*). Deres majestæt!

Kongen (*raskt om*). Å! De er der?

Falbe. Ja. Vi har spaseret i parken i længere tid. Men D. maj. var optat.

Kongen. Ikke optat; — men jeg har døvet min sjæl i snak. Spændingen var for stor. — Så De er der! Begge? —

Falbe. Begge.

Kongen. Virkelig! (*Betat.*) Hør . . . vænt — Jeg kan ikke straks — . . . Hvad er det dog som kommer over mig?

Falbe. Er D. maj. ikke vel? . . . De blir så blek.

Kongen. Mine nerver er vel ikke som de skulde være Er her vand i nærheden? —

Falbe (*forbauset, pekende*). Det store vandspring —?

Kongen. Det er jo sant; det er jo sant! — Jeg kan virkelig ikke samle mig. Min munn klæber også . . . Hør . . . jeg går derhen, og så . . . så fører De . . . imens damerne herhit Hun er her! Hun er her! (*Går til højre; vender sig.*) Glæm ikke at lukke den indre park!

Falbe. Nej, naturligvis. (*Kongen av til venstre. Falbe til højre.*)

FEMTE MØTE

Falbe. Baronesse Marc. Clara Ernst. Siden kongen.

Falbe (*til damerne*). Hs. maj. er her om et øjeblik.
(*Han går til højre.*)

Clara. Men du går ikke længer bort æn at jeg kan rope på dig.

Baronessen. Nej, nej. — Vær nu fattet! Der kan intet ske.

Clara. Og dog er jeg bange!

Baronessen. Der er kongen.

Kongen (*hilsende*). Mine damer, unskyll at jeg har latt Dem vente. Jeg er meget taknemlig over at De er her!

Baronessen. Det er også ene på D. maj.s højtidelige løfte —

Kongen. — som jeg ubrødelig skal holde.

Baronessen. Jeg har opfattet det som De ønsker at tale med frøkenen i enrum —?

Kongen. Deres nåde behøver bare at bestige den haug her. Jeg vil anbefale den utsigt som der finnes.

Baronessen. Samtalen kan vel ikke vare længe?

Kongen. I så fall tillater jeg Deres nåde at avbryte os. (*Følger henne ut.*)

SJETTE MØTE

Clara. Kongen.

Kongen. Må jeg ænnu en gang få takke Dem, og Dem særskilt, for at De har været så god at innrømme mig dette møte.

Clara. Det blir det eneste.

Kongen. Jeg vet det. De har ikke villet svare mig på noget av mine brev —

Clara. — Jeg har ikke læst dem. —

Kongen. Så stod for mig intet annet tilbake æn at henvende mig til baronessen; ti De måtte høre mig, frøken. (*Taushed.*)

Clara (*skjælvende*). Hvad har D. maj. at sige mig?

Kongen. Ja, frøken, således på én gang kan det ikke komme. De vil ikke behage at ta plass?

Clara (*blir stående*).

Kongen. De skal ikke frygte. Jeg vil Dem intet ondt; jeg kan ikke ville Dem noget ondt.

Clara (*med tårer*). Hvad kaller De da den forfølgelse som nu har varet i over ett år?

Kongen. Hadde De værdiges at læse et av mine lange, mange brev, De hadde visst det. — Jeg kaller det en følelse som er sterkere æn —

Clara (*vænder sig for at gå*).

Kongen (*bange*). Nej, frøken, for alt som er Dem kjært, forlat mig ikke!

Clara. Så må De ikke fornærme mig!

Kongen. Er dette fornærmelse, så er vilkåret svært.

Clara. Svært? — Nej, hvad De har gjort mot mig, det er svært! — (*Gråter.*)

Kongen. Gråt ikke, frøken! — De vet ikke hvor ondt De gjør mig.

Clara (*harm*). Men vet De hvad det er at forsøke på at ødelægge en ung pikes rygte?

Kongen. Jeg gjæntar det at nu gjør De mig uret.

Clara. Uret? — Du store Gud! Vet De hvem jeg er?

Kongen (*tar hatten ærbødig av*). De er den kvinne jeg ælsker.

Clara (*stille, værdig*). De har højtidelig lovt ikke at fornærme mig.

Kongen. Så sant solen nu faller gjennem efterårs-løvet på Dem og mig, jeg vil ikke, jeg kan ikke fornærme Dem. — Men jeg skal rette mig efter Deres ønske.

Clara. Når kongen siger sådant — som De nyss — til en fattig liten lærerinne, da er det ikke alene en fornærmelse; men det er så feigt, så lavt! At De har hjærte til det, efter hvad De har gjort mot min far!

Kongen. Deres far? — Jeg?

Clara. Vet De da virkelig ikke hvem jeg er?

Kongen. Jeg forstår ikke —?

Clara. Jeg mener, hvis datter jeg er?

Kongen. Jeg vet bare at Deres fars navn er Ernst.
(*Med ett.*) Skulde De være en datter av —?

Clara. Professor Ernst.

Kongen. Republikaneren?

Clara (*langsomt*). Ja. (*Taushed.*) Og behøver jeg at minne D. maj. om at han blev dømt for — majestætsforbrydelse? Hvorfor? Han advarte universitetets ungdom mot kongens slette eksempel! (*Taushed.*) Han blev dømt til mangeårigt fængsel. På flugten derfra brak han begge sine ben. Han lever nu som krøbling, landflygtig — lever av mit arbejde. (*Taushed.*) Hans liv har De ødelagt. Og så prøver De også på at ødelægge mit!

Kongen. Frøken!

Clara. Det er harmeligt at jeg gråter. Det er ikke av medlidenhed med mig selv eller med min far; men det er fordi al denne hjerteløse uret opprører mig!

Kongen. Gud er mit vidne, at kunde jeg gjøre denne uret god igjæn —! Men hvad kan jeg —?

Clara. La mig være i fred, så jeg kan få arbejde — det kan De! Og mere forlanger ingen av os — av Dem!

Kongen. Jeg må få gjøre mere æn dette! ...

Clara (*avbrytende*). Nej! — Kan De da ikke forstå det, at den pike kongen efterstræber, ikke kan være lærerinne? Det eneste De når, er at ta det brød fra mig hvormed jeg før min far. — — Å, min Gud!

Kongen. Men, frøken, jeg mener jo ikke at —

Clara (*avbrytende, stærkt*). At De ikke har så meget av en manns hjerte, at De skammer Dem!

Kongen. Ja, si mig alt!

Clara (*stolt*). Jeg har intet mere at sige Dem. Det var dette! (*Vil gå.*)

Kongen. Nej, gå ikke! De har jo ænnu ikke hørt mig! De vet jo ikke hvad jeg vil Dem?

Clara. Skjændsel!

Kongen (*efter, hastig*). De er i en grænseløs misforståelse! Hadde De bare læst et eneste av mine brev, så hadde De visst, at De stod foran en som De har ydmyget...! Ja, se ikke så vantroende på mig! Det

er sant, så visst som jeg ved Dem er bragt til at ville sant! — De tror mig ikke? (*Fortvilet.*) Hvorledes, hvorledes skal jeg —! En mann som har trosset Deres foragt i over et år, og holder fast ved Dem uten at få se Dem, uten at få et ords svar, forsagende alt annet — han kan dog ikke bare gjøre dette av letsindighed! — Heller ikke dette tror De?

Clara. Nej.

Kongen. Men så gis der dog enkelte almene sanheder som De, Ernst's datter, må kunne tro! Jeg spør Dem da, om De kan forstå hvorledes en mann blir slik som jeg var, den gang jeg gjæntagende fornærmet Dem? De kjenner dog av Deres fars bøker den unaturlige naturlighed hvormed en konge opdrages? Den sjæleødelæggende selvbeskuelse som forhold og alle mennesker truer in på kongebarnet, så han ændog i sine drømmer blir et dobbeltmenneske? Den slibrighed hvori hans ånd daglig glider, såsom alt godt omkring ham gjøres på utstilling, alt ondt gis et forskjønnende skin av finhed, ånd, latter? Tror De, at en ung konge der stormer ut i livet, som jeg gjorde det, har noget til sin unskyllning, noget som intet annet menneske kan føre til sin?

Clara. Ja, det tror jeg.

Kongen. Tror De da der er nogen løgn i den stilling han som konstitutionel konge trær in i? Og at den er så åpenbar at stundom kan han selv føle den? For bare at nævne det første og største: kallet. Kan et kall være arveligt? Kan værdens første og største kall være arveligt?

Clara. Nej!

Kongen. Nej. Tusene ganger nej! Sæt nu at han føler det? Sæt den unge konge kjenner, dels klart, dels dunkelt, en del av den løgn han står i, at han væmmes ved den, at han flygter for den in i et lystigt liv? Tror De ikke mangel en bra prins har gjort det? — Kan det ikke tænkes, at just han som gjør det, har noget godt i sig? kan det ikke? — Æn om han så en morgen solen faller in i rummet efter en nattesvir — og skinner på et ord som står derinne, sagt ham samme nat — et sant ord — (*Stanser*).

Clara (*ser forundret op*).

Kongen. «Jeg foragter Dem!»

Clara (*gjør en bevægelse*).

Kongen. Et slikt ord kan brænne megen løgn ut! — Og den munn som har sagt det, kan en langes efter at få i tale. — Aldrig har noget menneske hadet kilden til sin fornyelse. — Hadde De læst et eneste av de brev som det var mig en trang at skrive, selv om de ikke blev mottat — De vilde ikke ha kallt dette en forfølgelse.

Clara (*tier*).

Kongen. Og forfølgelsen mot Deres far —? Jeg vil ikke unskylle mig; men dog minne om at lov og domstol har kongen intet med. Jeg nærer agtelse for Deres far.

Clara. Er det sant?

Kongen. Og det er just en av løgnene at han blir dømt for at si om mig hvad jeg tusene ganger har sagt om mig selv!

Clara (*ser prøvende på ham*).

Kongen. Hadde De bare læst et eneste av mine brev! — eller den lille digtsamling jeg tilsist sendte? — Da De ikke mottok brevene, tænkte jeg at en trykt bok —

Clara. Jeg mottar ikke anonyme gaver.

Kongen. Jeg inrømmer at De var på Deres post, skjønt jeg ikke tilstår at digtene var av mig. — Får jeg læse ett?

Clara. Jeg forstår ikke —?

Kongen. Ett jeg har sat mærke ved . . . for Dem? Det beviser hvad De ikke vil tro.

Clara. Når det ikke er av Dem?

Kongen. Mærket jeg har sat ved det, godtgjør at tankegangen vedkommer mig.

Clara (*ser op*).

Kongen. Bli ikke altfor forundret, frøken! (*Tar et ganske lite hæfte frem.*) Det hænder jo undertiden at vore tanker finner et så heldig uttrykk hos en annen, at vi tilegner os det for livet. (*Blader.*) Det står meget snart over. — Tør jeg?

Clara. Dersom jeg fattet —

Kongen. Hvorfor jeg vil det? Simpelt hen fordi De har forbudt mig at tale — og har forbudt mig at skrive; men ikke ænnu at læse —!

Clara (*smiler. — Stillhed.*)

Kongen. Vet De en liten begivenhed i mit liv, ikke så liten enda, intraf nu — nu nætop?

Clara. Hvad er det?

Kongen. Jeg så Dem for første gang smile.

Clara. D. maj.

Kongen. Men, frøken, er også det en fornærmelse at se Dem smile?

Clara. Men skal jeg ændelig høre digtet, kan så ikke også baronessen —?

Kongen. Høre det? Med fornøjelse; — men ikke samtidig! Jeg ber! Ti jeg er en meget slet forelæser. De kan få det med til baronessen, om De synes?

Clara (*smiler*).

Kongen. Tør jeg?

Clara. Det er vel intet i det som —

Kongen. De kan avbryte mig, når De selv synes! — Det heter Den unge fyrste, og det skildrer . . . nu ja, jeg skal intet sige, uten at De må være av den godhed at sette Dem, forat jeg selv kan få sette mig; ti står jeg, begynner jeg ovenikjøpet at deklamere, og det gjør jeg ganske forskrækkelig. — De kan jo rejse Dem igjen!

Clara (*smiler og setter sig*).

Kongen (*sættende sig*). Altså: «Den unge fyrste». (*For sig.*) Jeg kan næppe ånde!

For tidlig smigret, derfor tidlig træt.

(*Avbryter.*) Vænt litt, frøken! Jeg lider stundom av . . .

Clara (*rejser sig*). D. maj. er ikke vel?

Kongen (*rejser sig også*). Fullkommen! Det er bare . . . Nu ja: (*De setter sig. Han begynner. I begynnelsen gjør han et ophold mellem hver linje.*)

For tidlig smigret, derfor tidlig træt,
for tidlig stor, og derfor tidlig mæt,

han så i æren bare folkenykker,
i magtens optog bare narrestykker.

Han flydde løgneren for at vælge livet,
det fullt omfavnende! Han gav sig hen
til skjønne kvinder og til glade mænd; —
hvad han begjærte, blev bestandig givet.

Bestandig givet — til en dag en mø,
til hvem han hviskede med drukne blikke:
«For din besiddelse jeg kunde dø!» —
hun stille vændte sig, hun svarte ikke.

Han satte alting på at vinne denne!
Men da hun stanste ham med høj foragt,
(*et kort ophold*)
det var som dommen om hans liv blev sagt. —
Det fallt isammen for hint ord av henne.

Hans følge spredtes, og en slummer fallt
på kongeborgen. (*Ophold.*) Ene han fik våke
i savn, i anger, og en nat-tung tåke
av frygt, av tvil formørkede ham alt.

Da sken hun gjennem! Og i denne milde,
barn-milde glans han bad: Hvis blot du vilde,
og hvis det ænnu ikke var for silde —

. (*Han tvinges av en bratt bevægelse til at stanse, rejser sig, går. Clara har også rejst sig.*)

Kongen (*kommer igjæn*). Unskyll — det var ikke min agt at opføre scener. — Men jeg kom til at tænke på — (*Må atter avbryte og går atter. Han opholder sig litt i bakgrunnen, før han kommer nedover igjæn.*) Det er som De hører, frøken, ikke egentlig noget digt, d. v. s. ikke skrevet av en skald. En sådan vilde ha løftet det . . . Det er tørt —. Og så har jeg ikke nerver rolige nok . . . Ja, unskyll, unskyll!

Clara. Har D. maj. mere at sige mig? (*Stillhed.*)

Kongen. Om jeg har mere at sige Dem —?

Clara. Unskyll!

Kongen. Nej, unskyld De! Men De vil dog vel heller ikke at jeg skal lyve for Dem?

Clara (*bortvæendt*). Nej.

Kongen. De har ingen tillid til mig. (*Bevæget. Dæmper det.*) . . . Ære den dag De forstår, frøken, at det eneste i verden jeg nu trænger — det er et menneskes tillid?

Clara. Den der har talt som D. maj. idag, trænger sikkerlig noget mere.

Kongen. Også mere, ja; men først — et eneste menneskes tillid!

Clara (*unvigende*). Dette forstår jeg ikke —

Kongen (*afbrytende, bevæget*). De har ikke levd så forholdsløst som jeg.

Clara. Men her er jo en hel gjærning at ta forhold til.

Kongen. Jeg har en gang læst om en underjordisk ledning in i et underminert fjæll, fyldt av krudt. Bare et lite tryk på en liten knap, og den store klippe gik i millioner stykker. — Se, alt er færdigt! Men det lille tryk . . . er det jeg venter på!

Clara. Billedet er noget vilkårligt.

Kongen. Og er kommet så uvilkårlig — ja, som De nu bryter den kvist av. — Enten dette — eller der sker intet, ingen sprængning! Så farvel! Så lar jeg mig selv synke.

Clara. Synke?

Kongen. Nå — ikke som i romanerne — ikke engang som en sten går tilbunds; men som en drømmer i skogåndernes fang . . . med et eneste navn i minne. Verden skal da få skjøtte sig selv.

Clara. Men det er jo letsindigt?

Kongen. Javisst er det så! Men jeg er letsindig. Alt på ett kort! (*Stillhed.*)

Clara. Så gid det måtte vinne!

Kongen. Forvoven i at håbe er jeg i det minste — og stundom synes jeg at være viss også.

Clara. Dette er en yndig morgen.

Kongen. — for en efterårsmorgen at være; De har ret. Og ingensteds som i denne park.

Clara. Men jeg forstår dog ikke rigtig den længsel som — (*Stanser.*)

Kongen. — som sætter vilkår? Enhvær tar det på sin vis. For mig må livsplanen ha noget gjæmt innerst inne som fortryller. Det er æstetisk, ja. Men folk av gamle forkjælte slægter blir æstetikere. Denne gang drømmer jeg om et borgerligt, vel avstænget hus som er mit — hvorfra jeg går til mit arbejde, og hvorhen jeg tyr tilbake som i et fang. Der er knappen på den elektriske ledning, forstår De! Når jeg får det, ja, da er trykket der også! Da springer klippen!

Clara. Har De læst min fars bok: Det folkelige kongedøm?

Kongen. Det er den som har vakt mig.

Clara. Den blev skrevet i min barndom. Jeg kan derfor sige jeg er vokset op i tanker som . . . som dem jeg har hørt idag. Alle gjæster i vort hus måtte tale med om dette.

Kongen. Så hørte De sikkerlig også kronprinsens navn ofte nævne?

Clara. Der er visst intet annet blet så ofte nævnt i vort hus. — Boken, tror jeg, blev uttrykkelig skrevet for Dem.

Kongen. Jeg kan føle det, når jeg læser den. — Ja, hadde man git mig den den gang! Husker De, at også Deres far gjør alle reformer avhengige av at den fyrstelige ring er brutt? At kongen, som han siger, blir gift med sit folk, ikke til venstre hånd, men i full sanhed? — Ingen kan tænke med sit folk som lever avsondret fra det i et stort slot hos en fremmed prinsesse. Der leves ikke nationalt bak et kurrende hof i utenlandsk ceremoniel.

Clara (*bortvæendt*). De skulde ha hørt far! Når han talte om det!

Kongen. Og dog har han forlatt det?

Clara. Han blev republikaner.

Kongen. Ja.

Clara. Min far blev så skuffet. (*Stillhed.*)

Kongen. Det undrer mig stundom at ikke alle er blet republikanere! Kongerne skulde forstå det.

Clara. Det gjøres dem så vanskelig av omgivelserne.

Kongen. Ser De at også av den grunn må begynnelsen på en reform være hjemmet. Tror De en konge som hver dag gik til sin gjærning fra et hjem, i alle deler som folkets andre hjem, i lengden kunde gå feil?

Clara. Der er så mange forskjellige hjem.

Kongen. Jeg mener et hvori der er kjærlighed . . . i steden for statshensyn; hygge . . . i steden for ceremoniel; sanhed . . . i steden for smiger. Jeg mener . . . ja, jeg vil ikke lære en kvinne hvad et hjem er.

Clara. Det er vel som vi selv er.

Kongen. Naturligvis; — men da især som kvinnen er. (*Stillhed.*)

Clara. Nu er solen ganske sterk.

Kongen. Men den har dog møje med at trønge igjennem løvet her.

Clara. Når solen faller som nu, og løvet skjælver . . . det synes jeg er så vakkert.

Kongen. Det er sant. — Nej, hjemmet er det kosteligste som et folk har skapt. Dets nationale ejendommelighed har både minnerne og mulighetene i sig.

Clara. Jeg forstår nu bedre hvad De mente før.

Kongen. At jeg vil begynne med begynnelsen?

Clara. Ja. (*Taushed.*)

Kongen. Jeg kan ikke anderledes. Ellers kommer en også så let på vivank; blir fanatiker i det man vil; eller fantast.

Clara. Jeg tror De har ret. Hadde mor levd — (*Stanser.*)

Kongen. Så hadde også Deres far tat det anderledes æn i siste tid? — Var det det De vilde sige?

Clara. Jeg har undertiden tænkt det. (*Taushed.*) Hvor her er stille!

Kongen. Vi er visst ganske alene. Vi og vand-springet.

Clara. Det er på tide at søke baronessen.

Kongen. Hun er oppe på haugen der. Skal jeg hente henne? — Eller: De holder av en stor utsigt?

Clara. Ja.

Kongen. Så la os gå derop sammen! (*De går.*)

TREDJE MELLEMSPILL

Musik. En sky-egn, så full av væsener at de sees hode ved hode i det uendelige, hvorhen man æn skuer. Musikken jubler og går over i følgende hymne:

Du, som fødte alt der føder
 evig voksende — du møder
 siste skudd med åpen favn!
 Du, som alt gav egen vilje,
 vet at denne paktens lilje
 skjøt av grunnen i dit navn.
 La den dugges, la den skjælve,
 mens den vokser under hvælve',
 blot den bøjer mot din hånd,
 så den blomstrer i sin fyller
 in blant ånderne, som hylde
 dig, du fader, ånders ånd.

* * *

Taust de vandre
 med hværandre,
 nyfødt av den stærke vår,
 som fra første morgen går,
 alt foryngende i livet,
 og som tapes, og som vinnes,
 men hvor sjæle sammenbindes,
 har sin største blomstring givet.

Taust de vandre. Ej engang
 øjet taler. Ti en klang
 deres sjæle har fornummet
 av den verdensharmoni
 som med lyset selv brøt rummet
 i tilværelsernes gry.

Skaber stor
 over jord
 som en solens sang den fór.

Taust de vandre. Klangen runnen —
 våger øjet, våger munnen
 æn at tale.

Men på stunden
taler alt! Det toner, svinger,
blomstrer, dufter, skinner, ringer,
lød og lyd er sammenføjet,
går i ett med alt de tænker,
i én skjønhed, i én højhed —
himlen sig på jorden sænker.

Men i dette store stævne
livet åpnes, vejen stråler,
en uændeligheds-ævne
kræfterne og kaller måler.

TREDJE HANDLING

Åpen plass i en stor by. Kvæll, og plassen dårlig oplyst. Til høyre en fritliggende stor bygning, sterkt oplyst; en trap fører ned fra den. Sammenhengende balkon over trappen. Plassen står full av folk. I bakgrunnen på det underste fotstykke av en rytterstatue står en mann og synger, ledsaget av sin egen gitar og flere instrumenter. Visen høres allerede, før tæppet går op. Cigarer, appelsiner o. s. v. bydes rundt ved opropere. (I de par første vers synges omkvædet næsten alene av foredrageren og følges av latter; men så synger flere og flere med. Det er i det hele sterkt medspill idet visen synes at være kjent.)

Den unge prins han lå på knæ
og bad og bad og bad.

Men piken svarte listelig:
«Jeg tror dig ej, din rad!»
(*Mellemspill.*)

Hun visste kjærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nej for en seng.

Den unge prins han svarede:
«Jeg ægter dig på stand!»
Men piken mente spottelig:
«Kanske til venstre hand?»
(*Mellemspill o. s. v.*)

«Nej, til min højre! sjældne mø!
min dronning kom og vær!»
Men piken svarte: «Pine død!»
og tapte så sit vær.
(*Mellemspill o. s. v.*)

Hun kom sig, sukket: «Ædle mann,
prinsesserne blir gal;

de sitter jo i alle land
og venter på gemal?»
(*Mellemspill o. s. v.*)

Han svarte: «Pytt!» — «Men fristerne,
de vant så ofte før?» —
«Hvem mener du?» — «Ministerne?»
— «Dem jager jeg på dør!»

«Men tænk dig generalerne
og adel, hof og præst,
de hänge vil med halerne
og sky os som en pest?»

«Vær uten frygt! Jeg laver dig
ti-elve ny dusin,
som bukker sig og maver sig
i nådens nye skin.» —

«Og husk, republikanerne?
Min egen far? — Husk, de —?»
«Hvem galer højest av hannerne,
minister lar jeg bli.»

«Men sæt nu folket slår sig tvær? —
og nægter hyldning?» — «Pytt!
En orden hist, en titel her,
og resten hylder frit!» —

«Så gir jeg mig!» — «Hurra, hurra!»
Han kom med blide hopp
«Nej, vænt, min kjæle kongedreng,
nej, dronning først — stop, stop!»
(*Mellemspill.*)

Hun visste kjærlighedens magt
er stræng, er stræng, er stræng,
så tronen selv i al sin pragt
sig nejer for en seng.

(*Efterat nogen vers er sunget, begynner følgende samtale, som
avbrytes av omkvædet, men tas op igjen.*)

En ældre herre til en do. Hvad foregår her?
Annen ældre herre. Jeg vet ikke. Jeg kom nætop.

En håndværker. Jo, kongen kommer med henne her forbi.

Første ældre herre. Han kommer med henne forbi her? Til kuren på slottet?

Håndværkeren. Ja.

Annen ældre herre (*tagende sig en pris*). Og så vil de derinne i adelsklubben demonstrere, kan jeg tænke? Pipe — eller hvad?

Håndværkeren. De siger så.

Første. Hele adelen har jo besluttet at utebli fra kuren?

En fin herre. Enstemmig besluttet.

En kone. Å skitt!

Den fine herre. Hvad siger De?

Konen. Jeg siger at til at forføre borgerlige døttre nedlater de sig nok, de derinne. Men til at ægte dem nedlater de sig ikke. Men se det gjør kongen.

Håndværkeren. Det var, skam, bedre om han ikke nedlot sig til det, han med.

Konen. Jeg kjenner folk som siger hun skal være riktig et agtværdigt menneske.

Den fine herre. De har nok ikke læst aviserne?

Første gamle herre. Hm; — vi bør være litt forsigtige med at tro aviserne.

Annen gamle herre (*byr pris*). Det glæder mig at høre! — Her er så meget kunstigt. — Som nu den liderlige vise!

Konen. Ja, den er laget derinne, den; jeg vet det.

Den fine herre. De får vogte Dem for hvad De siger, De!

Konen. Jeg siger bare hvad jeg vet, jeg.

Flink (*trær op ved siden av sangeren*). Slut med denne stygge vise! Jeg vil tale til dere!

I mængden. Hvem er det?

Flink. I kjenner mig ikke. Jeg har aldrig talt offentlig. Allerminst under et gateopløp.

I mængden. Hvorfor gjør du det, da?

Flink. Fordi jeg er pålagt at gjøre det! (*Adelsklubbens balkon og trap og vinduer fylles. Støj.*)

I mængden. Hyss! La os få høre!

Flink. Hør mig, godtfolk! Mig kjæenner De ikke. Men De kjænte engang en høgvækst kar med langt, hvitt hår og stor hat, som ofte talte til dere, og det var professor Ernst.

I mængden. Leve professor Ernst! (*Der ropes.*)

Flink. Han blev, som De vet, dømt til tugthus for majestætsforbrydelse; rømte, men brak sine ben. Nu lever han i landflygtighed, en helseløs krøbling.

I mængden. Han har fåt amnesti.

En annen i mængden. Ingen vet hvor han er.

Flink. Jeg vet hvor han er. Just han har pålagt mig at tale til dere idag.

Fra adelsklubben. Bravo!

I mængden. Er det han? Leve professor Ernst!

Fra adelsklubben. Stille der nede!

Flink. Han har pålagt mig, at den dag hans datter skal forestilles på slottet som kongens trolovede brud, den dag og på et sted hun kjører forbi, skal jeg stige op og sige: — dette gjør hun mot sin fars vilje, mot hans instændige bøn og befaling. (*Fra adelsklubben voldsomt «Bravo!» Også i mængden høres: «Det kunde vi tænke!»*)

Flink. Jeg er pålagt at sige offentlig at han foragter og forbanner henne for dette! (*Fra adelsklubben nye «Bravo». Fra mængden: «Jøss!» og «Det var styggst!» — «Nej, det var ret!» Larm.*)

Flink. Stille, godtfolk!

En ung mann i mængden. Kan jeg få gjøre et spørsmål?

I mængden. Nej! — Jo! (*Det gjæntas; latter.*)

Flink. Værsgo!

Den unge mann. Professor Ernst er den som har bedt kongedømmet om at gå denne vej.

Flere i mængden. Hør, hør!

Flink. Og blev til takk kastet i tugthuset og er nu en dødssyk krøbling. Ingen har været værre med-

faren av kongedømmets lejesvenner. Og så går hans datter hen og gjør sig til dronning!

Grev Platen (*fra adelsklubbens balkon*). Det skal ikke stort mot til at dadle henne. Nej, si det er den letfærdige konges skyll, alt sammen! (*Voldsomt spektakel. «Væk med ham!» høres fra adelsklubben.*)

Flink. Jeg hadde noget at sige om dem som... Men skaf først fred derborte i adelsklubben!

I mængden. De slåss der! (*Latter. Derinnefra støj. Man hører tydelig grev Platen rope: «La mig være! Slip mig!» Og andre: «La ham ikke komme ut!» «Han er full!»*)

Grev Platen (*kommer ut på trappen uten hat og forreket*). Jeg vil tale til dere! I er bedre æn det pak derinne! (*Bravorop.*) Jeg siger kongen kommer her forbi nu snart med et kvinnfolk. (*Bravorop, latter; alle trænger til; politi vil ha ham ned; slagsmål.*) Pip, når han kommer! — (*«Ner me'n!» og «Bravo!» og «Hurra!» høres om hinannen.*) Jeg, grev Platen siger det: Pip, hyl, gjør kattermusik, når han kommer! Han besudler tronen! Jeg, grev Platen, siger det! — (*«Leve grev Platen!» — «Leve kongen!» høres mot hværandre. Slagsmål. Greven rives ned og op et par ganger og taler, hver gang han kommer op.*) — Han besudler tronen. Han vil ægte en majestætsforbryders datter! Fy! — Jeg, grev Platen, siger det! Her er jeg! o. s. v. (*Horn høres. Rop: «Der er kongen!» «Nej, det er kavaleri!» — Kavaleri kommer! Kavaleri! Plassen skal ryddes!» Et skudd faller. Skrik, flugt, hornsignal. — Tæppet faller.*)

Sceneændring. Hos baronessen; tarveligt.

FØRSTE MØTE

En pike (*rækker baronessen et kort*).

Baronessen (*læser*). Innenriksministeren! — La ham komme. (*Iler mot ham.*)

Gran (*trær in*).

Baronessen. Velkommen tilbake, Deres ekscellense! — Har De så funnet ham?

Gran. Ja, nu er han opdaget.

Baronessen. Og De har talt med ham?

Gran. Ja.

Baronessen. Så må jeg hænte datteren!

Gran. For Guds skyll —

Baronessen. Hvad er det?

Gran. Han er like i døden!

Baronessen. Hvad siger De?

Gran. Jeg skulde mælde Dem fra kongen at han har bestilt ekstratog til kl. 10 — så like fra kuren tar hun avsted til sin far. Kongen selv følger henne.

Baronessen. Det var smukt av kongen!

Gran. Altså — om De vilde gjøre alt i stand til en natrejse?

Baronessen. Ja.

Gran. Og det uten at frøkenen mærker det. Kongen vil ikke hun skal vite noget om sin fars tilstand før kuren.

Baronessen. Altså kuren skal finne sted?

Gran. Skal finne sted. Efter kuren vil hs. maj. selv mælde henne det.

Baronessen. Derfor er jeg taknemlig. — Men hvad sa professor Ernst? — Hvorfor har han ikke svaret på datterens brev? — Hvorfor har han gjæmt sig for henne? — Er han virkelig uforsonlig?

Gran. Uforsonlig? Han hader henne!

Baronessen. Store Gud!

Gran. Og ikke alene henne, men alle som har gjort fælles sak med kongen. Alle!

Baronessen. Jeg kunde tænke det. — Behag at sætte Dem! —

Gran (*bukker, men sætter sig ikke*). Jeg talte først med hans læge. Han hadde betænkelighed ved at slippe mig in. På fjorten dager hadde professor Ernst ikke kunnet røre sig. Men da jeg sa mit ærend, og at jeg kom fra kongen, kom jeg in.

Baronessen. Hvorledes så han ut? Han har engang været en prægtig skikkelse.

Gran. Han sat i en stor stol, værkbrudden, sammenfallen. Men da han fik se mig og fattet hvem jeg

var, sansynligvis også hvad jeg vilde — kunde han ikke alene røre sig, men han grep begge sine krykker og rejste sig på dem...! Det magre, askegrå åsyn, de feberflammende øjne i hulningerne... det svære hår og skjæg —

Baronessen. Han må ha været forfærdelig —

Gran. Som et flammende sværd ut av en sky! Det var fra hin side tilværelsen... det var evigheds had!

Baronessen. Jesus!

Gran. Da jeg ændelig fik mæle, hilste jeg fra hans datter og spurte om hun måtte få se ham. — Der skjøt noget dunkelt i hans øjne, der fór et øjeblik farve over åsynet: «Hun skal få...» han kom ikke lenger; han tapte krykkerne og falt om; der kom blod; lægen ilte til; det var længe vi trodde han var død.

Baronessen. Men han kom sig?

Gran (*som har vendt sig, kommer igjæn*). Jeg ventet et par timer, før jeg tok tilbake. Da mældte lægen at han var vågnet, men at avgjørelsen visst ikke lot vente på sig — næppe et døgn.

Baronessen. Det har grepet Dem?

Gran. Ja.

Baronessen. Men hvad mente han? Hun skal få...?

Gran. Jeg har studeret på det.

Baronessen. Han kan dog ikke gjøre henne noget vondt?

Gran. Han kan motta henne som han har mottat mig, hvis hun våger at komme.

Baronessen. Når kongen er med?

Gran. Just da!

Baronessen. Ja, det vil jo være forfærdeligt! — men omstemme henne vil det ikke.

Gran. Det må vi håbe!

Baronessen. Jeg er sikker! Hennes karakterstyrke er grænseløs. — Den er farens egen.

Gran. Ja, dette er også min eneste trøst.

Baronessen. Hvad mener De med det? — Det klenger så mismodigt?

Gran. Jeg mener det som sant er: at på hennes karakterstyrke er alt stillet.

Baronessen. At altså kongen...?

Gran. Her var meget at sige, fru baronesse; men unskyll, jeg har ikke tid denne gang. (*Bukker.*)

Baronessen. Hvorledes går det med valgene?

Gran (*stanser*). Godt; — hvis nu bare intet intræffer!

Baronessen. Hvad kunde intræffe?

Gran. Situationen er overlæst; — man kan vente alt.

Baronessen. De er bekymret, D. eksc.?

Gran. Jeg har den ære at anbefale mig.

Piken (*kommer*). Politiadjudanten som fulgte D. eksc., ber om at få tale med Dem.

Gran. Nu kommer jeg. (*Til baronessen.*) Der er arrangeret et slags gateopløb her like ved — foran adelsklubben.

Baronessen (*forskrækket*). Hvad siger De? — Skal ikke kongen der forbi?

Gran. Bli ikke bange! Også vi har truffet vore forholdsregler. — Frue! (*Går.*)

ANNET MØTE

Baronessen. Han har gjort mig rædd... Alt kommer på én gang! — Hun har hat en anelse om at der fejlte hennes far noget... jeg har mærket det; men hun har intet villet sige. —

Clara (*kommer, færdigklædd*).

Baronessen. Er du der, mit barn? Og færdig?

Clara. Ja.

Baronessen (*ser på henne*). Nu — elegantere kongebrud har visst alle set; men en yndigere (*kysser henne*) — ingen!

Clara. Der ruller en vogn in?

Baronessen. Det skulde være kongen!

Clara. Det er jo for tidligt, men allikevel: — Gud give det var han!

Baronessen. Er du bange?

Clara. Nej, nej — det er noget annet — noget som du ikke... noget... det er som om en forfølger mig... og jeg vet hvem det er!... Bare når kongen er her, har jeg fred! Gud give det var han! — (*Går for at se.*)

Piken (*kommer in*). En dame ønsker at tale med frøkenen.

Baronessen. En dame?

Clara. Nævner hun ikke sit navn?

Piken. Hun er tilsløret... og meget elegant.

Clara (*bestemt*). Nej! — Jeg mottar ingen!

Baronessen. Ingen person som vi ikke kjægger. Du vet jo det!

Piken (*nølende*). Men jeg tror det er... (*Døren åpnes, en tilsløret, høyst elegant dame trær in.*)

Baronessen (*imot; bestemt*). Hvad vil det sige? — Clara, gå! —

Damen (*slår sløret til side*). Kjægger De mig?

Clara. Baronessen. Prinsessen!

Prinsessen. De er Clara Ernst?

Clara. Ja.

Prinsessen (*går stolt forbi baronessen*). La os være enel! (*Baronessen går.*) Før jeg tok til slottet, vilde jeg ta hit — selv med fare for at træffe kongen.

Clara. Han er ænnu ikke kommet. (*Stilhed; den varer længe.*)

Prinsessen. Har De tænkt over hvad De nu gjør?

Clara. Jeg tror det.

Prinsessen. Men jeg tror det ikke. — Har De læst hvad bladene siger om det? Hvilken som helst av dagens aviser?

Clara. Nej; — kongen har fritat mig for det.

Prinsessen. Men de brev som er sendt Dem! Ti jeg vet man har skrevet Dem til.

Clara. Kongen har også fritat mig derfor. Han mottar brevene.

Prinsessen. Vet De her er utbrutt et folkeopløp like ved?

Clara (*forskrækket*). Nej?

Prinsessen. Man vil motta Dem med pipen,

hujen, stenkast. (*Da hun ser det virker.*) De væntet vel ikke sådant?

Clara. Nej.

Prinsessen. Hvad gjør De?

Clara (*ikke straks, og stille*). Jeg følger kongen.

Prinsessen. Ja, det er en ærens vej De der drar kongen in på! — Og jeg siger Dem den vil bli værre, jo længer frem! — De kan umulig ha beredt Dem på alt De vil få at gjænnemgå.

Clara: Det tror jeg dog.

Prinsessen (*overrasket*). Hvad vil det sige? — Hvorledes?

Clara (*bøjd*). Jeg har bedt til Gud.

Prinsessen. Pytt.....! Jeg mener De kan ikke ha overvejd i hvilken ulykke De styrter kongen? I hvilken skam og uro det hele folk? (*Clara tier.*) De er jo ænnu så ung. De kan ænnu ikke være aldeles forhærdet — hvilken fortid De æn har hat.

Clara (*opreist*). Jeg har ingen dårlig fortid hat.

Prinsessen. Så—å? — Hvilken fortid har De da hat?

Clara. En lidelsesfull, prinsesse; — en arbeidsom. (*Stillhed.*)

Prinsessen. Kjænnar De kongens fortid?

Clara (*bøjd*). Å — ja.

Prinsessen. Deres blir dømt efter hans — hvilken den så har været.

Clara. Det visste jeg!... Og det sa han mig.

Prinsessen. Se, se! — Når det kommer til stykket, er det et offer De bringer ham.....? Ælsker De kongen?

Clara (*svakt*). Ja.

Prinsessen. Nej, hør; ælsket De kongen, da bragte De ham virkelig et offer! Vi er begge kvinner, vi behøver ikke at tale om det. — Men sandelig, det består ikke i at ville være dronning.

Clara. Det er ikke jeg som har villet det.

Prinsessen. De har latt Dem overtale.....? Enten bedrager De Dem selv, min pike, eller De bedrager ham. Kanske har det begynt med det ene og ænder i det annet. Ti nu kan det ikke længer være

skjult for Dem hvem som her bringer offer. Han er jo for Deres skyll allerede overdækket med foragt.

Clara (*brister i gråt*).

Prinsessen. Angrer De det, så vis det, så vis det i gjærning!

Clara. Jeg angrer det ikke.

Prinsessen (*forundret*). Hvad gjør De da?

Clara. Jeg har hat det forfærdelig. Men jeg ber Gud om kraft til at tåle.

Prinsessen. La være med dettel! Det er en avskyelig uklarhed, halvt anger og halvt hykleri. Det ene således filtret i det annet at det ikke mere er til at løse op. Men De må tro vi andre forstår at hellighed og det — jeg ikke vil nævne — passer ille sammen! — La være med de kunster, siger jeg! Det irriterer mig.

Clara. Prinsesse, vær ikke ond. — Jeg har det ondt allikevel.

Prinsessen. Hvorfor i al verden så ture videre frem? — Er der uklarhed i det, så ta mot belærelse! — De har jo ændog Deres far imot Dem?

Clara. Ja. (*Kaster sig over en stol.*)

Prinsessen. Han har gjæmt sig bort fra Dem. De vet ikke hvor han er, hvorledes han har det — krøbling og syk som han er. — Og De er samtidig ballklædd, med rose i hår — på vej til kur på slottet! Gjennem folkeopløp og foragt, over Deres syke far, frem for at bli dronning? Hvilken rå letsindighed! Hvilken formastelig sammenblanding av det De tror er kjærlighed, pligt, offer, prøvelse — med troløs ærgjærrighed! — Kongen? De stoler på kongen! — Kongen er skald. Han ælsker det usædvanlige, opsigtvækkende. Motstanden pirrer ham. Just den driver ham til at tro sin kjærlighed uændelig. — En uke efter giftermålet er det slut. Hvis motstanden ikke var kommet, vilde det være slut før. Jeg kjenner kongen bedre æn De; ti jeg kjenner hans troløshed. Den er likesom hans kjærlighed — uændelig. — De er bevæget? Ja, det svier at se solen i øjnene. Jeg kan tale med derom. Jeg er alene kommet for at sige hvad jeg vet. — Nu jeg har set Dem, kan jeg sige at jeg vet én ting mere, og den vil

jeg også sige. Hvis De virkelig tillater kongens rike natur at forville sig in i noget som vil stanse hele hans bane — da vender det i tidens fylle så forfærdelig om mot Dem selv, at De dør av det. Ti De har en natur, ser jeg, som troløshed, anger, foragt k a n dræpe. — De ser så bønlig på mig? — Nej, jeg kan ikke ta ett ord tilbake! Men det jeg hadde besluttet, før jeg kom hit, kan jeg nu sige: — for Deres fremtid skal jeg sørge. Jeg er ikke rik; men så sant jeg står for Dem: De skal leve omsorgsløst til Deres død, og mere æn det: i overflod. Ingen takk! Jeg gjør det for kongens skyll og det folks jeg tilhører. — Det er min pligt. — De behøver kun nu at rejse Dem og følge til min vogn. (*Byr hånd.*)

Clara (*som er gledet ned av stolen*). Var det så let — da var det længst — længst skedd.

Prinsessen (*vender sig; kommer igjæn*). Rejs Dem! (*Rækker hånden til hjælp.*) Ælsker De kongen?

Clara. Ælsker ham? Jeg er et moderløst barn. Jeg levde ensomt med en politisk forfulgt far; jeg delte fra tidlig hans idealer, og jeg har ikke siden sluppet dem. — Disse idealer bydes mig en dag. «Hvis jeg vil, skal de få liv!» Der er noget stort i dette, prinsesse, noget almægtigt — et kall fra Gud selv. Derpå er jeg sikker.

Prinsessen. Det er et digt kongen har budt Dem! Et digt!

Clara. Så vil jeg leve det digt! — Jeg har git det min sjæl, og jeg har styrket det i hans. Jeg har fra barn ikke hat noget annet.

Prinsessen. Og De tror det skal vare?

Clara. Ja.

Prinsessen. Det bør De også tro, frøken — like til han har nådd sit mål.

Clara. Mener De giftermål, så vil jeg sige at det er ikke vort mål.

Prinsessen (*forundret*). Hvad for noget?

Clara. Vort mål er at utrette noget sammen; vor kjærlighed skal invie det og omvokse det. — Ja, se på mig! Det er hans egne ord.

Prinsessen. Dette svar ? Denne tanke ? Men hvad for en sikkerhed har De?

Clara. For hvad?

Prinsessen. For at dette ikke er lagt in i hans sinn av Dem? For at han ikke selv — flaggrer bort . . . ?

Clara. Om jeg behøvde nogen: han forsaget for min skyll sin fortid; over ett år væntet han. — Har han gjort det før? Han har visst ikke behøvd det!

Prinsessen (*gjør en bevægelse*).

Clara. Ti jeg rejser klage mot dem som har forført denne «rike» natur, som De sa! Mot mig kan den ikke rejses, prinsesse. (*Stillhed.*) Jeg stanste ham, så godt jeg kunde, da han kom til mig — som til de andre. (*Stillhed.*) — Det er visst intet offer at bli hans hustru. Den som elsker, kan ikke tale om offer. — Men i den stilling jeg nu går in i, blir jeg mer mistænkt æn den simpleste i riket, mer hånet æn om jeg var hans — frille. — Hvorledes har De selv talt til mig idag, prinsesse? (*Stillhed.*) Det er ikke offer at tåle sådant for den man elsker. Det er heller ikke jeg som har nævnt ordet; — og hvad offer De mente jeg burde ha bragt, vil jeg ikke engang forstå, skjønt også jeg er kvinne. — Men visste De, prinsesse, hvilken smærtelig kamp jeg har gjennemgått, før jeg fik kraft til at følge ham mot far og mot dere alle — da talte De ikke til mig om at bringe offer. Da talte De overhodet ikke til mig som idag. Ti De er ikke ond, og De mener det jo i grunnen godt med mig. (*Længere stillhed.*)

Prinsessen. Dette er alvorligere æn jeg visste Stakkars barn, desto alvorligere vil skuffelsen bli!

Clara. Ikke med ham!

Prinsessen (*i tanker*). Kan han være så forandret ? Var det dette som skulde kunne binde ham — ? Kommer han selv for at hænte Dem?

Clara. Ja.

Prinsessen. Hvad skal denne kur til? Hvorfor utæske rikets dignitarier? Når han så allikevel vil føre et simpelt borgerligt liv?

Clara. Han vilde det så.

Prinsessen. En spændende episode i hans digt! Hvorfor fik De ham ikke fra det?

Clara. Fordi jeg holder med ham.

Prinsessen. De vet måske ikke rigtig hvad det er? Hvilken ydmygelse kongen må gjennemgå?

Clara. Jeg vet bare jeg synes om at her faller full offentlighed, og jeg synes om at han har mot.

Prinsessen. Der er tross i dette. (*Clara tier.*)
..... De går i den kjole? Vil De møte til kur med den kjole? (*Clara tier.*) Jeg siger der er tross i dette.

Clara. Jeg har ingen bedre.

Prinsessen. Hvad vil det sige? — Kongen kan jo —? Spiller I komedie?

Clara (*unselig*). Kongen får ikke lov til at gi mig noget..... ikke før — (*Stanser.*)

Prinsessen. Sørger han da ikke for Deres ophold her? (*Ser sig om.*)

Clara. Nej.

Prinsessen. Det er baronessen —?

Clara. — og jeg. Vi er begge like fattige.

Prinsessen. Ja, hun har jo mistet sin stilling?

Clara. — for min skyll. Ja..... Og De, prinsesse, som har kjænt henne — ti hun har også en gang været Deres lærerinne — kan De virkelig tænke om baronessen at hun vilde være mig tro — når hun ikke stolte på mig, og når hun ikke tænkte det var rigtigt? — De viste henne sådan hån, da De trådte in.

Prinsessen. Jeg er her kommet op i den allerubegripeligste roman..... Altså: Dem elsker kongen?

Clara (*bøjer hodet*).

Prinsessen (*bestandig betraktende henne; stille*). Han kan elske... han kan gjøre lykkelig... han er strålende... Nu får vi se om De skal lide for alt det han har brutt... De er ikke den første han har ælsket.

Clara. Prinsesse!

Prinsessen. Ja, betenk det! — Der hæfter tårer ved Deres lykke.

Clara. Det er hårdt at bebrejde mig dem.

Prinsessen. Unskyll mig! — Jeg mente det hel-

ler ikke.....Der er ænnu tid til at gjøre et større toilette. Om De ingen gave tør motta av kongen; — av en annen? En konges brud — er dog en konges brud.

Clara. Han har sagt mig at jeg behøvde ikke mere.

Prinsessen. I hans øjne vel ikke. — Men vi damer forstår sådant bedre. — Om alene et halssmykke? Tør jeg by Dem dette? (*Vil løse sit.*)

Clara. Jeg visste De var god. — Men jeg tør ikke.

Prinsessen. Hvorfor ikke?

Clara. Fordi...fordi man vilde tro — (*Brister i gråt. Stillhed.*)

Prinsessen. Hør, mit barn, det hele er vanvid. Men da det ikke kan ændres...når nu kuren begynner, så stiller jeg mig ved Deres side og skal siden ikke forlate Dem. Si kongen det! Farvell!

Clara (*mot henne*). Prinsesse.

Prinsessen (*mottar og kysser henne. Hvisker*). Har han heller ikke fåt kysse dig?

Clara (*likeså*). Jo.

Prinsessen (*kysser henne én gang til*). Ælsk ham! (*En vogn høres.*)

Baronessen (*kommer*). Jeg hører kongens vogn.

Prinsessen. Jeg vil ikke møte ham. — Baronesse! (*Gir henne hånden.*) Jeg kan komme ut den vej? (*Peker mot den dør hvorfra baronessen kom.*)

Baronessen. Ja. (*De går ut av den.*)

TREDJE MØTE

Piken (*mælder*). Kongen!

Kongen (*civilklædd, uten ordener*). Clara!

Clara. Min ven! (*De omfavnes.*)

Kongen. Hvad er det?

Clara. Hvilket —?

Kongen. Prinsessens vogn her?

Clara. Jeg skal hilse dig fra henne. Hun gik nu —

Kongen. — og hun —?

Clara. — sa at hun straks ved kurens åpning vilde

stille sig ved min side og være der, til vi forlot slottet.

Kongen. Er det muligt?

Clara. Det er sant.

Kongen. Du har erobret henne! Ti hun kan erobres! Hun har hjærte, ånd. — Et stort forvarsell! — Så det tilbød hun.....! Hvad vil adelen sige til det?

Clara. Den blir jo borte?

Kongen. Du vet det?

Clara. Jeg vet også at der er opløp foran adelsklubben.

Kongen. Også det? — Og er ikke rædd?

Clara. Jeg vilde kanskje være det; — men der er noget annet jeg er mere rædd. (*Trykker sig in til kongen.*)

Kongen. Og det er?

Clara. Du vet det. (*Stilhed.*)

Kongen. Har du følt uro for ham også idag?

Clara. Den hele dag — uavladelig. Der må være håndt noget.

Kongen. Ja, nu kan jeg sige dig hvor han er.

Clara (*hæftig*). Ændelig! Har du funnet ham?

Kongen. Gran har været hos ham.

Clara (*som før*). Gudskelov! Er det langt herfra?

Kongen. I kvæll med ekstratog, like fra kuren, tar vi begge derhen. Vi er der imorgen tidlig.

Clara (*kaster sig om hans hals*). Takk, takk! — Du er god. — Å, du er god! Takk! — Hvorledes har han det? Er han syk?

Kongen. Ja.

Clara. Jeg visste det! — Og uforsonlig?

Kongen. Ja.

Clara. Jeg føler det! (*Gjæmmer sig hos ham.*)

Kongen. Har du angst?

Clara (*hæftig*). Ja!

Kongen. Kjære Clara; når du får se ham, vil det kanskje gå over.

Clara. Ja, la mig få se ham! Hvad han så siger, la mig bare få se ham!

Kongen. Innen tolv timer fra nu av! Og jeg skal være hos dig.

Clara. Det er det skjønneste ved dig at du er så god. — Å, at du er her! Denne angst var ikke til at holde ut!

Kongen. Der står kamp om dig!

Clara. Å! — (*Gjæmmer sig igjæn hos ham.*)

Kongen. Trøst dig! Snart er den slut!

Clara. Jeg tror det selv. Ja, jeg vet det. — La os gå litt!

Kongen (*gjør det*). Og flytte tankerne på noget annet! Vet du hvorfra jeg kommer?

Clara. Måske?

Kongen. Fra vort lille hus i parken.

Clara. Og vi kjørte der forbi igår!

Kongen. Der vil du ha bare én omkring dig! Hvor du går, møter du tanker jeg har tænkt om dig. Ser du ut av vinduerne, går du ut på altanen — i hvær fjællinje, hvært elvesving — i sletterne, skogerne, buskerne, å, der er gjæmt tusener av tanker om dig. — Kall på dem, «du jënta mi»! — og de vil slå ring om dig! — La os sette os!

Clara. Det er som i eventyret, det.

Kongen. Jeg er også eventyrets prins, skal jeg sige dig! (*De har sat sig; hun på hans knæ.*) Og du er den lille piken som er ført av gode ånder og kommer til det fortryllede slot og vækker ham. Han hadde sovet trolldomsøvn i mange Herrens år!

Clara. I mange Herrens år!

Kongen. Egentlig er jeg ikke jeg, og du ikke du. Kongedømmet var trolldomsbelagt siden langt tilbake. I dyreham har det gjort lidenskapens gjærninger om natten og sovet om dagen. — Nu kommer den voksne folkebrud og løser ham ut.

Clara. Virkelig! — Du finner så meget på for at narre min angst ifra mig. — Og det lykkes dig altid. — Men tilsist kan du tro jeg er uten kraft og uten mot, fordi jeg har denne svakhet.

Kongen. Du har mere styrke æn jeg! Mere æn alle jeg har kjænt!

Clara. Det er for meget. Men følte jeg ikke at jeg

hadde nogen, da — vær viss på det! — vilde jeg ikke prøve på at følge dig!

Kongen. Jeg skal forklare hvordan du er! Nogen er så ubyre åndigere, finere æn andre; deres hud er hundre ganger nænsommere. Det er dette som ligner svakhet. Men just disse drar kraft til sig av dypere lag med tusene fine rottråder. De står ofte med frisk krone, når de andres tørker. De bøjer sig med smidig styrke, når de andre knækker. — Sådan er du!

Clara. Du er overmåde sindrik, når det gjæller at forklare mig!

Kongen. Nej, hør nu! — Den tid jeg var slem mot dig, da var din forskrækkelse hvær gang så uændelig at det likesom svimlet for mine øjne og øren av millioner angstrop og skjælvende bevægelser. Det er sant! Jeg blev selv rædd. — Er det svakhet at føle så sterkt at en annen mot sin vilje må in under intrykket?

Clara. Nej.

Kongen. Og da jeg fant dig igjæn — den måte du hørte på mig —

Clara. — skal vi nu ikke snakke om! (*Kysser ham.*)

Kongen. Hvad skal vi da finne på? Det er ænnu litt for tidlig at ta avsted. — Å, jeg har det! Vi skal tale om det intryk du i kvæll vil gjøre, når du stiger frem i de lyse saler på bakvaskelsens mørke grunn! — Var ikke det pent sagt? «Er det henne?» vil de tænke. Og så vil de få noget i øjnene, noget som narrer dem til at tro der er perler og gull strødd over dit hår og over din dragt, og over dit

Clara. Nej, nej, nej! (*Lægger hånden over hans munn.*) Nu skal jeg fortælle dig en liten historie!

Kongen. Fortæll!

Clara. Som barn så jeg en ballon bli fylt. Der kom en svært stygg lugt. Siden, da jeg så ballonen lysende stige, tænkte jeg: Åhå! Det er det stygge som er brænt! Når det først er brænt, kan det løfte. — Siden, hvær gang jeg hørte stygge ting om far, følte jeg det brønne og tænkte på ballonen og kjænte likesom vond lugt. Men da var det straks som steg det til vejrs: det stygge

var brønt, det løftet! Jeg kan sige den ballon har gåt lysende over mit liv. For længer hen, da jeg selv blev bakvasket, og da du blev det for min skyll — akkurat det samme! Hvert ord brønte; men straks var jeg også over det! Løftet højt, højt! I så ren luft lever jeg aldrig som en stund efter et styggt ord.

Kongen. Jeg vil straks gi mig ifærd med at bakvaske dig, når det kan ha så lysende følger! Jeg tar et utvalg av dagens aviser — du Aspasia, Messalina! Du Pompadour, du! — Du Dubarry! Du *Phylloxera*, som æter hele landets moralske vinavl! Du blåøjede landulykke, som får kurserne til at synke av bare forskrækkelse, ministrene til at falle, valgene til at boble og skumme, — å, du rumsterende nisse, du, som fyller aviserne med galde og kafæerne med sladder, alle tante-hjærner med fluer og kongens højestegen med millioner amoringalskaper! Vet du, at foruten alt det onde du gjør idag, så gjør du revolution ti år frem! Jo, du gjør! Og ingen kan vite om du ikke også virker hundre år tilbake, eller flere! De fyrstelige og adelige fædre vender sig i sine graver for din skyll...! Og dersom de avdøde dronninger ænda hadde næse...

Clara. — Baronessen! —

FJÆRDE MØTE

Baronessen (*i kåpe over sin hofdragt og med Claras kåpe over armen*). Jeg tillater mig at forstyrre. Tiden er nok inne.

Kongen (*som tillikemed Clara har reist sig*). Vi har forslått den med dumheder.

Baronessen. Og er kommet i godt lune ved det?

Kongen (*tagende sin hat*). I det allerfortræffeligste! Her, dyrebare, (*tagende Claras kåpe*) slår jeg om dig den siste skjulende bakvaskelse. Når vi atter tar den av, står du i dit eget lys. — Kom! (*Byr armen, og de går halvt dansende op mot bakgrunnen, da en uttæret skikkelse står der og stirrer på dem lænet til to krykker. Han har vildt hår og skjæg og en blodstrøm ut av munnen.*)

Clara (*opgir et forfærdelsens skrik*).

Kongen. Hvad er det? — I himmelens navn!

Clara. Min far!

Kongen. Hvor er han ? Gå og se! —

Baronessen (*som raskt har set sig om i rummet, åbner døren*). Jeg ser ingen!

Kongen. Se ut i gangen!

Baronessen. Nej — heller ingen!

Clara (*er sunket i kongens armer. Efter et par trækninger er hænderne fallt ned og hodet bakover*).

Kongen (*ser det*). Hjælp mig!

Baronessen (*iler til; skriker*). Clara!

(*Tæppet faller.*)

FJÆRDE MELLEMSPILL

Tæppet faller for tredje handling under smærtefyldte billeder i musik. Disse får dog snart en åndigere karakter; harmonierne blir klarere, så vi løftes op til højere steder, lettere luft. Der føler vi en stor fryd. Tæppet går op. Vi ser in i dyblårl luftlandskap; længst bak i det er et dæmrende lyshav, hvori omriss av hvite grupper skimtes. Derfra høres sangen, mens nedenunder driver forbi i halvmørke: fjæll og floder, sletter og skoger, byer, ørkener og store hav.

Kor av kvinner og menn. Til frihedens hjem
velkommen, velkommen,

I som har stridt,

I som sejerens ørner bar frem!

Her bøjer frit

strømmene sammen som skiltes i flommen.

Velkommen, velkommen!

Kor av menn. Her hvor av frihedens tusene kræfter
sanhedens sol har samlet sin ild,

blusser det efter

av viljer som sluktes, av øjne som så.

Mangt som forskjødes,

her skinner klart;

kjæmper som brødes,

enes så snart.

Tro og fornægte

(er de blot ægte,
 har de blot frihedens lysmagt og mot)
 renskes av samme
 evige flamme.
 Menneskets tro,
 alt fra den stammende
 bøn til en sten
 intil den flammende
 hyldning av én
 værd'ernes Gud —
 her kan de samles,
 her kan de stige,
 friet fra billedets tyngende skrud.
 Stort er vort rige!

Kor av kvinner. Velkommen, velkommen
 alle som led
 trofast for noget av alt det som svakt er.
 Alle som stred
 trossende egenkjærligheds-magter.
 Ændog om striden
 bare var tysst,
 slagmarken liden,
 bare et bryst,
 fienden ingen,
 bare dig selv —
 frihed har vingen;
 sejerens hæld
 førte dig opad i stigende dag —
 velkommen, velkommen!

Fjærnt kor. Savner du nogen som svigtede lag —?
 Ikke rettroendes hovmod er her.
 Ikke de saliges selvlyst er her.

Kor nærvæd. Her er de offrende, her er de lidende,
 her er de store sejerrikt stridende.

Kor av kvinner. Frihedskoret
 fra alle kloder!
 Som til en moder
 sukket, ordet
 flygter hit

fra alle sprog,
fra den skjulteste krog.

Herfra

det tilbake springer
i tusene blink,
i himmelske vink,
og længsler bringer
og tænder, tænder
stor ild.

Ikke millioner hænder
strækker til

for at slukke hvad vi vil. —

Kor nærvæd. Se dig om, nykomne!

Manns røst. Jeg kan ikke... for meget... stå
mig bi!

Kvinnes røst. Det uendelige overvælder.

Heller, heller

intet se æn alt!

Kor nærvæd. Opdagelsernes lyst

er her uten stængende kyst.

Fri, fri, fri

søker du alle svar;

fri, fri, fri,

med i en stor harmoni

strømmer du...

Manns røst. Jeg forfærdes

over hvad jeg er,

uværdig til at være her.

Kor nærvæd. En stor forvandling

forestår.

Rejs dig og begynn din vandring.

(Mere lys over hele sky-egnen. Store, fjærne harmonier.)

Kvinnes røst. Hvad er det? Sang eller stråler? —

Dette er mer æn jeg tåler.

Kor av kvinner. Han som kjenner dig, kommer.

Kvinnen. Min dommer?

Kor av kvinner. Bliv ikke bangel

I hans strålers sange

fra zone til zone

vil din frygt fortone.

M a n n s r ø s t. Er hans blik ej fortærende?

M æ n n s k o r n æ r v e d. Han er den milde lys-
bærende.

I hans strålers omarmelse
er forbarmelse.

K v i n n e n. Men denne trængsel, denne brusen . . .
er den på hans vej?

K o r a v k v i n n e r. Nej.
Der kom tusen
sammen med dig.
Og nye bølger
altid følger.

M æ n n s k o r. Han selv er
millioner mil herfra.
De sange hvori du skjælver,
er et gjænskins halleluja.
Men i dets smil
skal du tape frygt og tvil,
og hvad du anede
uten ævne til mer,
du på banede
stier ser.
Men hvad du ser,
er av det hele
ej værd at nævne,
ei én av millionernes dele,
dog nok for din ævne
i tusene år.

Nu løfter vi dig
på den lysende vej!

K v i n n e n. Hvad ser jeg? Hvem er det?

K o r a v m æ n n. Hvite æoner
i den opgående sol.

K v i n n e n. Millioner!
Uændeligt skuer mit øje.

M a n n e n. Like uændeligt ser jeg hvite høje.

K v i n n e n. Hvad er det? Hvem er det?

K o r a v m æ n n. Offrene er det for jordens mægtige.
Dette kostet det hine prægtige

på tronen og for altret,
sceptret og psaltret,
at ordne riket og troen.

Broen

til magt og ære
bygdes, så den kan bære,
av lig, lig, lig.

Det største samfund,
den største ære

av de største mannfall, den største svig.

Mannen og kvinnen. Offrene er det?

Kor av menn. Offrene, krigenes, bålets,

det gloende stålets;

eller de som måtte kovne

i ildovne —

drikke kokende bly

gjennem øre og munn

og så spiddes en stund;

hænges svævende,

flåes levende,

lægges uten øjenlåk mot solens flamme,

gildes og blindes,

eller tarmene tvinnes

om en drejende ramme.

Mannen og kvinnen. Offrene er det?

Kor av kvinner. Offrene er det — alle de forvistes

tærende klager

i våkne nätter og bleke dager —

alle de forlistes

tro på sanheden

og liv i elendigheden.

Mannen. Rædsomt!

Kor av kvinner. Alt det utskutte, her er det —

Kvinnen. — her er det? —

Kor av menn. — resterne,

da samfundene blev ordnede

av kongerne og præsterne.

Kor av kvinner. Se over alle høje og fjælle,

tusen ganges sekraft kan ikke tælle.

Kor av menn. Deres skrik, de evig gående,

mørke som nattens ånder,

er den smærte hvori værden sig vander,
deres skrik, de evig gående,
samvittighedens frygt,
som later intet, intet trygt —
jordskjælvene under alt bestående.

Mannen. Mig har de skræmt
op av forfængelig fred.

Kvinnen. Mig har de skræmt,
så jeg til alt var beredd.

Mannen. Min datter!

Kvinnen. Skal de ej her være glæmt?
Skal ej enhvær
blive lykkelig her?

Kor av kvinder. Her.
Men hvad I led,
er der.
Intet forlater slægten.
Hele vægten
av uret og synd
fra de ældste dage,
hele trældommens dynd
må den drage.
Alt foregående fanger
og holder fast
tross harme og anger
den enkeltes hast
mot lys og frihed.

Kor av mænd. Selv må han rejse sig
og riste sig,
den store Slægts-Leviatan
i tidens evige ocean —
hans hode over
i æterens lysvover!
Dertil hjælper vi
fra det uendelige fri;
men fra den annen kyst
selvets lyst
flyter in i hans årer
og dårer.

Kor av kvinder. To værd'ners strømme
sig tømme —

og dog kun én.
 Ti egenkjærlighedens kamp
 gjør ham stor
 som tror,
 og ham klar
 som tviler var;
 derfor tilsist
 ved den ytterste rand av sin lyst,
 træt av sin dyst,
 synker den
 i et siste begjær:
 at blive nogen kjær,
 som barn at få somne
 hos det fullkomne.
 Nu har den set
 at alt, alt er ett,
 at dens lange løp
 kun omvej var
 fra det samme svøp
 til samme far

Der kommer større forklaring!

(Stigende lys, stærkere musik.)

Mannen og kvinnen. Min Gud!

Kor av kvinner. Ej ham; hans bud,
 en stråles åbenbaring.

Mænn og kvinner. Han er nær! . . .

Føl denne lysets renhed . . . !

Kor av kvinner. Han er her!

Nu alt er enhed!

Kor av alle *(under et umådeligt lys, også over forgrunnen)*.

Lucifer er her, den evige, sanne!
 Herlig beskinner hans blændende panne
 verden, som sitter i saligheds gys.
 Han kjænnar vejene, og hvor han fører,
 det som du ser, det også du hører;
 lyset er tanken, og tanken er lys;
 ævnen og tingen går sammen i ett!
 frihed og sanhed et eneste blet.

(Tæppet faller.)

FJÆRDE HANDLING

Rummet fra første handlings anden del; Grans arbejdsrum.

FØRSTE MØTE

Gran (står ved pulten til højre). Flink (trær in med en kasse under armen, som han sætter fra sig på bordet).

Gran. Er det dig?

Flink. Som du ser. (*Går op og ned. Taushed.*)

Gran. Jeg har ikke set dig — siden sist her.

Flink. Nej. — Du har tat dig juleferier?

Gran. Ja. — Ellers får jeg nok nu ferier for altid. Valgene går os imot.

Flink (*gående*). Jeg hører det. — Præsterne, reaktionen sejrer.

Gran. Det vilde ikke være skedd, hvis ikke hennes ulykkelige død — (*Stanser, sukker.*)

Flink. Guds dom, siger præsterne, siger kvinderne, reaktionen —

Gran. — og almuen. De tror det virkelig.

Flink (*stanser*). Ja, tror ikke du det?

Gran (*efter et ophold*). Jeg lægger den i alle fall anderledes ut —

Flink. — Æn præsterne? Naturligvis. Men at historiens fatum her var på færde — hvem kan tvile?

Gran. Fatum — påtok sig hennes fars skikkelse?

Flink. Om hennes far åbenbarte sig for henne i sin dødsstund —? (*Løfter skuldrene.*) Likegyldigt! Jeg tror ikke på slikt. — Men på hennes pinte samvittighed tror jeg. — På hennes angstbilleder tror jeg.

Gran. Jeg omgikkes henne, og jeg tør innestå for at hun ingen ond samvittighed hadde. Med begejstring

gik hun til sin opgave. Alle som kjænte henne, siger det samme. Først og fremst kongen.

Flink. Hvad døde hun så av? Av begejstring?

Gran. Av spænnning under det for stærke tryk. Opgaven var for stor. Tiden var ikke inne. (*Vemodig.*) — Vort forsøk skulde dø.

Flink. Der er dommen! Det skulde dø! — Men hun ropte i sin dødsstund: «min far!» Og halvhundre mil derfra døde just han. Enten så hun ham, eller hun tænkte ham i vejen for sig. — Men hans blodige, mishandlede krøblingskikkelse i vejen for henne på hennes forbryderske gang mot tronen er det ikke et billede på den mishandlede menneskehed? Den rejser sig mot kongedømmet, når det vil sone — just da! Dets brøde gjennem tusener av år er for stor. Fatum er ubøjjeligt.

Gran. Altså: nu er vi kvit kongedømmet?

Flink. Nu er vi kvit det forræderske forsøk på at sone det med det moderne samfund. — Gud ske lov! I pakt med præster og reaktion sørger det atter uforstyrret for sin undergang.

Gran. Så er jo alt vel.

Flink. For så vidt, ja. — Men her var et stærkt republikansk parti, som nød alles agtelse, og som var i overordentlig fremgang hvor er nu det?

Gran. Jeg visste det var derom du kom.

Flink. Jeg er kommet for at kræve regnskap.

Gran. Jeg vilde i dit sted ikke komme således — til en slagen og såret ven.

Flink. Det republikanske parti har ofte været i nederlag; — aldrig før i foragt. Hvem har voldt det?

Gran (*som hittil har arbejdet med en pennekniv*). Der er ingen av os som tror at vi fortjener foragt.

Flink. Den der sviger, fortjener den altid.

Gran. Herfra og til republikken er dog et stykke vej. Også det må gåes.

Flink. Man kan vel ændelig gå det uten at svige.

Gran. Det er min faste tro, at hvad vi gjorde, det var ret. Det kan mislykkes både første, annen og tredje gang; men det er det eneste som skal gjøres.

Flink. Der sa du din dom.

Gran (*opmærksom*). Hvad mener du med det?

Flink. Der må sørges for at slike forsøk ikke oftere gjøres.

Gran. Således Nu begynner jeg at forstå dig.

Flink. Det republikanske parti er sprængt. For en menneskealder er det lagt øde i foragt. Men et samfund uten et republikansk parti er uten idealitet, uten sanhedstrang i sin politik — og i mer æn den! — Derfor bærer du ansvaret.

Gran. Du gjør mig for stor ære.

Flink. Ingenlundel! Din anseelse, dine personlige egenskaper og forbindelser har forført dem.

Gran. Hør nu et ord! Du overvurderte mig i dit håb til mig. Du overvurderer mig nu i din dadel. Du overvurderer virkningerne av vort fall — du kan overhodet ikke annet æn skyte over målet. Derfor er du en fare for dine venner. Du frister dem — i lykken deres handlekraft til overdåd, i ulykken deres mismot til fortvivelse. Din grænseløse lidenskabelighet formørker dit kloke hode. Du er ikke kallt til at stå dommer over nogen. Ti de sanheder som ligger rene i din sjæl, hvirvler du i striden med in i dit raseri, og der taper du dem. Så litt er de da længer sanheder, at de i din hånd kan begå forbrydelser.

Flink. Å, spar din logik! Ti den du har, har jeg lært dig! — Mit synderegister letter ikke dit — det er hele mit svar! — Jeg står ikke her foran dig som sanheden; jeg skryter mig ikke op. Nej, just som den lidenskabelige ælsker, den lidenskabelig fortørnede spør jeg dig in i din samvittighet: Hvad har du gjort av vor fælles kjærlighet? Hvor er den hellige sak vi sammen opølsket? Hvor er vor ære, vore venner, vor fremtid?

Gran. Jeg har ærbødighet for din sorg. — Men kunde du ikke også ha nogen for min? Eller tror du ikke jeg nu lider?

Flink. Man handler ikke som du uten at være ulykkelig ved det. — Men her er flere, og vi har regnskap at kræve. Svar mig!

Gran. Du — du, min gamle ven, du er den som vil ta dette på dig?

Flink. Gud skal vite jeg hadde helst set en annen gjøre det. — Men ingen kan kræve det som jeg... ingen har ælsket dig som jeg! Mit håb til dig var for stort, siger du! Jeg vilde bare, bare, du skulde være tro! Jeg var så ofte blet skuffet;... men i dig, i din tause vilje tænkte jeg at ha en alvorlig borgen for, at så længe du levde, holdt saken sig ædel, stræng. Med din anseelse var den rejst, med din formue var den støttet; den behøvde ikke altfor mange martyrer!... Du var lykken i mit liv; ved dig fik min sjæl sin kraft igjæn.

Gran. Min ven!

Flink. Jeg, den gamle... du, den unge!... Du var en hel, harmonisk natur;... jeg, jeg trænger at støtte mig til en sådan.

Gran. Flink — gamle kammerat!

Flink. Nu står du der — brutt i dig selv — og alt i og om os har du brutt ned, hele livet har du brutt ned... for mig i det minste —

Gran. Si det ikke!

Flink. Du har forrådt min tro til menneskene... til mig selv; ti jeg tok jo fejl — også siste gang! Hjærtebladet i min tilværelse — ja, nu har jeg bare igjæn at kræve regnskap!

Gran. Hvad vil du? Si det!

Flink. Du skal stå for mit åsyn med våben i hånd — du skal dø! (*Stillhed.*)

Gran (*uten egentlig at bli overrasket*). Derved gjør du dig selv mest ulykkelig, gamle ven.

Flink. Du tror du skal skyte sikkrere? (*Går hen til kassen.*)

Gran. Derpå tænkte jeg ikke. Men på dit liv bak-
eften. — Jeg kjenner dig.

Flink (*åpner*). Spar din omsorg! Mit liv bakefter blir ikke langt. — Du har sørget for at i den nærmeste menneskealder har jeg intet at leve for, og til den næste når jeg ikke. Derfor skal forbi være forbi. (*Tar pisto-
lerne op.*)

Gran. Vil du her —?

Flink. Hvorfor ikke? Her er vi ene. —

Gran. Kongen sover i næste rum. (*Peker på døren ved pulten.*)

Flink (*ser op*). Er kongen her?

Gran. Han kom inat.

Flink. Nå, det vil vække ham; men han skal så vækkes allikevel.

Gran. Det vilde være forfærdeligt! Nej!

Flink. Så? — For ham har du forrådt mig. Du gjorde det i samme stund du atter kom sammen med ham. Han har trolldomsmagt over dig. — La ham få høre og se hvad han har gjort! Her! (*Byr pistolerne.*)

Gran. Vænt! Det du der sa, bringer mig til at tvile. Det syvende og siste er altså hævn?

Flink. Hævn?

Gran. Ja, misforstå mig ikke. Jeg søger ikke utflugter. Kunde jeg selv vælge — nu, så valgte jeg intet hellere end døden! Det vet også kongen. Men jeg spør, fordi alt som sker, helst bør ha en fornuftig årsak. Mot en hævnfølelse, så ille grunnet, stiller jeg mig ikke op.

Flink (*som har lagt pistolerne på bordet*). Jeg hader den mann som har forført dig, det er sant. — Da jeg nævnte grunnen hvorfor jeg påtok mig at kræve regnskap, glænte jeg kanskje denne. Jeg hader ham. — Men ett er dommens fullbyrder; et annet er dommen selv. Og dømt er du, fordi du har forrådt vor sak — fordi du siger det er riktig at gjøre det. Enhvær kommende skal vite hvad sådant koster. Livet koster det.

Gran. Vell

Flink. Pistolerne er ladd. Jeg har selv gjort det. Jeg tænker du ænnu har litt tillid til min ærlighed.

Gran (*med smil*). Det har jeg.

Flink. Én har kule, én ikke. — Vælg!

Gran. Hvad for noget? — Sæt at jeg —?

Flink. Frygt ikke! Gudsdommen — én gang till! Du træffer ikke den skarpladde. — Vi står bryst mot bryst.

Gran. Du besørger dom, utfordring, våbenvalg, kampmåte —

Flink. Er du utilfreds med det?

Gran. Ingenlunde! Alt så såre velkomment! Uten sekundanter. Vel. Men stedet —?

Flink. Stedet? Her!

Gran. Forfærdeligt!

Flink. Hvorfor det? — (*Holder begge pistoler frem.*) (*En dør til venstre er sagte åpnet; den stumme pike står der, ser hvad som foregår, og styrter med et underligt tilløp til skrik frem foran Gran, dækkende ham, omfavnende ham, kjærtegnende ham, med alle mærker på den største rædsel.*)

Gran (*bøjer sig tilsist ned og kysser henne*). Du har ret! Hvorfor dø for teoriernes grått i grått, når jeg kan omfavne livet som nu her? — Den som er ælsket, har dog noget. Jeg vil ikke dø!

Flink. Hvis du ikke var ælsket, min ven, skulde du få leve. — Der vil rejse sig et skrik i landet fra kongeborgen til hytten, når du er skutt ned. Men just derfor. Jo større skrik, jo større stillhed bakefter. Og i denne stillhed nevner det store hvorfor sig. — Folkene vil ikke lenger sviges.

Gran. Forfærdeligt! Jeg vil ikke! (*Løfter den stumme op til sig som et barn.*)

Flink (*nær til ham*). Det er ikke teorier du står foran — se på mig!

Gran. Gamle! — Må det være?

Flink. Det må være. Jeg har ikke annet igjæn.

Gran. Men ikke her.

Flink. Siden det ikke kan være her — så kom ut i parken! (*Pakker pistolerne in.*) Du skyller mig det.

Gran (*til piken*). Du får gå, min ven!

Flink (*med kassen under armen*). Nej, la henne være her; men følg du! (*Alle mot døren; der vil piken ikke slippe; der står en kamp, intil Gran efter avsked med henne får henne, halvt med befaling, halvt med bøn, overtalt til at bli; døren lukkes efter de to menn. Hun kaster sig mot den; men den er stengt utenfra. Da ruller hun sig på gulvet. Hun springer op igjæn, synes at tænke sig om, styrter in ad døren til høyre, kommer straks efter ut, dragende kongen efter sig. Han er kun halvt og skjødsløst påklædd.*)

ANNET MØTE

Kongen. Piken.

Kongen. Hvad er det? (*Et skudd høres.*) Hvad er det? (*Hun drar ham mot hoveddøren. Han prøver; men får ikke op. Hun springer til et vindu, kongen går efter. Men da åpnes hoveddøren utenfra. Falbe trær in med forstyrtet åsyn.*)

Kongen. Hvad er det, Falbe? (*Piken løper ut.*)

Falbe. Hs. excellence innenriksministeren —

Kongen. Hvad han?

Falbe. — er dræpt —!

Kongen. Innenriksministeren? — Gran?

Falbe. Ja!

Kongen. Gran dræpt? Hvad er det du siger?

Falbe. — at han er dræpt!

Kongen. Gran? — Umuligt! — Hvor? Hvorledes? — Jeg hørte ham jo tale? ... Nu ... her ...?

Falbe. Dræpt av ham — den grå — den hvite, ham — republikaneren —

Kongen. Av Flink? Jeg hørte også hans stemme —

Falbe. — i parken! Jeg så det selv!

Kongen. Så du det selv! Usling! (*Løper ut.*)

Falbe. Hvem kan gå mot en rasende —? (*Efter.*) (*Dørene står åpne. En mann sees springe. «Hvor?» — En par efter. Derpå en ældre kvinne forbi: «Herre Jesus!» Flere forbi: «Gud, å Gud!» — «I parken, siger du?» — Utenfor høres: «Doktoren!» «Hænt doktoren!» Man hører dører åpnes og slås i, trav i trapper og ganger og rop fra forskjellige steder og i forskjellig avstand: «I parken?» — «Hvem har gjort det?» — «Han som går mot fossen.» — «Efter ham!» — «Efter ham!» — Flere: «Efter ham!» Mange forbi. Utenfor: «Hænt en bærebør fra fabrikken!» Imidlertid kommer kongen in.)*

Kongen (*ene; forstyrtet; siger intet ord. Ændelig frem*). Hvilket lykkelig smil han hadde! — Ganske som hun Ja, det må være lykke! (*Dækker sit ansigt.*) Også han døde for mig! Mine to eneste — (*Dækker sit åsyn.*) Så det koster det at ælske mig? Straks! Straks! Ja, straks! Naturligvis! Naturligvis! (*Der høres gang av mange folk.*)

«Denne vej!» — «Til det blå kammers!» Kvinner, barn strømmer frem i gangen, kommer in, forbi til døren oppe ved venstre og in der, og midt iblant dem bæres Gran på en bære. En ældre kvinne går først, gråtende; de fleste gråter. «Hvorfor skulde han dø?» høres der. Den stumme pike ved liket. Almindelig jammer. Der høres: «Han var så god!» «Hvad hadde han dog gjort?» «Han var det beste menneske i världen!»

Kongen. «Han var det beste menneske i världen!» Ja. Og han døde for min skyll! Det er ros over mit liv, det — den største! — Er I nu sammen? Eller hvorledes.? Gi mig et tegn! — Eller er det for meget? (De fleste kommer ut igjæn og går hulkende forbi, og der høres ord som: «Han ligger så vakkert og stillt.» «Det er som jeg ikke kan få mig selv til at tro det!» — Men da de får øje på kongen, tier de, gjør også de følgende opmærksom, og alle går ut, så stillt de kan.) (Da de siste har passeret, høres fogdens røst: «Er det her han ligger?» Der svares: «Nej, oppe i det blå kammers; — derhen!» — Generalens røst: «Og gjærningsmannen er unsluppet?» — «De søker efter ham i fossen.» — Generalen: «I fossen? Har han hoppet i fossen?» — Præstens røst: «Græseligt!»)

TREDJE MØTE

Generalen, grosserer Bang, fogden, præsten, alle vinterklædd, sees i gangen og kommer in mot det blå kammers. Generalen stanser ved at se kongen, som står ved pulten med ryggen til dem. Han stanser de andre, hvisker.

Generalen. Kjære, er det ikke hs. maj? .

Alle. Kongen?

Fogden. Skulde kongen være kommet? — Det må være inat?

Grossereren. La mig se; — jeg kjenner ham personlig.

Generalen (holder ham tilbake). Ganske visst er det kongen?

Fogden. Virkelig?

Grossereren. På den rørelse kjenner jeg ham! — Det er han.

Generalen. Stille! La os gå sagte ut igjæn. (*Begynner; når gangen.*)

Fogden (*likeså*). Han er i sorg. Naturligvis. (*De går sammen i gangen.*)

Grosserereren (*efter*). Først hint slag, så dette —
Præsten (*kommende, sagte*). Guds dom!

Kongen (*farende op*). Hvem? Hvad? (*Kommer.*)
Hvem sa det?

Alle (*stanser, tar hatten av og bøjer sig*).

Kongen. Herin! — (*De kommer skyndsomt.*)
Hvem sa «Guds dom»?

Generalen. Unskyll, D. maj.; men vi gik just vor morgentur; — jeg er på julebesøk her hos min ven, grosserer Bang, som har en fabrik her, en filial — og så traf vi fogden og præsten og slog følge — slog følge, da et skudd fallt — her. Et skudd. Vi tænkte ikke videre ved det. Men da vi kom nærmere, så vi folk løpe og hørte rop og jammer! Jammer, ja. Vi stanste naturligvis — vi gik nærmere! Naturligvis gik vi nærmere. — Da fortaltes at hs. eksc. innenriksministeren —

Kongen. Hvad skal jeg med al den snak! (*Generalen bukker.*) Hvem sa: «Guds dom»? —? (*Stillhed.*)

Kongen. Men så svar!

Fogden. Hr. pastoren... tror jeg...

Kongen. Og det har du ikke mot til selv at sige mig?

Generalen. Hs. ærværdighed er måske ikke vant til at stå foran en kongelig person.

Præsten. Det er første gang... at jeg har den ære at tale med D. maj.... jeg hadde ikke straks fatning til —

Kongen. Men til slike store ord har du straks fatning? — Hvad mener du med det: — «Guds dom».....? Jeg spør: hvad mener du med det.....?

Præsten. Jeg vet sandelig ikke selv... Det kom således —

Kongen. Nu lyver du! — Der blev sagt: «først hint slag, så dette!» Og derpå: «Guds dom»!

Fogden. Således var det, D. maj.

Kongen. Først hint slag? Dermed mentes min trolovedes død. Ikke sant?

Generalen. Præsten. Jo, D. maj.

Kongen. Og med dette slag — min ven, min kjære ven! (*Rørt.*) Hvorfor dømte Gud disse to til døden? (*Stilhed.*)

Generalen. Er det ikke meget ubelejligt at vi just nu skulde ufrivillig komme til at forstyrre D. maj., hvis sinn, naturligvis, må være så dybt rystet...

Kongen (*avbrytende*). Jeg spør: hvorfor dømte Gud disse to til døden? — Er du præst, så vedstå dine tanker!

Præsten. Ja, D. maj., jeg tænkte... jeg mente at Gud på en forunderlig måde... havde stanset D. maj. —

Generalen. — havde ønsket at stanse — mener De vel? —

Præsten. — på den vej mange kallte så uhældig... vil jeg sige, så skjæbnsvanger for folket, for kirken... stanset D. maj. —

Generalen (*sagte*). — ønsket at stanse —

Præsten. — ved at ta fra D. maj. de to som... de to som... først henne som —

Kongen. Henne som —?

Præsten. — som var —

Kongen. — som var —? En skjøge der vilde på tronen?

Præsten. Dette er Deres ord og ikke mine. (*Tør-
rer sig.*)

Kongen. Vedstå de også er dine!

Præsten. Jeg vedstår at jeg har hørt... at man har sagt —

Kongen. Be Gud at du en eneste gang må stå ren som hun i sin daglige tanke! (*Brister i gråt. Hæftig.*) Hvor længe har du været præst?

Præsten. I femten år.

Kongen. Du var altså præst den gang jeg førte et uværdigt liv? Hvorfor talte du ikke den gang til mig?

Præsten. Allernådigste konge —

Kongen. Alene Gud er den allernådigste konge!
Ingen gudsbespottelse her!

Præsten. Det er ikke mit kall at —

Generalen. Hr. pastoren er ikke hofpræst; han er præst her i bygden —

Fogden. — nærmest for fabrikkfolk.

Kongen. Og da er det ikke dit kall at sige mig sanheden? Men at overfalle mine kjære døde med Guds domme og med nedrige løgne — det er dog dit kall?

Fogden. Jeg hadde den ære kun at kjænne én av de — avdøde. Kongen hædret ham med sit venskap — den største ære en undersåt kan nå. Jeg må vidne at ædlere hjerte, højere sinn, tausere troskap kan sjælden finnes.

Generalen. Må også jeg få nytte den lejlighed tilfældet — jeg tør sige så ubeskedent — har git mig til at trænge in i min fyrstes sorg — for hvilken det hele folk, men da især de der ifølge sin høje stilling er kallt til at være tronens og fyrstens støtter, har en så dyp ærbødighed — må jeg nytte denne lejlighed — jeg tør sige på tuseners og atter tuseners vegne! — til at tolke den deltagelse, den uskrømtede smærte, som vil utbre sig med selve budskapet om dette nye store tap, som har rystet D. maj.s hjerte, og som påny vil vække så megen forfærdelse i landet og gjøre det nødvendigt med den yderste strængheid at gå frem mot partier for hvilke intet er belligt, ikke kongens nærheid, ikke landets højeste æreshværv, ikke det private hus's ukrænkelighed — partier hvis blotte tilværelse er oprør, og som ikke lenger bør tåles; men — som tronens og samfundets fiender — bør forfølges, så længe til . . .

Kongen. Du glømmer deltagelsen, min beste?

Generalen. Deltagelsen?

Kongen. Ikke for republikanerne — men for mig!

Generalen. Just deltagelsen for D. maj., som det hele folk vil føle, den tvinger mig til tross alt at påkalle retfærdighedens mellemkomst nætop nu! Forskrækelsen —

Kongen. — må brukes? —

Generalen. Ja! Kan der tænkes et dyrebarere

bevis på den omsorg folket nærer for sin suveræn æn at det, dypt grepet av angst, i denne højtidelige stund roper: Ned med tronens fiender!

Kongen (*bortvædt*). Nej, til denne løgn har jeg ikke nerver og muskler! —

Fogden. Jeg må ganske slutte mig til generalen. Den kjærlighedens, taknemlighedens, højagtelsens følelse —

Generalen. — den hengivenhedens arv som fra D. majs højsalige forfædre —

Kongen. Præst, hvad vil det si at mine forfædre er højsalige?

Præsten (*efter en betænkning*). Det er en ærværdig talemåte, D. maj.

Kongen. En ærværdig løgn, vil du si. (*Stillhed.*) (*Den stumme pike kommer styrtende fra kammerset til venstre og frem foran kongen, hvis knæ hun omfatter med den mest fortvilte sorg.*)

Kongen. Der kommer sanheden! — Og du kommer til mig. Ti du vet at vi to kan sørge sammen Men jeg gråter ikke som du. Ti jeg vet han gik længe med denne hemmelige længsel; han er altså nu lykkelig. — Derfor må du ikke gråte så tungt Du må da ville hvad han vilde? — Å, for en sorg i det ansigt! (*Han storhulker.*)

Generalen (*gjør tegn til de andre at de skal dra sig tilbage i stillhed, og uten at vænde sig. Dette gjør de, længer og længer. Da ser kongen op*). Av ærbødighed for kongens sorg vil vi —

Kongen. Stille! — Med hånden på dette hode, som hvilte fordringsløst og hengivent mot hans hjærte, vil jeg sige dere noget til minne om min ven. (*Piken lægger sig in til ham i sorg. De andre kommer ærbødig nærmere. Venter.*) Gran var landets rikeste mann. Hvorfor hadde han ingen frygt for folket? — Hvorfor turde han tro det gik best, når det styrte sig selv?

Grossereren. Hr. Gran var med alle sine store egenskaper en fantast.

Kongen. Han hadde ikke arvet hele sin umådelige formue. En stor del hadde han samlet selv.

Grosserereren. Som forretningsmann var hr. Gran hævet over al ros.'

Kongen. Og dog en fantast? Dette er en bestemt motsigelse. — Du kallte mig engang nøkkelen for din kasse.

Grosserereren. Jeg tillot mig i underdanighed den spøk — som dog var alvor, fullt alvor!

Kongen. Hvorfor væntet han, den døde, sikkerhed for sin kasse nedenfra, ved i tide at gjøre ret — og ikke ovenfra? — Fordi han forstod sin tid. Egenkjærligheden hindret ham ikke i det. — Dette er min liktale Rejs dig! Forstod du hvad jeg sa? — Gråt ikke så! (*Hun trykker sig in til ham, hulkende.*)

Præsten. Han var en overmåde stor mann! Når D. maj. siger det, så fatter jeg det. Men vær forvisset om, D. maj., at om vi ikke har den lykke at se så langt, så fordomsfrit — om vi er inskrænket i vort syn — vi er ikke D. maj. mindre tro for det! Ikke mindre hengivne! Det blir en undersåtlig pligt nu at sige det, da D. maj. i sit mismot synes at glømme det — synes at glømme at også vi venter alt av D. maj.s nåde, visdom og retfærdighed. (*Svedter.*)

Kongen. Besynderligt! — Han som døde, sa mig aldrig noget sådant. (*Stillhed.*) — Han hadde den største forretning i landet. Da jeg kom og bad ham forlate den, gjorde han det straks. — Og tilsist døde han for mig. Sådan var han. — Gå du, min ven, in til ham! Du er troskapens eget stumme billede, du. — Skjønt jeg ikke fortjener en sådan vakt . . . for de avdødes skyll får jeg den nok, når nu også jeg . . . (*Stanser.*) Ja, gå nu derin! Jeg kommer! Hører du — jeg kommer! — Så! (*Siger efter henne, hvær gang hun på vejen vender sig.*) Straks! — Så! — Bare om en liten stund! Gå nu!

Grosserereren. Unskyll, D. maj.; men her er forfærdelig hett, og dette tryk for hjertet som jeg plages av, gjør mig bange. — Skulde ikke D. maj. tillate at jeg drog mig tilbake?

Fogden. — En bøn som også jeg i underdanighed tør fremsætte. D. maj. synes at være stærkt oprørt, og

jeg tænker vi alle nødig ved vor nærværelse — om også ufrivillig — vil øke en sinnslidelse, så naturlig for D. maj.s ædle hjærte og store følelse av taknemlighed mot en ven som —

Kongen (*avbrytende*). Hys—s—s—s—s! Litt respekt for den sanhed som følger døden! Forstå mig rigtig: — jeg mener om ingen av dere at I vil lyve. Men luften omkring kongen er inficeret. — Og det var herom — et par ord. Jeg har kort tid. Men et testamente —

Præsten. — testamente?

Kongen. Hverken det nye eller gamle! — Hils det som her i landet kaller sig kristendom — hils det fra mig! — Jeg har tænkt meget på kristenfolket i den siste tid.

Præsten. Det glæder mig!

Kongen (*stanser*). Den tone skjærer mig! — Hils det der kaller sig kristendom her i landet, fra mig nej, stræk ikke sådan hals og krum ikke sådan rygg, som om verdens visdom nu kom! (*For sig.*) Kan det også nytte at sige noget alvorligt ? (*Højt.*) I er jo kristne?

Generalen. Gud bevar's —! Troen er overmåde nyttig —

Kongen. — for disciplinen. (*Til fogden.*) Men du?

Fogden. Jeg er av mine salige forældre —

Kongen. Så også de er salige? — Nu, hvad de?

Fogden. De opdrog mig strængt til at frygte Gud, ære kongen —

Kongen. — og ælske broderskapet. — Du est et statsindivid, foged. Et sådant er kristen nutildags. Men du? (*Til Bang.*)

Grossereren. Jeg har i den senere tid så lite kunnet gå i kirke for hostens skyll. Og iden usunde luft —

Kongen. — sovner du. — Men kristen er du?

Grossereren. Forstår sig.

Kongen. Og du er det naturligvis?

Præsten. Ved Jesu nåde håber jeg det.

Kongen (*knipsende med fingrene*). Det er formelen, gutter! Sådan skal der svares! — Altså, I er et

samfund av kristne — og det er ikke min skyll, om et sådant ikke optar alvorlig hvad der rører kristendommen. Hils den da fra mig at den bør ha et øje med kongedømmet.

Præsten. Med sådant befatter kristendommen sig ikke. Den undersøger det indre menneske! —

Kongen. Den tone —! Jeg vet det — den undersøger ikke luften som patienten lever i, men lungerne! Fortræffelig! — Allikevel — kristendommen bør ha et øje på kongedømmet! Bør plukke løgngen av det! Bør ikke følge det til kroning i kirke, som en ape følger en påfugl! Jeg vet hvad jeg følte i den situation. Jeg hadde holdt prøve på den dagen i forvejen — ho, ho! — Spør kristendommen i landet om det ikke kan være på tide at ta sig av kongedømmet? Den burde næppe — så synes mig! — længer la kongedømmet være den store forførende skjøge — hun, som opdrager alle borgeres tanker på krig — hvilket er meget imot kristendommens bud! — og på kasteforskjel, på luksus, på skinnvæsen og forfængelighed. Kongedømmet er jo dog nu så stor en løgn at det tvinger selv de retskafneste til at nærme sig det i løgn.

Fogden. Men dette forstår jeg ikke, D. maj.

Kongen. Ikke det! — Du er selv en retskaffen, en bra mann, foged.

Fogden. Jeg vet ikke om det atter behager D. maj. at spørke?

Kongen. Det er mit ramme alvor at du er en overmåde retskaffen mann.

Fogden. Det gjør mig usigelig godt at høre de ord av D. maj.

Kongen. Har du nogen orden?

Fogden. D. maj.s regjering har ænnu ikke værdiges at kaste sine øjne på mig.

Kongen. Det vil opprettes. Vær viss på det!

Generalen. At ha dette av hs. maj.'s egen munn er det samme som utnævnelse. — Jeg er virkelig lykkelig ved at være den første som kan gratulere!

Grossereren. I like måte!

Præsten. Må også jeg få lov! Jeg har hat den ære a virke i fogdens nærhed i mange år; jeg vet hvor fortjent en sådan udmærkelse er.

Fogden. Dypt rørt må jeg da få lov til at nedlægge min takk for D. maj.'s føtter. Udmærkelsen skal ikke ha rammet en uværdig! Man tilstår ikke gjerne sådant; men jeg er en opriktig mann, som vedkjønner mig at et av mit livs høyeste mål har det været en gang at bli delagttiggjort —

Kongen. — i denne løgn. — Just sådan mente jeg. Så længe selv retskafne menns tanker lever i slik saus, har kristendommen ingen levende gjærning i landet. — Hvad ordenen angår, får du den bestemt av min eftermann. — Altså: kristendommen må i kast med kongedømmet! Og kan den ikke få løgngen av det uten at dræpe det, så dræp det!

Generalen. Deres majestæt!

Kongen (*raskt til ham*). Det samme gjæller den stående armé, kongedømmets skabning. Jeg tror ikke en sådan inretning med alle dens fristelser for magten, med alle dens uungåelige laster og vaner, blev tålt, hvis kristendommen var levende. Væk med den!

Præsten. Men D. maj.!

Kongen (*raskt mot ham*). Det samme gjæller statskirken — også kongedømmets skabning! Var her sterk kristendom i landet, så røk denne salighedsforretning i skyerne som en vond lugt. Væk!

Fogden (*bebrejdende*). Konge!

Kongen (*raskt mot ham*). Det samme gjæller den kunstige ulikhet du præker med rænnende tårer! Jeg hørte dig her en gang. — Hin kasteforskjel støttes av kongedømmet.

Grossereren. Men likhet? — Det er en umulighet?

Kongen. Gjør du først den mulig som kan bli det, så tier selv socialisterne om resten! Jeg siger dere: kristendommen har lagt idealerne ned. Kristendommen lever på dogmer og formler istedenfor på idealer.

Præsten. Dens idealer fører bort herfra til himlen —!

Kongen. — Ikke i ballon, selv om den er klint ihop av alle Bibelens blad! Kristendommens idealer bærer til himlen, når de først er virkelig gjort her. Aldeles ikke før.

Præsten. Tør jeg sige det? Kristendommens ideal er et fromt levnet.

Kongen. Ja. Men orker kristendommen ikke mere, eller vil den aldrig mere æn skape nogen ensomme troende?

Præsten. Der står skrevet: få er de udvalgte.

Kongen. Altså, den har på forhånd opgitt det?

Fogden. Jeg tror pastoren har ret, at kristendommen aldrig har befattet sig med sådant som D. maj. her kræver av den.

Kongen. Men kunde den ikke komme til at gjøre det, mener jeg?

Præsten. Den vilde derved tape sine inderlige mål. Kristenfolkets mønster er den første menighed.

Kongen (*vænder sig fra ham*). Ja, ta for mig mønstret, hvor I vil, bare det blir til noget!

Generalen. Jeg må sige, at jeg beundrer det skarpblik hvormed D. maj. kan trænge in, selv i de dyp-sindigste æmner.

Grosserereren. Ja, jeg har aldrig hørt maken! Jeg er ikke akademisk dannet, så jeg forstår det ikke rigtig.

Kongen. Og jeg, som tænkte at i kristenfolket fik jeg engang mine forbundsfæller, mine efterfølgere! Man vil jo så nødig slippe alle håb! — Jeg tænkte kristenfolket vilde engang storme de store løgnbeholdere i det moderne, såkallte kristelige samfund — storme dem, inta dem! Og da begynne med kongedømmet, fordi dertil hører mest mot, fordi dettes løgne går dypest og længst. Jeg tænkte kristendommen engang vilde prøve på at bli samfundets salt. — Hils den ikke fra mig! Jeg har intet sagt, og jeg vil den intet. — Jeg er hvad man kaller en forrådt mann . . . forrådt av livets idealeste magter. — Ja — så er jeg færdig da!

Generalen. Men hvad mener D. maj.? Forrådt — av hvem? Hvor er forræderne? Sandelig —!

Kongen. Puss, ta dem! — Egentlig er det bare jeg som har været dum.

Grossereren. D. maj., som nylig var så oppe—?

Kongen. La ikke det forundre dig, min bestel! Jeg er en blanding av begejstring og blaserthed; — skudd av utlevde slægter kommer ikke højere, du. Konger duger de nu slet ikke til. Og reformatorer —?! Ha, ha! Ja, takk for at I hørte så tålmodig på mig! Det hele hadde ingen hensigt — uten østersens, at gape, før den dør. — Farvell!

Generalen. Men jeg kan ikke bringe det over mit hjerte at forlate kongen i en så mismodig stemning.

Kongen (*stanser*). Det må du ændelig forsøke, min tapre ven! — Ikke så sturen, foged! — Tænk, når engang alvorlige menn blir likeså skamfulle over at der er slike løgne til, som du nu er over ikke at få del i dem! — Da kunde kanskje jeg også være konge! Nu har jeg ikke nerver og muskler stærke nok . . . Jeg forekommer mig selv som var jeg trængt ut til denne strimmel gulv jeg går på. Slik ændte min reformation!

Fogden. Det være mig tillatt at sige, at mine iagttagelser her, tildels av smærtelig art, samler sig i det hovedintryk at D. maj. er overanstrængt.

Kongen. Gal, mener du?

Fogden. Gud bevare mig for at bruke sådanne ord om min suveræn!

Kongen. Altid i stilen! Nu — at dømme efter at alle de andre tror sig kloke, må jeg utvilsomt være den gale. Det er et gammelt regnestykke. — Og sandelig: er det ikke, når alt kommer til alt, galskap at ta sig nogen småting så nær? Nogen utlevde stakkars former, som ingen verdens ting betyr; — nogen ærværdige, uskadelige fordomme, nogen tossede selskabelige sædvaner og annet slikt pusleri? —

Generalen. Aldeles således!

Fogden (*samtidig*). Fullkommen rigtigt!

Grossereren (*samtidig*). Ganske talt ut av mit hjerte.

Præsten (*samtidig*). Nætop hvad jeg den hele tid har tænkt!

Kongen. Hvortil så måske kommer nogen over-

spænte idéer, kanske ændog farlige — som den om kristendommen.

Præsten (*ivrig og inderlig*). D. maj. tar fejl av kristendommens opgaver.

Fogden (*likeså*). Kristendommen er en rent privat sak, D. maj.

Generalen (*likeså*). D. maj. forlanger altfor meget av den. En trøst for døende —!

Kongen. Og viktig for disiplinen.

Generalen (*smilende*). Gud bevar's!

Grossereren (*fortrolig*). Kristendommen er ikke lenger så alvorlig nutildags uten for enkelte — (*Skotter til præsten.*)

Kongen. Efter denne kontraprøve på mit regnestykke siger jeg som så: i et så flakt samfund, hvori der ingen synderlig forskjel er på løgn og sanhed, såsom det meste er formler uten dypere mening — og hvori idealer holdes for overspænt farligt tøj er det ikke meget morsomt at leve.

Generalen. Å, hvad, D. maj.? — Det går, he, he, he! —

Kongen. Tror du? — Ja, hvis man kunde slåss med det! — Men dertil måtte vi være flere — og bedre rustet æn jeg er.

Generalen. Æn D. maj.? D. maj. er den høyeste begavelse i D. maj.s riker og land.

Alle. Ja!

Generalen. Ja, unskyll — det kom uvilkårlig.

Fogden. Der går en tone gjennem D. maj.'s tale som om D. maj. tænkte på — (*Stanser.*)

Kongen. At rejse bort? — Ja.

Alle. Rejse bort?

Generalen. Altså nedlægge regjeringen? For Guds skyll!

Grossereren (*likeså forskrækket*). Overlate os alle til prinsen, pietisten —!

Præsten (*uvilkårlig glad*). — og til hans mor?

Kongen. Du blev glad, præst ! Det skal også bli et syn at se henne og sønnen danse foran, og alle de kjoleklædde bakefter! Hurra!

Generalen. He, he, he, ha, ha, ha!

Grossereren (*samtidig*). Hå — hå — hå! —
Jeg får sådan hoste, når jeg ler.

Kongen (*alvorlig*). Det var ikke min agt at vække latter i dødens hus. Det hyler jo gjennem de åpne dører og ganger!

Fogden. Med al respekt for kirken — hertil — et tronskifte i pietistisk ånd — vil det store flertal dog ikke det skal komme. Truer D. maj. med tronfrasisigelse, faller vi alle til fote.

Generalen (*med kraft*). Et tronskifte nu vilde almindelig holdes for en folkeulykke. Derfor tør jeg innestå med mit hode!

Grossereren (*likeså*). Jeg også!

Kongen. Højtærede! I får ta følgerne av eders egne handlinger!

Fogden (*fortvilet*). Men disse? Hvem har tænkt sig disse?!

Generalen. Grossereren. Ingen, D. maj.!

Kongen. Så meget værre. — Hvad byr I mig? At stige op — for at holde en annen nede! Er dette opgave for en mann? Jammer!

Fogden (*bekymret*). Vi byr mere! D. maj. er i en skjæbnsvanger misforståelse! Hele D. maj.'s misstemning kommer av at De tror Dem forlatt av Deres folk, fordi valgene går D. maj.'s planer imot. Intet mindre! Folket frygter omvæltninger; men sin konge elsker det!

Grossereren. Sin konge elsker det!

Kongen. Du hvite due, som tillidsfullt dalte på min hånd — du fik prøve kjærligheden!

Fogden. Personer omkring kongen kan mishage; systemer kan skifte; men kjærligheden til kongen består!

De andre (*samtidig*). Består!

Kongen. Hold dog op!

Generalen (*varmt*). D. maj. kan befale os alt! Men at tie med yttringen av et frit folks frit budne hyldning av hengivenhed, av troskap, av arvet fyrstekjærlighed, det kan De ikke befale os!

Fogden (*bevæget*). Der er ingen som ikke vil offere sit liv for D. mai.

Grossereren. Generalen. Præsten. Ingen!
Generalen. Prøv os! (*De andre stiller sig frem.*)

Kongen. Top! — Fra igår av har jeg denne lille ting hos mig. (*Tar en revolver frem. Alle forfærdes.*)

Præsten. Gud i himmelen!

Kongen. Vil du dø for mig, du? (*Rækker revolveren til præsten.*) Så skal jeg la være.

Præsten. Jeg? Hvad mener D. maj.? Dette vilde være en stor synd!

Kongen. I har jo kjærlighed til mig?

Alle (*fortvilte*). Ja, D. maj.!

Kongen. Kjærligheden tror! Så tro, når jeg siger: er der en eneste mann som uten betænkning går i døden for sin konge, nu, her, straks — så er dette for mig bud om liv og gjærning.

Fogden (*hvisker forfærdet*). Han er vanvittig!

Generalen (*likeså*). Ja!

Kongen. Jeg hører det! — Men I elsker jo kongen, selv om han er vanvittig?

Alle (*bevæget*). Ja, D. maj.!

Kongen. Majestæt, majestæt! Bare én er majestæt — minst en vanvittig! — Men er jeg blet vanvittig av løgnen omkring mig, så var det dog sælebot at gjøre det godt igjæn. Infri ordet, at I vil dø for mig! Jeg blir frisk av det! — Du, general?

Generalen. Dyrebareste kongel! Dette vilde, som hr. pastoren så træffende uttrykte det, være en overmåde stor synd.

Kongen. Du har latt en stor lejlighed gå fra dig til at vise heltemot. — Du burde ha skjønnet at jeg bare holdt generalprøve. — Farvel! (*Går til venstre, in i det blå kammers.*)

Generalen. Ådeles vanvittig!

Alle de andre. Ådeles!

Fogden. Så store ævner! — Hvad kunde der ikke være blet av ham!

Grossereren. Å, for skade!

Præsten. Jeg er blet så forskrækket.

Grossereren. Jeg også. (*Et meget stærkt skudd faller.*)

Præsten. Atter et skudd? (*Et hvinende skrik av en kvinne høres innefra det blå rum.*)

Fogden. Hvad mon det var?

Grosserereren. Jeg tør ikke tænke det!

Præsten. Ikke jeg heller! (*Ut fra det blå kammers styrter en ældre kvinne: «Hjælp! — Hjælp! — Kongen! —» Hun farer avsted over gangen, nedover trapperne: «Hjælp! — Kongen!» — Generalen skynder sig in. Likeså fogden. Der svares langt nedefra og højt oppefra: «Kongen?» «Var det kongen?» Straks også utenfra. Larm i trapper og ganger, og spørgsmål og kommando. Herunder kommer den stumme pike med opstrakte hænder ut fra det blå kammers, tumler, som vet hun ikke hvorhen; — derpå også hun over gangen nedover trapperne. Larmen kommer bestandig nærmere; fra begge sider sees folk løpe til, idet tæppet faller. Musik.*)

EFTERSPILL

Over en natsort grunn sees en lysende skikkelse svæve fra venstre mot højre, lavt stigende; noget efter en lignende på samme bane. Derefter under bevæget musik sees et stærkere lysende væsen svæve ovenfra, fra venstre, som vilde det efter; men stanses av de tre genier.¹ Den inhæntede knæler og ber; de tre svarer:

De tre genier. Ikke færdig,
ikke værdig. —
Vænt!

(*Fra venstre høres:*)

Kor.	Sanhedsvejen — fremad, fremad!
Enkelt stemme.	Martyrvejen?
Koret.	Ja, den er det!
Enkelt stemme.	Uten ænde?
Koret.	Ja, du drog dig troløst fra den, derfor tusen ganger tyngre, derfor tusen længder længre.

¹ Se første mellemspill.

(Nedenfra og fjærnt høres:)

En røst. Søn, min søn!

(Der går et suk gjennem natten; men svinder uten svar.)

Enkelt stemme (til højre). Det jeg står på,
synker — synker!

Koret. Til en højre
sanhed hæv dig!

Enkelt stemme. Hjælp! Send hjælp mig!

Koret. Er der altid,
når du ønsker! —
Se dig om og
sku den skare
som omstrålte
dig, når sanhed
var i hjærte —
var i gjærning.

*Den av de tre genier inhæntede, som i angst har fulgt
røsterne, gripes av fryd. De er i et øjeblik omringet av
en hærskarernes mangfoldighed, og over dem er sol, gi-
vende alle og alt lys. En hymne strømmer. Dens tekst er:*

S a n h e d.

INNHold

Kaptejn Mansana	5
Magnhild	71
Kongen	175

ω

2166